

M.A.TƏKLƏLİ

TÜRK İMZASI

*Rus yazıçı və alimlərinin,
ictimai xadimlərinin
daşdığı türk təxəllüslərinin lüğəti*

2554

GİRİŞ

Türk sözləri (o cümlədən bu dil vasitəsilə keçən alınmalar) rus dili leksikasının demək olar ki, bütün sahələrinə, həmçinin onomastik sistemində nüfuz edib yayıla bilmişdir. Tarixçi-filoloq N.Baskakovun göstərdiyi kimi, türk dillərinin rus danışıqına və dilinə nüfuz etməsi qeyri-adi dərəcədə çoxtərəfli-dir¹. Rus soy adlarının müasir tədqiqçisi A.Superanskaya yazır: «Rus ailəsində türk soyadı – bu çox adi haldır»².

N.Baskakovun qeyd etdiyi kimi, rus dilindəki türk onomastikasının – antroponimikasının öyrənilməsi təkcə linqvistlər üçün deyil, tarixçilər üçün də böyük əhəmiyyət kəsb edir³. Ümumiyyətlə, türk mənşəli adlara (soyadlarına, ləqəblərə) güclü meyl hələ rus ədəbiyyatı nümunələrində – bədii əsərlərdəki personajlara ad verildikən də aydın hiss olunur. Məsələn: təkcə yazıçı A.P.Çexovun əsərlərində Çeprakov (çeprak, yəhər atlığı), İzyumov, Surquçov, Turmanov (turman – göyərçin növü), Kumaçova, Kolpakov, Koçevoy, Xalatov, Çirikov, Xanov, Yartsev, Kaçalkin, Şapkin, Baxromkin, Karaulov; A.Ostrovskinin əsərlərində Kabanov, Kuçumov, Poluarşinnikov, Berkutov, Karandışev, Çuqunov, Paratov, Korşunov, Dudukin və s. xüsusi məqsədlə istifadə edilmiş soy adlarıdır. Rus dilində olan türk sözləri içərisində türk mənşəli soyadları möhkəm təbəqə təşkil etdiyi kimi, rus tarixi şəxsiyyətlərinin – yazıçı və şairlərin, alimlərin, siyasi xadimlərin türk mənşəli təxəllüslərdən də istifadə etmələri geniş yayılmışdır.

– Rus dilində əsrlərlə işlənən türk sözləri bu dilin mənşə etibarilə öz sözləri ilə bir sırada təxəllüs olaraq istifadə olunmuşdur. Bazarov, Tamqa, Ertaul, Bayquş, Arkan, Arşinov, Atlas, Karadaş, Kurqanov, Almaz, Boqatır, Esaul, Arbuzov, Nabatov...

– Canlı rus danışıq dilindən götürülən türk sözlərindən yaranan təxəllüslər: Belə təxəllüslərin ən çox ekzotik təsir yaratmaq məqsədilə işləndiyi güman olunur: Sarınçı, Barança, Biçara, Aziz, Kara, Kardaşov, Belmesov, Bul-Bul Mirza, Tuqan, Çinarik, Taz Başı, Kaçalov, Tanış, Xabardar...

– Türk tarixi şəxsiyyət adlarından təxəllüs yaratmaq üçün istifadə olunmuşdur: Konçak, Yamqurça, Djelaleddin, Aksax Timur, Kuçum, İskander xan, Kazi bek, Kantemir, Mirza Turqen, Sadıq Paşa, Kudeyar...

– Türk şəxs adları rus yazıçılarının təxəllüsünə çevrilmişdir; Bu zaman təxəllüslər üçün işlək türk adları seçilmişdir: Ali, Leyla, Aladin, Kazem, Nadir, Saib, Enver, Alikber, Bulat, Mansur...

– Türk yer adlarından yaranan rus təxəllüsləri: Karadaqski, Araksov, Arazi, Bakinski, İrkutov, İrkutyenin, Samarin, Sarıkamışski, Arabat, Turkestanski...

– Türk tayfa, millət adlarından rus təxəllüsləri yaradılmışdır: Peçeneq, Berendey, Berendeev, Xazar, Xvalinsk, Avarova, Kuban, Uzbek, Tatarov, Turçinov, Kirqizov, Baş Kurt, Kumanin...

Elmi redaktoru: Azərbaycan MEA-nın üzvü
professor Nizami Cəfərov

M.A.Təkləli: Türk imzası
Bakı, «NURLAR» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2006, 192 səh.

Kitabda türk təxəllüsləri daşıyan şəxsiyyətlərin tərcümeyi-hallarını və yaradıcılığını əhatə edən yığcam məqalə, istifadə etdikləri türk mənşəli təxəllüslərinin tarixi-etimoloji təhlili verilmişdir.

ISBN - 9952 - 426 - 11 – 9

© «NURLAR», 2006

¹ Баскаков Н.А. Русские фамилии тюркского происхождения. Баку, Язычы, 1992, с.5.

² Суперанская А.В. История некоторых псевдонимов – «Наука и жизнь», 1994, N 3, с.27.

³ Баскаков Н.А. Русские фамилии тюркского происхождения, Баку, Язычы, 1992, с.5-6.

– Türk mənşəli rus familiyaları bu dildə işlənməklə yanaşı, həmin adlardan həm də təxəllüs kimi istifadə edilmişdir: Kirpiçev, Almazov, Epançin, Kolçak, Arbuзов, Karmanov, Karaulov» Tolmaçev...

Cəmiyyətə öz əsərləri ilə xidmət edən yazıçı öz ideyasını, borcunu, məqsədini seçdiyi ad – imza altında həyata keçirir və ictimaiyyət içində çox vaxt yazıçı bu ad – özünün seçdiyi ad – təxəllüsilə tanınırdı. «Празднично прошло для нас и зима: были гастроли малорусского театра с Заньковенкой и Саксаканским, ... было немало балов, маскарадов, званых вечеров. (И.Бунин. Жизнь Арьсенева, гл.28). (Bizim üçün qış da bayramsayağı keçdi: malorus teatrının Zankovenko və Saksakanskinin iştirakı ilə qastrolları, bir çox bal, maskarad, dəvətli gecələr oldu). Burada adı çəkilən Saksakanski Ukrayna dramaturqu və teatr xadimi, əsl adı Panas Karpoviç Tobileviçin (1859-1940) təxəllüsüdür. Göründüyü kimi, ömrü boyu özünün soyadı ilə yox, təxəllüsü ilə tanınan sənətkar bədii əsərdə belə təxəllüsü ilə anılır. Yaxud, kəbinsiz ailədə doğulan Hertsen (o, buna görə uydurma familiya daşıyırdı. Herts – almanca ürək deməkdir) ədəbi aləmdə İsgəndər adı ilə tanınırdı: O, Aleksandr adını Şərqi qaydasınca təxəllüsə çevirmişdi. 1836-cı ildən İsgəndər adı ilə fəaliyyət göstərirdi. Turgenevin xatirələrində: Qoqol yaqın ki, mənim Belinskiyə, İsgəndərə münasibətini bilirdi.

Anna Axmatova – əsl familiyası Qorenko, ər familiyası Qumilev olması baxmayaraq, anasının qızlıq familiyasını, ulu babaları Axmat xandan gələn soyadını özünə təxəllüs götürmüşdür. Bəzi mənbələr şairin 17 yaşına çatan kimi özünə bunu rəsmi familiya – Axmatova götürdüyünü göstərməkdədirlər¹. Şairin ömürlük işlətdiyi, şöhrət tapdığı Axmatova soyadı o qədər geniş yayılmışdı ki, onun təxəllüs olduğu ilk nəzərdən bir o qədər də inandırıcı təsir bağışlamır.

Rus dilindəki türk təxəllüslərinin içərisində böyük, dərin məzmunlu bir qrupu o təxəllüslər təşkil edir ki, bunlar yazıçının öz əslini – kökünü bilməsi və öz qədim adına yenidən qayıtması məqsədilə bağlı olmuşdur. Məsələn, hələ qırçaqslavyan əlaqələri epoxasında ruslarla qaynayıb qarışan türk əsilli soylardan olan Buninlərin nümayəndəsi, rus yazıçısı, Nobel mükafatı laureatı İvan Bunin özü 1890-cı ildən əməkdaşlıq etdiyi «Orlovski Vestnik» jurnalında oçerklərini İ.A.Çubarov imzalayırdı. Bu, yazıçının anasının qızlıq familiyası idi. Elə Buninlər kimi türk əsilli familiyalardan olan Çubarov «çubary, pestry, ryabyı» (Fasmer.4.375) türk dillərindən olan tatar dilində çubar «xallı, çopur», çaqatayca çubar «at növü adı», qazaxca, başqırdca «xallı» (Радлов 3. 2153; 2185) sözündədir. Odur ki, İ.S.Turgenevin Dövlət muzeyində (Oryol şəhəri) Buninin broşürlərinin ottiskində Çubarov təxəllüsü müəllifin həqiqi soyadı ilə (Bunin) yanaşı qoyulmuşdur. (Bax: İ.Bunin, Sobranie soçineniy v şesti tonax, 2 t. s.506. Şərhlər hissəsinin müəllifi V.Q.Titovadır).

Böyük rus şairi və dövlət xadimi Q.Derjavin (1743-1816) özü bilə-bilə «Потонок Аттилы» («Attilanın varisi) və «Житель реки Ра» təxəllüslərini işlədirdi. Öz türk əsil-nəsəbini bilir, şerlərində hətta bunu yarızarafat qeyd

¹ Татарский энциклопедический словарь. Казан, 1999, с.50.

edirdi. Derjavinin Qızıl Orda əyanlarından olan Baqırım Mirzənin nəslindən olmasını tarixçilər də, filoloqlar da, eləcə də şairin bioqrafları da dönmədən qeyd etmişlər.

1773-cü ildə özünün ilk odalarını belə imzalamışdı. Amma ona şöhrət və uğur gətirən «Felitsa» mədhiyyəsini Tatar-Murzası (Murza – Əmirzadə-Əmirza-murza «şahzadə») adı ilə imzalamışdı.¹

Puşkin «Fonvizinin kölgəsi» poemasında onu «Tatarin britiy (qırxiq tatar) deyə anırdı:

Şanlı Lomonosov Pinddə bir zaman
Gördü ki, ruslarda qarışıqlıq var.
Qırxiq baş tatar – nəğməkar
Əlində lirası qaldırır tufan.

(tərcümə edən Ə. Tələt)

Məşhur rus yazıçısı A.N.Tolstoy ilk yaradıcılıq illərində Mirzə Turgen təxəllüsündən istifadə etmişdir. O anası tərəfdən Turgenevlər nəslinə bağlıdır.²

Bu, açıq bir həqiqətdir ki, adlı-sanlı rus zadəganlarından olan bütün Turgenevlərin, o cümlədən, məşhur rus yazıçısı İvan Sergeyeviç Turgenevin (1818-1883) ulu babası – Qızıl Orda xanı Turgen Mirzə böyük rus knyazı II Vasilinin zamanında, 1440-cı ildə Moskvaya gələrək xristianlığı qəbul etmiş türk-tatar əsilzadələrindəndir. Bu adın kökündə türk-monqol mənşəli turgen «cüretli, coşğun, dəlisov» sözü durur. Azərbaycanın Cənub-Qərbində Turyan çayının mənası da bu sözlə bağlıdır.

Bunun kimi də rus yazıçısı Yarlıkov təxəllüsü daşıyan N.E.Geynitsin istifadə etdiyi bu təxəllüs də anasının qızlıq familiyası Erlıkovadan düzəlmişdir (Qeyd: rus dilində bu «yarlık» türk sözü əvəllər erliq variantında da işlənmişdir). Tarixi mənbələr göstərir ki, Rus dövləti tarixində mühüm rol oynamış knyaz Qolitsinlər əslən Bulqak xandan törəmişlər. Odur ki, rus dövlətinə böyük dövlət adamları, sərkərdələr, diplomatlar bəxş edən bu ailədən çıxan yazıçı və tərcüməçi Nikolay Borisoviç Qolitsin (8.12.1794-20.10.1866) özünə ədəbi bədii yaradıcılığında Bulqak (narahat, çılğın adam) təxəllüsünü götürür.³

Yenə də XX əsr yazıçısı tarixi əsərlər, eləcə də «Kazaklar haqqında dastan» trilogiyasının müəllifi D.Petrov ana babasının Biryuk ləqəbini (bəzən ləqəb familiyanı əvəz edirdi) özünə təxəllüs götürmüşdü⁴. Rus dilində türk sözü biryuk iki mənə daşımaqdadır: 1.börü, qurd; 2.tənha adam, yalquzaq. Və yaxud rus yazıçısı və tərcüməçisi Axmatova Yelizaveta Nikolayevna Leyla təxəllüsü ilə tanınırdı. Təxəllüslərdə istifadə olunan türk sözləri rus mühitində anlaşılan, əsrlərlə işlədilər, bu dilin lüğət tərkibində özünə möhkəm və sabit yer tutan sözlər idi.

¹ Масанов И.Ф. Словарь псевдонимов, русских писателей, ученых, общественных деятелей (в 4-х томах) т.IV М., 1960. с.161

² Краткая Литературная Энциклопедия, т 9 с 141-142

³ Масанов И.Ф. Словарь псевдонимов, т. I, М., 1956, с.172; Баскаков Н Русские фамилии тюркского происхождения, с.48

⁴ Дмитриев В.Г. Придуманные имена. М. Современник. 1986,с 194

XVII əsrin rus dövlət adamı kimi tanınmış şəxsiyyətlərindən olan İvanov Erofey İvanoviç Almaz ləqəbi ilə məşhur idi. Bu ad hətta onun rəsmi fəmi-
liyası kimi işlənirdi. Məşhur səyyah Adam Oliari onunla görüşmüş, onun
ağılına, istedadına heyran qalmışdı. Hamı kimi o da bu dövlət adamından
«Almaz» İvanoviç deyə bəhs etmişdi. A.Kononovun yazdığına görə, o,
möhkəmlik simvolu olan «Almaz» ləqəbini özünün gözəl keyfiyyətlərinə gö-
rə qazanmışdı.¹ Yaxud A.Puşkin I Pyotra həsr etdiyi «Tarixi qeydlər»ində
yazır: II Yekaterinanın sevimlisi A.M.Dmitri-Mamonovun ləqəbi «Krasny
Kaftan» idi.²

Rus ədəbi-bədii dilində üst geyimi, adı olan «kaftan» türk sözü qədim
alınmalardandır. Bu sözdən rus dilində yeni sözlər olan – polukafkan, kaf-
taşka, kaftanişko, kaftançik kimi sözlər də düzəldilmişdir. Bu qədim türk
sözünün rus yazılı dilində XIII əsrdən qeydə alındığı göstərilir.

Anna Sergeevna Alekseyeva (məşhur teatr xadimi Stanislavskinin bacısı)
– ərinin fəmiyası Şteker – böyük dramatik istedadı malik olub. Moskva Bə-
daye teatrında baş rollarda oynamışdır. İncilərdən sonra özfəaliyyət dərnəklə-
rinə başçılıq etmişdir. Bütün yaradıcılığı boyu Aleeva (Aliyeva//Əliyeva) tə-
xəllüsü altında fəaliyyət göstərmişdir.³

N.Baskakovun göstərdiyi kimi, bu fəmiya rus dilinə keçərkən tam adap-
tə olaraq Aleev şəklinə düşən Aliev soyadındandır.⁴

Türk sivilizasiyasının təsiri və nüfuzu duyulan geniş miqyaslarda özlərinin
malik olduqları, tarix boyu daşdıqları türk soyadlarını bilərəkdən uydurma tə-
xəllüslə əvəzləndirmək halları da çox dərin və köklü səbəblərlə bağlı idi. Bolqar
şairi İzmirliev X.D. (1898-1923) fəmiyasını «tərcümə edərək» dəyişmiş,
Smirnenski təxəllüsü götürmüşdür (Smirna - Türkiyənin İzmir şəhərinin xri-
stian mənbələrindəki adı). Yaxud yenə bolqar şairi Karaçölov (1878-1914)
öz soyadını məhz türk sözü olduğuna görə, ondan imtina edərək Peyo tə-
xəllüsü daşması, soyadı Çorbaçı olan şairin (1890-1967) babalarının qədim
peşəsini əks edən soyadından imtina edərək özünə Çudomir təxəllüsü göt-
ürməsi həmin məqsədlə bağlıdır. Bunun kimi Tüccarov X.P. (1889-1925)
Yasenov təxəllüsü, tarixi romanlar müəllifi erməni yazıçısı Şişmanyayn Ov-
sep (1822-1888) Tsarens təxəllüsü, belarus şairi Aleksey Karatayın Maksim
Lujanin imzası altında yazıb-yaratmaları, nəhayət, türkəsilli ruslardan hesab
olunan yazıçı slavyanofil Aksakovun xəlqi slavyan adlarından sayılan
Kasyan təxəllüslərindən istifadə etməsi halları bu şəxsiyyətlərin öz əslindən,
kökündən uzaqlaşmaq niyyətləri ilə bağlı olmuşdur.⁵

Ədəbi cəmiyyətlərdə, ədəbi yığıncaqlarda və dərnəklərdə təxəllüslər
soyadına nisbətən daha geniş şəkildə işlədilir və sürətlə yayılırdı. Bunlar-
dan bəziləri yalnız məhdud dairədə – yazışmalarda, polemik söhbətlərdə və
s. işlədilir.

¹ Кононов А.Н. История изучения тюркских языков в России. Лен., Наука, 1972, с.23

² Бах Крылов. А. Невеликое наше село - «Наука и Жизнь», 1992, № 1, с. 87.

³ Бах: Станиславский К.С. «Моя жизнь в искусстве». М., Искусство, 1972, с.137.

⁴ Баскаков. Н.А. Русские фамилии тюркского происхождения, с.158.

⁵ Faktlar KLE-dan götürülmüşdür.

Odur ki, təxəllüslərdən istifadə zamanı iki hal özünü göstərir: Yazıçının, sə-
nətkarın bütün yaradıcılığı boyu istifadə etdiyi təxəllüsü olduğu kimi, xüsusi
mövzu ilə bağlı və ya məhdud dairədə istifadə olunan təxəllüslər də vardır. Rus
yazıçısı A.Kuprin ailə məktublarını İskəndər (öz Aleksandr adının şərqşayağı
variantı) deyə imzalayırdı. Yazıçı M.Qorkinin rus bahadırı Eruslan təxəllüsü ilə
də imzaladığı əsərləri olmuşdur¹. Rus dilində Eruslan Arslan//Əraslan – Rus-
lan² – bahadır deməkdir. Gənc Qorkinin istifadə etdiyi başqa bir təxəllüs Başlık
olmuşdur. Bildiyimiz kimi, rus dilindəki türk sözlərindən olan başlık sözü iki mə-
nada istifadə olunmuşdur. 1. başlık-geyim, paltar hissəsi, kapüşon 2. başlık -
ağsaqqal, başçı, ataman (Дмитриев Н., 528) Qədim türk yazılı abidələrində də
başlık, «başçı, rəis» mənasında işlənmişdir. (ДТС, 88)

Qorki isə Volqaboyunda qaçaqların atamanı Başlık adlı qaçaq haqqında
babasından çoxlu hekayələr dinləmiş və həmin adı özünə təxəllüs
götürmüşdü.³

Təxəllüslərə münasibətdə M.Y.Lermontov laqeyd olmuşdusa da, bəzi ilk
şerlərini «гр.Диярбекир» (Diyarbəkir vətəndaşı)⁴ imzalamışdı.

Bu imza həmin illərdəki Rus-Türk müharibəsi və çar hökumətinin Qaf-
qazda uzun illər apardığı işğalçılıq müharibəsi nəticəsində gənc şairin yeni
ölkələr və yeni mövzulara maraqlarını əks etdirirdi. Daimi xarakter alan Rus-
Türk münəqişələri üzündən belə adlar artıq uzaq, anlaşılmaz adlar deyil,
yadıqlarını, özgəliklərini saxlamaqla hər gün eşidilən, cəmiyyətə tanış söz-
lər idi.

Seçilən türk təxəllüsü çox vaxt mövzu ilə, bu mövzunun həllinin reallıq
tapması məqsədi ilə bağlı olmuşdur. Məşhur orientalist, tarix, filologiya və
Şərq etnoqrafiyasına dair mühüm və maraqlı əsərlərin müəllifi akademik
O.I.Senkovskinin bir çox təxəllüsü olmuşdursa da bunlardan bəziləri onun
şərqşünaslıq sahəsindəki fəaliyyəti ilə bağlıdır. Belə təxəllüslərdən biri olan
«Tütüncü oğlu Mustafa ağa» adının işlənməsinin də öz səbəbi var idi.
O.Senkovskinin «Severnaya pçela» jurnalında nəşr etdiyi «Həqiqi türk filo-
sofu Tütüncü oğlu Mustafa ağanın məktubu» məqaləsi Hesslerin «Rusların
məşəyi haqqında» kitabı ilə bağlı yazılmışdı. Senkovski Hesslerin kitabın-
dakı ərəbdilli mənbələrdən çevrilərkən verilmiş sitatlara və fikirlərə öz iradə-
lərinin düzgünlüyünə və mötəbərliyinə inam yaratmaq məqsədilə kitab haq-
qındakı rəyini «Tütüncü oğlu Mustafa ağa» kimi imzalamışdır. Təbii ki, rus-
dilli tərcüməçiyə nisbətən hər hansı bir türk aliminin ərəb yazısına nə də-
rəcədə bələd olduğu məlumdur⁵. Yaxud publisist, məşhur biblioqraf olan
bütün yaradıcılığı boyu «Sovremennik» jurnalında əməkdaşlıq edən Efre-
mov Pyotr Aleksandroviç (1830-1907) «Makay Abdulov» təxəllüsündən isti-
fadə etmişdir.

¹ Дмитриев В.Г. Придуманные имена, с.212

² Баскаков Н.А. Русские фамилии тюркского происхождения, с.101

³ Масанов И.Ф. Словарь псевдонимов, 3,371 4,314; Дмитриев В.Г. Придуманные имена, с.26; Хитров-
ский С.П. Страницы из прошлого, Горький, 1960, с.61-62.

⁴ Дмитриев В.Г. Придуманные имена, с.96.

⁵ Вах: Дмитриев В.Г. Придуманные имена. с.212

Bu təxəllüs məşhur publisist A.A.Kraevskinin («Qolos» qəzetinin naşiri və redaktoru idi) əleyhinə yazdığı pamfletdə uğurla çıxış edir. Həmin ilin (1876-cı il) sentyabrında qəzetlər Sultanın taxta çıxması və Osman qılıncı qırşması mərasimini təsvir etməkdə idilər. Makay Abdulov (Efremov) bu hadisədən istifadə edərək parodiya şəklində yazdığı Kraevskinin «F.V. Bulqarının qılıncını qırşması mərasimi» adlı pamfletində¹ özünün təxəllüsü ilə bu mövzunun təbiiyini, inandırıcılığını artırır.

Rusiyanın xalq artisti Nabatovun (əsl adı Turovski İ.S. 1896-1977) bu təxəllüsü işlətməsi onun məqsədi, cəmiyyət qarşısında borcu, xidməti ilə bağlı idi; o estrada artisti idi, beynəlxalq mövzularda kupletlər söyləyirdi. O ömür boyu yalnız Nabatov adı ilə tanındı və bu adla da sənətdə qaldı. Türk sözü (əslə ərəb.) nabat rus dilində «çağırış, həyəcan signalı» deməkdir. Bu təxəllüs onun ideyasını, vəzifələrini, məqsədini yaxşı ifadə edirdi. Müşahidələr göstərir ki, ədəbi-bədii təxəllüslərin böyük bir qismi məhz şəxsiyyətin fəaliyyət sahəsi, daha doğrusu, sənəti, məşğuliyyəti ilə bağlı olaraq seçilmişdir. Məsələn, məşhur türkoloq V.A.Qordlevski Turkofil, arxeoloq, etnoqraf A.Maslov «Alım» təxəllüsü daşımışlar, «Burlak» təxəllüslü aktyor V.N.Andreyev həqiqətən gəmidə işləmişdir, «Sapojnik» təxəllüslü rus sovet yazıçısı M.A.Rıbakov, doğrudan da əvvəl çəkməçiliklə məşğul olmuşdur. Rus şairi N.S.Kuroçkin hərbi həkim kimi çalışdığından bədii yaradıcılığında Xekim, Xakimov təxəllüsləri daşımışdır. Yazıçı İ.I.Mitropolskinin işlətdiyi Ak Baş və Ak Başev, yazıçı A.Potoskuyevin «Bayquşev», əsas peşəsi geoloq olan yazıçı V.A.Obruçevin Aksakal təxəllüslərini işlətmələri onların türk xalqlarının dərin və köklü etnoqrafik və tarixi incəliklərinə bələd olduqlarını göstərməkdədir. «Ağ başlar yerli müsəlmanların, o cümlədən türklərin təmiz qırılmış başlarına işarədir», – deyə Radlovun lüğətində oxuyuruq (Bax: 1c.s.90) «Bayquş» sözü isə Radlovun, Dalın və Fasmerin lüğətlərində «kasıb, yoxsul, köçəri, dilənçi» deməkdir və s. Bu cəhətləri hesaba aldıqda doğrudan da bu təxəllüsləri daşıyanların habelə onların mənsub olduqları cəmiyyətin nə qədər zəngin türk adət-ənənəsi, məişəti, güzəranı ilə tanış olduqlarını görmək çətin deyil.

Nüfuzlu ictimai xadim, böyük nəşriyyat evinin sahibi, «Novoe vremya» qəzetinin redaktoru A.S.Suvorin həm də teatr saxlayırdı. Yeni fəaliyyətə başlayan Vasili Şveruboviçi işə bir şərtlə götürür ki, familiyasını dəyişsin. Bu çətin familiyadır, teatra isə heç yaramır, – deyə ona ahəngdar və anlaşıqlı soyadı seçməyi tövsiyə edir. Odur ki, Şveruboviç Kaçalov (ömrü boyu saxladığı) familiyasını (təxəllüsünü) ilk dəfə işə götürülmə müqaviləsində işlədir². Yəqin ki, çox adam, hətta onun sənətinin pərəstişkarları belə Kaçalovun əsl familiya yox, sadəcə sənətkarın təxəllüsü olduğunu bilmir.

Türk mənşəli təxəllüsü təşkil edən söz özü rus mühitində anlaşılan, bu dilin istər lüğət tərkibində, istərsə də tarixində məlum olan bir fakt olduğundan bəzən müəllif asanlıqla öz soyadının eləcə də adının türkcə qarşılıqlığından təxəllüs olaraq istifadə etmişlər. Məsələn XIX əsrin ikinci yarısında fəaliyyət gös-

tərmiş jurnalist Dmitriyev Lev Yefqrafyeviç özünün Lev adının türk qarışığı olan Arslan adını təxəllüs olaraq götürüb işlətməmişdir¹. Eləcə də İ.F.Volkov Biryukov, tarixçi və etnoqraf Draqomanov M.P. isə Tolmaçev, dramaturq N.Kvasnikov «Braçın» (braça «evdə çəkilən kəndli pivəsi». Çuvaş dilindəki paraça «sıxılmış» sözündəndir – təxəllüslərindən istifadə etmişlər.

Sibirli jurnalist Q.S.Moqilnikov da özünə Kurqanov təxəllüsünü bu məqsədlə götürmüşdür. Türk sözü kurqan «qala, müdafiə səddi, məzar təpəsi» qədim rus dilində də işlədilmişdir. Müəllif bu mənada öz soy adının qarşılığı olan kurqan «qəbir təpəsi» türk sözündən istifadə etmişdir.

Ukrayna ədəbiyyatı klassiklərindən biri, Qoqolun sələfi sayılan O.M.Somov (1793-1833) öz familiyasının (som balıq növünün adı) sinonim qarşılığı, fəqət türk mənşəli balıq adlarından olan karas adından özünə təxəllüs yaratmışdır.

XIX əsrin jurnalisti olan A.T.Ronçevski (1831-1868) həm Bezdomniy Skitalets (evsiz sərgərdan) təxəllüsünü, həm də həmin mənada türk sözü Bayquş təxəllüsündən də istifadə edirdi. Rus dilində işlədilən türk sözlərindən olan bayquş «yazıq, kasıb, binəva» mənalarını bu dildə də saxlamışdır.³ Təxəllüslər o şəkildə geniş yayılır və şöhrət tapırdı ki, hətta soyadını əvəz edir, onu unutturur, nəhayət, belə təxəllüsləri soyadı kimi qəbul edirdilər.

Görkəmli erməni yazıçısı Raffi (1835-1888) yalnız bu adla (raffi < «rəb-bi», ilahı, müəllim sözündəndir)⁴ tanınırdı. Həqiqi ad və familiyası Akop Melik - Akopyan olmuşdu. Yaxud əsl adı Sesiliya Vollerşteyn (1897) olan SSRİ xalq artisti Mansurova təxəllüsü ilə tanınırdı.⁵ Təxəllüslərin rus cəmiyyətində oynadığı rol çox böyükdür. Bəzən ictimaiyyətə çox yaxşı məlum olan şəxsiyyətlər bədii əsərlərdə yazıçının özünün tapdığı təxəllüslər altında təqdim olunurdu. Məsələn, P.Vyazemski İ.Turgenyevin «Новь» əsərində Kovrikin (kovriqa «kovruq, kovrulmuş, qızardılmış» sözündəndir; xüsusi bulka – çörək növü adıdır), həmçinin Korney Çukovski A.Arxağelskinin parodiyalarında Çubukovski təxəllüsü altında təqdim edilirdi⁶.

Təxəllüslərə maraq və meylin səbəbləri müxtəlif idi. Hər şeydən əvvəl şəxsi təhlükəsizliyin qayğısı təxəllüslərə əl atmağa sövq edir. Belə ki, təxəllüslərdən, uydurma adlardan istifadənin də bir səbəbi siyasi şəraitlə və sensor şərtçiliyi ilə bağlı idi. Sənətkarın şəxsiyyətini, kimliyini tamamilə gizlətmək, onu bütün şübhələrdən kənar saxlamaq – ədəbi iş təcrübəsi göstərir ki, təxəllüslərdən ən çox da bu məqsədlərlə istifadə edilmişdir. Bunun üçün ilk baxışdan anlaşılmaz görünən türk mənşəli təxəllüslər senzurların diqqətini azdıran əhəmiyyətli vasitə olmuşdur.

Məsələn, 1842-ci ildə I Nikolay irticasının qızğın dövründə «Biblioteka dlya çtenie» jurnalında sırf ifşa xarakterli «Qafqazda saxtakarıqlar» («Про-

¹ Масанов И. Ф. Словарь псевдонимов, 1 т. с.110

² Шипова Е. Н. Словарь тюркизмов в русском языке. Алма-Ата. Наука, 1976, с.88

³ Шипова Е. Н. Словарь тюркизмов в русском языке, с.49.

⁴ Дмитриев В. Г. Скрывшие свое имя. М. Наука, 1980, с.251

⁵ БСЭ т.15 с.337

⁶ Дмитриев В. Г. Придуманные имена, с.29, 31

¹ Вах: Переписка Н.А. Некрасова, II т. М., ХЛ. 1987, с.465

² Таланов А. Б. Качалов. ЖЗЛ. Молодая Гвардия. М., 1962, с.44

делки на Кавказе») romanı çap olunur. Əsərdə Qafqazdakı yüksək rütbəli çar məmurlarının, generalların rüşvətخورluğu, yerlilərin amansız istismarı, dövlət xəzinəsinin mənimsənilməsi və s. özbaşınalıqlar açıq-aydın göstərilirdi. Əsəri oxuyan çar heyratə gəlir və hərbiyyə naziri Çernişevə: Biz heç bir zaman Qafqazı tanımamışıq. Bu yazıçı bizim gözlərimizi açdı.¹ Yazıçı isə əsəri uydurma, ekzotik bir təxəllüslə imzalamışdı: Hamar Dabanov. O, ərinin qulluq işi ilə əlaqədar olaraq Qafqazda yaşayırdı. Əslində fəmiliası Şe-laşnikova olan bu qadın ədəbiyyat tarixinə elə bu təxəllüslə düşmüşdür. Hamar Daban Buryatistanda böyük dağ silsiləsinin adıdır. Sibirin, Türkünün yer adlarında olduğu kimi əyanilik, bənzərlik məqsədilə bədən üzvlərinin adlarının (baş, burun, qoltuq, qol, boğaz...) iştirakı ilə yaranmışdır. Türk coğrafiyasında daban «keçid» mənasında Hamar Daban, Donuz Daban, Ulan Daban, Turan Daban və s. şəkillərdə rast gəlinir.

Məşhur rus yazıçısı, xüsusən tarixi romanları ilə tanınan Q.P.Danilevski «Azadlıq», «Qaçaqqlar Novorossiada», «Yandırılmış Moskva», «Knyajna Tarakanova» kimi romanları ilə geniş şöhrət tapdıqdan sonra şeir yazmaq həvəsinə düşdükdə bu yeni yazdığı şerlərin müəllifliyini tam məxfi şəkildə saxlayır, bunları qadın müəllifi adından Sarafanova kimi imzalayırdı.²

Şair və felyetonçu İ.A.Vaşkov (1847-1893) təxəllüs seçərkən çox maraqlı bir üsuldən istifadə etmiş, öz həqiqi soyadının hər bir hərfinə bu səslə başlayan türk sözü tapıb birlikdə həm mürəkkəb, həm dəbdəbəli və ekzotik bir təxəllüs yaratmışdır: Vali-Aqa-Şax-Kızıl-Oqlı-Verdi<Vaşkov. Bəzi təxəllüslər ədəbiyyatla, bədii yaradıcılıqla məşğul olan yüksək təbəqəyə məxsus adamların istifadə etdiyi vasitə olur. Təxəllüs, gizli imza onlara öz əsl adlarını məxfi saxlamağa kömək edirdi. Məsələn, geniş ədəbi-tənqidi yaradıcılıq fəaliyyətinə (məqalələr, komediyalar, uşaqlar üçün hekayələr və s.) malik olan rus imperatriçası II Yekaterinanın rəhbərliyi altında nəşr olunan satirik jurnal, «Vsyakaya Vsyaçina»nın əməkdaşları, imperatriça da daxil olmaqla hamısı gizli imzalarla çıxış edirdilər. Türk adlarına artan meyl bəzi hallarda qeyri-rus xalqlar, sonradan xristianlaşdırılmış kiçik xalqların – çeremis, mordva, udmurt, çuvaş, sakalar, xristian (yeni xaçlanmış) tatarlar arasında da doğurdu.

Məsələn, yakut sovet şairi Kudrin Arxip Qriqoryeviç «Abaqinski» təxəllüsü götürmüşdü. O, Yakutiyaada Abaqa kəndində doğulmuşdu. Abaqa xan adında (Elxanilər sülaləsinə məxsus) hətta tarixi şəxsiyyət də olmuşdur. Çuvaş sovet şairi Polorusov Nikolay İvanoviç «Şelebi» təxəllüsü ilə yazıb yaratmışdır. Şelebi (çelebi) türkcə «ağa, cənab, dini rəhbər» deməkdir. Buryat şairi Pestyxin, Anatoli Sergeyeviçin «Olxon» imzası Baykal gölündəki Olxon adasının adından yaranmışdır. Yakut sovet şairi və siyasi xadim Sleptsov Platon Alekseyeviç «Oyunski» təxəllüsündən istifadə etmişdir.

¹ Дмитриев В.Г. Придуманные имена, с. 202

² Масанов И.Ф. Словарь псевдонимов русских писателей, ученых и общественных деятелей, т.3 с.97; т. 4 с.157; Суперанская А.В. История некоторых псевдонимов, – Наука и Жизнь, 1994, №3 с.126.

Oyun saka dilində «sehirbaz, şaman» deməkdir. Mari sovet şairi, rus klassiklərini mari dilinə tərcümə edən Stepanov İpati Stepanoviç «Olık İpay» təxəllüsünü daşımışdır. (Olık «Yaşar, Dursun» mənalı addır). Bir çox mari yazıçılarının fəmiliaları rusca olduğu üçün belə ziyalılar öz fəmilialarını doğma dilə tərcümə etməklə özlərinə təxəllüs yaratmışlar. Dramaturq İ.Belyayevin Oşalqin («ağ»), jurnalist N.Tsvetkovun – Peledaş («çiçək»), K.Severtsovun Şırçak <«tava»¹ təxəllüsləri belə yaranmışdır.

Türk təxəllüslərindən rus ədəbiyyatında geniş və ardıcıl istifadə halları görməli rus ziyalıların – sənət adamlarının, türk xalqlarının tarixinə, dilinə, türk mədəniyyətinə olan böyük maraqlarını üzə çıxarmaqla bir sıra böyük şəxsiyyətlərin adlarının, etnik mənşəyinin türklərlə, türk dili ilə bağlı olduğunu da danılmaz faktlarla sübut edir.

Вах Дмитриев В.Г. Скрывшие свое имя, с.252.

Абагинский. Kudrin, Arxip Qri-qoryeviç (1907-1960) Yakut sovet şairi. Yakutiya da Olekminski rayonunun Abaqa kəndində doğulmuşdur¹. «Mən xalqımın oğluyam», «Addım-addım», «Qələbədən-qələbəyə», «Qəlbin səsi», «Doğma torpaq», «Şanxay» şerlər kitabları çap olunmuşdur.

БСЭ. т 13. с.557; КЛЭ т I. 22; т 8. 1072-74

Абақа. Qədim türkcə (rus salnamələrində də rast gəlinir) oba-aba-apa <oba, nəsil, ailə, aba-abaqa «ata». Türk onomastikasında müxtəlif səciyyədə (yer adı, antroponim) istifadə olunmuşdur. Abaqa xan, tarixi şəxsiyyət. İlxanilərin 2-ci hakimi. İranda ədalətli hökmdar kimi şöhrət qazanmış, alimlərə hamilik etmiş, öz ölkəsinin əhalisinin rifah halını yaxşılaşdırmışdır. Təxəllüs Abaqa adına rus dili şəkilçisi (in+ski) artırılmaqla yaranmışdır.

Баскаков Н. ТЛС.129; ЭС. 1.10.

Абаринов. Reyxelt, Nikolay Nikolayeviç 5.5.1864, Pet. – ? Publisist. 1890-1900-cü illərin dövrü mətbuatında bu imza ilə çıxış edirdi.

Мас. 1.84; 4.402.

Абаринов. avar~abar xalq adı +ov rus фамилия şəkilçisi.

Вах: «Аварова» məqaləsinə.

Абдул. E nukidze, Avel Safronoviç. 7.5.1877-1939. Sovet partiya və dövlət xadimi. Tiflisdə orta texniki təhsil almış, Zaqafqaziya dəmiryolu maşinisti işləmiş, Bakıda gizli «Nina» mətbəəsi yaratmış, Zaqafqaziyada, Moskva və Petroqradda inqilabi iş aparmışdır. Fevral və Oktyabr inqilablarında fəal iştirak etmişdir. МК üzvü, ÜMİK rəyasət heyəti katibi seçilmişdir. Repressiya qurbanı olmuşdur.

БСЭ т. 9.87; СИЭ т.5 486; СЭС 429.

Абдул. Əbdül – ərəb mənşəli şəxs adlarında komponent: əbd «qul, bəndə» – ül: mənsubiyyət şəkilçisi – Əbdülhəsən, Əbdüləli və s.

Абдулов Макай. Efremov, Pyotr Aleksandroviç 2.11.1830 M. – 1907) Məşhur biblioqraf, ədəbiyyat tarixçisi, publisist. Rusiya EA-nın müxbir üzvü. 1864-65-ci illərdə «Knijny vestnik» jurnalının redaktoru olmuşdur.

Мас.1.84;4,181; КЛЭ 2.904; 4.374; 6.511; 7.22; Переписка Некрасова II т. с.465.

Абдулов Макай. Əbdülov Makay. Abdulov soy adına rus familiyaları içərisində də rast gəlinir.

Баскаков Н, РФТП, 225

Вах: Abdul Feredj məqaləsinə.

Абдул Фередж. Ber-Ebrey, Qriqori İoann 1226. Malata, Türkiyə 30.6.1286. Marağa, Cənubi Azərbaycan. Suriya xristianlarının ali rəhbəri olmuşdur. Tibb, astronomiya, fəlsəfə, teologiya və məntiqə aid çoxlu əsərlərin müəllifidir. İbn Sinanın davamçısı olmuşdur.

КЛЭ 1.46. БСЭ1,39.

Əbdul Fərəc – ad mənşəcə ərəb dilinə aid edilir. Mənası «əbd, bəndə, qul»+ Fərəc «sevinc, təskin, təsəlli, əyləncə» deməkdir.

ƏFL, 169, 671

Абдулхан. Şimanskiy, Stanislav Antonoviç. Yazıçı və jurnalist. Yaradıcılığında «Abdulxan» imzasından istifadə etmişdir.

Мас.1.84; 4.527.

Абдулхан. Abdul>Əbdül. Хан – türk dillərində titul.

Вах: «Абдулов» məqaləsinə.

Аварова. Makarova, Sofya Makarovna. 6.1.1834, Belostok – 10.8.1887. Uşaq yazıçısı.

Мас. 1.85; 4.296

Авар. Avar~abar~avaz. Hun tayfa ittifaqına daxil olan xalq. Don, Dunay və Xəzər boylarında məskun idilər. Sonralar bulqar, Xəzər və peçeneqlərlə ittifaqa girmişdir. «İqor alayı haqqında dastan»da xalq adı kimi ondan bəhs olunur.

Баскаков ТЛС. 126-127; ЭС т. 1. с.52

Аварский. Alixanov, Maksut Alixan (xristian aləmində adı: Alixanov, Aleksandr Mixayloviç) 23.11.1846-3. 7.1907. Hərb tarixçisi, yüksək dövlət məmuru. Kutais qəzasının hərbi general-qubernatoru. 1905-1907-ci illərdə Qafqazda milli hərəkatı silah gücünə boğdura bilmişdi. 1907-ci ildə terrorçular tərəfindən öldürülmüşdür. «Dərbəndnamə» (rus dilində) tarixi və «Qafqaz həyatından felyetonlar» (1898) bədii-publisistik əsərlərin müəllifidir¹.

Мас.1.85; 4.33; КЛЭ. 2. 490.

Аварский. Avar Türk xalqlarından birinin adı +ov rus dili familiya yaradan şəkilçi, Avarlar hun tayfa ittifaqına daxil idi; sonralar bulqar, xəzər və peçeneqlər arasında yer tutan türk tayfası.

Баскаков Н. ТЛС. 126-127.

¹ Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlədilan adların şərhı, B., «Maarif» nəşriyyatı, 1972, s.20.

¹ Протодьяконов А., Алексеев Н. Писатели Якутии, Якутск, 1972, с.36.

Ara. Zelenski, Vladimir İosifoviç (1890-?). Rus şairi. Nəsrə də məşğul olmuşdur. «Pravda», «İzvestiya», «Saratovskaya izvestiya», «Bednota», «Raboçaya qazeta», «Qryaduşee», «Tvorçestvo», «Zemlya sovetov» və bir çox mətbu orqanlarında da bu imza altında əməkdaşlıq etmişdir.

Aqa Bax: «Gilyarovski» məqaləsinə.

Ara. Gilyarovski, Vladimir Alekseyeviç 26.11.1853, Voloqda – 1.10.1935 M. Rus yazıçısı. Əvvəl jurnalistlik və reportyorluqla məşğul olmuşdur. Əsas əsərləri 1917-ci ildən sonra meydana çıxır: «Moskva və moskvalılar», «Mənim gəzərgi həyatım», «Teatr əhli», «Qəzet Moskvası» və s. əsərləri köhnə həyatın bütün tərəflərini göstərən əsərlər idi. Onu istedadlı məişət yazıçısı adlandırdılar. Gilyarovskinin Kartino kəndində (Moskva vil.) muzeyi yaradılmışdır.
Mac. 1.87; 4.128. БСЭ 6.523; КЛЭ 2.181; 5.483; 8.388. 496. ПСЭ, с.89-90.

Aqa. Ağa türk dillərindən alınmadır. Əsilzadə, adlı-sanlı, cənaib, rəis, sahib deməkdir.
Радлов 1.143; Фасмер.1.60 Шипова,23.

Агаджанова. Şutko, Nina Ferdinandovna (1889-1974). Ru-

siya inqilab hərəkatı xadimi. Kinossenarist. Fevral və Oktyabr inqilablarının iştirakçısı. 1924-cü ildən kinostudiyada çalışmış, «Potyomkin zirehli gəmisini» filmi- nin ssenari müəllifidir.
СЭС с.18.

Ағасан. «ağa»+«can» sözlərindən yaranan şəxs adı +ova rus dilində familiya yaradan şəkilçi.

Агарин. Basnin, Pyotr Pavloviç. 1851, İrkutsk – 1904, Pet. Rus yazıçısı. Jurnalistika ilə məşğul olmuşdur. «Rudokop», «Delovoy korrespondent» mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Mac. 1.87; 4.54.

Ақар. Həcər. Məcəzi mənada müsəlman. Aqaryane – «müsəlmanlar, türklər». «Həcər İbrahim peyğəmbərin (ə.s.) arvadı», İsmayılın anası. Müsəlmanların nəslini ondan başlanırlar.
Фасмер 1.60; ЭС 1.131.

Агасфер. Qulışambarov, Stefan İosifoviç (13.5.1849, Qori - 21.4.1915). İqtisadçı. 1876-cı ildən «Bakinskaya izvestiya» qəzetində əməkdaşlıq etmişdir.
Mac 1.87; 4.150.

Ақасфер ~ Aqaser – İran şahı Kserks. İran şahı Daranın

oğlu Kserks (519-465) yəhudilərə Beytül Müqəddəsə məbədi tikməyə izn verir. Bu məbədin tikintisi onun babasının vaxtında qadağan olunmuşdu. Kserks yəhudi ləhcəsində: Aqasfer.
ЭС 1.131.

Адмирал. Amiryana, Arsen Mi-naeviç 10.11.1881, Bakı – 20.9.1918. Siyasi fəaliyyətə «Daşnaksütyun» partiyasının üzvü kimi başlamış, Kiyev Universitetinin hüquq fakültəsində oxumuşdur. Bakıda ermənicə çıxan «Paykar» (Mübarizə) qəzetində əməkdaşlıq etmişdir. Şaumyan hökumətində Bakı Kommunası üzvü. «Bakinskiy raboçiy» qəzetinin redaktoru işləmişdir. Qardaşı Tatevos Amiryana ilə Azərbaycanda, xüsusən 1918-ci ilin iyununda Şamaxı qırğınında və 1918-ci ilin avqust-sentyabrında Bakını azad etmək istəyən Azərbaycan-türk ordusuna qarşı döyüşlərdə iştirak etmişdir. Bakı komissarları sırasında güllələnmişdir.
Mac. 1.88; 4.34; СЭС 50; ASE 1.308

Адмирал. Əsli ərəbcə olan əmir əl bəhr «dəniz əmiri» sözündəndir. Türk dillərində işlənmiş, holland dilinə keçmiş, burada dənizçilik üzrə dərs alan çar I Pyotr bu rütbəni rus hərbi işində tətbiq

etməklə, termin də rus dilinə keçmişdir.
Фасмер 1.62.

Адмирал. Jandr, Nikolay Pavloviç 31.3.1818 – 5.12.1895, Peterburq. Rus yazıçısı, şair-dramaturq.
Bax: «Amiryana» məqaləsinə.

Азанчев. Азанчевский. Alixanov Aleksandr Mixayloviç hərbi tarixçisi
Bax: Avarski məqaləsinə

Азанчев. Азанчевский. – Azañçı sözündəndir. «İbadətə çağırışçı, carçı, müəzzin, azañçı» deməkdir. Ruslar arasında familiya və ad kimi (Azañçey, Azañçeev) işlənmişdir.
Баскаков Н. РФТП. 133- 134; 154; Веселовский, 10.

Азиз. Stanişevski, Andrey Vladimiroviç. Naşir, ədəbiyyatşünas.
Mac.1.90. 4.452

Азиз. Əziz «qiymətli, sevimli, nadir» mənalarını daşıyır.

Азов. Aşkinazi, Vladimir Aleksandroviç 19.7.1873, Kerç - 1941, Paris. Dramaturq, fel-yetonçu və teatr tənqidçisi. «Rossiya», «Russkie Vedomosti», «Novosti», «Reç», «Russkoe Slovo», «Zritel», «Sovremennoe slovo», «Qolos minuvşeqo» və bir sıra

satirik, yumoristik jurnallarda bu təxəllüs altında çıxış etmişdir.

Мас. 1.90; 4.46; РП (1800-1917) 1.133

Azov. Azak. Türkçə Azak. Qədim skiflər Karqaluk, ərəblər As-sak demişlər. 1696-cı ildən Azak dənizi Rusiyaya keçmiş, Azov (dənizi) adlanmışdı; Azov (Azak) XI əsrdən qırçaq şəhəri kimi tanınmış indi Rostov vilayətində şəhər, 1739-dan bərdəfəlik Rusiyaya keçmişdir. КГЭ, 1,54.

Азовец. Nikitin N.V. Yazıçı XX əsrin birinci yarısında «Təhqirin qiy məti», «Azad məhəbbət» «Lukomorye», «Hüquqsuzlar», «Qorxulu dövrən» və s. romanları və hekayələr kitabları Azovets təxəllüsü ilə çap olunmuşdur. Мас. 1.90; 4.337.

Azovets. Вах: «Azov» məqaləsinə.

Азовский. Ayvazov, İvan Qriqoryeviç 1872 – ? Publisist. Monarxist əqidəli yazıçı olmuşdur. Missionerlik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. Мас. 1.90; 4,29.

Azovski. (Azovlu) Вах: «Azov» məqaləsinə.

Азовский. Quryev V., jurnalist, «Donskie Bednotı» («Don

füqərası») qəzetinin redaktoru (1921).

Мас. 1.90; 4.152

Вах: Azov məqaləsinə.

Азовский. Çursin, Qriqori Filipoviç, jurnalist. Tiflis qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. Мас. 1.90; 4.518.

Вах: Azov məqaləsinə.

Аир. Moşkantsev, Vladimir Nikiforoviç. İqtisadçı-publisist. Мас.1.90; 4.325.

Аир. Air «bataqlıq bitkisi», «tatar qılıncı» (сабельник татарский), kasatik. Air bitkisinin kökləri tibbdə və ətriyyatda istifadə edilir. Türk dillərində air, ir, iqr.

Радлов, 1, 1456; Фасмер, 1,64; Шипова, 25.

Ай Булат. Rozen, Konstantin Mixayloviç 1817 – 20.4.1865, Peterburq. Şair və jurnalist. Əslən türkdür. Qafqazın işğalında 2 yaşında əsir düşmüş, xaçlanmışdır. XIX əsrin 30-40-cı illərindən Ay Bulat imzası ilə «Oteçestvennie Zapiski», «Literaturnaya Gazeta», «Biblioteka dlya çtenie», «Sovremennik»in səhifələrində çıxış etmişdir. Kədər əhval-ruhiyyəli şerlər yazmışdır: «Odalisk (Cariyə)», «Qaley Mirza», «Ölüm», «Ruhum qəriblikdədir».

Мас. 1.90; 4.407; РП (1800-1917. т.1. с.26)

Ау Булат. Ay Bulat <ay «qəmə», luna +Bulat rusca, ukr, bulat; türk dillərindən alınmışdır. Türk şəxs adlarından olan Ay+dəmir, Ay+bulat bu modellə yaradılmışdır.

Баск.ТЛС 56,68,75,80; Фасмер.1.238.

Айдаров. Passek, Vasili Boqdanoviç – ? 1888 Raquza. Rus şairi və yazıçısı. Мас. 1.90; 4.361.

Айдаров. Aydar 1. Gənc oğlanların başlarının ortasında saxladıqları saç; hörük, kəkil. Qədim rus abidələrində rast gəlinir. 2. Aydar – əfsanəvi bulqar xanı Tukay xanın oğludur. 630-cu ildə islamı qəbul etmişdir. 19. 3. Aydar – Qızıl Orda bəyi (1430); Aydar – Don çayının sol qolu (Azov dənizinə axır).

Радлов 1.50; ЭС, 1, 243. Веселовский, 10. Фасмер., 1,64; Баск., ТЛС 74, 75, 80; Шипова, 25.

Айдаш. Qriqoryev, Yuri Çuvaş xalq yazıçısı

Айдаш. Aydaş çuvaş dilində "sakit, mehriban, dinc" deməkdir. XVI əsrdən xristianlaşdırılan çuvaş xalqının ziyalıları arasında türk təxəllüsləri geniş yayılmışdır.

Дм. Прид. им., 190.

Ак Баш. Ак Башев. Хаçатур Ак Баşев. Mitropolski, İvan İvanoviç 26.9.1872 – ? Rus yazıçısı. «Razvleçenie» jurnalında əməkdaşlıq etmişdir. Мас.1.91; 4.316.

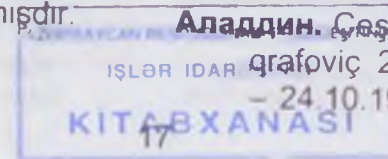
Ак Баş <ak «ağ», təmiz, pak +baş < kəllə. Ак Баş «qırxıq, təmiz baş tatarların (müsəlmanları) təmiz başlarına işarədir. Радлов 1.93. Баск. ТЛС 44,80;

Ак Сакал. Obruçev, Vladimir Afanasyeviç 28.9.1863, Tver – 19. 6. 1956 M. Yazıçı-geoloq, akademik. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı. Peterburq Dağ-Mədən İnstitutunu bitirmişdir (1886). Sibir və Orta Asiyanın tədqiqçisi. Coğrafiyadan dərsləklərin, «Sannikovların torpağı», «Qızılaxtaranlar səhrada», «Kələkbazlar yurdu» kimi bədii və fantastik əsərlərin müəllifidir; Tuvada dağ silsiləsi və Antraktidada bir buzlaq onun adınadır.

Мас. 1.91; 4.345; БСЭ т.18. с.229-230; КЛЭ 5-371; СЭС с.911.

Аксакал. Ağ saqqal rus dilində ekzotizm kimi işlənən türk sözüdür. Bu dildə «storosta, starşina» sözlərinə uyğun gəlir.

Аладдин. Çeşixin, Vsevolod Evgrafoviç 20.12. 1866, Rıqa – 24.10.1923. M. Rus ədə-

biyyat tarixçisi, tərcüməçi, tənqidçi. Peterburq universitetini (fiz.-riy. fakül.) bitirmişdir. Uzun illər paytaxt jurnallarında və əyalət qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. «Nijeqorod sorğu kitabı»nın müəllifidir. F.Dostoyevski, N.Nekrasov haqqında tədqiqatları vardır. «XIX əsr rus ədəbiyyatı tarixi» kitabının müəlliflərindəndir. **Mac.** 1.92; 4.515; **КЛЭ** 8 т. с.501-502; **ТЭ**, 5, 770.

Aladdin. (Əlaəddin). Şərq nağıllarından yayılmış obraz adlarındandır. «Min bir gecə» nağıllarının Rusiyada tərcümə olunub (1763-74) yayılmasından sonra məşhurlaşmışdır.

Алазан. Qabuzyan, Vaqram Martirosoviç 1903-1966. Erməni sovet yazıçısı. Türkiyədə doğulmuş, sonra ailəsi ilə İrəvana köçmüşlər. 1921-ci ildə ədəbi fəaliyyətə başlamış, Ermənistan Yazıçılar İttifaqının sədri olmuşdur. «Şairin ürəyi», «Üfüqlər» şerlər kitabı, «Şimal ulduzu» romanı bir çox dünya dillərinə tərcümə edilmişdir. **КЛЭ** 1.129, 305, 314, 316; **БСЭ**, 1, 379.

Alazan digər adı Qanıx. Baş Qafqaz silsiləsindən başlayan çay; çayın suvardığı ərazi Alazan vadisi. Alazan

eramızdan əvvəl 7-2-ci əsrlərdə oturaq həyat keçirən skif tayfası **СЭС.1** т.35. **КГЭ**, 1, 63; **АЭ** 1.211;

Алазанцев. Pervuxin, Mixail Konstantinoviç 5.9.1870, Xarkov – ? Yazıçı, tərcüməçi, jurnalist «Krasnyıy kuryer» qəzetinin əməkdaşı **Mac.** 1.92; 4.363. **Вax:** «Alazan» məqaləsinə.

Алагер. Leman, Anatoli İvanoviç. 1.6.1859 M. - 1.9.1913 Yazıçı və musiqişünas.

Алагер Volqa çayına tökülən Sivil çayının ətrafında gölməçə adı. **Дм. Скрывш.106**

Алагир Şimali Osetiyada şəhər **КГЭ**, 1,63.

Алагер. Osipov, Veniamin Osipoviç. Çuvaş sovet yazıçısı.

Алагер **Вax:** əvvəldə «Алақир» məqaləsinə.

Алая. Olxovskaya, Klavdiya. Şair. «Gələcəyin dəmirçiləri» ilk şer kitabı 1923-də çap olunmuşdur. **Mac.** 1.92; 4.349.

Алая qədim rusca аль. Türk sözü al sonradan rus dilində sifət şəkilçisi ilə çox geniş istifadə edilmişdir. **Радлов** 1,349-350; **Фасм.** 1.73; **Шипова** 31.

Алатырь. Loqaçev, Dmitri İvanoviç. Jurnalist. **Mac.** 1.92; 4.285.

Алатır Mordvada çay. Алатır Çuvaşstanda şəhər, Sura çayı sahilində gəmi dayanacağı; Алатır çayı Sura çayının (Volqaya tökülür) sağ qolu. **КГЭ**, 1,64; **АЭ**. 1.213.

Алашеевский. Krijin, Yeqor Aleksandroviç, aktyor-dramaturq. 1900-cü illərdən aktyorluqla fəaliyyətə başlamışdır. **Mac.** 1.110; 4.257.

Алашеевский. Türküstan ölkələrində Алаш-Orda hakimiyyəti. 1917-ci ildən Qazaxıstanda milli hökumət. Алаш+eev+ski və Алашеевлər XV əsrdən xristianlığı qəbul edən türk ailəsi. **СИЭ** 1.331. **Веселовский**, 12.

Алданов. Mark Landau, Mark Aleksandroviç 26.10.1886, Kiyev – 25.2.1957, Nitsa Rus yazıçısı, publisist. 1919-cu ildən mühacirətə getmiş, Fransada yazıb-yaratmışdır. «Mütəfəkkir», «Şeytan körpüsü», «Sui-qəsd», «Açar», «Mağara» və s. tarixi romanlar yazmışdır. **Mac.** 1.92; 4.270; **КЛЭ** 1.135

Алданов. Aldan. 1) Yakutiyaда çay (Lena çayının sağ qolu) və şəhər, Şərqi Sibirdə yayla

adı. Aldan, altan, altın (qızıl) adından; Çayın hövzəsində zəngin qızıl yataqları vardır.¹ 2. Aldanov Alibek - Xadji 1855-9.3.1878. İmam. İçkeriyanın Zəndək rayonunda doğulmuşdur. 22 yaşında milli azadlıq hərəkatına başçılıq etmiş, üsyan yatırıldıqdan sonra mücahid yoldaşları ilə hərbi-səhra məhkəməsinin hökmüylə asılmışdır.

Алдан. Semyonov. Semyonov, Andrey İqnatyeviç 14.10.1908, Vyatka.Rus sovet yazıçısı. İlk şeri 1916-cı ildə çap olunmuşdur. Repressiyaya düşər olmuş, uzaq Şimalda həbsdə olmuşdur. Şimal diyarının tarixi və burada qurulan yeni həyatdan bəhs edən silsilə kitablar müəllifidir. **Mac.** 4.18; 4.30; **КЛЭ** 6.742; **Дм.Прид. им.** 194; **УК.** 2.231 **Вax:** «Алданов» məqaləsinə.

Алданов. Vaynkop, Yulian Yakovleviç 1901, Vitebsk. Musiqi tənqidçisi, jurnalist. «Leninqradskaya pravda», «Jizn v isskustve», «Raboçiy i teatr», «Rebis», «Muzıka i Revolyutsiya», «Krasnaya qazeta» və s. mətbu orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir. **Mac.** 1.92; 4.91. **Вax:** «Алданов» məqaləsinə.

¹ Никонов В.А. Краткий топонимический словарь, с.19; КГЭ т 1. с.68.

- Али.** Arsenişvili, Aleksey İliç 1893-16.11.1939. Ədəbiyyat tənqidçisi. Rus və gürcü mətbu orqanlarında bu təxəllüslə əməkdaşlıq etmişdir. **Mac.3.364; 4.42.**
- Али.** Əli türklərdə geniş yayılmış şəxs adı. Ali ~ Əli – uca, yüksək, hörmətli. **ƏFL, s.19.**
- Али.** Efros, Nikolay Yefimoviç 1867 – 6.10.1923, M. Sənətşünas. Teatr tənqidçisi və teatr tarixçisi. «Jizn» jurnalında sənətlə bağlı yazıları çap olunurdu. **Mac.1.96; 4.542; КЛЭ 2.937; «Театр «Летучая мышь» Н.Ф.Балиева, 1908-1918, М – Р-қ.» kitabı**
- Али-Баба.** Petrov, Aleksey Petroviç 1863-1892, Peterburq. Yumorist yazıçı. **Mac. 1.96; 4.366.**
- Али Баба.** Əlibaba. Ali < Əli «ali, yüksək» +Baba «dədə, atanın atası, böyük < Əlibaba, «Min bir gecə» nağıllarından yayılmışdır.
- Али бий.** Andreev İ.V.XX əsrin əvvəllərində «Turkestanski Vedomosti» qəzetinin əməkdaşı. **Mac. 1.96; 4.36.**
- Али биы** ~ Əli şəxs adı+biy~bəy – türk xalqlarında titul. **ƏФЛ с, 19;**
- Али Екбер.** Alikber – Budişev, Aleksey Nikolayeviç 14. 1 1867 Saratov 22.11.1916, M. Şair, yazıçı, jurnalist. Moskva Universitetində oxumuşdur. 1893-cü ildə ilk əsəri çap olunmuşdur. Şer və hekayələri, məqalələri, «Strekoza», «Şut», «Budilnik», «Os-kolki», «Razvleçenie» səhifələrində nəşr olunmuşdur. «Yaхşı dost», «Oyanmış vicdan», «Günəşli günlər», «Vicdanın qiyamı», «Xəyal çölləri» romanlarında Dostoyevskinin təsiri duyulur. **Mac.1.96; 4.85;КЛЭ 9.158; РП(1800-1917) т.1, с.339**
- Али Екбер.** Alikber – şəxs adı Ali «uca, yüksək» – Məhəmməd peyğəmbərin (ə.s.) əmisi oğlu, kürəkəni, 1-ci imam; Əkbər «böyük güclü, ulu». **ƏFL, 19,179.**
- Алим.** Maslov, Aleksandr Nikolayeviç 12.1884 –22.3.1959 Ukrayna və rus sovet ədəbiyyatşünası. Pedaqoq. Kiyev universitetinin tarix-filologiya fakültəsini bitirmişdir. Folkloristika, arxeologiya, etnoqrafiya sahələrinə aid əsərlərin müəllifidir. **Mac. 1.96; 4.557; КЛЭ 4,679**
- Алим.** Alim (əsl-i-ərəbcə) «bilikli, savadlı» – deməkdir. Bununla yanaşı, rus dili dialektlərində məsələn, Ryazan, Vladimir vilayəti şivələrində «avam, sadələvh, kobud oğlan» mənasında da yayılmışdır. **Даль 1.13**
- Алиев.** P.Panteleyev, Vasili Vasilyeviç. Jurnalist. XX əsrin əvvəllərində «Peterburqskiy Listok» qəzetinin əməkdaşı. **Mac. 1.92; 4.359.**
- Алиев.** Aliyev, Əliyev soyadının etimologiyası «yüksək, ali, ləyaqətli» mənalı «Ali» adı (sözü) ilə bağlıdır. Ali adından yaranan familiya rus adaptasiyasında Aliy~Aley +ev şəklinə düşmüşdür. Ruslarda Aliev soyadı əslən Qasimov və Meşera tatarlarına aiddir. **Баск., РФТП., 158. Веселовский 12.**
- Али. Алей** Fyodorov, Aleksandr Petroviç. Jurnalist. **Mac. 1.96; 4.486.**
- Али. Алей** müsəlman kişi adı. **Веселовский, 12**
Бах: Алиев məqaləsinə.
- Алиев.** Kisel, Nikolay Nikolayeviç. Jurnalist, tarixçi. **Mac. 1.96; 4.229.**
Бах: Алиев məqaləsinə.
- Алиева.** Utina, Natalya İeronimovna. Yazıçı. Ən çoxu dörd hissəli «İki aləm» romanı ilə məşhurdur.
- Mac. 1.92; 4.483.**
Алиева Бах: Алиев məqaləsinə.
- Алиханов.** Aleksandr Mixayloviç. Maksut Alixan, hərb tarixçisi. **Бах: «Аварски» məqaləsinə.**
Mac. 1.85; 4.33.
- Алиф.** Andreyev, Mixail Stepanoviç. 11.9.1873, Taşkent - 10.11.1948, Stalinabad. Sovet etnoqrafı və linqvisti. Akademik, Orta Asiya xalqlarının tarixi etnoqrafiyasına dair əsərlər müəllifi. Yarıdıcılığa «Turkestanskiye Vedomosti» qəzetinin əməkdaşı kimi başlanmışdır. **Mac.1.96; 4.36; БСЭ т2. с.17.**
- Алиф – Əlif** 1) ərəb əlifbasının ilk hərfi. Şərq ədəbiyyatında gözəllik, gözəl qamət simvolu; 2) ülfət edən, aşına, dost. **ƏFL, 183.**
- Алматинская.** Əsil adı: Drjevit-skaya, Anna Vladimirovna 1882, Verni, indi Almatı – 30.8.1973, Daşkənd. Rus sovet yazıçısı. Hərbçi ailəsində anadan olmuşdur. 1902-ci ildən çap olunur. Ən böyük əsəri olan «Zülm» romanı üzərində 30 il işləmişdir. Bu kitabda Türküstan ölkələrinin inqilaba qədərki həyatı əks olunur. **Mac. 4.7; КЛЭ 9.51; 7.741.**
- Алматинская.** Almatı – Qazaxıstanda şəhər Almatı çayı sahilində yerləşir. Orta Asi-

yanın işğalı zamanı 1854-cü ildə Almatı qəsəbəsini rus hərbi qalasına çevirərək Verniy «Sadiq» adı verirlər. 1921-ci ildən şəhərin əsil adı bərpa olunmuşdur.
КГЭ 1.75

Аляр. Mixaylov, Konstantin Arsenyeviç 1868 – ? Yazıçı-yumorist. Əsasən «Oskolki» jurnalında yumoristik əsərlərlə çıxış etmişdir. Yaradıcılığı boyu 325 təxəllüsdən, o cümlədən Alyar imzasından istifadə etmişdir.
Mac.1.99; 4. 317-318. КЛЭ 1.161; 5.482

Алыар – Əliyar türk (əsasən Azərbaycan) şəxs (kişi) adlandırılır. Əli «uca, ali» + yar» səmimi yoldaş, dost» – şəxs adı.

Алтаев. Yamşikova, Marqarita Vladimirovna 12.11.1872. Kiyev – 13.2.1959 M. Rus yazıçısı. «Ataman Stepan Razin», «Dnepr meşələrində», «Yeni həyat», «Üsyan alovlarında», «Tələtömlü Rus» və s. kimi tarixi əsərlər müəllifidir.
Mac. 1.97; 4.550; РП; (1971) 50-51; КЛЭ 1.164; 2.615, 3.429; 5.21; РПДВ 24-25; СЭС 43.

Алтаев. Altay+ev. Altay Qərbi Sibirin cənubunda ölkə adı. Asiyada (Rusiya, Çin, Monqolustan ərazilərində) 2000 km. məsafədə dağ silsiləsi-

nin adı +ev rus dili şəkilçisinin iştirakı ilə yaranmışdır.
КГЭ, 1.79.

Алтайский. Korolyov, Konstantin Nikolayeviç 1902-1978 Şair, nasir. Şeir və poemalarını, romanlarını Altayski təxəllüsü ilə çap etdirmişdir
Mac. 4.7; 4.246.

Altayskiy Bax: «Altaev» məqaləsinə

Алтайский. Parfenyev, Pyotr Semyonoviç 12.7. 1894 Ufa – 1937. Rus sovet şairi, yazıçı-publisist. I Dünya müharibəsi, Oktyabr inqilabı, Vətəndaş müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur. «Sovetskiy put», «Kollektivist» qəzetlərinin redaktoru işləmiş həmçinin «Sibirdə vətəndaş müharibəsi», «Həmray cəbhələrdə», «Uzaq Şərq uğrunda mübarizə» və s. tarixi əsərlərin müəllifi. Repressiyaya məruz qalmışdır.
Mac. 1.77; 4.360, КЛЭ 5.611
Bax: «Altaev» məqaləsinə.

Алый. Ауров, Nikolay Petroviç, Felyetonçu. 1930-cu illərdən Arxangelsk dövrü mətbuatında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Mac. 3, 364;4.45.
Bax: «Алая» məqaləsinə.

Алмаз. Иванов, Ерофей Иванович ? – 27.4.1669. Rus dövlət xadimi. Mənşəcə varlı ta-

cir. Dövlət işlərində çalışmışdır. Çar Aleksey Mixayloviçin hakimiyyətində mühüm rol oynamışdır. Savadlı adam idi, bir neçə xarici dil, o cümlədən türk və fars dillərini bilirdi. Dövrün mahir inzibatçısı və diplomatı olub xarici səfərlərə başçılıq etmiş, «Gömrük qaydaları»nı hazırlamışdı (1653). O, yüksək əxlaqi keyfiyyətlərinə, təmizliyinə, dəyanətinə görə Almaz adlandırılmışdı¹.

Алмаз. «Алмаз» rus dillərindəki türk sözlərindəndir. (Fasm. 1.71); Almazov türk mənşəli rus familiyalarındandır. Al «almaq, götürmək» +maz –almaz, «almayan» türklərdə «qorxmaz», «karamaz» (baxmaz, qaralamaz) ad kimi işlənsə də Almazov (1638-ci ildə xristianlığı qəbul edən tatar əsilzadə ailəsi) öz gerblərindəalmaz daşı həkk etdirdiyindən familiyasının da məhz həmin daş-qaş adından yarandığını qəbul etmək lazım gəlir.
Бас. РФТП. 44,182. Веселовский, 12.

Алмазов. Verşinin, Aleksey Platonoviç 1871-1933. Rus dramaturqu. Yaradıcılığında Ostrovski ənənələri duyulur.

«Antonov milyonları», «Həyatın məngənəsində», «Günah səltənəti», «Canavar dişləri», «Həyat naminə», «Çürük bünövrə», «Mənzilə», «Düşməncilik», «Ayılma» və s. dram və komediyaları bu təxəllüs altında çap olunmuşdur.
Mac. 1.97; 4.103.

Алмазов. Kurilov, Venedikt Viktoroviç 1867 – ? Publisist, kimyaçı. Varşava Universitetinin professoru.
Mac.1.97; 4.264.

Алмазов Bax: «Алмаз» məqaləsinə.

Алмазов. Maneviç, Semyon Lvoviç 1893, Baxmut – ? İnженер-технолоқ. Тəsərrüfat və məişətə dair «Sakin», «Mənzil həmxanalığı», «Salnamə – kitab» əsərlərini yazmışdır.
Mac.1.97; 4.301.

Алмазов Bax: «Алмаз» məqaləsinə.

Алмазов. Monyak, Boris Samoyloviç. Dramaturq.
Mac.1.97; 4.323

Алмазов Bax: «Алмаз» məqaləsinə.

Алмазов. Rubinçik, Adrian Fyodoroviç. Publisist.
Mac.1.97; 4.413.

Алмазов Bax: «Алмаз» məqaləsinə.

¹ Кононов. История изучения тюркских языков в России с.23.

Алоє. Yemelyanov, Aleksandr Nikolayeviç 1871 – ? Yazıçı və şair. Rusiyada ilk dekadent şairlərdən biri olmuşdur. Şeir kitablarını çəhrayı rəngli kağızda buraxdırmışdır¹. Təxəllüsü (al rəngli) ilə tutur.
Mac. 1.97; 4. 179

Алоє «Al rəngli» deməkdir.
Бах: «Алая» məqaləsinə.

Алтайский. İvanusov, Mixail Andreyeviç. Jurnalist.
Mas.3.364; 4.204.

Altayskiy. Altay Qərbi Sibir, Monqolustan və Çin torpaqlarını əhatə edən böyük ərazi adı +skiy rus dili şəkilçisi.
Бах: Əvvəldə «Altaysiy» məqaləsinə.

Амма Аччыгыя. Mordinov, Nikolay Yeqoroviç 1906, Boturus ulusu. Yakut xalq yazıçısı. «Fəlakət», «Baharçağ», «Geniş yollarla», «Dostlar» və s. əsərləri yakut xalq həyatının təsvirinə həsr olunmuşdur. SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuş, «Şərəf ordenləri»lə təltif edilmişdir.
Бах: ASE 7.61; КЛЭ 4.968; 8.1072-1074; СЭС.831.
Бах: Писатели Якутии, с.41.

Амма Аччыгыя Yakut (saxa) dilində «balaca adam» deməkdir.
Дм.Скрывшие свое имя, с. 100.

Амир Саргиджан – Borodin, Sergey Petroviç 25.9.1902, M. – 1974. Rus sovet yazıçısı, folklorçu. Tarixi romanlar müəllifi. «Axıncı Buxara», «Misirli», «Yürüş tonqalları», «Çiçəklərin doğuluşu», «Səmərqəndin ulduzları», «Dimitri Donskoy» tarixi əsərləri vardır.
Mac. 3.97; 4.78; КЛЭ 1.698
БСЭ т.3.578.

Амир Саргиджан. Əmir Sərgican titulu və addan ibarətdir.

Амур Паша. Petrov, Aleksey Petroviç 1863-1892 P. Yumoristik yazıçı.
Mac.1.100; 4.366

Амур Паşa. Amur qədim türk dilində əjdaha; paşa rütbə, titulu. Əsasən müsəlman ölkələrində işlədilən yüksək hərbi çin; qədim türkcə «baş ağa» sözündən yarandığı söylenebilir.

Андреев Бурлак. Andreyev Vasili Nikitiç 1-1.1843, Simbirsk – 10.5.1888, Kazan. Dramatik aktyor. Əvvəlcə Volqa çayında Burlak gəmisində kapitan işləmişdir. 1883-cü ildə Gəzərgi teatr truppası yaratmış, özü də hekayətçi-artist işləmişdir.

Onun «Volqada» kitabı həyat təcrübələrindən doğmuşdur. «Russkaya misl» qəzetində çıxış etmişdir.
Mac.1.101; 4.36; РП (1800-1917) 70-71; Дм. Прид. им. 241.

Ангарский. Klestov, Nikolay Semyonoviç 1873 27. 7. 1941 Sovet dövlət xadimi, ədəbiyyatşünas. 1905-1907 və Oktyabr inqilabları iştirakçısı. İnqilabdan sonra «Tvorçestvo» və «Nedra» jurnallarınınin redaktoru işləmişdir. Rusiya inqilabi hərəkat tarixinə aid kitabların, ədəbi-tənqidi əsərlərin müəllifidir.
Mac. 1.101; 4.231; КЛЭ 1. 194; 4. 287; 5,166; БСЭ 12. 297; СЭС 588.

Ангарский. Anqara İrkutsk vilayəti və Krasnoyar ölkəsində çay. Yeniseyin sağ qolu; Anqara – Türkiyənin paytaxtı. Anqara və Çubuq çaylarının qovşağında yerləşir. Eradan əvvəl 7-ci əsrdə əsası qoyulmuşdur.
СЭС, 60

Ангаров. Konstantinov, Mixail Mixayloviç 1882. Publisist, fel-yetonçu. İnqilabi hərəkat iştirakçısı. «Vostoçnoe Obozrenie», «Sibir», «Zabaykalye», «Sibirskiy teleqraf», «Sibirskiy raboçiy», «Narodı Dalneqo Vostoka» qəzet və jurnallarınınin əməkdaşı.
Mac.1.100; 4.243.

Ангаров Бах: «Ангарский» məqaləsinə.

Ангарин. Mixeyev, Vasili Mixayloviç 1859, İrkutsk – 8. 5. 1908, Yaroslavl. Rus yazıçısı və jurnalist. «Sibir haqqında mahnı» (şerlər), «Qızıl» (roman), «Tayqa», «Girdab» (pyes) və s. əsərləri Sibirdə kapitalizmin inkişafı mövzusunə həsr edilmişdir. «Severskiy kray» qəzetinin redaktoru olmuşdur.
Mac. 1.100; 4.326, КЛЭ т.9. 537.

Ангарин Бах: «Ангарский» məqaləsinə.

Ангарский. Karpinskiy, Aleksandr Aleksandroviç. Jurnalist, ixtisasca şərqşünasdır. XX əsrin əvvəlində «Vostoçnoe Obozrenie» qəzetinin əməkdaşı.
Mac.1.100; 4.221.

Ангарский Бах: əvvəlcə «Ангарский» məqaləsinə.

Арабат. Yeqorov, Aleksandr Qriqoryeviç 1892 Berdyansk, jurnalist. «Sine-Foto», «Naşa nedelya», «Vestnik kinematografii» jurnallarınınin əməkdaşı.
Mac. 1.105; 4.177.

Арабат. 1) Sivaş körfəzinin Azov dənizindən ayıran qumlu dil. (uz. 100 km)¹; digər adı rus-

¹ Встречи с прошлым. М., Сов. Россия, вып. 6. 1988. с.102-105.

¹ Никонов В.А. Краткий топономический словарь, с.28.

ca: Qlonkaya; 2) Arabat dili ilə Kerç yarımadası arasındakı körfəzin adı. 3) bu dilin ucundakı hər b qalasının adı. КГЭ. 1.118

Арази. Harutunyan, Movses Melikoviç 1.4.1878. Şulaver – 21.12. 1964. Erməni sovet yazıçısı. «Yanar üfük», «İsrael Ori» tarixi romanları vardır; erməni çaxnaşmaları, eləcə də erməni-rus münasibətləri əsərlərinin baş mövzudur. Lenin ordeni və başqa ordenlərlə təltif edilmişdir. АСЕ. 1.381; КЛЭ 1.274; Скрывш 108

Арази. Araz – Türkiyədə, Ermənistanda və Azərbaycanda çay + i Azərbaycan dilində (əslə fars) mənsubiyyət bildirən fəmilə şəkilçisi. КГЭ 16 120; АСЕ. 1.380; КГЭ 1.120.

Араксов. Dmitriyev, Dmitri Andreyeviç. Yazıçı və dramaturq. «Dəhşətli cinayət», «Müasir Vaalın qurbanları» və s. komediyaları vardır. Yaradıcılığında «Araksov» təxəllüsündən istifadə etmişdir. Мас. 1.105; 4.165.

Араксов. Araks – Araz, Kür çayının sağ qolu Türkiyə, Ermənistan və Azərbaycanda çay (uz.1072 km). Bir çox antik və orta əsr müəllifləri-

nin əsərlərində Araz (Araks) çayı haqqında məlumat verilmişdir.

АСЕ 1.380; КГЭ. 1.120.

Аратов. Abramoviç, Nikolay Yakovleviç. 25.10.1881, Taqanroq – mart 1922 M. Ədəbi tənqidçi və şair. Təhsil ala bilməmişdir. «Russkaya pravda», «Novosti dnya», «Pb. qazeta», «Svob. Trud», «Ponedelnik», «Probujdenie», «Rul» və s. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir. Dikens, Gete, Lermontov, Çexov, Qonçarov və s. haqqında monoqrafiyalar yazmışdır. «Rus poeziyası tarixi» əsəri mükafata layiq görülmüşdür.

Мас. 1.105; 4.26; ПСЭ, с.13.

Аратов. Arat monqol dilində (uyğur dilindən keçmişdir) «əkinçi, kəndli» deməkdir +ov rus dili fəmilə düzəldən şəkilçi.

Арбашов. Бурьянов – Burnaşov, Vladimir Petroviç. 1812, Oryol – 31.1.1888, Pet. Türk əsilli qədim zadəgan ailəsinə mənsubdur. Oryol vilayəti qubernatorunun oğlu. Xalq üçün yazılmışdır. Rəngarəng janrlarda sadə, primitiv boyalı, xalq dilində, bəsit lövhələr, süjetlər, lətifələr yaratmışdır. Aqronomluğa – kənd təsərrüfatına dair

və tarixi mövzularda, eləcə də uşaqlar üçün hekayələr yazmışdır.

Мас. 1.106; 4.87; КЛЭ 1.779; РП (1800-1917) 370-371.

Арбаш 1. Arbaş -ərbəş türk dillərində əsgər; 2. Arbaş - Baltasi rayonunda (Tataristan) qədim kənd. Arbaş Tataristanda etnooykonim¹. ТЭС.39

Арбат. Yakovlev, Yuri Andreyeviç 30.7.1905-8.4.1970, M. Rus sovet yazıçısı. Oçerkçi. Əsas mövzusu incəsənətin tarixi və müasir vəziyyəti, rəssamların taleyinin işıqlandırılmasına həsr olunmuşdur. «Altı qızıl yuva», «Xalq dekorativ tətbiqi sənəti», «Gözəlliyə səyahət» kimi sənət haqqında oçerklər kitabının, həm də hekayə, felyeton, yumoristik parçalar müəllifidir. Мас.4.8; 4.549; КЛЭ т 9. с.68-69.

Арбат. Moskva şəhərində rayon, tarixi kvartal² XVI əsrdə bu rada çar kolımağa (iri ara ba) həyəti yerləşirdi.

¹ Саттаров Г.Ф. Этнотопонимы Татарии, Советская тюркология, 1980, № 1, с.47.

² Н.А.Баскаков. О тюркских лексических заимствованиях в русском языке по страницам «этимологического словаря» М.Фасмера – Советская тюркология, 1983, N4 с.14.

Araba sözü ilə bağlayan tədqiqatçılar da vardır. Radlov qazaxca arabat «təsərrüfat tikililəri» mənasını göstərir. Əslə ərəbcə olan rabat «şəhərkənarı» sözü ilə də əlaqələndirənlər vardır.

Радлов, 1.1367. Фасмер 1.83..

Арбатов. Arxipov, Nikolay Nikolayeviç. Rejissor. Moskva Bədaye Teatrının yaradıcılarından biri. Stanislavski ilə işləmişdir. «Ədəbiyyat və İncəsənət» cəmiyyətinin üzvü olmuşdur.

Арбатов Вах: «Arbat» məqaləsinə

Арбатов. Yaqubyan, İlya İliç 1894-1970. Rəqqas. 1938-1957-ci illərdə Spendiarov adına Opera və Balet Teatrında baletmeyster işləmişdir.

Арбатов. Arbatov «arbat» sözündən yaranmışdır. Вах: Arbat məqaləsinə.

Арбатская Елена – Xodaseviç, Vladislav Felitsmanoviç 16. 5. 1886 M. – 14.6.1939, Paris. Ədəbiyyatşünas, məmuarist, tərcüməçi. 1922-ci ildən mühacir. Derjavin, Puşkin haqqında kitablar yazmış, polyak, yəhudi, erməni, latış yazıçılarının əsərlərini tərcü mə etmişdir.

Мас. 1.106; 4.501; КЛЭ. 8.300; 9.246; 284

Arbatskaya. Arbat Moskva şəhərində rayon; məhəllələr. Rabat (əslə ərəb) «şəhərat-rafı»; təsərrüfat tikililəri» sözüdür¹.

Арбатский, Boris. Blaqov, Fyodor Fyodoroviç. Şair, nasir, dramaturq. XIX əsrin 80-ci illərindən yaradıcılığa başlayıb. Parodiyaları ilə də məşhur olmuşdur.
Мас. 1.106; 4.68; КЛЭ 5.606.
Вах: «Arbat» məqaləsinə.

Арбузов. Smolyaninov, İvan Borisoviç 1886 – ? Nasir və şair. 1906-cı ildən çap olunmağa başlamışdır. «Russkaya Pravda», «Razvedçik», «Xarkovskie Vedemosti», «Veçemaya Vremya», «Yaroslavets», «Zemşina», «Rossiya», «Russkoe çtenie» və b. bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir.
Мас.1.106; 4.441.

Arbuzov. «arbuz» qırçaq dilləri vasitəsilə yayılmış, türk dillərində xarbuз, karpuz. Əslə farsca xarbuza «yemiş» sözüdən olan türk sözü rus dilində arbuz. Arbuzov rus фамилиясы türk əsillidir.
Радлов. 2.213 Фасмер 1.83.
Веселовский 15

Арбузов. Filatov, Vsevolod Vladimiroviç 1879 – ? Publisist və siyasi xadim.
Мас. 1.106; 4.490.

Arbuzov Вах: əvvəldə «Arbuzov» məqaləsinə.

Ардатов. Derjavin, Nikolay Aleksandroviç 22.10. 1888, Simbirsk, Ardatovo k. 16. 3. 1928, Kiyev. Jurnalist, ədəbiyyat tarixçisi və bibliograf. Sibir xalq əfsanələrini («Karabayın pəhləvan yuxusu», «Bahar möcüzələri») toplayıb nəşr etdirmişdir. «Narodnie Vesti», «Sibiryanin», «İstoriçeskiy Vestnik», «Teatr i iskustvo», «Rampa», «Rampa i Jizn» və s. nəşrlərdə bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас. 1.106; 4.161.

Ardat türk onomastik vahidi, toponim. Mordvada qədim şəhər Yazıçı Nijneqorod quberniyasının Ardatovo kəndində doğulmuşdur. Ardat +ov фамилия yaradan şəkilçi.
КГЭ, 1, 129

Ардатов. Şlit, Aleksandr Borisoviç. Dramaturq və jurnalist.
Мас. 1.106; 4.529.

Ardatov. Ardatov Kazan yaxınlığında qədim kənd; Mordvoda şəhər (Ardat), Nişinovq. vil. Ardatovo kəndi².

Ардатов. Boqdanoviç, Qriqori Pavloviç 1888-1956. Rejissor, aktyor. Kazan Dövlət Teatrın-

² Никонов В.А.Краткий топонимический словарь, М.,Мысль, 1966, с.30

da işləmiş, romantik xarakterli obrazlar yaratmışdır.
ТЭС. 39.

Ардар ~ айдар. Höruk üçün başın ortasında sallanan saç – kazaklarda. Kəllənin təpəsində qırılmayan, saxlanan topa saç, qazaxca aydar. Qədim türklərdə gənc oğlanların başın ortasında saxladıkları saç, höruk. Buna «qara kəllə»də deyirdilər.
Радлов 1.50; Фасмер 1.64.
Шип.25.

Аркан Михаил. Benzemen, Mixail Mixayloviç. Dramaturq. «Xeyirxah iş», «Yanğın», «Günahda ustad yoxdur», «Ağıllandıлар», «Mənfəət güdməyən adam» və s. kimi səhnə əsərləri vardır.
Мас. 1.108; 4.62

Аркан. Rus dilindəki qədim türk alınmalarındandır. Əvvəl hərbi termin kimi istifadə olunub: arkan zirehli döyüşçünü atdan salmaq, məğlub etmək üçün işlədilan bərk kəndir, ip. Sonra məişət əşyası kimi işlənmişdir. Türk dillərində arkan, ərkən, örkən, orğan, arğan «at tükündən ip, qalın ip».
Радлов 1.288; Фасмер, 1.86; Шипова, 37

Аркан. Lizunov, Veniamin Pavloviç 24.02.1905 Altay ölkəsi İne kəndində doğulmuşdur.

Sovet müğənnisi və pedaqoq. Rusiyanın xalq artisti. Leningra konservatoriyasını bitirmişdir. Leningrad filarmoniyası və Novosibirsk Opera və Balet teatrında işləmiş, Novosibirsk konservatoriyasının professorudur.
МЭ, т 1. с.207.

Аркан. Аркан "örkən, çatı" sözüdür.
Вах: əvvəldə "Arkan" məqaləsinə.

Артельный Нил. Siromolotov, Fyodor Fyodoroviç 1.5. 1877, Ufa qəzası, Zlatoustov şəh. – 1949. Publisist. «Pravda» qəzeti yaranandan (1912) orada işləmişdir. Üç inqilab iştirakçısıdır. 1918-ci ildən təsərrüfat sahəsində işləməyə başlamışdır.
Мас.1.110; 4.402; SGS, 1297.

Артел. Artel, tatar dilində urtak - ortak «ümumi, şərik, yoldaş» ortalı «yarıbayarı bölüşdürmək». Artel rus dilində «artel, tovarihstvo» mənasında işlənir. +nıy rus dilində sifət düzəldən şəkilçidir.
Радлов 1.1670; В.Даль 1.24; Шип. 39.

Арслан Дмитриев. Kavkazski, Lev Yevqrafoviç «Vsemirnaya İllüstratsiya» jurnalının əməkdaşı.
Мас. 1.110; 4.166

¹ Радлов 1.1367; Фасм.1.83;

Arslan. Arslan. Türk dillərində arslan ~ aslan, qazaxca arstan «şir».
Баск. РФТП, 231.

Арсеньева Bukşteyn, Klara Solomonovna, tərcüməçi.
Мас. 1.109; 4.85

Арсеныева. Arsenyevlər türk əsilli rus ailələrindəndir. Onların ulu babası Dmitri Donskoyun yanına köçüb xidmətə gəlmiş Oslan ~ Orslan Murza hesab olunur. Bu Orslanın Arsen, Fyodor və Şirokiy Rot (Rtişevlər) ləqəbli Lev oğulları olmuşdur. Rus Arsenyev soyu Arslan Murzanın böyük oğlu Arsendən başlayır.
Бас. РФТП с.150.

Арский. Afanasyev, Pavel Aleksandroviç 26. 10. 1886, Smolensk – 20.4.1967 M. Rus sovet yazıçısı. 1905-ci ildən inqilabi hərəkata qoşulmuş, həbsdə yazdığı «Çar Manifest verdi öz qorxusundan. Ölülərə azadlıq, dirilərə zindan» misralı «Qızıl Bayraq» şeri onu çox məşhurlaşdırdı. Qış sarayının alınmasında iştirak etmişdir. «Oraq və çəkiç», «Mübarizə nəğmələri», şeirlər kitabı «İnsan konveyer qarşısında» romanı, «Fəhlənin qanı», «Qolqaf» pyesləri vardır.
Мас. 1.109; 4.46; КЛЭ 1.326: РП(1971), с.110.

Арский < Ar ~ Op Ural çayı boyu torpaqlar, türk xalqlarının məskəni Or çölü, Orsk və Orenburq şəhərinin də adları Ar – Or toponimi ilə bağlıdır.

Арский. Berlinraut, L.Y. Publisist-yazıçı. «Letopis», «İzvestiya», «Krasnaya Qazeta», «Petrogradskaya Qazeta» və s. mətbu orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir. İnqilabın ilk illərindən ideyalarını «Biz nə üçün vuruşuruq?», «Oktyabr inqilabı nə verdi?», «Əməkhaqqı və təarif ödənişi» və s. kitablarında ümumiləşdirməyə və əks etməyə çalışmışdır.
Мас.1.110; 4.64.

Арский. Panyutin, Georgi. Yazıçı və jurnalist. XIX əsrin 2-ci yarısında fəaliyyət göstərmişdir.
Мас. 1,109; 4,360.

Арский qədim Ar ~ Or torpaqlarının adı ilə bağlıdır.
Бах: əvvəldə «Арский» məqaləsinə.

Артабан. Petrov, Qriqori Spiridonoviç 1868. Artaban – 1925 Yamburq. Publisist, siyasi xadim – II Dövlət Dumasının deputatı olmuşdur. Mənşəcə ruhani ailəsinə mənsubdur. Jurnalistika ilə məşğul olmuşdur. «Russkoe Slovo»nun əməkdaşı¹.
Мас. 1.110; 4.366;

¹ А.Бельй Между двух революций. М., ХЛ 1990. с.62

Артабан 1. türk toponimi. 2. Parfiya çarlarının bir çoxunun adı. Artaban I 216-196-cı illər arası çarlıq etmişdir.
ЭС т 2. с.179.

Артельшик. Matyuşinski, Aleksandr İvanoviç 19.10.1862 – ? Jurnalist
Мас.1,100; 4.307.

Артельшик. Artelşik – artel «ortağ, urtağ; urtala «yarıbayarı bölüşmək», urtalan (kazan.) «tən yarı, yarıbayarı» +şik şəkilçisi.
Радлов, 1.1670; 1,1671; Шипова.39.
Бах: «Артельшик» məqaləsinə.

Аршинов. Marinov, P.A. Yazıçı. Анархист Махнонун ideoloqlarından olmuş. Onunla həbsxanada dostlaşmış, sonra Махно hərbi bölüklərində «Put k svobode» və «Povstanets» qəzetlərinin redaktoru olmuşdur. Həm də ştabın mədəni-tərbiyə hissə müdiri işləmişdir.

Аршинов. Arşin – uzunluq ölçüsü. Türk dillərindən alınmışdır. XVI əsrdən rus dilində işlədilir +nov rus dili şəkilçisi.
Радлов. 1.324; Фасмер 1.92; Шипова, 40.

Асламас. Vasilyev, Anisim Vasilyeviç 24.07.1924, Çuvaş MR. Yadrinsk ray. Aslamas kəndində doğulmuşdur. Rus

sovet bəstəkarı. Kiyev və Moskva konservatoriyalarında oxumuşdur. Operalar müəllifidir.
МЭ, т1. 238.

Асламас. Bəstəkar doğulduğu kəndin adını təxəllüs götürmüşdür.

Асанбайев Нажиб. Asanbaev Nikolay Vasilyeviç 7.11. 1921, Bakala rayonu Axmanova kəndi. Başqırd sovet yazıçısı. Hekayə və oçerklər, komediya və dramlar müəllifidir. Musa Cəlilə həsr edilmiş «Qanadlar açıldı», həmçinin «Rəisə», «Feyzi», «İnsan xoşbəxtliyi», «Ağ yasəmənələr» dramlarının müəllifidir.
КЛЭ 1.483; 9.77.

Асан türk dillərində esən «sağlam»+bay «bəy», varlı, ağa, cənab» və nəcib (əslə ərəbcədən) əslizadə, ləyaqətli. Ruslar arasında (tatar əsilli) ad, sonra familiya kimi yayılmışdır (XV). Xristianlığı qəbul edən başqırdlardandır. Öz xristian adını Nikolay «Nəcib» adı ilə əvəz etmişdir.
Веселовский, 16.

Асанов. Aleksey Aksakov, Sergey Timofeyeviç 20.9.1791. Ufa - 30. 4. 1859 M. Rus yazıçısı. Akademik (1856) «Ailə xronikası», «Nəvə

Baqrovun uşaqlıq illəri» kimi avtobiografik əsərlərində XIX əsr rus mülkədarlarının həyatını realistcəsinə təsvir etmişdir. Bəzi yazılarında Asanov imzası işlətməmişdir.

Mac. 1.111; 4.30; Скрывш. 201

Asanov Bax: «Asanbaev» məqaləsinə.

Астарханец. Leontyev, Nikolay Filippoviç. 1845-3.1.1914 Arxeoloq, tarixçi.
Mac. 1.112; 4.279.

Astarxanets. «Astarxanlı» Astarxan – Qədim Xəzər şəhəri. XVI əsrdə Astarxan xanlığının mərkəzi, sonralar vilayət mərkəzi, İvan Qrozni (rus çarı IV İvan) zamanı istila edilərək (1552) rus dövlətinin tərkibinə daxil edilmişdir.
КГЭ, 1, 146;

Астраханский. Yeqorov, Aleksandr Qriqoryeviç.
Mac. 1.112; 4.177.
Bax: «Arabat» məqaləsinə.

Атава. Terpiqorov Sergey Nikolayeviç 12.5.1841, Tambov – 13.6.1895 M. Rus publisist yazıçısı «Russkiy Boqatır», «Qolos», «Oteçestvennie zapiski», «Zritel», «Russkoe Slovo», «Novosti», «Oskolki» mətbu orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir. «Sönmə», «Narahat edilmiş

kölgələr» silsilə oçerk və hekayələri rus zadəganlığının tarixi, taleyi, psixologiyası, əxlaqi keyfiyyətlərinə həsr edilmişdir.

Mac.1.112; 4.467 БСЭ 25 т. 505; РП (1971) 618-620; КЛЭ т 7.479, 5.483,6.539. СЭС 1327

Атава. Otava – biçilmiş yerdən sonra təkrar çıxan təzə ot; qar altında qalan ot.
Веселовский 234; Баск. III, с.11; Скрывш.215.

Атаманский. Kolesniçenko, Trofim Petroviç. Dramaturq.
Mac. 1.112; 4.238.

Atamanskiy. Ataman «quldur dəstə rəhbəri»; seçkili ağsaqqal, kazak icma başçısı. Rus yazılı dilində XIII əsrdə qeydə alınmışdır. Rus dilindəki türk sözlərindəndir. Ata «dədə, böyük+man» adlara qoşulan hissəcik, +skiy rus dili şəkilçisi.
Срезневский 1.231; Даль 1.27; Фасмер 1.95; Шипова, 41.

Потомок Атилле – Derjavin, Qavriła Romanoviç 1743-1816. Rus şairi. Rus klasizminin təmsilçisi. Tatarstanın Laiş rayonu, Karmaçı kəndində doğulmuşdur. Peterburqda hərbi xidmətə keçmiş, 1762-ci il Saray çevirilişində iştirak etmişdir. Rusiyanın müxtəlif şəhərlərinin qubernatoru, II Yekaterina-

nın stats-sekretarı, ədliyyə naziri olmuşdur. Parlaq poetik üsluba, heyrətamiz təsirli dilə malik olmuşdur. «Felitsa», «Velmoja», «Yaradan», «Şəlalə» – güclü dövlətçilik ideyalarını daşıyan təntənəli odaları, həm də əyanlara satıraları vardır. Əsərləri mənzərə və məişət cizgilərlə bərabər, fəlsəfi düşüncələri də ifadə etməkdədir.

Mac. 2,375; 4,161; КЛЭ 2,596; 3,102, 149; 4,88, 92 СЭС, 378.

Potomok Atilli. «Atillanın varisi». Atilla ~ Attila hun imperatoru (? – 453) 434-cü ildən hun sərkərdəsi Şərqi Roma imperiyasına 443, 447-448; Qalliyaya 451, Şimali İtaliyaya 452-ci ildə yürüşlərin başında dururdu. Atillanın vaxtında hun tayfalarının inkişafı özünün ən güclü inkişafına çatmışdı.
СЭС, 89.

Атлас. Asov Georgi. İqtisadçı. «Cənubi-şərqdə bank və kreditlər» kitabının müəllifi.
Mac.1.113; 4.44

Атлас türk sözü (əslə ərəb. atlas) «hamar, ipək parça». Qədim rus dilində atlas şəklində işlənmişdir.
Фасмер 1.96

Дедушка с Арбата. Пастухов, Николай Иванович 1822-

28.6. 1911, M. Rus yazıçısı. Moskvada 1859-1916-cı illərdə nəşr olunan həftəlik ədəbi-yumoristik «Razvleçenie» jurnalının redaktoru işləmişdir.

Mac.1.336; 4.361. КЛЭ 6.154

Арбатlı Baba. Bax: «Arbat» məqaləsinə.

Ахсак Темур. Qardanov, Mikol, jurnalist. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmişdir. «Severnıy Kavkaz» jurnalının əməkdaşı.
Mac.1.113; 4.121.

Ахсак Темур. Əmir Teymur (1336-1405) Türkünstanın böyük dövlət xadimi; sərkərdə, dövlət başçısı Əmir. Teymurlər imperiyasının banisi Çingiz xan nəslindəndir. Bütün ömrünü böyük hərbi yürüşlərdə keçirmişdir.
Веселовский, 11.

Ахмат. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Etnoqraf və şərqşünas. Əmir Teymur haqqında kitab müəllifi. Türk ədəbiyyatından tərcümələr etmişdir.
Mac. 3,65; 4.289.

Ахмат ? – 1481. Böyük Orda xanı (1460-cı ildən). Qızıl Orda dövləti onun vaxtında öz yüksəlişinin ən uca zirvəsinə çatmışdı. 1472-ci ildə

Litva ilə ittifaq bağlamış, 1476-cı ildə rus flotunun Sarayı qəsb etməsinə cavab olaraq Rus (dövləti) üzərinə yürüş təşkil etmişdir. 1480-ci ildə Rus üzərinə təkrar yürüşə keçdi. Sibir xanı İbak və noqay murzası Musa və Yamqurçu ilə döyüşdə öldürülmüşdü.

ТЭС. с.49.543; Веселовский, 17.

Ахматова. Qorenko, Anna Andreyevna 11.6.1889 – 5.3.1966 M. Odessada dənizçi ailəsində doğulmuşdur. Rus şairi Nikolay Qumilyovın arvadıdır. Yazıçı Anna Bunina da atasının bibisi olmuşdur. İlk şeirlər kitabı 1912-ci ildə çap olunmuşdur. Smolnı institutunda oxumuş və ardınca Kiyev Fundukluyevski gimnaziyasını bitirmişdir. Şer yazmağa 10 yaşından da tez başlamışdır. 1911-ci ildən «Qiperboley», «Niva», «Zapiski meçtateley», «Ruskoje Slovo» və s. mətbu orqanlarında çıxış etmişdir. Qabdulla Tukay və Musa Cəlildən rus dilinə tərcümələri vardır. Lev Qumilyov onun oğludur.

Мас. 1.113; 4.140; КЛЭ 1.370; ТЭС.50; РП (1800-1917) 1.125-128; ПСЭ, с.26. Прид. имена. 47.

Ахматова Вах: «Ахмат» məqaləsinə.

Ахмет. Qorodetskaya (Kun) Tatyanaya Mitrofanovna 1890, Pet. – 1925 M. Yazıçı. Etnoqraf. Yazıçı ailəsində doğulmuşdur. İncəsənətə aid publisistik əsərlər müəllifi.

Мас.3.365.4.141

Ахмет. Вах: «Ахмат» məqaləsinə.

Ахтырский. Martyanov, Akim – ? – 1926. Rus siyasi xadimi. 1919-cu ildə Kırımда Qırmızı Ordu Siyasi İdarəsinin (QPU) rəhbəri. 1920-ci ildə aqvardiyaçıları cəbhəsinə keçmişdir.

Ахтырский. Axtır ~ Axtırка – Ukraynanın Suma vilayətində və Krasnodar ölkəsində (Rusiya) şəhər¹+skiy rus dili şəkilçisi. Rus hərbi tarixində şöhrətli Axtır alayı da olmuşdur.

КГЭ 1, 172

Ачаир. Qnzov, Aleksey Alekseyeviç 5.9.1896, Omsk. 16. 12. 1960, Novosibirsk. Şair. Omskda Kadet korpusunu bitirmiş, Vətəndaş müharibəsində Qırmızı Orduda vuruşmuş, Kənd Təsərrüfatı Akademiyasında təhsil almışdır. İlk şeirlər kitabı «İlkin» adlandı. Şeirləri Sibirə həsr olunmuşdur. «Yovşan və Günəş»

¹ Никонов В.А. Краткий топонимический словарь, с.37.

«Cığırлар», «Qızılı səma alında» kitablarında gəzərgilik, qəriblik motivləri yaşayır. Repressiyaya məruz qalmış, sürgündə olmuşdur.

РПДВ с.55-56.

Аçair. Türk toponimləri xüsusilə Sibir (Qərbi Sibir) yer adları içərisində rast gəlinir.

Бабаджанов Хаджи Салих. Qriqoryev, Vasili Vasilyeviç 15. 3. 1816, s.-Pet.–19. 12. 1881, s. - Pet. Rus tarixçisi, şərqşünas. Akademik. 1842 -ci ildə Moskva universitetində «Qızıl Orda xanlarının rus ruhanilərinə verdikləri yarlıqların həqiqiliyi haqqında» mövzusunda dissertasiya müdafiə etmişdi. Türk xalqlarının tarixinə və mədəniyyətinə aid 200 əsərin, o cümlədən «Xivə xanlığının və Sarayçık qalasından ora gedən yolun təsviri» (1861) müəllifidir. Peterburq universiteti Şərq kafedrasına rəhbərlik etmiş. Şərq tarixi üzrə ilk mühazirə oxuyan rus alimidir.

Мас. 1.142; 4.146; КЛЭ; 5-128; СИЭ т4.788.

Бабаджанов Хаджи Салих – Babacanov Hacı Saleh. Təxəllüs – soy adı (Badadjanov), titul (Xadji) və ad (Salix) ibarətdir.

Бағрым. Maçtet, Taras Qriqoryeviç, 28.6.1891, Ryazan. Jurnalist.

Мас. 1.142; 4.307.

Бағрым şəxs adı; aşkar göründüyü kimi türk (qırçaq) sözü olan və çox zaman «ürək» mənasında istifadə edilən baғır «qaracıyər» + şəxs mənsubiyyət şəkilçisi +ım: baғрым «ürəyim mənim» – ananın uşağına nəvazişkar müraciətindən yaranmışdır. Rus dilində familiya kimi də (Baғрым, Baғrimov) işlənmişdir.

Баск. РФТП. 99; Веселовский, 19.

Бағрына. Belçeva, Elisaveta 29. 4. 1893, Sofiya. Şair. Tərcüməçi. (Milliyətçə bolqar) «Əbədi və müqəddəs», «Dənizçinin ulduzları», «İnsan ürəyi», «Beş ulduz», «Sahildən sahilə» şeirlər kitabı vardır. Rus klassikləri və sovet poeziyasından nümunələri bolqar dilinə çevirmişdir.

БСЭ. т. 2. 515; КЛЭ 1.393; Скрывш.142.

Бағрына. Baqranıy, baqrovıy epitetləri hələ «İqor alayı haqqında dastan»da işlənən türk sözlərindəndir. Şüb-həsiz, baqrovıy, baqryanıy sözləri türkcə «qırmızı mis» mənasını verən baqır, bakır sözündəndir. Bu ümumtürk

sözü məhz qırmızı rəngdə olan bağır «qaraciyər» sözündən yaranmışdır. Baqaryanka çiçək adı, qırmızı su zambağı.

Баск, ТЛС, 105,108, 118; ДТС, с.78; Веселовский, 19.

Багров. Bestemennikov, Viktor Aleksandroviç. 1912-1937. Şair. «Küləklər ölkəsi» şeirlər kitabı çap olunmuşdur. Repressiyaya düşər olunmuşdur.

УК. 2,234

Багров. Bağırov – Baqr < bağır «qaraciyər» və «qırmızı mis» sözlərindən + ov rus dili şəkilçisindən yaranmışdır. Ətraflı bax: «Baqryana» məqaləsinə.

Багрянный. Beynaroviç, Stepan İvanoviç 25.2.1893. Koven quberniyası, Ustuki k. Jurnalist. «Krokodil» jurnalında bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir. Mac. 1.148; 4.57.

Багрянный. Bağır «qaraciyər» və ondan yaranan baqır ~ bakır «qırmızı mis» sözü ilə bağlıdır. Ətraflı bax: «Baqryana» məqaləsinə.

Багритский.¹ Dzyubin, Eduard Georiyeviç 22. 10. 1895, Odes-

¹ Moskvada adına küçə (Baqritski küçəsi) vardır – Moskva Э, s.123.

sa,16.2.1934 M. Rus sovet şairi. 1915-ci ildən Odessa almanaxlarında çap olunmuşdur. Ukraynada vətəndaş müharibəsinə, yeni dünyaya, yeni insanlara dair, meşşan həyata qarşı şerləri, «Son gecə», «Pionercəsinə ölüm», «Malikanədən gələn adam» poemaları vardır. Nazim Hikmətin ən ilk tərcüməçisidir.

Mac. 1.142; 4.163; БСЭ 2 т 514; КЛЭ т.1.392, ИРСЛ с.117.120; РПДВ с.60-61.

Багрянный. Poqoriselski, Roman Vladislavoviç, yazıçı. Mac. 3.367; 4.374.

Багрянский. De – Monklar A.Q. Jurnalist. Xarkovda nəşr olunan «Veçernie izvestie» və ağıqvardiyaçı «Russkaya Qazeta», «Russkoe Delo» qəzetlərinin redaktoru. Mühacirətə getmiş, İstambulda fransız dilində «Presso du soir» qəzetinin redaktoru olmuşdur. Mac. 1.142; 4.160.

Багрянский Вах: əvvəldə «Baqryana» məqaləsinə.

Багрянцев. Tixonov, Nikolay Semyonoviç 3.12.1896 -1979. Rus sovet şairi. İctimai xadim. Əsərlərinin mövzusu insanın ictimai vəzifələri, xalqlar dostluğu, sülh uğrunda mübarizə təşkil edir. Meş-

şan ailədə doğulmuş, ticarət məktəbində oxumuşdur. «Niva», «Vsemirniy Nov», «Krasniy Mir», «Noviy Mir» və s. qəzet-jurnallarda çıxış etmişdir. Qafqazda, Bakıda dəfələrlə olmuşdur. İlk əsərlərində bu təxəllüsdən istifadə etmişdir.

Mac. 1.142; 4.470; ПСЭ, 247; КЛЭ, 7-519, 521, 616; 9-49, 421, 424; СЭС, 133.

Вах: Baqryana məqaləsinə.

Базаров. Rudnev, Vladimir Aleksandroviç 1874-1939. Rus ədib və filosofu, publisist, iqtisadçı. «Kapitalı» rus dilinə tərcümə etmişdir. «Novaya jizn» yarımənşevik qəzetinin redaktoru olmuşdur. Mac. 1.139. 143; 4.413; РП 1.139.

Базаров. Bazar və Bazarov soy adı rus dilində 15-ci əsrdən işlədilir. Bazar «alış-veriş yeri» və ya həftənin bir günü +ov familiya düzəldən şəkilçi vasitəsilə düzəldilmişdir.

Радлов 4.1193; Фасмер, 1.106; Шипова, 47; Веселовский, 19.

Базаров В.А. Mixaylovski, Vladimir Alekseyeviç 1840 iyun 17. 5.1895, Pet. Dramaturq. Dram aktyoru, rejissor. Pyes və komediyalar, teatr haqqında məqalələr yazmışdır. Ədib 1880-ci illərdə

Peterburqda litoqrafiya jurnalı olan «Teatralnaya biblioteka» jurnalını nəşr etdirmişdir.

Mac. 1.143; 4.319; РП 1.139-140; КЛЭ 2- 289; 4-124; 5-40

Базаров Вах: əvvəldəki «Bazarov» məqaləsinə

Базаров – Yarmonkin P.A. «Pravda» qəzetinin Cenevrədə əməkdaşı. Mac. 1.143; 4.551

Базаров Вах: əvvəldəki «Bazarov» məqaləsinə.

Байдаров Вадим. Burnaşov, Vladimir Petroviç. Yazıçı. Mac. 1.142; 4.87. КЛЭ 1.779. Вах: Arbaşov məqaləsinə.

Байдаров. Baydar adına türk onomastikasında rast gəlinir: Baydar – tarixi şəxsiyyət, Çingiz xanın nəvəsinin adı; Batı xanın sərkərdəsi. Baydar yaylası, Baydar Qapıları (aşırımı) Kırım-da, Baydar körfəzi (Qara dənizdə), Baydarlı Gürcüstanda (Marneuli r.) kənd. Веселовский 20; КГЭ. 1,179.

Байский. Somov, Orest Mixayloviç 10. 12. 1793 – 25. 5. 1833, Pet. Rus yazıçısı, ədəbi tənqidçi, jurnalist. Qədim zədəgan ailəsində doğulmuşdur. Xarkov universitetində oxumuşdur. Yaradıcılığa 1816-ci

ildən coşğun vətəndaşlıq motivli şerlər yazmaqla başlamış, «Qulyabanı», «Qaydamak», «Su pərisi», «Dəfinələr» əsərləri Ukrayna folklorundan qidalanmışdır.
КЛЭ т.66; РП (1971) с.601-602.

Байский. Bay «varlı, zəngin».
Веселовский, 20.

Байбаков. Senkovski, Osip İvanoviç, 19.3.1800 - 4.3.1853, Pet. Rus yazıçısı, şərqşünas. Jurnalist, akademik (1828) Varlı polyak ailəsində doğulmuş, Vilen universitetini bitirmişdir. Bir sıra Şərq dillərini mükəmməl bilmişdir. «Biblioteka dlya çtenie» jurnalının naşiri və redaktoru olmuşdur. Rus şərqşünaslığının əsasını qoyanlardandır.
Мас. 2.367; 4.429; БСЭ. 23.257; КЛЭ 6-759; 7-297, 503, 9-389, 517; СЭС 1195; РП (1971); 585-587.

Байбак. Байбак türk sözü «quş – stepnoy surok», məcazi mənada tənbel, ölüvay deməkdir. Rus Байбаков soy adı XVII əsrdən işlənir.
Радлов 4.1430; Фасмер, 1.107; Шипова, 48. Веселовский, 20.

Байкалов. Qladkov, Fyodr Vasilyeviç 9. 6.1883, Saratov – 20.12.1958, Moskva. Sovet nəsrinin banilərindəndir. 1902-ci ildən Baykal gölü

ətrafında müəllimlik etmişdir. «Sement», «Enerji» «Atəşin at», «Uşaqıq haqqında povest», «Azad qadın», «Uğursuz il» və s əsərləri onun zəngin yaradıcılıq məhsullarıdır. İki dəfə Lenin ordeni, iki dəfə Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif edilmiş, Dövlət mükafatı laureatıdır.

Мас. 1, 143; 4, 130; КЛЭ 2, 192, 3, 477, 4, 318; 5,612; БСЭ 6 т. 579.ПСЭ, с.91; СЭС, 311

Байкалов. Ozernik, Pyotr Zaxaroviç, 16.1.1886 – ? Şair jurnalist. «Sibirskiy kray» «Qolos Sibiri», «Sibirskie zapiski», «Sibirskiy Vestnik» mətbu orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir.
Мас. 1.143; 4.347.

Байкалов. Pleskov, Vladimir Abramoviç, 1882 – ? İnqilabi hərəkat iştirakçısı. Məqalə və digər yazılarını bu imza ilə imzalayırdı.
Мас. 1.143; 4.372.

Байкалов. Baykal Şərqi Sibirin cənubunda, İrkutski vilayət və Buryatiyadakı gölün adı Türk dillərində Baykal «bəy göl». Lakin sözün birinci komponenti olan «bay» sözünün türk dillərində həmdə «müqəddəs», «yasaq» «tilisimli» mənalarını da nəzərə almaq lazımdır. Altay dillərində bay söz «yasaq

söz», «bay kayın» «tilisimli ağcaqayın» deməkdir.
Баск. I. с.16; Фасмер, 1. 107. КГЭ, 1,179.

Забайкальский. Vasiliyev V. Yaradıcılığa şair kimi başlamışdır. Jurnalistika ilə məşğul olmuşdur. Sibir dövrü mətbuatında əməkdaşlıq etmişdir.
Мас. 1.95; 4.386

Байкальский. Lebedev, Georgi İvanoviç; «Жизнь для всех» jurnalının əməkdaşı.
Мас. 1.143; 4.272.

Байкальский Бах: «Байкалов» məqaləsinə

Байгуш. Еремей Байгуш. Ronçevskiy, Aleksandr Timofeyviç 1831 2. 1.1868. Peterburqlu hə kim, jurnalist. Təbabətə aid məqalələrini Bayquş imzalamışdı.
Мас. 1.150. 4.410

Байгуш. Bayquş. Rus dilində «yoxsul, sərgərdan, dilənçi». Türk dillərindəki bədbəxtlik, yoxsulluq, yazıqlıq simvolu olan bayquş, baykuş, baykus sözü ilə əlaqədardır.
Радлов 4,1424; 1423; Фасмер 1,107; Шипова, 49.

Байгушев. Potoskuyev A.A. Yazıçı. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmişdir. «Tatar peyğəmbəri» əsəri vardır.
Мас. 1.143; 4.387

Байгушев. Bayquş «yoxsul, dilənçi, sərgərdan» +ov şəkilçi.
Бах: «Байгуш» məqaləsinə

Бакалов. Popov, Leonid Ovanosoviç 25.11.1908, Feodosiya. Sovet bəstəkarı Moskva konservatoriyasını bitirmişdir (1938). Kütləvi mahnılar müəllifi kimi məşhur olmuşdur. Operalara yazılmış musiqisi və nəğmələri vardır. Kino-filmlərə musiqi yazmışdır.
МГ, 1 t. 278.

Бакалов. Bakal "baqqal" göyərti və meyvə satışı ilə məşğul olan alverçi. Bakaleya "baqqaliyyə" – dükan; Bakal – Çelyabinsk vilayətində şəhər.
КГЭ 1,180.

Бакинский Саша. Potuşanski, Aleksandr. Bolşevik jurnalist. Odessa, Bakı, Sormova bolşevik təşkilatlarının üzvü. Leninə yaxın adam olmuşdur. «Proletariy», «Vpered», «Poçtoviy yaşik» bolşevik qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir.¹

Бакинский. Bakı Azərbaycanın paytaxtı +skiy rus dili şəkilçisinin iştirakı ilə yaranmışdır.
КТЭ, 1,181.

¹Макеев Н.Я. Из истории псевдонимов и анонимов Б., 1977, с.93-96.

Бакинский Сергей – Bern-qeym, Lüdviq Markoviç. İnqilabi hərəkat iştirakçısı. Yaradıcılığında inqilab mübarizlərindən bəhs etmişdir. **Mac. 1.144; 4.64.**
Bax: «Bakinskiy Saşa» məqaləsinə

Бакланов. Bakkis, Georgi Andreyeviç 23.12.1880, Riqa - 6.12.1938, Bakel. Rus müğənnisi, opera artisti. Kiyev konservatoriyasında oxumuşdur. Böyük Teatrın solisti. Qərbi Avropada və Şimali Amerikada qastrollarda olmuşdur. 1915-ci ildə Rusiyadan getmişdir. Temperamentli rollar oynamışdır. **МЭ, т1. 279.**

Вакланов. Baklan quş.
Bax: əvvəldə "Вакланов" məqaləsinə.

Максим Балалаешник. Leonov, Maksim Leontyeviç. 13.8.1872, Kaluqa – 1. 3. 1929, Arxangelsk. Rus şairi. Jurnalist. 1887-ci ildə ilk şeiri çap olunmuşdur. Şeirləri sosial protest keyfiyyətindədir "İskra" nəşriyyatını və maqazinin təşkil etmişdir. "Severnoe Utro" qəzetinin redaktoru olmuş, kəskin felyetonları ilə çıxış etmişdir. Sovet hakimiyyəti illərində də mətbuat işçisi kimi fəaliyyət göstərmişdir. **Mac. 2.174; 4.178; КЛЭ. 4.138.**

Максим Балалаешник soyadı (təxəllüs) balalayka, balaboyka "musiqi aləti" adından əmələ gəlmişdir. Balalayka tatar dilindən rus dili nə keçmişdir. **Фасмер, 113. Шипова, 54.**

Балалайкин. Mixaylov, Konstantin Arsenyeviç 1868 –? Yumorist yazıçı. **Mac. 1. 144; 4. 317.**
Bax: Alyar məqaləsinə

Balalaykin. Balalayka musiqi aləti və adı tatar dilindən alınmışdır. Çox güman ki, təxəllüs yazıçı M.E.Saltikov Şedrinin oçerklərində yaratdığı Balalaykin fırldaqçı vəkilin adı ilə bağlıdır.¹ Daha ətraflı bax «Балалаешник» məqaləsinə. **Фасмер, 1.113; Шипова, 54.**

Балалайкин. Palmin, Liodor İvanoviç, 15.6.1841, Yaroslavl. 26.10.1891 M. Şair, tərcüməçi. Pet. universitetinin hüquq fakültəsində oxumuşdur. Əsasən «İskra» jurnalında çıxış etmişdir. A.Mitskeviç və V.Sirokomlun şerlərini tərcümə etmişdir. Balalaykin təxəllüsü ilə tanınmışdı. **Mac. 1.144; 4.358; БСЭ 19.125; КЛЭ 5.559; РП (1971) с.506-507.**

¹ Н.С.Ашукин, М.Г.Ашукина. Крылатые слова, М., 1987, с.21.

Balalaykin Bax: əvvəlki «Balalaykin» məqaləsinə.

Балакиров. Koretski, Nikolay Vladimiroviç 1.6 1869 – ? Şair, dramaturq. Komediya-lar yazmışdır. «Probujdenie» aylıq jurnalın nəşiri və redaktoru. **Mac. 1.144; 4.244; КЛЭ 4.285**

Balakirev. Balakir «kuzə, sərnice» rus dilinə türk dillərindən keçmişdir. **Фасмер 1.112; Шипова.54.**
Bax: əvvəldə «Balakirov» məqaləsinə.

Балакиров. Polevoy, Nikolay Alekseyeviç. 22.6.1796, İrk. 22. 2.1846, Pet. Yazıçı-jurnalist, ədəbi-tənqidçi. Tarixçi. Peşəsinə görə tacir olmuş, ilk ensiklopedik dərgi olan «Moskovski teleqraf» jurnalını nəşr etdirmiş və ədəbi yaradıcılığa keçmişdir. Romantik ruhda yazdığı «Emma», «Tabut önündə and», «Rəssam», «Dəliliyin şəfaqətində», «Abbadona» povest və romanları və ikicildlik «Arzular və həyat» kitabları, 200-dən artıq məqalə və qeydləri vardır. **Mac. 1.144; 4.244. РП (1971) с.529-33. КЛЭ 5-837; 6-46, 386; 7-297.**

Balakirov. Balakir «dolça, kuzə, südqabı» sözündən Balakir (1510) və Balakirov soy adları yaranmışdır.

Даль 1.41; Фасмер 1.112; Шипова 54. Веселовский, 22.

Балашовец. Feoloqov, Aleksey Petroviç 1853-1902. Tarixçi-pedaqoq. Şair. **Mac. 1,144; 4,489.**

Balaşovets. Balaşovets. Balaşovçu<Balaş familiyası ümumtürk sözü olan bala «uşaq, övlad» və əzizləmə şəkilçisi – aş //eş, –ş~şal//şa his səciyinin iştirakı ilə düzəlmişdir. Balaş İvanın (1633-cü ildə ölm.) başçılığı ilə XVII əsrin 30-cu illərində Rusiyada kazakların üsyanı baş verdi. Bu hərəkat onun adıyla Balaşovşina, üsyan iştirakçıları isə balaşovets adlanırdı. Balaşov Saratov vilayətində şəhər. **Баск. РФТП, 110-111; СИЭ, т 2, 75; КГЭ, 3,417.**

Барабанян. Şahinyan, Marietta Sergeyevna, 1888-1982. Rus sovet şairi. Yazıçı. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı (1976). Lenin haqqında roman – xronika (1972), Ulyanovlar ailəsi (1938) Höte, Şevçenko, Nizami haqqında kitabları vardır. **Mac. 1.145; 4.519; СЭС 1507; КЛЭ 8-575.**

Barabanyan. Baraban böyük silindr şəkilli zərb musiqi aləti. Türk dillərindən «baraban, daraban» alınmışdır. **Радлов 4.1478; Фасмер 1. 122, 123; Шипова. 59.**

Баранча. Vlasova, Antonina Mixaylovna 1840 – 14. 4. 1893, Pet. Yazıçı. Siyasi ruhlu uşaq nağılları yazmış. Maraqlı yaradıcılıq üslubuna malik olmuşdur: Varlı və kasıb uşaqları üçün ayrıca yazmışdır.

Мас. 1.145; 4.109.

Баранча uşaq, körpə. Баранчаевlər – XVI əsrdən haçlanmış tatar familiası.

Веселовский, 24; Шипова, 60.

Баратов. Hessen, Sergey Yakovloviç 1903 Pet. - 25.1. 1937, Len. Rus sovet tarixçisi və ədəbiyyatşünas. Leninqrad poletexnik inst. və Len. universitetinin tarix fakültəsində oxumuşdur. Dekabrist hərəkəti və Puşkinin həyat və yaradıcılığı haqqında əsərlər müəllifidir.

КЛЭ. т.9.227; 408.

Баратов 1 müsəlman qəməri təqvimi üzrə 8-ci ay – Məhəmmədə peyğəmbərlik xəbəri verilən ayın adı 2. bank, poçt vasitəsilə yöndərilən kağız və ya qəbz; 3. hökumət fərmanı mənalı daşıyan barat sözündən Baratov, Baratinski rus familiaları əmələ gəlmişdir.

Баск. РФТП. 42; ЭФЛ, 51.

Барс. Редактор Барс. Bunakov, Pyotr Petroviç. 1888 – ?

Rus yazıçısı. Şair və rəssam. Həftəlik karikaturalı, yumoristik jurnal olan «Svistok»da (1911-1914) şer və karikaturaları ilə əməkdaşlıq edirdi. «Fonar» rubrikası altında Rus dövlət xadimlərini (Duma üzvlərini) tənqid edirdi.

Мас. 1.146; 4.86. КЛЭ 6.705.

Барс. Yırtıcı heyvan, qədim türkcə və uyğurca barıs, bars, pars rus dilindəki türk sözlərindəndir.

Радлов 4.1487; Фасмер 1.128; Шипова 62.

Барсов Александр. Lunaçarski, Anatoli Vasilyeviç 24. 11. 1875, Poltava – 26. 12. 1933. Ədəbiyyat tarixçisi, tənqidçi, filosof, dramaturq, şair. «Novaya jizn» «Naşa Slovo» qəzetlərində fəal iştirak etmişdir. Marksist dünyabaxışları P.Akselrod və Q.Plexanovun təsiri altında formalaşmışdır.

Мас. 1.147; 4.289; ПСЭ с.169. КЛЭ. 4-448; 9-442, 443, 444, 445, 446, 447; СЭС. 730.

Барсов. Вах: «Bars» məqaləsinə. Мас. 1.147.

Барсов. Oystrex, Nikolay Petroviç. Şair və nasir.

Мас. 1.146; 4.347.

Вах: «Bars» məqaləsinə.

Барсов. Şulqin, Nikolay İvanoviç. 25.11.1832, Xerson -

21.3.1882, Pet. Rus jurnalisti və publisisti. Peterburqda 1866-1888-ci illərdə çıxan «Delo» aylıq elmi ədəbi jurnalının 1866-1880-ci illərdə redaktoru işləmişdir. Barsov təxəllüsündən istifadə etmişdir.

Мас. 1.147; 4.534; КЛЭ 2.580.

Барсов. Bars pişikkimilər fəsiləsindən yırtıcı heyvan. Türk dillərində bars «pantera, tiqr».

Вах: «Bars» məqaləsinə.

Барсова. Vladimirova, Valeriya Vladimirovna 13. 6. 1892, Astarxan – 13.12.1967, Soçi. Rus sovet opera müğənnisi. SSRİ xalq artisti SSRİ Dövlət Mükafatı laureatı. Böyük Teatrın solisti olaraq çalışmış, Moskva konservatoriyasında dərs demişdir. БСЭ т.3, с.19.

Барсова Вах: «Bars» məqaləsinə.

Барсуков. Lavrov, İvan İvanoviç 1.1.1812; 3 2.1890. Artist. Avtobiografik əsər müəllifi, memuarist.

Мас. 1.147. 4.268.

Барсуков. Barsuk türk dillərində borsuk, bursık, porsuk. Rus dilində yırtıcı heyvan adı.

Радлов 4.1668; Фасмер 1.128; Шипова 62.

Барышева. Svobodina, Mariya İvanovna 1856 – ? Rus aktrisası. Rusiyanın əyalət teatrlarında aktyorluğa başlamış, vodevil və operettalarda işləmişdir. Lakin sonralar drammatik rolların ifasına başlamışdır.

ТЭ 4, 883.

Барышева. Barış sözündən və +eva rus dili şəkilçisindən yaranmışdır.

Вах: əvvəldə "Barışevskaya" məqaləsinə.

Барышевский. Bojenko, Konstantin Nikonoviç. Şair və yazıçı. 1890-cı illərdən yaradıcılığa başlamışdır.

Мас. 1.147; 4.75.

Барышевский. Barışevski, eləcə də Barışev, Barışnikovlar Türk əsilli rus familiasıdır. Barış alqı-satqıda əldə olunan «gəlir, mədaxil»: Hələ qədim rus dilində bu söz və derivatları geniş işlənmişdir. (Məsələn, barışnik «dəllal», barışniçat «dəllallıq etmək» və s.) Barış – Ulyanovsk vilayətində çay (Sura çayının sağ qolu). Barış şəhəri Barış çayı üstündə yerləşir. Türk dillərindəki barış «sülh, razılaşıma» sözü ilə əlaqədarıdır. Çox ehtimal ki, rus dilinə Volqaboyundan keçmişdir.

Веселовский, 26; Фасмер 1, 129; Шипова. 62. КГЭ 1,196-197

Басарабяну. Kresesku, Viktor 1850-1917. Moldova və rumın yazıçısı. Odessa və Buxarest universitetini bitirmişdir. Həkim işləmişdir. «Fırtına», «Mixay Çerkez», «Yəhudi», «Vəcd» əsərlərinə sərt həqiqət, naturalist keyfiyyəti xasdır. Rus klassiklərindən Qoqol, Turgenev, S.Şedrin, Nekrasov, Qarşinin əsərlərini rumın dilinə çevirmişdir. КЛЭ 3.858; 4-280.

Basarabyanu. Basarab yerli türk qəbiləsinin və bu qəbilənin tarixi hakimi Basarabın adından; Xüsusi olaraq 14-17 əsrlərdə Valaxiya hakimləri olan Basarab sülaləsinin adından ola bilər. СИЭ т.2. с.152-153.

Басаргин. Vvedenski, Aleksey İvanoviç. 1861-1913. Ədəbiyyat tarixçisi. «Qolos», «Liter. letopis» «Mosk. vedomosti» və digər mətbu orqanlarda silsilə icmalları çap olunmuşdur. Nekrasov, Qorki yaradıcılığına aid araşdırmaları vardır. Мас. 1.147; 4.98; КЛЭ 2.231; РПДВ. 142-143.

Basarqin – vaxtilə işlək olan, indi işləklidən çıxmış türk sözü basar «möhür, damğa»; 2. türk sözü basarqa, yem üçün yararlı olmayan

ot¹ +qin familiya düzəldən şəkilçi vasitəsilə yaranmışdır. Soy adı əvvəl Basarqa, daha sonra Basarqinlər şəklində istifadə edilmişdir. Веселовский, 26.

Басаргина. Blok (qızlıq fam. Mendeleyeveva) Lyubov Dmitriyevna, 1881-1939. Şair A. A. Blokun həyat yoldaşı. Aktrisa. Мас. 1.147; 4.69.

Basarqina Вах: əvvəldə «Basarqina» məqaləsinə.

Баскакова. Oqaryova, Elazaveta İvanovna 2.7.1784-3. 9. 1815, s.-Pet. Tərcüməçi. Qızlıq фамилиясы olan Baskak soy adını təxəllüs olaraq işlətməmişdir. Мас. 1.147; 4.346.

Баскакова. Baskak hərbi rəis. Qədim Rusda xan canişini, vilayət hakimi; vergi, töycü yığılması işlərini idarə edirdi. Xan möhürü (basma, damğa daşıyan adam (əyan) mənası ilə bağlıdır. Hərbi bölüklərin rəisi, hərbi polis vəzifələrini icra edirdi. Tarixən bu bölüklərin nəfərləri həm tatarlardan, həm də ruslardan yığılırdı. Qədim rus dilində də işlənmişdir. Erkən işlənmə nümunəsinə İpatov salnaməsində (1255)

¹ Никонов В.А. Северные фамилии. - Этимология 78, М., 1980, с.143

rast gəlinir. Ukrayna və polyaq dillərinə də keçmişdir. ¹ Rus dövlətinin bütün qəzalalarında bu soy adı yayılmışdır. Радлов 4.1533; Срезневский, 1,44; Веселовский., 27; Фасмер, 1,131; Шипова, 64.

Баскакова. Sergeyeva, Aksinya. 1726 – 27. 01. 1756. Rus balet artisti. İlk rus balet truppasında işə başlamışdır (1742). Moskvada tac qoyma mərasimində çıxış etmişdir (1742). Rus xalq rəqslərinin mahir ifaçısı kimi şöhrət tapmışdır. ТЭ 4,с.915.

Баскакова. Baskak "hərbi rəis" sözüdür. Вах: əvvəldə "Baskakov" məqaləsinə.

Басманов. Qippius, Vladimir Vasilyeviç, 15. 7. 1876 – 5. 11.1941. Rus şairi və ədəbiyyatşünas. Ruslaşmış qədim alman ailəsindən çıxmışdır. Pet. universitetini bitirmiş, Puşkinlə bağlı qiymətli materialları toplayıb nəşr etmişdir. Şərləri dini – mistik ruhdadır. Oktyabr inqilabından sonra yazdıqları çap olunmamışdır. Мас. 1.147; 4.129; КЛЭ. 2.187; РП (1800-1917) 565-66.

¹ Ф.П.Сороколетов. История военной лексики в русском языке XI-XVII вв, Лен., Наука, 1970, с.253.

Басманов. Basman +ov basma (damğa, möhür) Çörəyə basılan «damğa», «möhür» sözüdür. Basman «dövlət çörəyi» – Saray üçün bişirilən bu çörəyə basma «nişan» qoruydu. Ad buradandır. ² Даль 1.52; Шипова 65; Веселовский., 27. Фасмер 1.131.

Батрак. Zatonski, Mixail Petroviç. XX əsrin başlanğıcında «Stoykaya Mısl» jurnalının əməkdaşı. Мас. 1.148; 4.193.

Батрак. Batrak «muzdlu işçi, muzdur»; adətən kənddə çöl işlərində istifadə edilirdi. Türk dillərində batrak ~ patrak çox ehtimal ki, batır + ak «güclü, qüvvətli» sözündən yaranmışdır. Batrak, Batrakov soyadı ruslarda XVI əsrdən işlənir. Радлов 4, 1516, 1520; Даль 1,54; Веселовский, 28; Фасмер, 1,134, Шипова, 67.

Батрак. Kozlovski, İvan Andreyeviç. 12.3.1892. Şair. Təmsilçi, jurnalist. 1913-cü ildən «Pravda»nın əməkdaşı. Ömrü boyu bu qəzetdə «Batrak» təxəllüsü ilə çalışmışdır. Siyasi fəaliyyətinə görə

² Баскаков Н.А. Тюркизмы в названиях Московских улиц, – Советская Тюркология, 1979, №2, с.21.

həbs olunmuş, 1920-1924-cü illərdə Moskva Universitetində oxumuş, ali təhsil almışdı.

Мас. 1.148; 4.237; ПСЭ, с.32; Дм.Скрывш. 117, КЛЭ т 9. с.107

Батрак. Nikitenko, İvan Kondratyeviç Rəssam. Jurnalist. Мас. 1.148; 4, 193.

Батрак Батрак. Вах: əvvəldə «Батрак» məqaləsinə

Батурин. Zamyatin, Nikolay Nikolayeviç, 6.12.1877 – 24.11.1927, Yalta. Rus tarixçisi. Sovet dövlət xadimi. Peşəkar inqilabçı. Publisist. Peterburq universitetində oxumuşdur. «Zvezda», «Pravda» qəzetlərində işləmişdir. Rusiya inqilabları tarixinə aid əsərləri dəfələrlə çap olunmuşdur. Мас. 1.148; 4.191; СИЭ. т.2. с.167-168. СЕС 115

Батурин. Батуринlər soy adı (XV) batura «bürc, keşikçi qülləsi» sözündəndir. Tur~batır ~baqatır. Батур ~Batır adlı Böyük Ordu əsilzadəsindən Rusiyada Baturov və Батурин фамилиялы ailələr yarandıлар. Батур Mirzənin nəticəsi 1598-ci ildə Çerniqovda mülk sahibi idi və çar İvan Vasilyeviçin oğlu Şahzadə İvan İvanoviçə qızını vermişdi. Батурин – indiki Ukraynada şəhər. Tarixən

Ukrayna hetmanı Mazepanın iqamətgahı olmuş qədim şəhər bu nəsilə bağlıdır.

Веселовский 28; Баск. РФТП 13-14

Батурин. Maslov – Stokaz, Vasili Pavloviç 1860-25. 3. 1918 M. Jurnalist. «Utro Rossii», «Kuryer», «Literaturniy Vestnik», «İstoriçeskiy Vestnik», və s qəzet-jurnallarında bu imza ilə çıxış etmişdir. Мас.1.148; 4.305.

Батурин Вах: yuxarıda «Батурин» məqaləsinə.

Бахметьев. Yeçorkov, Yevgeni Avqustoviç, Yazıçı. Мас. 1.148; 4.117.

Вахметьев. Бəy Əhməd ~ Bay Axmet sözündəndir. Вахметьев soy adının əsasını təşkil edən Вахмет şəxs adı rus dilində adaptə olunmuş bay «zəngin» +Ahmet (əslində ərəb. «tərifə layiq») >Bayahmet ~ Ba (ya) hmet türk sözlərindən təşkil olunaraq mürəkkəb ad yaranmışdır.¹ Баск. РФТП.32; 100; Веселовский, 29

Бахчисарайский. Qarnakeryan, Aşot Georqieviç, 22.7. 1907, Rostov-Don. Rus sovet şai

¹ Баскаков Н.А. Тюркизмы в названиях Московских улиц, Советская Тюркология, 1979, N2, с.22.

ri. Ədəbi yaradıcılığa 30-cu illərdən başlamışdır. «Yollar çığırır», «Külək əlində qalan yelkən», «Doğma torpaqda», «Leysan yağışları» şerlər kitabları geniş yayılmışdır. Мас. 4.8; 4, 121; КЛЭ. 2-68.

Вахчисарайский. Вахча Сарай Кırımда şəhər. Çürük-Su vadisində yerləşir. 16 əsrin başlanğıcından Kırım xanlığı Rusiya tərkibinə keçənədək (1783) xanlığın paytaxtı olmuşdur. СИЭ т2. с.178-179.

Баш. Башмак, Yakov Vasilyeviç 1908 Xerson vil. Milovoe k. Ukrayna sovet yazıçısı. Kiyev Universitetinin filologiya fakültəsini bitirmiş, 1930-cu ildən çap olunur. «Hücum günləri», «Güc», «İsti duyumu», «Professor Buyko», «Ümid», «Çətin yolda» romanlarında sovet adamlarının həyatı əks olunmuşdur. КЛЭ т.1.479; УК 1.349; Скрывш. 84.

Баş. Баş təxəllüsü türk dillərindəki баş «qolova» sözü ilə bağlıdır. Rus dilində «Баş na баş» (баş başa dəyişmək) ifadəsində, başnya, başlık, баş (başka) və s. şəkildə geniş istifadə olunur. Bütün türk dillərində bas, paş, baş işlənir Радлов 4.1546; 1198; 1185; Фасмер 1.138; Шипова 70.

Башкирский. Türkin, Aleksandr Qavriloviç 1870-1989. Yazıçı-felyetonçu. Мас. 1.48; 4.478.

Баşkirskiy1)Başkir<Başkord poloves xanı. Rus salnamələrində 1159-cu ilə aid İpatov salnaməsində Başkord.¹ 2) Башkir <Başkord türk xalqlarından biri

Баш Курт. Mamin, Dmitri Narkisoviç, 1852 - 2.11.1912. Rus yazıçısı. «Privalov milyonları», «Dağ yuvası», «Qızıl» əsərlərində Sibirin, başlıcası Uralın əxlaq və məişətini realistcəsinə göstərirdi. Мас. 1.148; 4.300; КЛЭ 4-560; 6-470; СЭС 755. Вах: «Mamin-Sibiyak» məqaləsinə.

Баş Kurt 1. Xalq adı; başqırdlar özlərini başkort adlandırırlar; 2. Баş kord qırpaç xanı. Вах: «Başkirskiy» məqaləsinə

Башинский. Andreyev, Boris Petroviç. «Raboçiy i Teatr» qəzetinin əməkdaşı. Мас. 1,148; 4.35.

Баşinskiy. Rus dilində баş türk sözü bir neçə ifadənin tərkibində («baş na baş» - başabaş dəyişmək; perebaşit

¹ Кононов А.Н. История изучения тюркских языков в России, с.13-14.

«həddini aşmaq») və söz yaradıcılığında başqa (baş) başleyka (balıq növü), baş (balıq başı) istifadə olunmuşdur. +inskiy rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaranmışdır. Bu sözlə bağlı rus Başev, Başkin, Başkovski, Başin familiyaları vardır.

Радлов, 4,1546, Даль, 1,56; Веселовский, 30; Фасмер: 1,138; Шипова, 70,71.

Баштовий. Neçuy – Levitski, İvan Semyonoviç 1838-1918. Ukrayna yazıçısı. Kiyev ruhani akademiyasını bitirmişdir. Yaradıcılığında daha çox Ukrayna kəndlisinin həyat və məişətindən bəhs etmişdir. «Mikola Çerya», «Burlak qadın», «Kaydaşın ailəsi», «Düşmənlər arasında» kimi realist romanları kəskin sosial xarakteri daşıyır. Bu əsərlər də, ədəbi tənqidi məqalələri də Ukrayna ədəbiyyatının yaxşı nümunələrindəndir. Yazıçı Franko onu «Ukraynanın görən gözü» adlandırmışdı.

Мас. 1.148; 4.276
КЛЭ 5.252-253, СЭС. 884

Баştoviy. Qədim rus dilində başta «bürc, qüllə», başnya sözü əvvəl başta şəklində işlənmişdi.¹ Hərbi termin sə-

ciyyəsində istifadə edilmişdir. Belə ki, qalaya hücumlarda xüsusi tikili «başta» üstü örtülü, hərəkət edən qurğu içində qalaya yaxınlaşmaq mümkün olurdu. Sonra müdafiə qurğuları belə adlanmağa başladı və başnya şəklində geniş işlənməkdədir. Təxəllüs başta türk sözü və +ov+iy rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaradılmışdır.

Баш Эфенди Хакимага.

Хаким Бек. Sitovski, Nikolay Prokofyeviç. 9.6.1829. 5. 4. 1890. Zooloq, botanik, aqronom. Yaradıcılığında bu imzalardan istifadə etmişdir. Мас.1.148; 4.434

Баян. Gratov Bılov, Mixail Nikolayeviç – ? – 23. 12. 1978. M. Yazıçı. Мас.1.148; 4.90.

Баян. Grossman, Leonid Petroviç. 12.1.1880. Odessa – 15.12.1965, M. Sovet ədəbiyyatşünası. Odessa universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. 1903-dən çap olunmağa başlamışdır. F.Dostoyevski, A.Puşkin, N.Leskov haqqında bioqrafik kitablar, tarixi-bioqrafik romanlar: «d, Arşiaqın qeydləri», «Ruletenburq», «Məxmər diktator» və s. müəllifidir. Мас. 1.148; 4.148. КЛЭ 2 - 399; 766.938 БСЭ 7.352 СЭС 344.

Баян. Türk dillərində bаян «varlı» sözündəndir. 1. «İqor alayı haqqında dastan»da adı çəkilən qədim rus şairi Bayan; 2. Böyük qarmon (çalqı aləti) bаян; 3. Баян...? – 1241 Bulqar bəyi 1238-1241-ci illərdə monqollar əleyhinə bulqarların üsyanlarını təşkil etmiş və döyüşdə öldürülmüşdür. Avropalı türkoloq K.Q.Menges başqa, daha qədimdə 642-670-ci illərdə Azov ətrafı bulqarlarının rəhbəri, Kubratın böyük oğlu Bayandan danışır. Bayan Xəzərlərlə yola getməmiş, Don və Dnepr arasına sıxışdırılmışdır.¹

Фасмер.1.203; Шипова. т 3. ТЭС. 68; Баск. ТЛС. 43;73.

Пан Баян. Danilevski, Qriqori Petroviç, 14.4.1829, İzyum – 6.12.1890, Pet. Rusiya, Ukrayna yazıçısı. «Pravitelstvenniy Vestnik» qəzetinin redaktoru işləmişdir. «Miroviç», «Azadlıq», «Qaçqınlar Novorossiyada», «Knyajna Tarakanova», «Yandırılmış Moskva», «Qara ilan» əsərləri tarixi şəraiti dəqiq əks etdirən romanlardır.

Мас. 2.352, 4.157; КЛЭ. 2-510; 5-254; СЭС. 359; РП (1971) с.288-289.

¹ Вах: Менгес К.Г. «Восточные элементы в слове о полку Игореве», Лен., Наука, 1979, с.8

Новый Баян. Zlatovratski, Nikolay Nikolayeviç 4.12.1845, Vlad. – 10.12.1911 M. Rus yazıçısı. 1866-dan çap olunmağa başlamışdır. Ömrü boyu «Oteçestvennie Zapiski»də əməkdaşlıq etmişdir. «Andlı kəndlilər» (oçerklər silsiləsi), «Kənd mənzərəsi», «Qızıl ürək», «Bünövrələr» povest və romanları real həyatı əks edirdi. Xalq həyatını yaxşı bilirdi. Pet. EA-nın akademiki idi.

Мас. 2.273; 4.197; КЛЭ 2-1023; 4-322; 6-114; 8-488; РП (1971) с.338-339; БСЭ т.9. с.540; СЭС 464.

Вах: «Баян» məqaləsinə.

Баян. Yejov, Nikolay Mixayloviç. 1862, Tambov – dek. 1941, M. Yazıçı-jurnalist. Мас. 1.148; 4.92.

Баян. Kolişko, İosif İosifoviç Publisist. «Birjevie Vedomosti», «Qrajdanin», «Ruskoe Slovo» və s. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir. Мас. 1.148; 4.240.

Баян Вах: «Баян» məqaləsinə.

Русский Баян. Petrov, Aleksandr Adrianoviç, 1877 – ? Yazıçı. Jurnalistika ilə məşğul olmuşdur. «Orlovskiy Vestnik», «Sın Oteçestvo», «Smolenskiy Vestnik», «Birj. Vedomosti», «Krimskiy Kuryer»,

¹ Slovarğ russoqo əzika XI-XVII vv. I q. M., Nauka, 1975, s.83

«Qrajdanin», «Utro Rossii», «K svetu», «Razvleçenie», «Kormçiy» və s. orqanlarda bu təxəllüslə əməkdaşlıq etmişdir.

Mac. 3.41; 4.366.

Баян Вах: yuxarıdakı «Баян» məqaləsinə.

Баян. Ratomskiy, Nikolay Alekseyeviç. XX əsrin əvvəllərində jurnalistlik fəaliyyətilə məşğul olmuşdur.

Mac. 1.149; 4.400.

Баян Вах: əvvəldəki «Баян» məqaləsinə.

Баян. Roslavlev, Aleksandr Stepanoviç 1879 – 10.11.1920, Yekaterinodar. Rus şairi, publisist Yaradıcılığa 1901-dən şerlə başlamışdır. Şerləri mahnı kimi oxunmuşdur. Ən çox proza ilə məşğul olmuş, hekayələr yazmışdır. İnqilabdan sonra siyasi Satira Teatrının yaradıcılarından olmuşdur. «Krasnoe Çernomorje» qəzetinin redaktoru işləmişdir.

Mac. 1.148; 4.411; КЛЭ. 6.397-398.

Баян Вах: əvvəldə «Баян» məqaləsinə.

Баян Вадим. Sidorov, Vladimir İvanoviç. 5.1.1880, Berdyansk – 29.3.1966 M. Kırım mətbuatında işə başlamış (1908), yumoristik jurnallarda

əməkdaşlıq etmişdir. Ma-yakovski «Birə» əsərində onun bədii təcəssümünü (Oleq Bayan) yaratmışdır. «Hisslər məbədinin zəngləri», «Nə üçün?», «Yeməkpaylayan», «Dilemma», «Edam kötüyündə kainat», «Minillik yollarla», «Qumaşı rəngli gəzinti» kitabları geniş yayılmışdır.

Mac. 1,149; 4,432; РП (1800-1917), 192;Скрывш. 130.

Баян Vadim. Баян türk dillərində «varlı, zəngin» deməkdir. Ətraflı bax: «Баян» məqaləsinə.

Баян. Красный Баян. Filippov, K.M. Bir sıra mətbuu orqanlarında, o cümlədən «Krasn. Balt. Flota» qəzetində əməkdaşlıq etmişdir.

Mac. 1.149; 4.490.

Баян. Qırmızı Баян Вах: əvvəldə «Баян» məqaləsinə.

Баян. Şatonin, Sergey Mixayloviç. Mühəndis-jurnalist. Ki-yevdə yaşayıb-yaratmışdı.

Mac. 1.148; 4.521.

Баян Юнгер А. XX əsrin birinci yarısında rəssam – karikaturaçı.

Баян. Вах: əvvəldə «Баян» məqaləsinə.

Баянов. Boqoslavski, Yevgeni İvanoviç, jurnalist. “Yujny kray”, “Noviy put”, “Rodina”

və s. mətbu orqanlarında “Bayanov” imzası ilə çıxış etmişdir.

Mac. 1. 149; 4.74.

Баянов. Krasov, Fyodr Pavloviç, dramaturq. Yaradıcılığa 1890-cı illərdən «Nəsli kəsilməşlər» dramı ilə başlamışdır.

Mac. 1.149; 4.252.

Баянский. Vakulovski S.M. XX əsrin əvvəllərində mətbuatda çıxış etmişdir.

«Zari» qəzetinin əməkdaşı.

Mac. 1.149; 4.92.

Bayanskiy. Баян türk dillərində həm şəxs adı, həm də «varlı, zəngin» mənası daşıyır.

Ətraflı bax: «Баян» məqaləsinə.

Бебутова. Княгиния О.Бебутова – Qurielli (Danilova), Olqa Mixaylovna. Yazıçı. Aleksandr teatrının aktyoru. 1906-cüildə «Gözəllik müsabiqəsi»nin qalibi olmuş, «Teatr i Sport» qəzetini nəşr etdirmişdir. «Qocalıq və ruh», «Bizim Vavilyon», «Dekabristlər», «Hipnoz altında» romanları vardır.

Mac. 2.64; 4.152; РП 192-193

Bebutova. Behbudov. Behbud < qəmə, kiçik xəncər +ov rus dili şəkilçisi. Xristian almində yayılmış türk soy adlarındandır.

Бек. Beklešov, Mixail. Vyatkali jurnalist.

Mac. 1,151, 4,58.

Бек. Бəy – türk dillərində бəy, biy, бəq, bek, pək (uyq.). Rus dilində bek, beq şəkillərində işlənir. Türk dillərində titul olaraq və məmurlara, hakimlərə verilən ad kimi istifadə olunur.

Радлов, 4,1580; 4,1216; Фасмер, 1,141; Шипова, 75.

Бекас. Nikolayev, M. S.–? 13.4.1885, Kazan Şair və yazıçı

Mac. 1.151; 4.338

Вах: Lebedev məqaləsinə.

Бекас türk dilində bekas «quş» вальдшнеп.

ТРС, 105

Бек Иванов. Qrişnin, İosif İvanoviç. Dramaturq. Pyeslər müəllifidir.

Mac. 1,152, 4,148.

Бек İvanov. Bek türk dillərində titul, hakimlərə, məmurlara verilən ad kimi istifadə olunur.

Ətraflı bax: «Бек» məqaləsinə.

Бек-Иви́ров. Rebikov, Vladimir İvanoviç 1866-1919.

Rus bəstəkarı, pianoçu və dramaturq.

Mac. 1.152; 4.400-401.

Бек-İvirov. Тəхəllüs bek (bəy) titulu və müəllifin adının müəyyən hissəciklərindən

(Rebikov, Vladimir İvanoviç) düzəldilmişdir.

Бек-наме. Mixaelyans, R.S. Jurnalist. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmişdir. «Russkoe Slovo» qəzetinin əməkdaşı.
Mac. 4.320.

Бек-Name. Bek «bəy» titul +namə məktub, əsər, etiqada görə hər kəsin əməlləri yazılan kitabça.
ƏFL, 458.
Ətraflı bax «Bek» məqaləsinə.

Бекетова. Krasnova, Yekaterina Andreyevna
Musiqi tarixçisi
Mac. 1.151; 4.252

Бекетова. Beket, Beketov soy adı qədim türklərdə beket - saray məmurluğu peşəsiylə bağlıdır. Hələ 20-ci əsrdə Türkiyə ölkələri xan saraylarında bu vəzifə beket - «xan oğlanlarının tərbiyəçisi» saxlanılırdı. Ruslarda XV əsrdən qeydə alınmışdır.
Баск. РФТП. с. 161-162; Веселовский, 34.

Бекетова. Sofya - Xodaseviç, Anna İvanovna 1887-1973
Yazıçı. MODP-nin üzvü.
Mac. 1.152; 4.501

Бекетова. Вах əvvəldə Beket məqaləsinə.

Беклемишева. Kopelman, Vladimir. Jurnalist, 1912-ci ildən «Zavetı» jurnalında işə başlamışdır.
Mac. 1.152; 4.243.

Беклемишева. Beklemiş <bekleme türkçə gecə qarovul postu, beklenci «qarovul əskəri» deməkdir. Rus dilində (canlı) «qaba, yöndəmsiz adam». Bu soy adı xristianlığı qəbul edən tatar bəyi Beklemişdən (XIV əsr) başlanır.
Шип.75; Радлов 4.1579; 4.1576; Весел, 34.

Бек-Мелик. Tançieva-Birzniek, Yelena Aleksandrovna 13.04.1907-31.07.1965. Latış sovet balet artisti, balet-mestr, pedaqoq. Latviyanın xalq artisti. Leninqrad opera və balet teatrında, sonra Latış operasının balet studiyasında pedaqoq vəzifəsində çalışmışdır.
ТЭ, 5, 49.

Бек-Мелик. Bek türk dillərində bek- bəy~bıy varlı, ağa, cə-nab+melik<məlik.

Бекханов. Пеняев – Бекханов. Penyayev, İvan Petroviç Jurnalist
Mac. 1.152; 4.363

Бекханов. Bek, xan yüksək imtiyazlı titul +ov rus dili şəkilçisi

Бельмесов. Pozdnyakov, Nikolay İvanoviç 27.4.1856-19.9.1910 Şair-pedaqoq Uşaq şeirləri yazmışdır.
Mac.1.154; 4.375

Бельмесов. Бельмес Rus dilinin dialektində səfeh, gic, avam, savadsız, eləcə də sırtıq, üzlü adam deməkdir. Rus dilində «ни бельмеса не понимает, не знает» ifadəsi heç nə bilmir mənasını bildirir.
Фасмер, 1,149; Шипова, 77

Белугин. Pilad – Pisarev, Aleksandr İvanoviç 1803-20. 12. 1828. Rus dramaturqu. Teatr tənqidçisi, tərcüməçi MQU-nun nəzdində Nücbə pansionunda oxumuşdur. Vodevil və komediyalar yazmışdır. «Xəlifənin əyləncəsi, yaxud bir zarafat», «Qızları ərə verməyin çarəsi», «İş ustadan qorxar», «Şeirli burun və ya talisman və xurmalar», «Müəllim və şagird və ya özgə ziyafətində məstlik» əsərləri paytaxt və əyalət teatrlarında tamaşaya qoyulmuşdur. Epiqramlar da yazmışdır.
Mac.1.154; 4.370 КЛЭ т.5, 754
Дм. Прид. им., 22.

Белуца balıq adı, beluq +in rus dili şəkilçisi

Бендерский Д. Vinding, Dmitri Viktoroviç 1863, Jitomir –

1922. Yazıçı və artist. «Budilnik», «Oskolki», «Raduqa», «Razvleçeniye», «Rossiya», «Teatral», «Çitatel», «Russk. Vedomosti», «Kuryer», «Russkoe Slovo» və s. nəşrlərin əməkdaşı.
Mac. 1.147; 4. 105.

Бендер. Moldovada şəhər. Qədim türk şəhəri. Rus-türk müharibəsinin sülh şərtinə görə Bessarabiyanın tərkibində Rusiyaya keçmişdir. 1538-ci ildə Memar Sinan tikilmiş şəhər qalası saxlanılır. Təxəllüs Bəndər – «liman şəhər» +skiy rus dili şəkilçisindən yaranmışdır.
БСЭ. т. 3. 193; КГЭ. 1. 221.

Бен Рабби. Baqrov, Qriqori İsa-koviç 1.3.1825, Poltava - 25.4.1885, Minsk. Yazıçı. Dindar yəhudi ailəsində anadan olmuşdur. Humanist yazıçı «Fələstinə dönmə» planlarının əleyhinə olmuşdur. «Yəhudinin qeydləri» tarixi romanında da, hekayələrində də yəhudilərin həyatı və məişəti, psixoloji aləmi geniş təsvir olunmuşdur.
Mac. 1.155; 4.75
РП (1820-1817) с.304

Бен Рабби. Ben >ibn (əslə ərəbcə) «oğlu» – şəxs adına qoşulur; Rəbb «sahib,

ağa, cənab, müəllim: Ağa oğlu, müəllim oğlu.
ƏFL. 231. 511.

Берендей. Rastorquyev, İvan Mixayloviç. Yazıçı-publisist. XX əsrin əvvəllərində «Orenburqskaya Qazeta», «Orenburqskiy kray», «Uçitelskiy Vestnik» və bir sıra mətbu orqanlarında çıxış etmişdir.
Mac. 1.156; 4.399.

Berendey. Bax: «Berendeev» məqaləsinə.

Берендей. Лорд **Берендей.** Царь **Берендей.** Sbruev, Pyotr Alekseyeviç – ? 1910 Dramaturq. Publisist. «Mirskiy Tolk», «Sovremennie izvestiya» qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. Komediya yazmışdır.
Mac. 1.156; 2.126; 4.399.

Berendey. Bax: «Berendeev» məqaləsinə.

Сват Берендей. Savin, Mixail Ksenofantoviç, 16.9.1876, Kaluqa – ? Şair və nasir.
Mac. 3.99; 4.419.

Svat Berendey. Bax: «Berendeev» məqaləsinə.

Берендеев. Tarnovski, Konstantin Avqustoviç, 1826 – 29. 7. 1929 M. Dramaturq, tərcüməçi və teatr tənqidçisi. «Səadət nə qədər yaxın-

da idi», «Ağrılı yer», «Hər çiçəkdən qızılgülü mən sevdim» və s. komediyalar yazmış, Avropalı müəlliflərdən tərcümələr və iqtibas etmişdir.
Mac. 1.156; 4.465; КЛЭ 4.415.

Berendeev 1. Berendeylər. Oğuz tayfalarından biri, nəsil, tayfa adı olaraq 1097-ci ildə «Povesti vremennix let»də adı çəkilir. Cənubi Rusda köçəri türk qəbiləsi. 1146-cı ildən artıq qara klobukların tərkibində olmuşlar. XIII əsrin başlanğıcında Berendeylərin böyük qismi Bolqarıstana və Macarıstana getdi, qalanı isə Qızıl Orda əhalisi ilə qovuşdu. Sonrakı əsrdə artıq assimilə olub itmişlər. Berendeyevsoy adı XV əsrdən işlənir.

Баск. ТЛС 63, 77, 82, 99; Баск. I, 17; ТЭС, 73. Веселовский 36

Burunday ~ Borunday – monqol vovodası (1240) 30-40-cı illərində Batı qoşunu tərkibində hərbi yürüslərdə iştirak etmişdir. 1258–59 illərdə Litva, Polşa və Cənub Qərbi Rus üzərinə hücumlarda öz vassalı knyaz Vasilko Romanovun qoşununda olmuşdur.
СИЭ т. 2. 853; Веселовский, 56.

Беркут. Lebedintsev, Feofan Qavriloviç 12.3.1828, Kiyev

– 12.3.1888, Kiyev. Tarixçi. Arxeoloq. Etnoqraf. Kiyevdə rus dilində çıxan aylıq «Kievskaya Starina» jurnalını yaratmış və ilk redaktoru (1882-87) olmuşdur.
Mac. 1.156; 4.273 КЛЭ 3-510

Беркут. Беркут qartal növü.
Bax: «Беркутов» məqaləsinə

Беркут. Orlovski, Anton İvanoviç, 31.7.1866 – ? Yazıçı, dramaturq. Aqronomluğa aid məqalələr müəllifidir. «Kievlyanin», «Kurantı», «Vinnitskiy Qolos» və b. mətbu orqanlarında çıxış etmişdir.
Mac. 1.156; 4.351-352.

Беркут. Yazıçı öz soy adının (Orlovskiy) türkmənşəli sinonimindən istifadə etmişdir.
Ətraflı bax: «Беркутов» məqaləsinə.

Беркутов. Napoykin, Semyon İvanoviç. Dramaturq.
Mac. 1.156; 4.33.

Беркутов. Bax: «Беркут» məqaləsinə.

Беркутов. Xotev-Samoylov, Dmitri Arkadyeviç. Dramaturq. «Tacir İlya Yermolaiç Pustozvonovun 8 günlük Dünya səyahəti», «O dünyadan gəlmiş adam» (vodevil), «Qu tükündən adaxlı» (vodevil), «Əfi ilan», «Esteri Ozarmo» və

ya Bəni-İsrail Ən-Gedi dağlarında».
Mac. 1.157; 4.502.

Беркутов. Беркут < бүркүт türk dillərindən alınmadır. Türk dillərindən alınan berkut sözü təkcə şərq slavyan dillərində deyil, həm də polyak və slovak dillərində də yayılmışdır.¹ Qırğıkimilər fəsiləsindən yırtıcı quş, iri qartal. Türk dillərində burğut, börküt, бүркүт, birküt pürküt şəkillərində işlədilir. +ov rus dili şəkilçisi. Rus dilində işlənən türk mənşəli soy adlarından.

Радлов, 4.1721, 4,1399, 4,1891; Веселовский, 36; Фасмер 1.157; Шипова, 78.

Берсенов. Pavlişev, İvan Nikolayeviç 1889-1951. Aktyor, rejissor. SSRİ xalq artisti. 1911-ci ildən Moskva Bədaye teatrında fəaliyyətə başlamışdır. Pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olmuşdur (professor). Kino-filmlərə çəkilməmişdir.
БСЭ т.3. 258

Bersenev. 1. Bersenyovlar nəslinin ulu babası Bersen Beklemişev olmuşdur. Əsli kökü bulqarlaşan burtaslardandır. Moskva Bersenevka kəndlə-

¹ Д.С.Сетаров. Тюркизмы в русских пазваниях птиц. Советская тюркология. 1970, N2, с.90.

ri, Moskvada Bersenev limanı adları bu soyla bağlıdır. 2. İndi Bersen (evskaya) naberjnaya. Tarixən Moskvada Bersenevka ərazi adından. Moskvanın mərkəzi hissə-sindədir. Bu sahil əvvəli taxta ilə, 19-cu əsrin sonlarında daş üzlüklə möhkəmləndildi. Buradakı Bersen kilsəsi adında da saxlanılır. 3. Bersenka rusca «itburnu, krijovnik»; bersen tatarca «yaban gülü» deməkdir. Москва Э., 135-136. Halikov, 36; Веселовский, 37.

Бесталанный. Oreşnikov, Mixail İvanoviç, 17.10.1884 – ? Rus yazıçısı və jurnalist. «Beseda», «Smolenskiy vestnik», «Svet», «Trezvie Vsxodi», «Vernost», «Svetliy Mir», «Zerkalo», «Svetlyaçok» və s. jurnal və qəzetlərdə, eləcə də ədəbi-bədii yaradıcılığının başqa sahələrində «Bestalanniy» imzası ilə çıxış etmişdir. Mac. 1, 157; 4.350.

Bestalanniy. Talan türk dillərində «qənimət», «uğur»; canlı rus dilində xoşbəxtlik, uğur. Rus dilində bestalanniy – mənhus, bədbəxt, talesiz (adam) – rus dili şəkilçisi bes (bez) + talan («uğur», «xoşbəxtlik» türk sözündən ibarətdir. Радлов 3.881; Фасмер 1.161; Шипова, 78

Бешляга. Koşenko M.V. Jurnalist. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmişdir. Mac.1,158; 4,250.

Беşlyaqa. Beşlik – Rus dilinin dialektlərində osmanlı və Azərbaycan dilindəki beşlik sözü. ndən başlıca, başıqa "qroş, 2 kopeyki", bejalaqa "пятиалтынный" mənasında işlənir. Дм. СТЯ, 494.

Биби Эйбатский. Potuşanski Aleksandr. Bolşevik jurnalist. Вах: «Bakinskiy» məqaləsinə.

Бибі Eybətskiy. – Bibi-Heybət Bakı ətrafı qəsəbənin adı. (Bibi Heybət piri burada yerləşdiyindən belə adlanır. Bibi «xan qızı», «şahzadə» heybət – «böyük, güclü, müqəddəs, hörmət, izzət, ləyaqət» sözlərindən yaranmışdır. ƏFL, 172

Билик, Иван. Rudçenko, İvan Yakovleviç 2.9.1845 Mirqorod. 1.11.1905, Pet. Ukrayna folklorçusu, etnoqraf, ədəbi tənqidçi, yazıçı. «Cənubi rus xalq nağılları»nı, «Çumak xalq mahnıları»nı toplayıb nəşr etdirmişdir. Panas Mirinin qardaşıdır. Onunla birlikdə Ukraynanın tarixi keçmişinə aid sosioloji əsərlər yazmışdır. 80-ci illərdə yüksək dövlət vəzifəsi tutmuş və mühafizəkar mövqeyə keçmişdir. КЛЭ т. 6. 17.т. 7. 776

Билік – Ukrayna danışq dilində «nağılçı, boşboğaz, hekayətçi» deməkdir.

Бирюк. Qatsiski, Aleksandr Serafimoviç 3.5.1838 Ryazan – 27.3.1893 N.Novq. Rus tarixçisi, ədəbiyyatşünas, arxeoloq və statist. Kazan Universitetini qurtarmışdır. 1887-ci ildən Nijeqorod elmi arxiv komissiyasının sədri işləmişdir. Rus xalqının tarixinin öyrənilməsində böyük əməyi vardır. Mac. 1.159; 4.122; РП (1800-1917) с.531-33

Бирюк Вах: «Biryuk» məqaləsinə.

Бирюк. Maslovski, Sergey Dmitriyeviç. 1876 M –? Rus yazıçısı. Mac. 1.159; 4.306

Бирюк Вах: «Biryuk» məqaləsinə.

Бирюк. Петров-Бирюк. Petrov, Dmitri İliç. 1900-1977. Rus sovet yazıçısı. Rostov-Donda yaşamışdır. «Kondrati Bulavin», «Don çöllərinin oğulları», «Kazaklar haqqında dastan» trilogiyası, «Cənub odlar içində» və s. tarixi əsərləri vardır. Ana babasının ləqəbini özünə təxəllüs götürmüşdür. Прид. им. 194; СЭС. 998.

Бирюк. Bөрü. 1. Qurd, yalquzaq, canavar; 2. Tənha, Adamayovuşmaz (adam haqqında); Biryuk və Biryukov – türk mənşəsi rus familiyalarındandır. Баск. РФТЛ. 234-235. Веселовский, 39. Фасмер, 1.168; Шипова, 81.

Бирюк №-2. Xramtsovski, Nikolay İvanoviç 17.12.1818. Voloqda – 16.11.1890, Voloqda Rus tarixçisi. Diyarşünas. Mac. 1.159; 4.502

Бирюк №-2. Вах: «Biryuk» məqaləsinə.

Бирюков И.Ф. Volkov, İvan Fyodroviç. Yazıçı. İnqilab mübarizlərinin portretlərini əks etdirən. «Ömrün baharı» hekayələr kitabının və s. müəllifi. «Saratovskiy listok» qəzetində əməkdaşlıq etmişdir. Mac. 1.159; 4.111

Бирюков. Müəllif familiyasının əsasında duran volk sözünün türk mənşəli sinonimindən təxəllüs kimi istifadə etmişdir. Вах: «Biryuk» məqaləsinə.

Бирюков. Suxov, Aleksey Petroviç 1839 – 18.6.1876 M. Yazıçı və karikaturaçı rəssam. Mac. 1.159; 4.460-461

Бирюков Вах: «Biryuk» məqaləsinə.

Бисеров. Marqolis, İosif Arsenyeviç 7.4.1878, Belostok – ? İqtisadçı, jurnalist. «Russkiy eksport», «Torqovoe promışlennaya Qazeta», «Vestnik Finansov» və s. biznes və kommersiya qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir.
Mas. 1.159; 4.302.

Biserov. Biser (əslə ərəb.)
Bax: «Metatel bisera» məqaləsinə.

Метатель бисера. Lerner, Nikolay Osipoviç. 19.11.1877, Odessa – 14.10.1934, Len. Ədəbiyyatşünas. Puşkinşünas. Ədəbi-elmi fəaliyyətində Puşkinlə bağlı tədqiqlər mühüm yer tutur. «Russkaya Starina», «Russkiy Arxiv», «İstoriceskiy Vestnik», «Biloe», «Stolitsa i usadba» jurnallarında çıxış etmişdir. «A.S.Puşkin. Əsərləri və güzəranı» (1903), «Puşkinin nəsrinə» (1912), «Puşkin haqqında hekayələr» kitabları şairin bioqrafiyasının və yaradıcılığının öyrənilməsinə həsr edilmişdir.
Mas. 2,185; 4,280; КЛЭ 4,155-156.

Metatel bisera. Biser türk sözü qədim rus dilində də (XI əsrdən) işlənmişdir. Biser «şüşə muncuq», «toz muncuq»; писать бисером «muncuq kimi xətt» deməkdir. Türk dillərindən (əslə ərəb.) büsrə

«saxta inci, şüşə muncuq» mənasında alınmışdır. «Метатель бисера» ifadəsinin (təxəllüs buradan götürülmüşdür) mənası «dinləyiciləri heyran etmək, dinləyicilərin aludəliklə dinlədikləri məsələ» buradandır.
Срезневский 1,89; Веселовский, 39; Фасмер, 1,168; Шипова 81.

Битюгов Коган. Bernşteyn, Matvey Lvoviç. 1886-9.9. 1918. Publisist, siyasi xadim.
Mas. 1.160; 4.236

Битюгов. Битюу «yük atı», «güclü, sağlam adam». Битюу Qədim Xəzər xanlığına daxil olan Voronejdə çay adı və Po dolsk yaxınlığında kənd adı.
Даль 1.50. Фасмер 1.169. Шипова, 82.

Битюгов. Oustrax, Nikolay Petrovviç. Şair və nasir
Mas. 1.60; 4.347
Bax: Barsov məqaləsinə.

Битюгов. Битюу «yük atı» + ов şəkilçi.
Bax: Əvvəldə «Битюгов» məqaləsinə.

Бичара. Likoşin, Nil Stepanoviç Etnoqraf. Şərqşünas, publisist. «Türkestanские Ведомости», «Türkestanский курьер», «Türkestanское Слово», «Okroşka», «Prosve-

şenie», «Narodniy Universitet» qəzet və jurnallarında çıxış etmişdir. Bu zaman 65 imzadan istifadə etmiş, bunlardan 10-u türk dili və tarixi ilə bağlıdır.

Мас. 3. 367; 4.289-290

Биçара. Биçера – Saratov, Astarخان şivələrində «yoxsul, dilənçi» mənasında işlənir. Türkçə «biçara» köməksiz adam deməkdir. Türk dillərində biçara, beçara, beçora «yazıq, möhtac, aciz, çarəsiz» mənasında işlədilir.
Фасмер, 1,169; Даль 1.90; Шипова, 82.

Бич Булат. Petrov, A.A. 1877-1935 Rus yazıçısı «Orlovskiy Vestnik», «Sin Oteçestva», «Smolenskiy Vestnik», «Birjevie Vedomosti», «Krimskiy Kuryer», «Qrajdanin», «Utro Rosii», «K svetu», «Razvleçenie», «Kormçiy» və başqa qəzet və jurnallarda bu təxəllüslə çıxış etmişdir.
Mas.1.160; 4.366 КЛЭ т 3.392, 930 т6.765

Биç Bulat. Türk dillərində polat, pulat, bulat, bolat, rus dilinin qədim dövründə keçmişdir (bulat).
Радлов 4,1275, 2126; Фасмер 1,238, Шипова 92.

Богатырев. Davidov, İvan İvanoviç 15.6.1794, Pet. – 15. 11.

1863 M. Rus filoloqu. Akademik (1841). Əsərləri rus dilinin qrammatikası və leksikoqrafiyasına həsr olunmuşdur.
Mas. 1.162; 4.154
СЭС. 355

Боғатирев. Боғатир ~ Бағатур qədim türk dillərində ad və titul. Bahadır rus bilin və nağıllarının öz ağılı, gücü, gözəlliyi, cəsurluğu ilə fərqlənən qəhrəmanı. Türk dillərində «igid, pəhləvan, qəhrəman», rus dilində (söz və soy adı) qədim alınmalardandır. Rus dilində qədim alınmalardandır, «bağatır» şəklində alınmış Türk əsilli rus Boğatirevlər XVI əsrdən məlumdurlar.
Радлов 4.1449; 4.1466; 4.1132; ДТС, 77; Веселовский, 42; Фасмер. 1.183

Богатырь, Михайло Богатырь. Soymonov, Mixail Nikolayeviç 1.5.1851 – 12. 9.1888, Kazan. Rus şairi. Kazan Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdir. Peterburqda yaşamışdır. Lirikası eklektik xarakterlidir. Nadson və Fetin təsiri hiss olunur.
Mas.2.193; 4.443 КЛЭ т7.с.44

Поток Богатыров. Frankel, Anatoli Adolfoviç. Şair «Kavkazskoe slovo» qəzetində əməkdaşlıq etmişdir.
Mas. 2.375; 4.494

Воқатир Вах: «Воқатирев» məqaləsinə.

Богатырев. Mazur A. Sirk ustadı. Pəhləvan.
Дм. Прид. им.с.8

Воқатиров. Вах: Əvvəldə «Воқатирев» məqaləsinə.

Болгарин. Bobçev, Stefan Savviç 20.1.1853 – ? Bolqarus publisisti. 1886-1889-cu illərdə «Mosk. Vedomosti» «Novaya Vremya», «Varşavskiy Dnevnik», «Russkiy kuryer», «Novorossiyskiy Teleqraf» və b. mətbu orqanlarında bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir.
Mac. 1.164, 4.71.

Bolqarin. Bolqar < bolqar ~ bulqar. Volqa bulqarlarının və ondan ayrılan qara bulqar və Dunay bulqarlar etnonimindən törəmişlər. Bolqarin təxəllüsü, şübhəsiz müasir Bolqarıstanın əhalisi olan bolqarin etnoniminin adı ilə bağlıdır.
Баск. РФТП. с.240 Баск.І. с.17

Bolot Botuur. Solovyov, Vasili Serqeyeviç 15 aprel 1915, Yakutiya, Çurañçı rayonu. Yazıçı Müəllimliklə məşğul olmuş, müharibədə iştirak etmişdir. «Yaz şəxtası» romanı Yakut ədəbiyyatında ən iri ilk bədii əsərdir. Ordenlərlə təltif edilmişdir.¹

Bolot Botuur. Bulat Batur. Bulat «qədim asiya poladı, qılınc üçün polad». Rus dilindəki türk (əslə fars) sözlərindəndir. Botuur ~ batur ~ batır «igid, qəhrəman, pəhləvan» qəhrəman adlarına qoşulan epitet.

Радлов 4. 1511; Фасмер 1,135; Шипова 69.

Большой Больванский. Gilyarovski, Vladimir Alekseyeviç 26. 11. 1853, Voloqda 1.1. 1935 M., Jurnalist, nasir, şair. Əslən kazak ailəsindən çıxmışdır. «Budilnik», «Moskovskiy listok» «Russkie vedemosti»də repartyor işləmiş, ictimaiyyətdə «reportaj kralı» adı qazanmışdı. Köhnə Moskva həyatına aid «Moskva və moskvalılar», «Mənim sərgərdanlığım», «Teatr adamları», «Moskvalının qeydlər» və s. kitabların müəllifidir.
Mac. 4.128-129; РП (1800-1917) 1, 563-564; Прид. Им. 34. КЛЭ 2-181; 5-483; 8.388, 496 СЭС 305

Bolşoy Bolvanskiy. Böyük Bolvan döngəsi. Tarixi Moskvada əski türk adlarından – Böyük Bolvan meydanı adından yadigardır. Qızıl Ordu imperiyası dövründə bu meydanda böyük xan bolvanı (heykəli) olduğu üçün belə adlanırdı. Jurnalist Gilyarevski də bu ünvanda yaşadı-

ğından onun 83 təxəllüsü içində bu ad da var idi.
Дм. Ррид. им. 34

Борчалинский. Əsil adı: Kaxoyan. Borçalı erməni – sosial demokrat, sonralarsa Daşnakstyün təşkilatının nümayəndəsi. Daşnak partiyasının bu yerli qoluna Stepan Şaumyan da mənsub idi.¹

Borçalinskiy. Borçalı. Tarixən Gəncə xanlığına daxil olan mahalın adı. 1736-cı ildə Gəncə xanlığından alınaraq Kartli-Kaxetiya çarlığına tabe edilmişdir. 1929-cu ildə Borçalı qəzası ləğv edilib rayonlara bölündü² Dağ Borçalı Əraziləri Ermənistanına verilib (Ləmbəli və Abaran) Baqrataşen və Noyembiryan adları alındılar.

Бояринов Kartsov, Vasili Serqeyeviç 4.11.1864 – ? Şair. Yazıçı. Jurnalist. Biblioqraf-alim. Ədəbi-bədii yaradıcılığında 97 təxəllüsdən, o cümlədən Boyarinov imzasından istifadə etmişdir.
Mac. 1.167; 4.222

Boyarinov. Вах: «Boyarkov» məqaləsinə.

¹Вах: Иракли Дубински Мухадзе. Шаумян. В, Yazıçı, 1980. s.113

² Həmidova Ş.P. XVIII əsrin ikinci yarısında Azərbaycan-Gürcüstan münasibətləri tarixindən, Bakı, Elm, 1985, s.20.

Бояринов. Petrov, Pyotr Alekseyeviç. Nəşriyyatçı. Bir neçə qəzet və jurnalın redaktoru olmuşdur.
Mac.1.167; 4.367

Boyarinov. Вах: «Boyarkov» məqaləsinə.

Боярка. Zalyubovski, Qriqori Antonoviç 1836-10.1.1898, Yekaterinoslav. Etnoqraf və jurnalist.
Mac. 1.167; 4.191

Boyarka. Вах: «Boyarkov» məqaləsinə.

Боярков. Qoltsman, Abram Zinovyevev. İqtisadçı.
Mac. 1,167; 4.138.

Boyarkov. Бояр – qədim rusca (X əsr) бояринь, бояре, боярыни. Bu sözlə xidmət edən müasir zadəganlıqdan fərqli olan qədim kübar nəsil adlanırdı. Qədim türkcə bay «varlı, adlı-sanlı» +ər «kişi, adlı, sanlı kişi» sözündən yaranmışdır.
Фасмер, 1,204; Шипова 87-89.

Боярская. Bogemskaya, Yevdokiya Prokofyevna. Dramaturq. Moskva yazıçıları şöbəsinin üzvü.
Mac. 1,67; 4,73.

Boyarskaya. Boyar «adlı-sanlı kişi», qədim rusda titul.
Ətraflı Вах: «Boyarkov» məqaləsinə.

¹ Писатели Якутии, с. 63-65

Боярский. Buxalov, İvan Alekseyeviç 1859, Penza – 1897 Yazıçı. Pedaqoq. Kazan Müəllimlər İnstitutunda oxumuş, hekayələr, oçerklər, məktəb həyatından bəhs edən hekayələr yazmışdır. **Mac. 4.8; 4.89. РП (1800-1917) с.379**

Boyarский. Boyar qədim türk sözü bayar «varlı, məşhur, imkanlı, sahib». **Радлов 4.1658; 4.1707**

Боярский. Dolotov, Vasili İvanoviç. Yazıçı. Rusiya Yazıçılar İttifaqının Leninqrad şöbəsinin üzvü. **Mac. 1,167; 4,169.**

Boyarский bay+ər türk sözündən yaranan rus sözü бояр qədim Rusda titul. **Ətraflı bax: «Boyarkov» məqaləsinə.**

Брагин Андрей. Maystrax, Vladimir Franstseviç 26.1. 1869 – ? Yazıçı. Jurnalistik fəaliyyəti ilə də məşğul olmuşdur: «Veçernaya poçta», «Letopisç», «Qolos jizni», «Naşa jiznç», «Rulç» və b.k. mətbu orqanlarında bu təxəllüslə əməkdaşlıq etmişdir. **Mac.1.167; 4.296**

Брақин. Braqa evdə çəkilən kəndli pivəsi. Türk dillərindən alınmışdır, Çuvaş dilindəki peraqa «sıxılmış» sö-

zündəndir. Qədim rus alımlarından hesab edilir Braqa, Barqin rus familyalarıdır (XVI əsr) **Веселовский, 48 Шипова, 88 Фасмер, 1,205.**

Брагин. Kvasnikov, Nikolay Dramaturq XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmişdir. **Mac. 1.169; 4.225**

Брақин. Вах: «Брақин» məqaləsinə.

Брагинская. İvançina – Pisareva, Sofya Abramovna. Tərcüməçi-jurnalists. Redaktor-naşir. Rus ədəbi, elmi-siyasi aylıq jurnal olan «Zavetı» jurnalını Peterburqda 1912-ci ilin aprelindən 1914-cü ilin iyulunadək nəşr etmişdir. **Mac. 1.169; 4.205; КЛЭ т.306**

Буль-Буль. Tretyakov, Sergey Mixayloviç 1892-9.8.1939. Rus sovet yazıçısı Moskva Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdir. Yaradıcılıq həyatına şeirlə başlamışdır. Pyeslər, kino-senarilər, oçerklər yazmış, güclü təbliğ şeirlərində Mayakovskinin təsiri duyulur. Əsərləri xarici dillərə tərcümə olunmuşdur. **Mac. 1,173; 4.474;**

Bul-bul. Bülbül. Türk dillərinin əksəriyyətində bulbul, bülbül «solovey». Quş özünün gözəl oxumasına görə belə

adlandırılmışdır.¹ Rus dilinin dialektlərində də işlənir.

Буль-Буль Mirza. Pyatkovski, Pavel Petroviç. 1840-1904 Publisist. «Biblioteka dlya çtenie» jurnalının əməkdaşı. **Mac. 1.173; 4.394**

Bul-Bul Mirza. Вах «Bul bul» məqaləsinə

Буланов Шах – Эль-Абер. Kolomnin, Vladimir Petroviç. Jurnalists. Sorğu və məlumat kitablarının tərtibçisi işləmişdir. XIX əsrin sonunda fəaliyyət göstərmişdir. **Mac. 1.172; 4.239**

Булановский. Najivin, İvan Fyodoroviç 1874 M. – 1940, Brüssel. Rus yazıçısı. Yaradıcılığında Tostoyun təsiri vardır. «Miskin Rus», «Ucuz adamlar», «Qəbirlər arasında», «Həyatın astanasında», «Dəlilər evində», «Rasputin», «Fomanın incili» kimi povest və romanları vardır. Oktyabr inqilabından sonra mühacirət etmişdir. **Mac.1.472; 4.330; КЛЭ. 5.77-78**

Bulanovskiy. Bulan ~ Bulqan - Xəzər xaqanının adı < bulan ~ çuvaş dilində palan, alt., pulan, los «maral», qırğız di-

lində bulan «ceyran», tatar dilində «at növü» +ovskiy rus dili şəkilçisindən yaranmışdır. Bulan, Bulanov, Bulanin rus soy adları (XVI) **Баск. ТЛС, 44; Веселовский 53; Фасмер 1,238; Шипова 91-92**

Булат. Bulota, A.A. 1872-1941 Litva ictimai xadimi. II və III Rusiya Dövlət Dumasının deputatı olmuşdur. Peşəsinə görə vəkilidir. **УК 1,47**

Bulat. Türk dillərindən (əsl farsca) alınmadır **Фасмер.1.238**
Вах: Биç Bulat məqaləsinə

Булатов. Eyxonqolts, Yakov Vladimiroviç Jurnalists. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyətə başlamışdır. **Mac. 1, 172; 4.540.**

Bulatov. Bulat +ov. **Вах: Əvvəldə «Bulat» məqaləsinə.**

Булатов. Sladkovski, Mixail Konstantinoviç. XX əsrin əvvəllərində yaşamışdır. Куплетист. **Mac. 1.172; 4.437**

Bulat. Polad, polad xəncər; Bulat, Bulatov rus familiyaları. **Веселовский, 53.**

Булгак. Qolitsın, Nikolay Borisoviç. 8.12.1794 M. – 20. 10. 1868, Kursk. Yazıçı və tərcü-

¹ Сетаров Д.С. Тюркизмы в русских названиях птиц. – «Советская тюркология», 1970, № 2,89.

məçi. Bəstəkar. Hərbçi memuarist, musiqi tənqidçisi. Borodino döyüşü iştirakçısı, A.P.Yermolovun Qafqaz korpusu zabiti idi. Rus şairlərini fransız dilinə çevirmişdir. 1812-1813 və Kırım müharibəsi haqqında xatirələri vardır.

Мас. 1.172; 4.134; РП (1800-1917) с.608

Bulqak. Türkcə bulğa felindən «qarışdırmaq, bulamaq hər-ləmək, əsdirmək, çirkləndirmək (bulandırmaq)» sözündəndir. İlk dəfə Qızıl Orda əsilzadəsi ləqəbi olmuş, bu xan xristianlığı qəbul edərkən (XV) onu soy adına çevirmişlər. Bu soydan Qolitsinlər və Kurakinlər qolu ayrılmışdır. Yazıçı Qolitsin özünə Bulqak təxəllüsünü götürməsi tarixi reallığa - öz mənşəyinə, kökünə sadıqlığı səbəbindən olmuşdur.

Баск. РФТП с.50; Веселовский, 54

Булгак. Dyakov, Aleksandr Aleksandroviç 2.11.1845 – 16. 8. 1895, Odessa. Felyetonçu.

Мас. 1.172; 4.174

Bulqak. Вах: əvvəldə «Bulqak» məqaləsinə.

Булгарин Фаддей. Ivanov, Nikolay Alekseyeviç. 1811-1869. Tarixçi.

Мас. 1.173; 4.203.

Bulqarin Faddey. Bulqarin ~ buqarin Volqa, Dunay bulqarlar adından. Bulqlar (bulqamaq qarışdırmaq, həyəcanlandırmaq) tayfa adı; üsyankar.

Баскаков, I с.17.

Булгарин. Tolstoy, Aleksey Nikolayeviç 29.12.1892, Samara 23.2.1945 M. Rus yazıçısı. İctimai xadim, akademik I Dünya müharibəsində hərbi müxbir kimi iştirak edir «Russkie vedemosti» qəzetində işləyir. Bütün yaradıcılıq həyatı boyu 42 pyes yazmışdır. «Əzablı yollarla», «Qaracümə», «Birinci Pyotr», «Mühacirlər» və s. romanları ilə rus ədəbiyyatının gözəl nümunələrini yaratmışdır. Ordenlərlə təltif olunmuşdur SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. Dövlət mükafatı laureatıdır. Əsərləri bir çox dünya dillərinə tərcümə olunmuşdur.

Мас. 1.173; 4.472; КПЭ 7.542 630, 893; 9, 41, 87, 100, 142; БСЭ 26 т. с.50; СЭС 1341; Дм Прид. им. 47.

Bulqarin. Вах: Əvvəldə «Bulqarin» məqaləsinə.

Булыга Куртсевич. Fadeyev Aleksandr Aleksandroviç 11.12.1901, Kimri - 1956 M. Rus sovet yazıçısı. İctimai xadim, sovet ədəbiyyatının pionerlərindəndir. «Tar-mar» və «Gənc qvardiya», «Uge-

deylərin sonuncusu» romanları ona dünya şöhrəti qazandırmışdı. SSRİ Ali Sovetinin deputatı, SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi, bir çox qəzet və jurnalların redaktoru işləmişdir.

Мас. 1.173; 4.485; КПЭ 7, 875-878; СЭС 1399

Bulıqa. Bulıqa «daş, qəmbər, ağac dəyənək» deməkdir. Türk sözü balğa «uzun saplı dəyənək»lə əlaqədardır. Azərbaycan dilində (şivələrdə) bəlgə «dəyənək, zorpa». XV əsrdən Bulıqa, Bulıqın rus familyası.

Радлов 4.1500; Веселовский 54; Баскаков 1.с.18

Бунаков. Fundaminski, İlya Isidoroviç. Rus yazıçısı, jurnalist, ədəbiyyat tənqidçisi. Müvəqqəti hökumətdə baş komissar, eser partiyası liderlərindən olmuşdur.¹ «Zavetı», «Nar. vestnik», «Priziv», «Za rubejom» və s. mətbu orqanları ilə əməkdaşlıq etmişdir. Oktyabr inqilabından sonra mühacirətə getmiş, Fransada yaşayıb yaratmışdır.

Мас. 1.173. 4; 496

Bunakov. 1.Bonak ~ Bunak – Bonək türk mənşəli rus familyasıdır (Boynu ak) - türkcə çox geniş yayılmış it

adlarındandır. Bonək Poloves (qırçaq) xanı. Rus salnamələrində ilk dəfə adı 1096-cı ildə, axıncı dəfə isə 1167-ci ildə xatırlanır. Bunak, Bunakovlar XVI əsrdən rus soyadıdır.

СИЭ т.2.с.615; Баск. РФТП.63; Веселовский.54.

Трех бунчужный Паша. Krasnitski, Aleksandr Ivanoviç 29.8.1866.M–16,1.1917 Pet. Rus yazıçısı. «Veselçak», «Veçerniy Peterburq», «Vsemirniy Nov», «Klad», «Minuta», «Oskolki», «Rodina», «Şut», «Smex i satira» və s. qəzet və jurnallarda əməkdaşlıq etmişdir.

Мас. 3, 174; 4, 252.

Трех бунчујниј Паша. «Üç buncuqlu Paşa» – buncuk «türk bayrağı», ağac payaya bənd edilmiş aypara və at quyruğu bəzədilmiş nişan, hakimiyyət simvolu. Hər buncuq «muncuq» bir ölkəni və ya vilayəti bildirirdi. Belə olan halda «üç-buncuqlu paşa» ali hakimiyyət rəmzinə malik olan paşa – üç vilayətin hakimi mənasını daşıyır. Türk dillərindəki buncuk, moincik, bundjuk, munçak sözlərindəndir.

Радлов 4, 1815; 2190; Фасмер 1, 242; Шипова, 93-94.

Буревик. Çernişev. Bakıda çıxan «Vişka» qəzetinin əməkdaşı.

Мас. 1.174; 4.513

¹ Вопросы Истории, 1968, №-8, с.21

Burevik. Burevik «qazmaçı». Rus dilində türk sözü «bur» felindən yaranmış бурить, бурав (burğu), буреви́к sözləri vardır. Радлов 4, 1829; 4,1369; Фасмер 1,242, Шипова 94.

Буревой. Levin, David Mixayloviç. Yazıçı, MODP-nin üzvü. «Moskva Yazıçıları qrupu» üzvü. Мас. 1.174; 4.274

Буревой. Soplyakov, Konstantin Stepanoviç 1888-1934. Publisist. Мас. 1.173; 4.449

Burevoy. Burevoy «буря» bora «fırtına» sözündən. Təxəllüs epoxanın xarakterini, inqilab tələtülmlərini əks edirdi. Дм. Скрывш.122. Вах: Əvvəldə «Burevoy» məqaləsinə.

Буркун. Konisski, Aleksey Yakovleviç 6.8.1836-29, 11.1900, Kiyev Ukrayna yazıçısı. Vəkilliklə məşğul olmuşdur. Ukraynanın müstəqilliyi (Rusiyadan ayrılması) məqsədi daşıyan siyasi təşkilata daxil olmuş, həbs olunaraq Rusiyaya sürgün edilmişdir. 1861-ci ildən nəşr olunur. Əsərlərində milli ruh yüksəkdir. Taras Şevçenkounun ilk bioqraflarındandır. Мас. 1.174; 4.242; КЛЭ 3.704 7.768-769

Burkun. 1.Deyingən adam. Rus məhəlli danışılarında боркать ~ буркать, «mızıldamaq, deyilmək» və bu mənadan yaranmış «буркало» yəni zəhlətökən adam, deyingən sözləri vardır Rus dili şivələrindəki «burkat və burkalo» çox güman ki, qonşu türk dillərindən alınmışdır. Bir sıra türk dillərində (qazax, noqay, qara qalpaq) işlənən barqulda - burqulda ~ təqlidi sözü «çığırqan, hay-küyçü» deməkdir. 2. Burkun və ya burunduk çox keyfiyyətli, lakin acı «yem bitkisi». Türk dillərində burkun, buirğun, bürqon, kara bürqen ot, yem bitkisi. Çox ehtimal ki, təxəllüs müəllifin peşəsiylə əlaqədar olaraq burkun «deyingən, danışqan (adam) mənası ilə bağlıdır.

Даль 1.115, 143; Баск. РФП. 198; Радлов 4.1800; Шипова, 97

Бурлак. Barkov, Boris Prokopyeviç (1899). Yazıçı. Dramaturq. «Böyük günlərdə», «Volqalılar» və s. pyesləri mərkəzi teatrların səhnəsində qoyulmuşdur. Мас. 1.174; 4.53

Burlak. Rus dilində türk sözü və familiya Burlak və ya burqalok «bur» felindən yaranan «burma kanat, ip» sözü ilə bağlı olub gəmini çay axını

ilə çəkib aparan fəhlə mənasında termindir. Burlak rus dilində işçi, çay gəmilərində yedəkçi, əlavə mənada «kobud adam», türk dillərindəki bur «fırlamaq, döndərmək» mənasıyla bağlıdır. Бурлак – rus familyası (XVII əsr).

Веселовский, 55; Шипова, 97

Бурлак. Matov, Aleksandr İvanoviç. Volqoqradda jurnalistlik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. Мас. 1.174; 4.307.

Burlak. Burlak türk sözü rus dilində «işçi, çay gəmisində yedəkçi». Ətraflı bax: Yuxarıda verilmiş «Burlak» məqaləsinə

Бурлак. Streltsov, İvan Pavloviç 6.1.1883, Kursk. 21.9.1964 M. Sovet müğənnisi. Opera artisti. Moskva konservatoriyasında oxumuşdur. Böyük Teatrın solisti işləmiş, ömrünün sonunda rejissor-pedaqoq kimi fəaliyyət göstərmişdir. МЭ. т 1. 610.

Burlak. Вах: əvvəldə "Burlak" məqaləsinə.

Бусыга. Qarlitski, Vladimir Aleksandroviç. Şair-dramaturq, jurnalist. Мас. 1,174; 4,121.

Busıqa. Rus dilinin dialektlərində Volqaboyu tatarların dilindəki bus "qarınqululuq etmək, toxluq etmək" sözündən bus-busoy "sərxoş" mənasında işlədilir. Busıqa-Buzıqa-Busıqın ruslarda ad və ləqəb; A.Kuprinin "At oğurları" əsərində əsas surət adı. Дм. СТЯ, 494, Веселовский, 57.

Вали-Алла Шах-Кызыл Оглы-Верди. Vaşkov, İvan Andreyeviç 5.9.1847 M. – 26.4.1893 M. Şair və felyetonçu. Satirik jurnallarda, o cümlədən, «Moskovskiy Listok», «Kolokolçik», «Razvleçenie» jurnallarında çıxış etmişdir. «Əsir türk zabitinin məktubu», «Donuz Mirza» felyetonu, bir çox şerləri, o cümlədən «Troyka» ona şöhrət gətirmişdir. Мас.1,96, 226; 4.97 РП (1800-1917) с.398-399.

Вали-Алла Şах-Кызыл-Оғлы-Верди. – əsl familiyası Vaşkovdan hər bir səsə bir türk adı qoşmaqla təxəllüs yaratmışdır.¹

Вишня. Остап Əsl adı: Qubenko, Pavel Mixayloviç 28.9.1889, Sumı – 28.9.1956. Ukrayna sovet satirik şairi.

¹ Суперанская А.В., Сулова А.В. Современные русские фамилии, с.139; Дм. Скрывш.212.

Kiyev universitetində təhsil almışdır. 1919-cu ildən çap olunmağa başlamışdır.

Kiçik pamfletlər, satirik fel-yeton ustası idi. Əsərləri bir çox dillərə tərcümə olunmuşdur.

КЛЭ 1, 995, 3-72; 5-673; 8-1018.
Прид. им. 24.

Vişnya. Türk dillərində vişne «al-balı», «gilənar» ağacı və meyvəsi. Radlov sözün slavyan dillərindən türk dillərinə keçdiyini göstərir. Azərbaycan və türk dilində vişnə. Fasmer türk mənşəli hesab edir.

Радлов, 4,1981; Фасмер, 1,325; Шипова, 109-110

Гайда. Ефимов, Pyotr Alekseyevič 1882 – ? Publisist. 1900-cü illərdə yaradıcılıqla başlamış «Vestnik znaniya», «Zvonar», «Yujny jizn» və b. jurnallarda bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас.1.284; 4.117.

Qayda. «Qayda, ayda, haydi, hayda» nidası rus dilində (qayda) işlənən türk sözlərindəndir.

Радлов 2.1740; Фасмер 1.383.
Шипова,113.

Гайдар. Голиков, Arkadi Petroviç 9.1.1904, Kursk – 21.10.1941. Rus sovet yazıçısı. Uşaqlıq illəri Arzamasda keçmişdir. 1925-ci ildən nəşr

olunur. Əsərlərində gənc nəslin sosialist inqilabında iştirakından və mübarizəsindən bəhs olunur. "Mavi parç", "Barabançının taleyi" və s. əsərləri vardır. Əsil şöhrəti isə ona "Timur və onun komandası" əsəri gətirdi. Əsərləri dünya dillərinə tərcümə olunmuş, təltif edilmişdir.

Масанов, 1,284; 4,133; КЛЭ 2,31, 52, 614; 3. 44, 96; 9. 374, 381.

Qaydar. Qaydar ~ Heydər (əslən ərəbcə) 1. aslan, şir; 2. məcazi mənada: igid, cəsur, həzrət Əlinin ləqəbi. Müsəlmanlar Əli adının əvəzinə çox vaxt Heydər də demişlər.
ƏFL,713.

Гайдаров. Jitlovski, Xaim Q. 1863, Vitebsk – ? Mühacir yazıçı, publisist. Sionist nəzəriyyəçisi. "Vozroждение" partiyasının qurucusudur. Qaydarov təxəllüsü ilə çap olunmuşdur.

Мас.1,284; 4,186.

Qaydarov. Qaydarov < heydər "şir, aslan" sözündən.
Вах: "Qaydar" məqaləsinə

Галаган. Sargina A.İ. uşaq yazıçısı (XIX əsr) Şair Sergey Babrovun anası. Sargin David İvanoviçin (şahmatçı) arvadı.

Мас.4.423; РП 1800-1917 с.293.

Qalaqan. Qalaqan türk dillərindəki qalkan ~ qalxan sözünün ruscaya adaptə olunmuş şəkli. Bu sözdən +ov şəkilçisi qoşulmaqla rus soyadı da düzəlmişdir. Sözü türk dillərinin bütün qruplarında rast gəlinir.

Баск.РФТП 185.

Галаган. Xaritonov, Nazari İvanoviç. Yazıçı.
Мас.1.284;4. 498.

Гамар Катип. Patkanyan, Rafael Qabrieloviç 1830, Naхçivan-Don – 1892. Məşhur erməni ziyalısı. Şair. Əsərləri erməni xalqının milli oyanışında ciddi rol oynamışdır. Rus-Türk müharibəsində (1877-1878) silsilə şovinist-millətçi şeirlərlə erməniləri birləşməyə çağırmış, anti-türk həyəcanlarını qüvvətləndirmişdi.

БСЭ 19,278; КЛЭ 2,187; 5,626; 9,330; СЭС 976.

Qamar Katip. Qəmər Katib. Təxəllüs Qəmər şəxs adı "ay" (əslən ərəb.), katib yazı yazan – adlarından təşkil olunmuşdur.

ƏFL, 118,286.

Гамар ханум. Topuriya, Tamara Vissarionovna 15.8.1902, Tiflis. 3.6.1947, Bakı. Azərbaycanın əməkdar artisti. Tiflisdəki Azərbaycan Döv-

lət Teatrında çalışmışdır (1920-dən). Səhnəyə 1918-ci ildən Hacıbəyov qardaşlarının teatr truppasından gəlmişdir. 1924-cü ildən Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında çıxış etmişdir.
ASE 3 с. 135-136.

Qəmər xanım. Qəmər (əslən ərəb.) – «ay» şəxs adı +xanım (türk.) qadınlara verilən hörmətli ad, titül.

Гарун. Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç 30.9.1871, Pet. 1942. Şair və yazıçı. Komediya – nəvis.

Qarun ~ Harun. Şərqdə var dövlətin zənginliyi və xəsisliyi ilə simvollaşmış ad. Dövlət ilə bərabər yerin təkinə batmışdır. Şərq ədəbiyyatında dövlətlik və xəsislik rəmzi kimi işlənir.¹
Мас. 1.288; 4.295.

Гафез. Qaqloev, Fyodor Zaxaroviç 1913. Milliyyətə osetindir. Yaradıcılığının əsasını şeirlər, poemalar təşkil edir. Xalq əfsanələrini də qələmə almışdır.
КЛЭ 5,384

Qafez. Hafiz 1 saxlayan, qoruyan; 2 «Quran»ı əzbərdən

¹ Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlənən adların şərh, Maarif, Bakı, 1972. s.77

bilən şəxs; 3 İran şairi Hafiz Şirazinin adı.
ƏFL, 711

Гафур Ақа. Avqustoviç, Nikolay Lavrentyeviç 1831-1898. Jurnalist. «Tavridiya» və digər cənub mətbuatında çıxış etmişdir.
Mac.1.288; 4.26.

Qafur Aqa. Qafur «şəxs adı» (qafur, qəfur «bağışlayan, əfv edən (Allah)+ağa (türk) «adlı-sanlı adam, cənab»
ƏFL.125.

Годунов. Kosvintsov, Yevlampi Nikolayeviç 1877, Kunqur – ...? Rus rəssamı, jurnalist «Permskiy Vestnik», «Pravda», «Rudokop» və s. mətbu orqanları ilə əməkdaşlıq etmişdir.
Mac.1.295; 4.248

Qodunov. Qodunov familiyası gödən ~ göden türk sözdündən yaranmış və türk dilində gödən məcazi mənada; «göden adam» maymaq, səfeh mənasını daşıyır. Eləcə də bu türk sözü monqol sözü gödon ~ gödun «heyvan dərisi» ortaqlıq təşkil edir. Qodun, Qodunovlar XIV əsrdən rus familiyası – Asan Qodunov Qalığın canişini (1532)
Радлов, 2, 1603; Баск. РФТП. 52; Веселовский, 16,81.

Гульнар Ханум. Гульнара. Lebedeva, Olqa Sergeyevna 1855, Kazan. Tərcüməçi Puşkinin əsərlərini, o cümlədən rus klassiklərini türkçəyə, «Qabusnamə»ni isə ruscaya çevirmişdir¹. Bir çox dilləri, o cümlədən türk dilini bildirdi 1889-cu ildə Stokholmda XIII Şərqsünaslıq konfransında iştirak etmişdir.
Mac. 1.308; 4.273; ТЭС.с.162

Гүлнар ханım. Şərq ölkələrində qadın adı; Bayronun əsərlərindən Qərbə yayıldı.

Гурьян. Хачатурян, Tatul 1912. Türkiyə. Sürməli. – 21. 6 1942. Erməni sovet şairi. 1929-cu ildən çap olunur. Şerləri, «Dnepr», «Sayat Nova» poemaları, «Frik» tarixi dramı erməni xalqının tarixinə və gündəlik həyatına həsr edilmişdir. Sevastopol döyüşlərində ölmüşdür.
КЛЭ 2-455; БСЭ т 7. с.457

Quryan (Hüryan) (əslə ərəb.) azad, azadə +yan erməni dilində familiya düzəldən şəkilçi.
ƏFL, 740.

Далай Нор. Varejnikov, Aleksandr Vasilyeviç 1876 – ? 1905-1910-cu illərin satirik

¹ Кононов А.Н. История изучения тюркских языков в России, с.167

jurnallarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Mac.1.330; 4.93.

Далай Нор. Dalay Nur (qədim adı Kulunçi), Monqolustan və Çində iri, dərin göl. Şirin suludur, balığı boldur. Kerulen və Orçun Qol çayları bu gölə axır. Dalay Nordan Arqun çayına axış var.
БСЭ 7.510; КГЭ, 1,516.

Демиров. Teplitski, Miron Mixayloviç. Yazıçı-jurnalist. Rusiya Yazıçılar İttifaqının Moskva şöbəsinin üzvü.
Mac. 1, 337; 4, 466

Деміров. Demir – dəmir +ov şəkilçi.
Вах: Əvvəldə «Demir» məqaləsinə.

Дервиш Аракед Дервиш. Mikaelyans, Arakel Boqdanoviç. Jurnalist.
Mac. 1,388, 4,312.

Дервиш. Dərviş. Müsəlman rahibi, yolçu, əlavə mənada: dilənçi. Qədim rus dilində derbiş. Türk dillərində dərviş, dərbiş, dərбуş. Rus dilinə Kırım tatarlarının dilindən keçdiyi ehtimal olunur. XVI əsrdən rus dilində Derbiş, Derbişev zadəgan soyadları yaranmışdır.
Радлов 3,1676; Срезневский 1, 653; Веселовский, 94; Фасмер, 1,500; Шипова, 120.

Дервиш Никс. Kiçeyev, Nikolay Petroviç 1848 27. 10. 1890. M. Yazıçı, jurnalist və teatr tənqidçisi. «Qolos», «Novosti», «Budilnik» və b. mətbuat səhifələrində çıxış etmişdir. «Budilnik» satirik jurnalının redaktoru olmuşdur¹.
Mac.1.338; 4.230; КЛЭ 1.762-763

Дервиш Никс. Dərviş. Dərviş (əslə farsca), 1) təsəvvür ədəbiyyatı nümayəndəsi, gəzərgi 2) fağır yoxsul, heç nəyi olmayan, dünya malına etinasız 3) sufi təriqətlərindən birinə mənsub adam. Dərbiş Çarizmin Kazan xanlığı ilə bağlı müstəmləkəçilik siyasətinə qarşı 1556-cı ildə baş verən üsyana rəhbərlik etmiş tatar əsilzadəsi
ЭС, т.76. с. 541

Гр.Диарбекир. Lermontov, Mixayil Yuryeviç 3-10. 1814 M. 15.7.1841, Pyotiqorsk. Rus şairi. Peterburq qvardiya zabiti məktəbində oxumuşdur. Qafqaza sürgün olunmuşdur. «Demon», «Mtsiri», «Qafqaz əsiri», «Çər-kəzlər», «Vadim», «Zəmanəmizin qəhrəmanı» əsərləri böyük yaradıcılıq uğurlarıdır.
Дм.Прид. им. 96; КЛЭ 4.143; 8. 310; 340; БСЭ, 13.349; СЭС, 704.

¹ Энциклопедический Словарь, т.76, с.541; М.П.Чехов Вокруг Чехова, М.ХЛ. 1981. с.61-62.

Qr.Diarbekir. Diyarbəkir Türkiyədə şəhər. Şair ilk yaradıcılığında «Diyarbəkir vətəndaşı» imzasından istifadə etmişdir.
Дм. Придум.им. 96.

Дивов. Drjevitski, Aleksey Alekseyeviç. «Krasnaya qazeta»nın əməkdaşı. Bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас. 1, 340; 4, 171.

Divov. Divov-div, türk dillərində nağıllardakı nəhəng, təpəgöz. Rus dilində hələ «İqor alayı haqqında dastan»dan məlumdur. Mifoloji obraz; qədim rus dilində «bədbəxtlik quşu», udod (hüdhüd) Divov rus dilində fəmiliiya (XV).
Radlov, 3,1778; 1692; Fasmer 1,512; Şipova 124; Veselovskiy, 96; Bask. TLS, 105, 137, 139, 146.

Димир. Дембо, Vladimir Osipoviç 25.10.1887, Kovno – ?
Jurnalist. Felyeton yaradıcılığı ilə məşğul olmuşdur. «Krimskiy kurer», «Odeskiy obzor», «Vestnik Yuqa», «Bessarabskaya jizn», «Bessarabskoe obozrenie», «Evropeyskiy Mir», «Novosti», «Reç» «Russkoe Slovo», «Birjevie Vedomosti» və b. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас. 1.341; 4.159.

Димир. Димир ~ Темір < темір «dəmir, dəmirdən hazırlan-

mış əşyalar», Темір – peçeneq xanı (1004-cü il) Rus fəmiliiyası.
Веселовский, 315; Баск. ТЛС с.56; 89

Джеллаледдин. Arxipov, Aqafanel. Jurnalist. 1850-1860-cı illərdə fəaliyyət göstərmiş, «İllüstrasiya» jurnalında əməkdaşlıq etmişdir.
Мас. 1.339; 4.44.

Джеллаледдин. Cəlaləddin. Cəlal «böyüklük, əzəmət, şənşöhrət» +əddin dinə mənsub < dinin cəlalı, ehtişamı. Cəlaləddin tarixi şəxsiyyət: Toxtamış xanın oğlu; Xarəzmşah Məhəmməd şahın oğlu, şəxsi igidliyi ilə məşhur olmuşdur.
ƏFL, 756; ТЭС, 279

Джигитов. Титов, Vladimir Pavloviç 7.2.1807 М-14.9.1891, Xarkov. Rus yazıçısı, tənqidçi, tarixçi. «Moskovskiy vestnik» və «Sovremennik»də əməkdaşlıq etmişdir. Arxeologiya komissiyasında çalışmışdır. «Müqəddəs Briqit Monastırı» romantik povesti və gündəliyi çap olunmuşdur. Tarixi əsərləri, qeydlər və məlumatları müntəzəm olaraq «Letopis», «Russkiy Arxiv» jurnallarında çap olunmuşdur.
Мас: 1,339; 4,469.

Джигитов. Cikit, yikit, igid, jiqit türk dillərində yeniyetmə, cavan, dəliqanlı, igid. Rus dilində cəsur süvari, at minicisi.
Радлов. 3.510; 3.513; 3.523; Фасмер 1.511; Шипова,122.

Дугин. Kvaşnin, Nikolay Aleksandroviç. Yazıçı. Moskva Yazıçılar Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur.
Мас.1.352; 4.225.

Дуқин. Дуқин fəmiliiyası duqa sözündən yaranmışdır. Duqa türk dillərindən duğım (kazan), təkər örtüyü, tağım (kazax.) 1. girdə; 2. təkər, «toqolok» (qırğız), qazaxca doğalaq; kırım. tığı «əyilmiş kaman». Bu sözlər dairəvi, əyilmiş, yumrulanmış mənalarını daşıyır. Onların türk sözü do//doğ türk söz kökündən yaranması mümkündür.
Радлов 3.1306. Шипова,128.

Дудкин. Ozerov, Dmitri İvanoviç ? – 1880. Artist və dramaturq Dudkin təxəllüsü ilə fəaliyyət göstərmişdir.
Мас.1.352; 4.347.

Dudkin. Dudka, tütək, qamışdan, qarğıdan olan xalq musiqi aləti. Türk dillərində (cığatay, kırım, türk) düdük; tütük (qırğız), tütək (Azərbaycan) Rus dilində duda, dudka (ədəbi və məhəlli dildə) işlənir

+kin rus dili mənsubiyyət şəkilçisi (soyadı düzəldir). Dudka, Dudkin rus fəmiliiyaları.
Радлов 3.1811; 1574; 1572. Веселовский, 103.

Елабугин. Staxeyev, Dmitri İvanoviç 02.02.1840, Elabuqa – 16.03.1918. Rus yazıçısı. 1870-1918-ci illərdə Peterburqda çıxan illüstrasiyalı həftəlik jurnalın,1896-cı ildən isə "Russkiy Vestnik" aylıq ədəbi-siyasi jurnalın redaktoru.
Мас. 1.369, 4.453; КЛЭ. 5.254; 6.513.

Елабуқа. Tataristanda şəhər. Əsli tatar və digər qırçaq dillərində Alp Buqa "qəhrəman, güclü buğa" (rus adanması: Albuqa-Ala Buqa) Albuqa-Olbuqa poloves xanlarından birinin – rus knyazları ilə qadın xətti ilə qohum olan xanın adıdır. Bir çox Rus salnaməçiləri Özbək xanı da belə adlandırırlar. Şəhərin adı və Bejetsk yaxınlığında Alobuqino kəndinin adı bu adla və mənayla bağlıdır.
Баск. РФТП. 146, 155; Веселовский, 230; ТЭС. с. 26; ЭС. 1, 347.

Елабужанин. Davidova, İrina İli-niçna 1862-1899. Pedaqoq.
Мас.1.369; 4.156.

Елабужский. Qorşkov, Vasili Vasilyeviç. 27.04.1885, Elabuqa – ? Şair. "Kopeyka" və s. əyalət mətbu orqanlarında işləmişdir. **Mac. 1.369; 4.142.**

Elabujskiy. Elabujski - Alabuqa ~ Elabuqa sözündəndir. **Вах: "Elabuqa" məqaləsinə.**

Емин. Qevork Muradyan, Karlen Qriqoryeviç. 30. 10. 1919. Erm. Əştərək. Erməni sovet şairi. 1935-dən çap olunur. "Nairi", "Didərgin erməninin nəğmələri", "Yeni yol", "Ermənistan haqqında yeddi mahnı" şeirlər kitablarında da ümumi yaradıcılığında olduğu kimi erməni tarixi ilə bağlı mövzular üstünlük təşkil edir. Dövlət mükafatı laureatıdır. Şeirləri dünya xalqlarının dillərinə tərcümə edilmişdir. **Mac. 4.21; 4.326; КЛЭ. 9-891; БСЭ. 30, 166.**

Емин. Emin <əmin "etibarlı, sadıq, dinc, xatircəm" əmanət saxlayan, təhlükəsiz, qorxusuz (yer); sakit, dinc (uşaq). **ƏFL. 185.**

Емин Паша. Eduard, Şnitser 28.03.1840. Polşa – 23. 10. 1892. Konqo. Səyahətçi, milliyətçə almandır. 1865-ci ildə islamı qəbul edib. Məhəmməd Əl Əmin adını

götürmüşdür. Nil boyunca və Şərqi Avropaya, Kameruna Almaniyanın bu yerlərdə nüfuzunu yüksəltmək üçün ekspedisiyalara başçılıq etmişdir. **БСЭ т. 30, с.167.**

Емин Паşa. Emin<əmin sadıq, etibarlı, dinc, Paşa yüksək hərbi çin başçı mənasında "başa" < Başağa sözündən yarandığı ehtimal olunur. Qədim rus dilində işlənmişdir. (Afanasi Nikitində) **Радлов, 4, 1200; Фасмер. 3, 223; Шипова. 258.**

Енвер. Voronin, Nikolay Nikolayeviç 30.11.1904, Vladimir –1976. Tarixçi, arxeoloq və şair. Leninqrad universitetində oxumuş, bir sıra qədim rus şəhərində arxeoloji qazıntılar aparmışdır. "XVI-XVII əsrlər rus memarlığının tarixinə dair oçerklər", "Qədim rusun mədəniyyət tarixi", "Qədim Qrodno şəhəri"və s. tarixi əsərləri vardır. İki orden və medallarla təltif olunmuşdur. **Mac. 3.270; 4.114; БСЭ. т.5-366; СЭС. 246.**

Enver. Enver <Ənvər əsli ərəbcə Ənvar "nurlar, işıqlar" deməkdir. **ƏFL, 187.**

Ензелинский. Sokolov, Nikolay Nikolayeviç 1826-1877. Rus

kimyaçısı. İlk rus kimya jurnalının "Ximiçeskiy jurnal" yaradıcısı. "Mayak" jurnalının əməkdaşı. **Mac. 3.271; 4,445; СЭС. 1239.**

Enzelinskiy. Enzeli <Ənzəli – İranda Xəzər dənizində liman şəhəri; +skiy rus dili şəkilçisi. Azərbaycanda xalq oyun havası (Ənzəli) və soy adı.

Епанчин. Perepelkin, Konstantin Pavloviç 1898 – ? Bağban. Kənd təsərrüfatına (bağçılığa) aid əsərlər müəllifidir. **Mac. 1.371; 4.364.**

Епанчин. rus dilində işlənən türk mənşəli söz olan epança hələ "İqor alayı haqqında dastan"dakı türk sözlərindəndir. Bu sözdən rus familyası və təxəllüsü yaranmışdır. Epançin - indiki Turinsk şəhərinin (Yekaterinburq vil.) 1600-cü ilə qədər adı¹. Epança Sibir xanı. **Фасмер. 2.20; Баск. ТЛС. 170; Веселовский, 109.**

Ерилик Еристави. Yakovlev, Semyon Stepanoviç 1892, Yakutiya, Çurapçı ray. Çakır k. - 6.10.1942, Çurapçı. Tolon k. Yakut sovet yazıçısı. Yakut dilində yazmışdır.

¹Никонов. Краткий топономический словарь, с. 429.

"Göz qırpımında", "Gözlənilməz sevinc", "İcra", "Həyəcan", "Vəsiyyət povestləri", "Yetim İvancıq" və "Bolşevik Tixon" romanlarında Saxa zəhmətkeşlərinin obrazlarını yaratmışdır. **КЛЭ. 9 - 947; 1072, 1076.**

Ерилик. (Eristavi) saka dilində erilik "murad, kam alan, məqsədə yetişən" deməkdir.

Ерьке. Kirillov, Pyotr Semyonoviç 26.06.1910. Samara, Tolqay k. - 24.11.55. M. Saranskda dəfn edilib. Mordva sovet yazıçısı. Moskvada oxumuş 1929-cu ildən çap olunmağa başlamış, şeir və pyesləri nəşr olunmaqdadır. **КЛЭ. 3.538; 4.969, 970; СЭС. 579.**

Erke. Ərki "azad, xoşbəxt" adam deməkdir. Mordvalı yazıçı daşdığı xristian soy adının əvəzinə doğma mordva dilinə aid sözü təxəllüs götürmüşdür.

Ертаулов. Ертаулов Гурий. Burnaşev, Vladimir 1812, Oryol – 31.01.1888. Pet. Yazıçı. Tarixi əsərlər, uşaqlar üçün hekayələr, kənd təsərrüfatına dair əsərlər müəllifidir. İxtisasca aqronomdur. Xalq üçün yazmışdır. Sadə, primitiv boyalarla təsvir, lövhələr, süjetlər canlı dil onun əsərlərinə xasdır.

Мас. 3.272; 4.87; РП (1800-1917) 370-372; КЛЭ. 1-779

Ertaul. Ертаул, yartaul tarixi hərб terminidir¹. Rus dilindəki qədim türk sözlərindəndir: «avanqard dəstə, kəşfiyyat dəstəsi» deməkdir.

Радлов. 3.427; Фасмер 2.26.

Еруслан. Eruslanov. Milyukov, Mixail Nikolayeviç. 1846-1870. Yazıçı və şair.

Мас. 3.371; 4.314.

Бах: "Eruslan" məqaləsinə.

Еруслан. Peşkov, Aleksey Maksimoviç (Maksim Qorki) Rus yazıçısı.

Рид.им. 26. КЛГ. 2.285; 3.36-37; 100-101.

Eruslan. Арслан "şir", aslan. Rus şəxs adları Eruslan və Ruslan < aruslan bu addan törəmişdir. Rus folklorunda Eruslan – bahadır; 2 Volqaya axan çay (Saratov vilayətində). Olqa Forşun "Sərsəri gəmi" romanında da M.Qorki rus bahadırı Eruslan adıyla verilmişdir.²

Есаул. Попко, Иван Дидимовиç 28.08.1819 – 30.08.1893, Xark. Rus hərб тарихçisi.

Мас. 1.371. 4.381.

¹ Сороколетов Ф.П. История военной лексики в русском языке XI-XVII вв. Наука. Лен. 1970, с. 139; Писатели Якутии, Якутск, 1972, с.318-322.

² Дмитриев В.Г. Придуманные имена, с.26; Баск. ТЛС с. 74, 76, 81.

Esaul. Türk dillərində əmrləri icra etdirən və icrasına nəzarət edən nəfər, kazak qoşununda hərби rütbə, ataman-dan sonra ilk çin.

Радлов 3.215; Фасмер 2.28 Шипова. 135.

Жасминов. Burenin, Viktor Pavloviç. 5.12.1841-30.6.1926. Leninqi-iskraçı. Rus yazıçısı, dövlət xadimi. Peterburqda varlı tacir ailəsində doğulmuşdur. 1921-ci ildən Finlandiya və Almaniyada Rusiyanın ticarət müşaviri işləmişdir. «İskra» «Zritel», «Novoe Vremya»da əməkdaşlıq etmişdir. Oçerkləri, pamfletləri, felyetonları ilə məşhurdur. «Yaddaqalan illər» xatirələr kitabının müəlifidir. Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif edilmişdir.

Мас.1,301; 4.87; ПСЭ, с.61-62 КЛЭ 1, 776; 2,754; 3,192, 4,262.

Jasminov. Jasminov – jasmin köhnə şəkli yasmin. Əslində ərəbcə-farsca yasəmin. Fransız və alman dillərinə də keçmişdir. Türk dillərində yasmin jasmin, yasəmə, yesuman Rus dilində jasmin, fransız və ya türk dilinin özündən keçdiyi ehtimalları var.

Радлов, 3,219; 3,225

Фасмер 2,36; Шипова, 136.

Граф Алексис Жасминов

Əsil adı: Burenin, Viktor Pavloviç. 5.12.1841-30.6. 1926. Rus yazıçısı və dövlət xadimi.

Граф Алексис Жасминов təxəllüs rus dilində əsilzadə titulu «qraf», Aleksey adının fransızca şəkli «Alek-sis» və Jasminov. (Jasmin «yasəmə» +ov rus dili şəkilçisi) düzəldilmişdir.¹

Ətraflı bax: «Jasminov» məqaləsinə.

Жданов. Brailovskaya, Olqa Petrovna 1879. Uşaq yazıçısı. «Donuzotaran» yaxud, «Şehirli oyuncaqlar», «Vəhşi qu quşları», «Həyat nağılları» və s. pyesləri uşaqlar üçün yazılmışdır.

Мас. 1.376; 4.80.

Jdanov. Jdanov Jdan<vicdan sözündən. Murza Jdan (vicdan) 1430-cu ildə Kırım-da böyük rus knyazı Vasili Tyomniya pənah gətirmiş, xaçlanmış səylə xidmətə başlamışdır. Tataristanda Jdanov tatar familiyası geniş yayılmışdır. Jdan, Jdanov türk əsilli rus familiyası. Баск. РФТП. 149-150. Веселовский, 111.ТЭС. 189.

Жданов. Gelman, Lev Qriqoryeviç. 8.5.1854, Kiyev – ? Yazıçı-dramaturq.

Мас.1.376; 4.123.

Jdanov. Jdanova. Jdan<vicdan sözündən və +ova rus dili

¹ Суперанская А.В. История некоторых псевдонимов, «Наука и жизнь», 1994. N-3. с.127-129

şəkilçilərindən düzəlmişdir.

Бах: «Jdanov» məqaləsinə.

Жданов. Rozanov, Vasili Vasilyeviç. 1856, Vetluqa – 23.11.1919, Pet. Rus yazıçısı. Publisist. Filosof. 1899-cu ildən «Novoe Vremya» qəzetində işə başlamış, eyni zamanda «Russkoe Slovo», «Mir İskusstvo» mətbu orqanlarında bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir. Slavyanpərəstlər cərəyanına qoşulmuşdur. Əsas fəlsəfi əsərləri olan «Tutqun səma» (1911), «Ay işığı adamları» (1911) kilsə və monarxiyanın müdafiəsinə xidmət edir. Süjetsiz esse gündəliklər, Qoqol, Dostoyevski, Lermontov, Çexov yaradıcılığı barədə ədəbi-tənqidi əsərlər yazmışdır.

Мас. 1,376; 4,407; РП (1971) 561-562; КЛЭ 6,329, 475, 540 СЭС, 1133.

Jdanov. Jdanov təxəllüs, sonra isə rus familyası kimi istifadə edilmişdir. Jdan < vicdan + ov rus dili şəkilçisi. Jdanov tatar familyası kimi geniş yayılmışdır.

Веселовский, 111; ТЭС, 189 с.189.

Ətraflı bax: əvvəldə «Jdanov» məqaləsinə.

Жегулев. Qriqoriy Nikonov, Boris Pavloviç. Yazıçı və jurnalist.

Мас.1,376; 4.340.

Jequlev. Jequl, Jiqul Volqa çayı sahilində dağ adı (Samara vilayəti ərazisində).¹ Jequla, Jequlya, Jeqlov familyası jeqala «gicitkən» sözündəndir. **Веселовский, 111; КГЭ, 2,24**

Жегулов А. Smirenskiy Boris Viktoroviç 12.2.1900, Pet. - 30.12.1970 M. Rus sovet şairi. Ədəbiyyatşünas. İxtisasca mühəndis olmuşdur. 1915-ci ildən çap olunur. Bir çox şeirlər kitabı çap olunsada ömrü boyu əsasən ədəbiyyatşünaslıqla məşğul olmuşdur. **Мас. 3.371; 4.438; КЛЭ. 6.974.**

Jequlov. Jequl Volqa çayı sahilində dağ adı. Jequla ~ Jequlya ruslarda ad və ləqəb. **Веселовский, 111.**
Вax: əvvəldə "Jequlov" məqaləsinə.

Искатель жемчуга. Pertsov, Pyotr Petroviç. 4.6.1868. Kazan - 19.5.1947 M. Rus publisisti, ədəbi tənqidçi. Kazan Universitetinin hüquq fakültəsində oxumuşdur. Əvvəl Kazan, sonra Peterburq mətbu orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir. «Noviy Put» jurnalının naşiri və redaktoru.

«Gənc poeziya» antologiyası, «Rus poeziyasında fəlsəfi cərəyan», «Erkən Blok», «Bryusov və Pertsova məktub», «Ədəbi xatirələr» kitabları vardır.

Мас. 1,438; 4,365; КЛЭ т. 9,570; т. 5,701, ТЭ, 2,908

İskatel Jemçuqa. «Jemçuq (inci) axtaran» – jemçuq inci. Qiymətli sədəf əşya, bəzək məmulatı. Qədim türk dilində «yencü, yincu Qədim rus dilində işlənmiş türk sözlərindəndir. Çox güman ki, qədim Volqa bulqarlarının (müasir çuvaş) dilindəki jinjü rus dilindəki jemçuq üçün mənəbə olmuşdur. J.Bizenin Şərq mövzusunda yazılmış «İskateli jemçuqa» (İnci axtaranlar) operası ilə tanışlıqdan sonra (opera Rusiyada ilk dəfə 1889-cu ildə tamaşaya qoyulmuşdur). Özünə bu təxəllüsü götürmüşdür. **Радлов 3,334; 514; Срезневский 1,855; ДТС с. 262; Фасмер. 2,46; Шипова, 137.**

Жемчугова. Kovalyova, Praskovya İvanovna 1768-1803. Rus aktyoru, müğənni. Qraf P.V. Şeremetyevin teatrında təhkimli aktrisası olmuş, sonra favoriti və arvadı. Opera artisti, 1798-ci ildən Jemçuqova təxəllüsü ilə çıxış etmişdir. **СЭС, 436; МЭ, т.2.с.390; ТЭ, 2,671-672; БСЭ. 9,164**

Жемчугова. Jemçuq «inci, yinci, jincu + ova rus dili şəkilçisi. **Ətraflı bax:** «İskatel jemçuqa» məqaləsinə.

Жемчужников. Perelman, Osip İsidorovic 1878-1955 Jurnalist. Rus yazıçısı. Peterburq Meşə institutunu bitirmişdir. Melodramlar yazmışdır. Oktayabr inqilabından sonra mühacirətə getmişdir. **Мас. 1,377; 4,364.ТЭ. 2.396**

Жемчужников. Jemçuq – «inci, yinci, incu» +ov rus dili şəkilçisi. **Ətraflı bax:** «İskatel jemçuqa» məqaləsinə.

Зарайский. Dmitriyev, Fyodor Flippoviç. Şair və yazıçı. **Мас.1.389; 4.166.**

Zarayskiy. Sarayski. Saray. Moskva vilayətində şəhər. Osyotr çayı (Oka çayının qolu) üstündə Moskvanın cənub-şərqində (164 km aralı) yerləşir. Qızıl Orda şəhəri kimi XII əsrin başlanğıcında Kızıl şəhəri adıyla çiçəklənməyə başlamış, əsrin sonunda artıq adı dəyişdirilmiş, Saray şəhəri adlanmışdı. 1531-ci ildə adı dəyişdirilərək Zaraysk qoyulmuşdur (III Vasilinin fərmanı ilə). **БСЭ.9. с. 367; КГЭ,2,46; 367-368.**

Зарайский. Morozov, Nikolay İvanoviç. Yazıçı və dramaturq. **Мас.1.389; 4.324.**

Zarayskiy. Sarayski. Bax əvvələ.

Заргар. Amiryan, Arsen Minayeviç. 1881-1918. «Bakinskiy raboçiy» qəzetinin redaktoru. Bolşevik «Paykar» qəzetində bu imza ilə çıxış etmişdir¹. **Вax:** «Admiral» məqaləsinə.

Zarqar. «zərgər», «qızıl ustası» zər «qızıl, sikkə (farsca) «gər» şəkilçisi, sərraf, qiymət qoyan, qiymətləndirən, pul dəyişən və s. məcazi mənada: başa düşən, qiymətləndirən, dərindən başa düşən, usta. **ƏFL, 215, 557**

Зорян. Arakelyan, Stefan. 16. 9. 1890. Qarakilis – 14. 10. 1967, Yerevan Erməni sovet yazıçısı. Erm. EA-nın akademiki. «Kədərli adamlar», «Ağ şəhər», «Çar», «Əmiryanlar ailəsi» və s. əsərləri bir neçə dəfə çap edilmiş, SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur.

Zoryan. Zor türkcə «böyük, güclü» deməkdir, +yan erməni dilində familiya yarıdan şəkilçi.

Зулейха Фяррух. İnjivatkina, Aqrippina Filippovna. Yırtıcı

¹ Ш.З.Бахтияев. К этимологии названия «жигули» и некоторых терминов судоходства турко язычного происхождения, Советская тюркология - 1974, N-1 (с.62-65), с.63.

¹ Макеев Н.Я. Из истории псевдонимов и анонимов, Бақы, 1977. с.87.

heyvanlar təlimi üzrə sirk ustası. XX əsrin I yarısında yaşamışdır. 1937-ci ildən heyvanlarla səyyar olaraq, əsasən Orta Asiya, eləcə də, stasionar sirkərdə çıxış etmişdir¹.

Züleyxa Fərrux. Züleyxa Şərqdə (Azərbaycanda) qadın adı. Yarıməfsanəvi şəxsiyyət. Şərq ədəbiyyatında Yusif Kənanlı ilə eşq macəralarına dair bir sıra əsərlər yazılmışdır². Fərrux <fərrux (farsca) uğurlu, mübarək, xoşbəxt; kişi adı. ƏFL, 672.

Ибрагим Курмамат. Lukin, Vladimir İqnatye viç. 8.7.1737, Pet-9.7.1794, Pet. Rus dramaturqu və tərcüməçi. Rus teatrında sentimentalizmin banisi. Yekaterinanın iştirak etdiyi və rəhbərliyi ilə çıxan «Vsyakaya vsyaçina» jurnalının əməkdaşı. 1774-cü ildən Sarayın baş dəftərxanasında çalışmışdır. Əsasən fransız dramaturgiyasından tərcümələr və təbdillər etmişdir. Mac. 2.85; 4.288; РП (1971) с.88; КЛЭ 4-445; 446, 576, 820; 8-42; СЭС 729.

İbraqim Kurmamet. Türk dillərində şəxs (kişi) adlarından İbraqim +Kurmamet düzəldilmişdir.

Игренева. Uxova, Lidiya Nikolayevna. Yazıçı. Moskva yazıçıları qrupuna daxil idi. Mac. 1.430; 4.483.

İqreneva. Игреньевый, игрений (sif.) Игрень «kürən» at cinsi, açıq rəngli yalı və quyruğu olan at, rus familyası (XVI) Türk dillərindən alınmadır. Радлов 3.338; 3.516. Веселовский, 127. Фасмер 2.116.

Измайлов. Bikov, Vasili Vladimiroviç (1924). Belarus xalq yazıçısı. Sosialist Əməyi qəhrəmanı. Dövlət mükafatı laureatı. «Niva» jurnalının əməkdaşı kimi yaradıcılığa başlamış, «Ölülər ağrı çəkmir», «Kruqlyan körpüsü», «Sotnikov», «Nişanə», «Sübhədək yaşaya bilmək» və s. əsərləri hərillərində insan mənəviyyətinin gücünü əks etdirir. Mac. 1.432;4.89; СЭС. 184.

İzmaylov. Soyad türk əsilli rus familyalarındandır. İzmail <İsmayıl adı türk xalqlarında, eləcə də islam dininə etiqad edən bütün xalqlar arasında geniş yayılmışdır. İsmayıl (mənası «Allah eşi-

dəndir») +ov rus dili şəkilçisindən yaranmışdır. Баск. РФТП 93; Веселовский, 127

Измайловский Polivanov, Mixail Dmitriyeviç. 15.4.1866 – ? Hərbi mövzularda əsərlər müəllifi. «Russkiy invalid», «Russkaya Starina», «İstoriceskiy Vestnik», «Druq», «Pravitelskiy Vestnik» qəzetlərində bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir. Mac. 1.432; 4.377.

izmaylovskiy. İzmail <İsmayıl adından və ov +skiy rus dili şəkilçisindən yaranmışdır. Bax: «İzmaylov» məqaləsinə.

Измурдов. Qarlitski, Vladimir Aleksandroviç. Şair, dramaturq. Jurnalist peşəsində çalışmışdır. «Selskiy vestnik», «Rampa i Jizn», «Jalo», «Teatralnaya qazeta» və b. qəzet və jurnallarda əməkdaşlıq etmişdir. Bir sıra türk, o cümlədən İzumrudov təxəllüsündən istifadə etmişdir. Mac. 1.432; 4.121.

İzumrudov. İzümrud (əslən ərəbcədən) türk dili vasitəsilə alınmışdır. Parlaq yaşıl rəngli qiymətli daş. Rus dilində həm də izümrudniy sifət və İzümrudov familya kimi istifadə olunur. Фасмер 2.123, 124.; Шипова.141.

Измурдов. Karrik, Dmitri Vasilyeviç. 1900-1920-ci illərdə yumoristik jurnallarda bu imza ilə çıxış etmişdir. Mac. 1.432; 4.221. Bax: Əvvəldə «İzmrudov» məqaləsinə.

Инаят-заде Nitoburq, Lev Vladimiroviç 1899. Jurnalist-yazıçı. «Zarya Vostoka», «Pravda Vostoka» və b. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir. Mac. 1.435; 4.340.

İnayət-zadə. – İnayətzadə 1) İnnayət «qayğı, kömək» 2) «hüsn-rəğbət, yaxşılıq» (əslən ərəb.) +zadə familya düzəldən (əslən fars.) şəkilçisi. ƏFL 242.

Инсаров. Belokopitov, Vladimir. Pedaqoq, XX əsrin 20-ci illərində bu imza ilə çıxış edirdi. Mac. 1.436; 4.60

İnsar 1. Mordvada şəhər 2. Mordvada çay, Aladır çayının (Volqa çayı hövzəsi) sağ qolu. 3.İnsar+ov türk mənşəli rus familyalarından. БСЭ т. 10.с.290

Инсаров. Vaks, Mixail Arnoldoviç 1900. Jurnalist, rejissor, operator və ssenarist. «Pravda», «İzvestiya» mətbu orqanlarında məqalələri və 1927-ci ildə «Mənim sənədlərim» əsərində bu imza altında çap olunmuşdu. Mac. 1.436; 4.92.

¹ Bax: Q.İlkin «Bakı və bakılılar». B., «Zaman», 1998, s.336.

² Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlədilmiş adların şərh, s.84.

İnsarov. Вах: «İnsarov» məqaləsinə.

Рошин Инсаров – Paşenniy, Nikolay Petroviç 1861-1899. Rus aktyoru. Vera Paşennayanın atası. Əvvəl zabit olmuş, sonra F.A. Korşun teatrında aktyor kimi çalışmışdır.¹ Roşin – İnsarov məşhur rus aktyorları sülaləsinin daşdığı təxəllüs.

İnsar. Mordvada şəhər; çay Aladır çayının (Volqa hövzəsində) son qolu. İnsarov – türk mənşəli rus familyası.
БСЭ т.10. с.290

Рошина – Инсарова Paşennaya Yekaterina Nikolayevna 12.6.1883. – ? Rus aktrisası. 14 yaşından səhnəyə çıxmış əyalət teatrlarında oynamış, sonra Aleksandrinsk və Kiçik Teatrda işləmişdir. Oktyabr inqilabından sonra mühacirətə getmiş, Parisdə yaşatmışdır.
ТЭ 4,674-675.

İnsarova Вах: Əvvəldə «İnsarov» məqaləsinə.

Иримбет. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Etnoqraf və şərqşünas.
Мас., 3.372; 4.289-90.

İrimbet. İrumbet kalmık tayfası adı. İdil kənarında oturmuş-

lar. Buralarda noqayın he-sabı yoxdur. Arabalar üzrə hər gün yeni bir otlaq yerə gedərlər.²

Иркутин. Şaşkov, Serafim Serafimoviç 5.11.1841, İrkutsk – 28.8.1882, Novq. Rus tarixçisi və publisisti. Kazan Ruhani Akademiyasında oxumuşdur. «Delo» jurnalının aparıcı əməkdaşlarından olmuş, Sibirin tarixinə dair əsərləri böyük maraq doğurmuşdur.
Мас. 1.438; 4, 219

İrkutin. İrkut (çay və şəhər) adından. İrkut çayının Anqaraya töküldüyü yerdə şəhər. Çay və şəhərin yerli türk dilində adı; (rus adaptasiyasında: İrkutsk). Bu şəhər əvvəl yerli hakim Yandaş Darağa (darğa) adlanırdı.³ 1661-ci ildə adı dəyişilərək çayın adı ilə İrkutsk adlandı.
КГЭ, 2,138

Иркутов. Karrik, Andrey Dmitriyeviç. 14.3.1894-1941. Rus şairi, dramaturq, yazıçı. Əsasən uşaqlar üçün yazmışdır. «Mübarizə», «Leninçi ol», «Səfərdə», «Sinifdə səs-küy vardı», «Hamı bir nəfər üçün», «Həmişə öndə», «Əl tutdu» və s. ki-

² Evliya Çelebi, Seyahetnamesi, VII c.344.

³ Мельхеев М.Н. Географические названия Восточной Сибири, с.37.

tbları uşaq ədəbiyyatının maraqlı nümunələridir.
Мас. 1.438; 4.221.

İrkutov. İrkut çay və şəhər adından +ov rus dili şəkilçisi.
Вах: «İrkutin» məqaləsinə.

Иркутянин. Popov, İvan İvanoviç. 2.3.1862. S.-Pet.–1942 M. Xalqçı, publisist. «Narodnaya Volya»nın üzvü. 1885-ci ildə sürgün edilmişdir. 1906-cü ildən Moskvada ədəbi yaradıcılıqla məşğul olmuş, «Ötənlər və çəkdiklərim» (2 hissəli) xatirələr kitabı yazmışdır.
Мас. 1.438; 4.383
СЭС.1040.

Иркутянин. İrkutlu. İrkut çay və şəhər adından +yanin rus dili şəkilçisi.
Вах: «İrkutin» məqaləsinə.

Сын Иртыша. Usirev, Lavr Petroviç 1898. Şair və nasir «Druq derevni», «Altayskiy kooperator» jurnallarında və «Altayskiy mısl», «Serp i Molot» və b. qəzetlərdə bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir.
Мас. 3.146; 4.483.

Сын Иртыша. «İrtiş oğlu» İrtiş – Qazaxıstanda çay Ob çayının sol qolu. Öz mənbəyini Monqol Altayı dağlarından götürür və Qara İrtiş adlanır. İrtiş tatar dilində artış, ertiş «axmaq, yetmək» sözündəndir.
БСЭ т.10.с.449-450.

Ирчан. Babyuk, Miroslav Dmitriyeviç. 14.7.1897-1937. Ukrayna sovet yazıçısı, dramaturq. Əsərləri «Platsdarm», «Gözlənilməyən qonaq», «Qiyamçı», «Yeraltı Qalisiya» və s. realist dramaturgiyanın yaxşı nümunələridir. Repressiyaya düşər olmuşdur.
ТЭ, 2.905.

İrçan. İrçan ~ arçan ~ arşan. «İçməli su, bulaq, saf su». Mineral bulaq, müalicəvi sular. Radlov müalicəvi mineral suların olduğu kazak stanitsasının da eyni ad daşdığını göstərir.
Радлов, 1,259; Шипова, 39-40.

Искандер хан. Kuprin, Aleksandr İvanoviç. 1870-1938 Rus yazıçısı. Onun «Təkbətək», «Nargilə bilərzik», «Çuxur» kimi əsərləri rus ədəbiyyatının inciləri sayıla bilər. Ailə məktublarını belə im-zalayırdı. Ana tərəfdən Qızıl Orda xanı Kulunçakovlar nəslindəndir.
СЭС, 672

İskander хан. İskəndər Makedoniyalı Aleksandrın adının Şərq ölkələrində deyilişi. Xan – türk dillərində yüksək titul, hakim.

Искандер. Zalkind, Georgi Moiseyeviç. Biblioqraf. XX əsrin birinci yarısında əyalət nəşrlərinin əməkdaşı.
Мас. 1.438; 4.191.

¹ М.П.Чехов. Вокруг Чехова,М.,Х.Л., 1981. с.129,322.

İskander. İskəndər.

Bax: Ətraflı əvvəldə «İskander» məqaləsinə.

Искандер. Kun, Aleksandr Lyudvıqoviç 1840-1888. Etnoqraf-şərqşünas.

Mac.1.438; 4.263.

İskander Aleksandr xristian adının Şərqşayağı deyilişi.

Bax: Əvvəldə «İskəndər» məqaləsinə.

Искандер, Нестор. Nestor Aleksandr. Rus yazıçısı. XV əsrdə yaşamış, 1453-cü ildə İstanbulun fəthinin şahidi olmuş, «Çarqrad haqqında povest» əsərini yazmışdı.

Parlaq döyüş səhnələri təsvir olunan bu kitab dönə-dönə nəşr olunmaqdadır.

КЛЭ 5-247; 817; РП (1971) с.38-40; СИЭ. 10т. 141; СЭС 883.

İskander. Hertsen, Aleksandr İvanoviç 25.8.1812 M., – 9.1.1870 Paris. Filosof. Rus inqilabçı yazıçısı. Varlı ailədə doğulmuş, Moskva Universitetini bitirmiş, inqilabi ideya lara görə sürgünə göndərilmişdir. 1836-cı ildən İskəndər adı ilə fəaliyyət göstərirdi. «Kimdir günahkar?», «Doktor Krupov», «Oğru sağsağan» və s. əsərlərində təhkimçilik hüququnu tənqid edirdi. Mühacirətdə yaşamış, «Kolo-kol» jurnalını nəşr etmişdir.

Mac. 1.439; 4.127-128; РП (1917) 236-243; Прид. им. 113; СЭС 297, КЛЭ 2.148; 3.40, 68, 149, 181.

Искандер Ислахи. Reformatski, Aleksandr Aleksandroviç (1900-1978) Sovet dilçisi Moskva fonoloji məktəbinin banisidir. Əsərləri fonologiya, morfologiya, tətbiqi linqvistikaya, orfoqrafiya məsələlərinə həsr edilmişdir. **СЭС, с.1123**

İskander İslaxi. İskəndər İslahi. Alim adının və soy adının Şərq variantını təxəllüs olaraq işləmişdir; «İskəndər (Aleksandr), İslahi (islax «reforma» < Reformatski)¹

Искандер оглы Кярем. Керем İskander oqlı. Nikiforov, Nikolay Konstantinoviç. 27. 5.1856, S – Pet. – ? Şair və nasir. **Mac. 2.86; 4.338.**

İskander oqlı Kəram. İskəndər oğlu Kəram adı İskəndər (Aleksandr adının Şərq sayacağı deyilişi) +Kəram (1 alicənablıq, cömərdlik; 2 lütf, mərhəmət; 3 bağıqlama) sözlərindən yaranmışdır. **ƏFL, 284.**

Исламей. Malkov, Nikolay Petroviç 1882 – ? Musiqişünas.

¹ 1.Масанов Ю.И. В мире псевдонимов, анонимов и литературных подделок, М., 1963, с.28.

İslamey təxəllüsü altında fəaliyyət göstərmişdi. **Mac. 1.439; 4.299.**

İslamey. İslamey <İslami(yə) «İslam dininə mənsub olan, müsəlmanlığa mənsub olan», +ey «iygə» şəkilçisinin (ərəb.) rus dilinə adaptə olunmuş forması. 2.Kabardin və adıgöylərin xalq rəqsi. Cihad və qəzavətdə icra olunurdu. Ləzgi həngi (ləzginka) onun əsasında yaranmışdır. **ƏFL 250; СЭС, 508.**

Итларь. Buqoslavski, Sergey Alekseyeviç. 19.6.1888. Çerniqov – 14.1.1946. M. Rus-Ukrayna sovet ədəbiyyatşünası. Bəstəkar. Musiqi tənqidçisi, professor. Ali məktəblərdə qədim rus ədəbiyyatını tədris etmişdir. Rus ədəbiyyat tarixinə və rus xalq mahnılarına aid əsərlər müəllifidir. **Mac.1.439; 4.85; КЛЭ т.9.с.155.**

İtlar. Poloves (qırçaq) tayfası. Şərqi Avropada monqolların gəlişinə qədər mövcud olmuş türk (qırçaq) xalqı. Qədim rus salnamələrində 1095-ci ildə adı çəkilir; İtlar XI əsrdə şöhrətli qırçaq xanı. **Баск. ТЛС. 72, 79, 84.**

ИШИМОВ. Fyodorov, Aleksandr Aleksandroviç. 3.10.1873. M. 26.12.1936. M. Rus şairi və uşaq yazıçısı. **Mac. 2.56, 4.486.**

İşimov. İşim – türk dillərində işim «hörmət ip». Rus dili dialektlərində «ayaqqabı növü», «içiqi», çəkmə +ov rus dili şəkilçisi. İşim-Tümen vil. şəhər, çöl, çay adı (İrtiş çayının qolu) **Радлов, 1.1555; Даль, 2.67; Фасмер. 2.146; Шипова. 144. КГЭ, 2,169.**

Йох. Starsev Q.S. jurnalist. 20-ci əsrin əvəllərində "Baku" qəzetində əməkdaşlıq etmişdir. **Mac. 4.452; Прид.им. 92.**

Yox. Yox < yok rus dilində işlənən ekzotik səciyyəli türk sözlərindəndir. Jurnalist Bakıda fəaliyyət göstərdiyi üçün özünə məhəlli çoxişlənən "yox" sözünü təxəllüs götürmüşdür.

Маркиз Кавард АК. Birnişteyn, Yevgeni Severinoviç. Dramaturq. Əsasən komediyalar yazmışdır. **Mac.2-178; 4.68.**

Markiz Kavard АК. təxəllüsünün kökündə kavardak türk sözü durur. Kavardak rus dilində yemək növü (köhnəmiş söz) türk dillərində: kavurdak, kavırdak < kavır (türk); kavurma (türk)~ kavırma; kavurdak (çaq.) qovrulmuş ət. Rus dilində "qarışlıq, həyəcan, dolaşlıq" əlavə mənası daha işləkdir;

Təxəllüs rus dilinin canlı danışq üslubuna xas olan türk mənşəli kavardak sözü ilə fransız kübar familiya şəkilçisi – AK birləşməsindən yaranmışdır.

Радлов 2. 469; 2.471. Фасмер 2.153; Шипова.147-148; Шанский, 2.10.

Каган. Zoroqatskaya, Tatyana, jurnalist. «Bryanskiy Raboçiy» qəzetinin əməkdaşı. 1940-cı illərdə bu təxəllüslə çıxış etmişdir. Мас.1.96;4. 192.

Кақан. Qədim türk titulu. Xəzərlərdə dövlət başçısı. Qədim rusca кагань «государь». Rus dilində monqola qədərkə alınmalardan hesab olunur. Срезн 1.1171; Фасмер, 2.155. Шипова.148.

Кадн. Kropotov, Dmitri Nikolayeviç. 8.9. 1878 – ? «Qolos Jizni», «Letopis», «Роçта» jurnallarında əməkdaşlıq etmişdir. Мас. 2.48; 4.255.

Кадн. (əslı ərəb.) yerinə yetirən, icra edən, qazi; şəriət hakimi – müsəlmanlarda milli dairə məhkəməsində hakim. Qədim rus dilində кадия. Фасмер, 2.152; ƏFL, 102.

Кадыр Гулям. Yanuşevsksi, Vladislav Konstan tinoviç

28.12.1866, Vilnüs – 8.1.1970 M. Sovet sirk ustası. Akrobat, atlet. Nikitin, Trasi, Çinizelli sirklərində işləmişdir. Dəvələrlə akrobatiya nömrələri təşkil etmişdir. Həyət rəhbərlik etmişdir. Həyət və fəaliyyəti Orta Asiyada başlamışdır. Дм.Прид. им.248.

Каднр Qulyam. Qədir Qulam ad (Qədir «qadir, çox qüdrətli»; Allahın adlarından biri) və soyadı, təxəllüsdə (Qulam – xidmətçi, qəni oğlan, qulluqçu, kölə) yaranmışdır. ƏFL, 100, 113, 129.

Казак. Qrekov, Aleksandr Matveyeviç 1832 – ? Hərbi sahəyə aid əsərlər müəllifi. Мас. 2.48; 4.144.

Казак Луганский. Dal, Vladimir İvanoviç. 10.11.1801, Lugansk – 22.9.1872. M. Rus etnoqrafı. Leksiqoqraf və yazıçı. Peterburq EA-nın akademiki (1838) «Canlı böyük rus dilinin izahlı lüğəti»nin (dörd cildlik) yaradıcısı. Мас. 2.49; 4.156; КЛЭ. 2.504 4.106, 790; РП (1971) с.286-288; СЭС. 357.

История дореволюционной Рос сии в дневниках и востоминаниях т.4. М., Книга, 1985, с.446

Казак. Kazak – qədim rus dilində Kazak «işçi, muzdur» mənasında işlədilmişdir. Türk dillərindən kazak «sərbəst, azad adam, macəraçı, avara» mənalarında şərq slavyan dillərinə keçmişdir. Kazak, Kazakov çox geniş yayılmış fəmilialardandır. Радлов. 2, 364; Фасмер 2, 158, Веселовский 130

Казак. Qrişakov, Nestor Parmenovıç. 23.10.1872 – ? Jurnalist. Мас. 2.48; 4.147.

Казак. Вах: əvvəldə «Kazak» məqaləsinə.

Казак. Riskin, Sergey Fyodoroviç 1.10. 1859, Kostrom – 10.8. 1895 M. Rus şairi və yazıçısı. Kazak hərbi şeirləri və mahnıları yazmışdır. Мас. 3.49; 4.416 Вах: «Kazak» məqaləsinə.

Казак Белебен. Kuliş, Panteleymon Aleksandroviç 27. 7. 1879, Voronej – 2.2. 1897, Çerniqov. Ukrayna yazıçı və tarixçi-etnoqrafı «Kirill Mefodi» siyasi cəmiyyətinin üzvü. Ukraynanın tarixinə aid yazdığı «Qara Rada» – 1663-cü ilin xronikası», «Mixaylo Çernişenko və ya Malorossiya 80 il qabaq» romanları, «Ukrayna» poeması Ukrayna ədəbiyyatında tarixi janrın

əsasını qoymuşdur. Peterburqda Ukrayna mətbəəsini yaratmışdır. Мас. 2.49; 4.262 БСЭ 13.589. СЭС 669.

Казак Белебен. – Təxəllüs kazak «sərbəst, azad adam, macəraçı, avara» və beleben (türk dillərində balaban, baloban, «qırğı, ov şahini») sözlərindən təşkil olunmuşdu. Радлов. 2.364; 4.1494. Фасмер. 1.111, Шипова 53.

Казакн. Kelsiyev, Vasili İvanoviç 1835 – 2.10.1872, Pet., Rus yazıçısı və etnoqraf. Rusiyada ictimai hərəkat xadimi. Mühacir. Türkiyədə, Avstriyada, Macarıstanda yaşamış, Hertsenlə işləmişdir. Londonda «Azad rus mətbəəsi»nin əməkdaşı. Slavyan mifologiyası və etnoqrafiyası ilə məşğul olmuşdur. Çar həbsxanasına düşmüş, «Tövbə» əsərini yazmış və əfv olunmuşdur. Мас. 2.49; 4.226; КЛЭ 3.486-487; 608; СЭС 567.

Казакн. Kazakin rus dilindəki türk geyim adlarından. Kazakin milli tatar kişi geyimi, dik yaxalılıq, uzun qollu yarımkaftan. Радлов. 2.366; Фасмер 2.158; Шипова.149.

Казанов. Lapitskiy, Boris Mixayloviç 1876-1944. Rus sovet

rejisoru, əməkdar artist. Böyük Teatrın rejissoru işləmişdir. Ukrayna Opera və Balet Teatrının yüksəlişində rol oynamışdır.
ТЭ, 2. 588

Kazanov. Kazanov – 1. Kazan şəhər adı. Tataristanın paytaxtı. Tarixən Kazan xanlığının mərkəzi. 2. Türk dillərində kazan «yemək bişirmək üçün böyük qab «qazan». Rus dilində kazan və bu sözdən yaranan kazanok, kazants sözləri də işlənir. Türk dillərində kazan-qazan, kazğan Rus familyası Kazanov XV əsrin əvvəllərindən işlənir.
Радлов 2.367; 383 Фасмер 2.159; Шипова.149-150. Веселовски, 130.

Сирота Казанская. Ivanov, Aleksey Fyodroviç 2.2. 1841, Pet. – 3.1. 1894, Pet. Şair.
Мас. 3.115; 4.202.

«**Сирота Казанская**». «**Сиротинушка Казанская**». «Kazan yetimi», «Kazan yetimciyəzi» rus dilində qanadlı ifadələrdir. Kazan xanlığının məhvindən sonra tatarlar ağır bəlalara düşər oldular: yoxsulluq, qaçqınlıq, din-inanclarını dəyişmə onları fəqir, miskin hala saldı. Bəzən onların bu halı səmimi qəbul edilmir, həqa-

rətlə qarşılanırdı. Get-gedə əlavə mənə qazanaraq qeyri-səmimi adam, yalandan özünü zərərdidə göstərmə kimi mənələr qazandı.

Казанский. Delaryu, Mixail Daniloviç. 1811, Kazan – 23. 2. 1868, Xarkov. Rus şairi.
Мас. 2.49; 4.159.

Казанский. Тəхəllüs Kazan Tataristanının paytaxtı +skiy rus dili şəkilçisi vasitəsilə düzəlmişdir.
Ətraflı bax: «Kazan» məqaləsinə.

Казанский. Sorşer, Veniamin Aleksandroviç. 1869-1913. Dramaturq.
Мас. 2.49; 4.449.

Казанский. «Tataristanın paytaxtı» +skiy rus dili şəkilçisi vasitəsilə düzəlmişdir.
Ətraflı bax: «Kazan» məqaləsinə.

Казанский подписчик. Korsakov, Dmitri Aleksandroviç. 10.7.1843. M – 16.5.1919. Rus tarixçisi. Pet. EA-nın akademiki (1905). Rus dövlətinin ilk dövrlərinə və eləcə də ilk imperiya dövrünə (18 əsr) aid qiymətli tarixi materiallar toplayıb tədqiq etmişdir.
Мас. 2.49; 4.247; БСЭ. т.13, 216; СЭС. 635.

Казанский подписчик. «Kazanlı abunəçi».
Ətraflı bax: «Kazan» məqaləsinə.

Казанский. Firsov, Nikolay Nikolayeviç 18.9.1864, Kazan 7.4.1934 M. Rus tarixçisi. Kazan universitetinin professoru (1903). Orta Volqaboyunun qədim əhalisi olan türk xalqlarının tarixinin və etnoqrafiyasının öyrənilməsilə məşğul olmuş, 17-19-cu əsrlərdə bu yerlərdəki xalq hərəkətləri tarixinə dair araşdırmalar aparmışdır.
Мас. 2.49; 4.492; БСЭ 27.471; СЭС 1420.

Казанский. Kazan qədim şəhər (indi: Tataristanın paytaxtı) 1552-ci il oktyabrından Kazan xanlığı məhv edilərək Rusiyaya birləşdirilmişdir. +skiy rus dili şəkilçisi.

Казем Мурат. Mixaylov, Konstantin Arsenyeviç 1868. Yumorist yazıçı.
Мас. 2.49; 4.317.
Бax: «Balalaykin» məqaləsinə.

Казем Мурат. Kazem – Kazım (əslə ərəb) «öz qəzəbini və hiddətini boğa bilən adam» və Murat – murad, «arzu, istək, mətləb»; > şəxs adlarından düzəlmiş mürəkkəb ad.
ƏFL 272.

Казим бек. Axmetukov, Yuri Tiflisdə yazıb-yaratmışdır. Povest, hekayə, oçerk, dram əsərləri; «Çərkəz hekayələri», «Hər şeydən bir az»,

«Şərəfdən ötrü», «Ürəyin nağılları», «Ağır borc», «Əyləncə saatlarında» və s. kitablarında toplanmışdır.
Мас. 2.49; 4.46; УК. 1.392; КЛЭ 3.278.

Казим бек. Kazi bek-Kazi qazi, ğazi. 1.) qəza edən, cihad edən, din yolunda müharibəyə gedən; 2.) qalib, fəteh. Bir sıra türk dillərində (əslə ərəb.) kazi, qazi.
Фасмер, 2.156; Шипова.149; ƏFL,102.

Кайсаров. Neklyudov, Dmitri Mixayloviç. Tarixçi. 1890-1905-ci illərdə «Novaya Vremya», «Kalujskiy Qubernskie Vedomosti» mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас. 2.49; 4.333.

Кайсаров. Kaysarov < türk dillərindəki (əslə ərəbcə) qeysər «imperator, padşah» sözündəndir. Beləliklə, rus familyası Kaysarov kaysar ~ qeysər «hökmdarlıq titulu» +ov rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaranmışdır. (XV əsr).
Веселовски, 131; Баск. РФТП 207; ƏFL.110.

Калачев. Drobkin, Yakov Morokoviç 1874-10.6.1933, Kırım. Publisist. Sosial-Demokrat orqanlarında çıxış etmişdir. Dəniz nəqliyyatına aid əsərlər müəllifidir.
Мас. 2.50; 3.372; 4.170.

Kalaşev. Bax: «Kalaşev» məqaləsinə.

Калачев. Mirov, Aleksandr, şair. İlk şer kitabı «Ağ çiçəklər» adlanırdı. УК, 1,90

Kalaşev. Bax: yuxarıda «Kalaşev» məqaləsinə.

Калачев. Semyonov, Fyodor Afanasyeviç. İnqilabçı hərəkat xadimi, mənşəvik. Мас.2.50; 4.428

Kalaşev. Kalaş, qalac, ağ çörək, bayram çörəyi, xüsusi şəkillərdə bişirilir. Qədim rus dilində калачь V.Dal bu sözü türkcə «kal aç» (ac qal) deyər izah etmişdir. Şipova tatar sözü kolak, «qulaq» kolakçık «qulaqcıq» sözündən əmələ gəldiyini (çörək qulaq şəklini xatırlatdığına görə) söyləyir. Даль, 2, 76; Срезневский 1. 1249; Шипова.153.

Калган Александр. Antonov, Aleksandr Dmitriyeviç 1912. Dramaturq. Mövzusu sosialist quruculuğuna həsr edilmiş dramları, o cümlədən «Oktyabr dalğaları» adlı tarixi dramı vardır. УК.1,14

Калқан. Rus dilində dərman bitkisi və onun kökünün adıdır. Məcəzi mənada «məlhəm». Türk dillərindən alınmışdır.

Калқан, Kolqan rus familiyası (XVI) Фасмер, 2.165; Шипова.154 Весоловский, 148.

Калитин. Kosvintsov, Yevlampi Nikolayeviç. 1877, Kunqur – ? Rus rəssamı və jurnalist. Bax: «Qodunov» məqaləsinə.

Калитин калита sözündən. Bax yuxarıda «Калитин» məqaləsinə.

Калитин. Kotlyarevski, Nestor Aleksandroviç 21.1.1863 M. – 12.5.1925. Rus ədəbiyyatşünası, professor (1906). Pet. EA-nın akademiki (1909) Moskva universitetini bitirmiş, Fransada təhsilini artırmışdır. Əsərləri Qərbi Avropa və rus romantizminə həsr edilmişdir. Puşkin evinin müdiri işləmişdir. Мас. 2,50; 64.249; БСЭ 13 т. 290 КЛЭЗ, 776; 4,262. ПСЭ с.153; СЭС 640; 9.284.

Калитин. Bax: «Калитин» məqaləsinə.

Калитин. Nikitin, Nikolay İvanoviç 25.5.1902, Koreiz. Rus ədəbiyyat tənqidçisi. Ədəbi fəaliyyətə jurnalist kimi başlamışdır (1923). Daha çox poeziya, teatr, rus klassiklərinin yaradıcılığından yazmışdır. «İnsan olmaq sənəti» kitabında həm də nitq mədəniyyəti məsələləri aydınlaşdırılır. Мас. 4.113; 4.37; КЛЭ 3.326.

Калитин. Kalita türk dillərində «cüzdan, çanta, dəri torba, cib» +in familiya düzəldən rus dili şəkilçi vasitəsilə yaranmışdır. Kalita qədim alınmalardandır. Rus dilində 1389-cu il fərmanlarında rast gəlinir. Türk dillərində kalta (xalta), dəri cib, dəri pul kisəsi. Rus dilində bunlarla yanaşı, ad, ləqəb və soyadı olaraq işlənir (XIV).

Радлов, 2,258, Даль, 2,78; Фасмер, 2,168; Шипова, 155. Веселовский, 132.

Калиф. Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç 1871-1942 Rus şairi, nasir və komediya-nəvis. "Xəfiyyə qadın" (tuman geymiş Şerlok Holms), "Qasid", "Kasıbların xeyrinə", "Krilovun təmsilləri" məzhəkləri vardır. "Şut", "Oskolki", "Strekoza", "Peterburskaya Qazeta", "Pravitelskiy Vestnik", "Sels kiy Vestnik" qəzet və jurnallarında bu imza altında əməkdaşlıq etmişdir. Мас. 2.50; 4.295.

Калиф. Xəlifə – (əslə ər.) "canişin" deməkdir. ЭФЛ, 691.

"Калиф на час". Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç. Rus şairi, nasir və dramaturq. Bax: "Калиф" məqaləsinə.

"Калиф на ças". "Bir saatlıq xəlifə". Rus dilində qanadlı ifadə.

də ərəb nağıllarından yayılmışdır. Məhz bu ifadədən rus sözü "калифствовать" "az müddətə hakimlik etmək" yaranmışdır.

Kalujskiy Mörid knəzğ Maxmud Nasr Ali – Arxalukidze. Veynberq, Pyotr İsayeviç. 16.6.1831, Nikolayev – 3. 7. 1908. Pet. Rus şairi, tərcüməçi. Ədəbiyyat tarixçisi. Pet.EA fəxri üzvü (1905). 1851-ci ildən «İskra» jurnalında yumoristik şerlər, fel-yetonlarla çıxış etməyə başlamışdır. Heyne, Höte, Hüqo, O.Bars, Şekspirdən rus dilinə tərcümələr etmişdir. Мас. 2.51; 4.99; КЛЭ. 1.887; РП (1971) 212-213.

Kalujskiy Murid knyaz Maxmud Nasr Ali – Arxalukidze. Kaluqalı Mürid knyaz Mahmud Nəsir əli Arxalukidze. Kaluqa – türk-monqol mənşəlidir: xalqa, kalqa, kalqan, kaluqan, kaluqa «darvaza, zastava» deməkdir. Görünür burada keçmişdə tatar sərhəd postu yerləşmişdir¹. Mürid «şagird, tərəfdar, ardıcıl». Mahmud < Məhmud «təriflənmiş, şöhrətlənmiş»; Nəsr «kömək», Əli < ali «yüksək, böyük», Arxalukidze < arka-

¹ Bax: Мельхеев. Географические имена, 41;

luk rus dilindəki türkiizm, ge-
yim adı.

Радлов. 1.290-294; Фасм. 1, 90;
Шипова, 39.ЭФЛ, 19, 377, 473.

Камилов. Mixaylov, Konstantin
Arsenqeviç 1868 – ? Yazıçı-
yumorist.

Mac. 2.51; 4.317.

Камилов. Kamilov soyadı Kamil
1 bütöv, tamam, nöqsansız,
2 yetkin, təkmilləşmiş, 3 təc-
rübəli, elmi türk (əslə ərəb)
+ov rus dili şəkilçisi vasitə-
silə yaranmışdır. Tatar və
azərbaycanlılar arasında yay-
qındır.

ЭФЛ 272.

Камыш-Самарец. Myakutin,
Aleksandr İvanoviç. 4. 10.
1876, Orenburq – ? Etno-
qraf, folklorçu. «Kazak»,
«Turkestanskaya Voennaya
Qazeta», «Qolos Kazaçest-
vo» və başqa mətbu orqan-
larının əməkdaşı.

Mac. 2.52; 4.328.

Камиш Самаретс. «Qamiş Sa-
maralı» – Qamiş Samara
1775-ci ildən adı dəyişdirilə-
rək Tatişev şəhəri olmuş-
dur. Başqırdıstanda şəhər¹.
Qamiş Samara Qazaxis-
tanda göl qrupunun adı.

¹ Tatişev V.N. (1686-1750) rus dövlət
xadimi. Ural torpaqlarının ruslarla məs-
kunlaşdırılması işinə rəhbərlik etmiş,
şəhərlər, zavodlar salmışdır. КГЭ.
2.211.

Канев. Kantoroviç, Vladimir Ab-
ramoviç. Şair və jurnalist
Mac. 2.52; 4.217.

Канев Ukraynada şəhər. Əvvəlki
adı Хан//Xanov Poloves yur-
du olub. Karamzin Batı xanın
hakimiyyəti illərində bu yerlə-
ri səyahət edən italyan dövlət
elçisi Cövanni da Polko
Kartiniyə istinad edərək Kiy-
ev yaxınlığında Xanov şəhə-
rində monqollar yaşayı, –
deyə yazırdı. 1786-cı ilədək
türk qalası dururdu. Bundan
yüz il sonra isə qala divarları
uçmuş onu dövrələyən tor-
paq sədd saxlanırdı.²

Каневская. Qeronimus, Otiliya
Davidoviç. Tərcüməçi.
Mac. 2.52; 4.126.

Каневская. Kanev > Xanev
«xan şəhəri»
Бах: əvvəldə «Канев» məqalə-
sinə.

Кан Темир. Arsenyev, Alek-
sandr Vasilyeviç 1854 Pet-
3.7.1896 Pet. Yazıçı və dra-
maturq. Biblioqraf. Ev müəl-
limi təhsili almışdı. Yaradıcı-
lığında tarixi roman janrı
üstünlük təşkil edir. «Seve-
stopolun qəhrəmanları»,
«Tarixdən və həyatdan»,

² Бах: Карамзин Н.М. История Госу-
дарства Российского, т.4, гл.1; Энцик-
лопедический Словарь, т. 27(14)
с.287.

«Köhnə dünya», «Çətin sı-
naq» əsərləri tarixi mövzu-
larda yazılmışdır.

Mac. 2.53; 4.42; РП (1800-1917)
с.106.

Кантемир. Кантемир rus soyadı (tə-
xəllüsü) türk sözləri olan kan-
qan-xan «xan, hakim» və te-
mir ~ timur sözlərindən > Хан
Темир ~ Хан Тимур > Кante-
мир şəklində yaranmışdır.
Баск., РФТП, с.250-251

Карабалай Рахим Ага. Şax
Paroyants, Leonid Mixaylo-
viç. Jurnalist, XIX əsrin son-
larında «Birjievie Vedomo-
sti» qəzetində əməkdaşlıq
etmişdir.

Mac. 2.53; 4.521.

Карабалай Рәхим Аға Kərbə-
layi (Kərbəla şəhərində
imam Hüseynin məqbərəsi-
ni ziyarət etmiş adama
deyilir) +Rəhim, «rəhim,
rəhm edən, acıyan», Ağa
böyük, ulu»< titul və şəxs
adından yaranmış təxəllüs.
ЭФЛ, 284: 520.

Караваяев. Sokolovski, Lev Naumo-
viç – ? 1.2.1915. Jurnalist.
Mac.2.53; 4.446

Караваяев türk mənşəli rus familiya-
larındandır. Karavaevo – Kos-
troma vil., şəhər; Karavayka
doydqlar (ibis) cinsindən quş;
Karavay çörək adı.

БСЭ т.11. 373. Шипова. 162.

Караваяевский. Tixomirov, Mi-
xail Fedoroviç 1844-1915.
Rus pedaqoqu. Rusiyada
fəhlələr üçün axşam mək-
təblərinin təşkilatçısı. Xalq
təhsilinə aid əsərlər müəllifi.
Mac. 1.53; 4.472. СЭС 1336.

Караваяевский. Karavay türk sö-
zündən +skiy rus dili şəkil-
çisindən yaranmışdır.

Бах: «Караваяев» məqaləsinə

Карадагский. Petrov, Qriqori
Spiridionoviç 1868, Artaban
– 1925. Yamburq ruhani ail-
ləsindən çıxmışdır. Publi-
sist. Siyasi xadim, II Dövlət
Dumasının deputatı. Jurna-
listlik fəaliyyətilə məşğul
olmuşdur. «Russkoe Slo-
vo»nun əməkdaşı.

Mac. 2.54; 4.366.

Каратагский. Qaradağ – türk
coğrafiyasında rast gəlinən
sözdür. Balkanda Qaradağ
– (indi Çernoqoriya) ölkəsi;
Kırımда Qara dəniz sahillə-
rində Qara dağ massivi;
Azərbaycanda Qaradağ ra-
yonu (Bakıya aiddir) və Cə-
nubi Azərbaycanında tarixi vi-
layət adı və s.

Караев. Pamfilov, Vladimir Va-
silyeviç. Jurnalist. 1906-
1907-ci illərdə bu imza ilə
Bakı qəzetlərində əməkdaş-
lıq etmişdir.

Mac. 2.54; 4.358.

Karaev. Karaev <qara «rəng» + ev rus dili şəkilçisi vasitəsilə düzəlmişdir. Familiyanın (təxəllüsün) əsasında kara <qara sözünün «böyük, əzəmətli, qorxunc» mənasından da istifadə olunacağı imkanı da nəzərə alınmışdır. Радлов. 2.132; Баск. РФТП. с.178, 251; Шипова. 169.

Карамазов. Afanasyev, Dmitri Mixaylov 1861-1912. Rus aktyoru. Rusiyanın şəhərlərinin teatrlarında çıxış etmişdir. Həm klassik dramaturgiya, həm də müasir müəlliflərinin yaxşı pyeslərində oynadığı rollar teatr tarixində parlaq səhifədir. Həm də rejissor kimi fəaliyyət gösərmişdir. ТЭ. 2,1132-1133.

Karamazov. Qaramaz (qara "baxmaq" > qaramaz "baxmaz, baxmayan" türk mənşəli rus familiyaları strukturunda Korkmazov < qorx "qorxmaq, çəkinmək" qorxmaz "igid, cəsur, qorxmayan" +ov) və s. yaranmışdır. Баск. РФТП. с.44; 206.

Карамазов. Kirillov, L.V. «Saratovskiy Dnevnik» qəzetinin əməkdaşı. Bu imza ilə çıxış etmişdi. Мас. 2.54; 4.228.

Карамазов. Lyubiç – Koşurov, İoasaf Arianoviç. 1872–2.10.1937, M. Yazıçı. Мас. 2.54; 4.291.

Karamazov. Вах: yuxarıda «Karamazov» məqaləsinə.

Карамышев. Lebedev, Konstantin Yevgenyeviç 1896 Şair və uşaq yazıçısı. Мас. 2.54; 4.272.

Karamişev <Karamiş: 1. Baskakov türk mənşəli rus familiyaları sırasında qeyd etdiyi Karamişev familiyasının əsasında ya qorumaq, müdafiə etmək, saxlamaq, qaralamaq və ya qarımış, «qocalmış» sözünün durduğunu qeyd etsə də, üstünlüyü «qorumaq, oruyub-saxlamaq» mənasına verir. 2. Karamiş Saratov vilayətində çay (Don çayı hövzəsində) və şəhər adı. Вах: Баск. РФТП 120-121. Веселовский, 134

Карандаш. Rumyantsev, Mixail Nikolayeviç 1901-1985. Sovet sirk ustası. Məzhəkəçi – Kloun. Orijinal nömrələr müəllifidir. SSRİ Xalq artistidir. Moskva Dövlət Sirkində fəaliyyət göstərmişdir. Kino-filmlərdə çəkilməmişdir. Прид.им. с.246.; ТЭ.2,1134.

Karandaş. (türk dillərində kara+daş) Yazı yazmaq və şəkil çəkmək üçün alət. XII əsrdən məlumdur. Həmin zamanlardan da rus dilinə

keçmişdir. Karandaş, Karandışev – rus familiyası. Фасмер, 2.192; Шипова.166; Веселовский 134.

Граф де Карандаш. Sirkes, Yakov Osipoviç ? – 1922. Jurnalist. Мас. 1. 301; 4.434.

Qraf de Karandaş. Qraf titul, de nəcib familiyalara artırılan hissəcik. Вах: yuxarıda «Karandaş» məqaləsinə.

Карандаш. Fedorov, Dimitri İvanoviç 1862-1919. Saratovlu jurnalist. XX əsrin əvvəllərində «Saratovskaya Qazeta», «Saratovskoe Utro», «Saratovskaya kopeçka» mətbu orqanlarında bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir. Мас. 2.54; 4.487.

Karandaş. Вах: Yuxarıda «Karandaş» məqaləsinə.

Карпузик. Birştedt, Adolf Andreyeviç 1856-1888. Şair və nasir. Мас. 2.54; 4.68.

Karapuzik. Təxəllüs Karapuz «alçaqboylu adam», türk sözü karpuz «arbuз» sözündən və əzizləmə çalarından və əzizləmə çalarından +ik rus dili şəkilçindən yaranmışdır. Metofarik mənada qarpız kimi yumru və kök, gömbül deməkdir.

Радлов 2.212; Фасмер 2.193; Шипова. 167.

Карасев. Somov, Orest Mixayloviç 10.12.1793 – 25.5.1833, Pet. Rus yazıçısı, ədəbi tənqidçi, jurnalist. Вах: «Bayski» məqaləsinə.

Karas balıq adı (türk sözü). Вах: «Karas» məqaləsinə.

Карасубазарец. Berşdetd, Adolf Andreyeviç 1856-1888. Şair və nasir. Мас. 2.54; 4.68.

Karasubazarets. Karasu //Bazar Kırımında şəhər. Qarasu çayı üzərində yerləşir. 1738-ci ildə istila olunmuş, şəhərə yunanlar, ermənilər köçürülmüş, şəhərin türk adı isə 1944-ci ilədək Kırım torpaqlarından tatarlar kütləvi şəkildə sürgün olunduqları vaxta kimi saxlanılmışdır. Həmin ildə şəhərin adı Beloqorsk qoyulmuşdur. Karasubazarets – Qarasubazarlı deməkdir.

Карасубазарец. Tataraki, Sergey Aleksandroviç 28.1.1860 – ? Yazıçı-jurnalist. «Peterb. jizn», «Budilnik», «Strekoza», «Oskolki», «Şut», «Jivotnoe Obozrenie», «Ves Mir», «Zanoza», «Novosti» və b. mətbu orqanlarında istifadə etdiyi təxəllüsü Kara-

subazarets (Qarasubazarlı) olmuşdur.

Мас. 2.54. 4.361.

Бах: əvvəldə «Karasubazarets» məqaləsinə.

Карась. Borisov, Yakov Vasilyeviç 1856-1923. Yazıçı və jurnalist. Uşaqlar üçün hekayələr yazmışdır. «Narodnoe Çtenie», «Kubansk. Oblost. Vedemos-ti», «Step» «Step Şirokaya» və s. mətbu orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir.
Мас. 2.54; 4.77. Скрывш. 146.

Карас1. Rus salnamələrində adı çəkilən Qara Klobuk (qara qalpan) xanının adı. Bu ad ya Karakaz adının ixtisarla deyilmiş variantı əə ya da qoraz «şiq geyinən, ləya-qətli» sözündən yaranmışdır; rus familiası; 2. Karp fəsiləsindən göllərdə yaşayan balıq. Türk dillərində karası, karasu, karasıman «qara balıq».

Радлов 2.163; Баск. ТЛС., с.68; Фасмер. 2.193; Шипова. 167. Веселовский, 134.

Карась idealist – Qureviç, Solomon Qriqoryeviç. Yazıçı, milliyyətçə yəhudidir.
Мас. 2.54; 4.152.

Карас Бах: «Карас» məqaləsinə.

Караулова. Knyajnina, Varvara Alekseyevna 19.1774 – 21.2.1842. Şair tərcüməçi (əsasən fransız ədəbiyyatından

tərcümələr edirdi). Dramaturq Knyajninin gəlini. Özü-nün qızlıq familiasını təkrar özünə təxəllüs götürmüşdür¹. Bu mülkədar qadın Karaulova təxəllüsü ilə tanınırdı.

Мас. 2.54; 4.283.

Караулова. Караулова familiası karaul sözündən yaranmışdır. Karaul silahlı qrupdan ibarət keşik. Türk dillərində karaul, karavıl, karovul, karağul – keşik, tufəngdə nişan; keşikçi dəstəsi, keşikçi postu və s. mənasında mövcuddur. Караулова türk mənşəli rus familiasıdır. Bu ailə Qızıl Orda əsilzadəsi Yamqurça Karauldan törəmişlər. Şair türk əsilli rus ailəsinə mənsub olmuşdur.
Радлов. 2.146; 165; 249). Баск., РФП, 153-154. Фасмер, 2.194; Шипова. 167-168. Веселовский, 134.

Каргинова. Xarito, Varvara Sevelyevna 28.11.1908. Osetin sovet aktrisası. Əvvəl müəllim işləmiş, Orcenikidze şəhərinin Rus teatrında işə keçmişdir. 1960-cı ildən Qazaxıstan Dram Teatrında işləyir.
ТЭ, 2, 1142.

¹ Л.А.Черейский. Пушкин и его современники. Лен., «Наука». 1988, 197

Карқинова. Bu soy adı ya Karqanov, ya da Karaxanov familiasından törəmişdir. Karqanov "kurqan" və ya kariyan "qocalan" sözündəndir. Təxəllüs çox güman ki, Karqanov soyadından yaranmışdır.
Баск. РФТП. 251; Веселовский, 135.

Кардашова Анна. Kasatkina, Anna Alekseyevna Yazıçı. Uşaqlar üçün yazmışdır. 50-ci illərdə «Kiçik yoldaş», «Kostyanın həyatında böyük gün», «Şaxta babanın nəvələri», «Biz necə yaşayırıq» şeirlər kitabı və «İsti çay» (İngiltərə haqqında hekayələr) kitabları çap olunmuşdu.
Мас.4.13; 4.223
УК.1.394.

Кардаşова. Тəхəllüs kardaş türk sözü və +ova rus dilində familiya yaradan şəkilçi vasitə ilə yaranmışdır. Kardaşov, Kartaşov, Kortaşov rus familiası (XVI).
Веселовский 136.

Кариби. Qoleyşvili, Pyotr Pavloviç. «Bakinskaya İzvestiya» qəzetində 1900-cü illərdə bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir.
Мас. 2.55; 4.133.

Карибі. Qəribi-qərib «Vətəndən uzaqda yaşayan, kimsəsiz, yad, heyrətamiz (adam)» +i şəkilçi (əslə farscadan) vasitə ilə yaranmışdır.
ƏFL, 122.

Каримов. Arqunov, Pavel Aleksandroviç 5.9.1862, İrkutsk, – 11.3.1944 M. Rus inqilabçısı. Tarixçi. Moskva və Saratov Universitetlərini bitirmişdir. Yaradıcılığa tərcüməçilik və jurnalistliklə başlamışdır. Sibir və Volqaboyu qəzetlərlə əməkdaşlıq etmişdir. «Minusin diyarının kənd təsərrüfatının oçerkləri»ni tərtib etmişdi.
Мас. 4.41; СЭС. 73.

Каримов. Karim (Kərim) şəxs adı (əslə ərəb). 1) mərhəmətli, səxavətli, comərd 2) Hörmətli adam, möhtərəm şəxs + ov rus dili şəkilçisindən yaranmışdır.
ƏFL, 284.

Карманов. Saltıkov, Mixail Efqravoviç 15.1.1826, Tver-28.4.1889, Pet. Rus satirik yazıçısı, publisist. Onun yaradıcılıq ənənələri rus ədəbiyyatının inkişafına böyük təsir göstərmişdir.
Мас. 2.55; 4.412; РП (1971) 570-582СЭС. 1162; КЛЭ 6.618, 7.192, 214, 282; 9.135.

Карманов. Karman türk sözü (kar ~ qar «əl» sözündən) «kisəcik, cüzdan, çanta» mənasını bildirir və rus dilində familiya düzəldən+ ov şəkilçisindən yaranmışdır.
Фасмер 2.201; Шипова, 170. Веселовский, 135.

Карманников. Mixaylov, Mixail Larionoviç. 3.8.1826, Omsk – 3.8.1865, Nerçinsk. Rus yazıçısı. İnqilabçı. 1845-ci ildə şeiri çap olunmuşdur. «Sovremennik» jurnalında şair, beletrist, tənqidçi kimi fəaliyyət göstərmişdir. Siyasi fəaliyyətinə görə həbs edilmiş, Sibirə ömürlük sürgünə göndərilmişdir. (1861).
Mac. 1.340; 4-318 РП (1971) с. 441-443 СЭС. 814; БСЭ т.16; с346; КЛЭ 4.882; 5-661; 8.878.

Karmannikov. Karman pul və s. saxlamaq üçün paltara tikili kisəcik; çamadanda və ya portfeldə ayrıca göz; karman «kisəcik və cüzdən». Sibir türklərinin dilində işlədilir. «Kar» qədim türkcə «əl», «овус» sözü ilə bağlıdır +nik peşə, sənət şəkilçisi +ov soyadı şəkilçisi.
Даль. 2.93; Радлов. 2.213;217; Фасмер, 2.201; Шипова, 170.

Кармасанов. Dobrotvorski, Pyotr İvanoviç. 3.10.1839, Simb. – 1908, Ufa Yazıçı və jurnalist
Mac. 2.55; 4.167

Karmasanov. Kar +masan. Kara «çernıy» rəng, masan rus dilində «dilənçi, alıcı» mənaları ilə yanaşı, həm də «kuryer, bələdçi» mənalarında da istifadə edilmiş türk sözü məsul sözündən yaranmışdır.
Баск. РФТП с. 156-157.

Кармин. Kara-Murza, Sergey Georgiyeviç. 29. 1. 1878, Simferopol – 10.10.1956 Rus sovet teatrşünası, Teatr tənqidçisi. Ölkəşünas «Teatralnaya Qazeta», «Rampa i jizn», «Teatralniy kuryer» və s. mətbu orqanında bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir. Əsas əsərləri Kiçik Teatra həsr olunmuşdur.
ТЭ, 2,1134.

Karmin. Karmin. Rus dilindəki türk sözlərindəndir. Karmin «qırmızı boya» deməkdir; alman və fransız dillərində qırmızı sözü karmin şəklində mənimsədilərək rus dilinə daxil olmuşdur. Ərəb dilində (əslə türk) qırmızı. Buradan da Avropa dillərinə keçmişdi.
Фасмер, 2.201.

Кармин. Stoykin, Andrey İosifiç Dramaturq
Mac. 2.55; 4.455

Karmin. Вах: Əvvəldə «Karmin» məqaləsinə.

Карташов. Rabinoviç, Sergey. Jurnalist. 1923-25-ci illərdə «Krokodil»də bu imza ilə əməkdaşlıq edirdi.
Mac. 2.56; 4.396

Kartaşev. Вах: «Kardaşev» məqaləsinə.

Карташев. Fyodorov, Aleksandr Aleksandroviç. 3.10.1873 M

26.12.1936 M. Rus şairi və uşaq yazıçısı.
Mac. 2.56; 4.486

Кartaşев Вах: «Kardaşev» məqaləsinə.

Карташов Nikolay. Şneyvays, Rafail Fyodroviç. Yazıçı. Jurnalist. «Böyük həyat» adlı sənədli əsəri və başqa çap olunmuş əsər müəllifi.

Кartaşов. Вах: «Kardaşev» məqaləsinə.

Карый. Qordik, İvan Kuprianoviç. Yazıçı, ədəbi tənqidçi.
Mac. 2,55; 3,364.

Карыу. Карыу кара < qara sözündən; карыу (sifət) tünd-qəhvəyi rəng, şabalıdı. Rus dilində karakoviş sözündə tərkibində «kara» rəng adını bildirən söz vardır.
Радлов. 2.150; Даль. 2.90; Фасмер. 2.199; Шипова. 164; 169.

Карый. Rozenkrants, Andrey Vladimiroviç. 1877, Kamensk-? Yazıçı. Əsasən Ukrayna dövrü mətbuatında çıxış etmişdir.
Mac. 2,55; 4,408.

Карыу. Вах: əvvəldə «Карыу» məqaləsinə.

Карый. Xruşov – Sokolnikov, Qavril Aleksandroviç. 1845, Roma - 8.4.1889, Paris.

Şair və yazıçı. Tarixi romanlar yazmış və «Plagiat», «Sever» jurnallarında əməkdaşlıq etmişdir.
Mac. 2.57; 4.503

Карыу. Вах: «Карпенко Карыу» məqaləsinə.

Карпенко-Карый. Гнат Карый. Tobiloviç, İvan Karpoviç. 17.9.1845 Kirovqrad – 2. 9. 1907 Berlin. Ukrayna teatr xadimi. «Martin Borulya», «Yüz min», «Sueta», «Muzdur» və s. əsərləri Ukrayna ədəbiyyatının klassik irsini təşkil edir. Öz pyeslərində aktyor kimi oynamışdır. Bir çox əsərləri ekranlaşdırılmışdır. Berlində vəfat etmiş, doğulduğu Kardaşovo kəndində dəfn edilmişdir.
Mac. 1.295; 2.56; 4.471; КЛЭ 3.418; 4.927; БСЭ 2.454.

Карыу tünd şabalıdı, qəhvəyi rəng, türk dillərindəki kara «çernıy» sözündəndir. Карыу – familiya
Радлов 2.132; 2.1084; 1329. Фасмер 2.199; Шипова, 169. Веселовский 135.

Касабаев Мансур Likoşin, Nil Sergeyeviç. Jurnalist, publisist.
Mac. 3.372; 4.289-290.
Вах: «Виçара» məqaləsinə

Kasabaev Mansur. Kasa qırçaq dillərində «həqiqi, əsil» (<əslə ərəb. xas «təmiz»> həqiqi)

şəxs adı kimi rus dilində Kasay şəklini almışdır. Təxəllüsün tərkibində Kasay ~ Xasay +bay «bəy» türklərdə feodal titulu və +ev rus dili şəkilçisi iştirak edir. Təxəllüsün ikinci hissəsi Mansur < Mənsur adı «qələbə çalan, üstün gələn» (əslə ərəb.) mənasını daşıyır.
Баск. РФТП, 17-18; ƏFL. 356.

Фуражев – Каспийский. Kuroçkin, Nikolay Stepanoviç. Rus şairi. Jurnalist, naşir.
Вах: «Хакимов» məqaləsinə.

Furajev – Kaspiyskiy. Kaspi-Xəzər dənizinin ən işlək adlarından biridir. Bir çox mənbələrdə, o cümlədən Vizantiya yazılı mənbələrində Xəzər dənizinin adı +skiy rus dili şəkilçisi.

Касимовский. Suxov, Aleksey Petroviç. Yazıçı.
Маc. 2.57; 4, 460.
Вах: "Biryukov" məqaləsinə

Касимовский. Suxov, Aleksey Petroviç. Yazıçı.
Маc. 2.57; 4,460.
Вах: "Biryukov" məqaləsinə.

Kasimovskiy. Kasimovski < Kasım (ər.) "bölən", dərd ortağı.+ovski rus dili şəkilçisidir. Allaha verilən adlardan biridir. Kasimov Qızıl Orda şəhərindən Ryazan vilayətində, Oka çayı sahilində

şəhər. Qızıl Orda şəhərlərindən. Şəhərin ilk adı Xan Kermen olmuşdur. Qasım xanlığının mərkəzi olduğu üçün adı Uluq Məhəmməd oğlu şəhərin hakimi Qasım xanın adı ilə 1452-ci ildən Kasım(ov) adlanır.
ƏFL, 105; ТЭС, 80,268.

Кафтаников. Kaftıryev, Semyon Nikonoroviç. Yazıçı. Yumoristik əsərlər (hekayə, məqalələr) yaratmışdır. 1861-ci ildən bu imza ilə «Razvleçenie» jurnalında yaradıcılığa başlamışdır.
Маc. 2.58; 4.224.

Кафтаников. Türk dillərində kaftan üst geyimi, xalat qədim türk alınmasıdır. Uzunətəklili milli kişi geyimi Təxəllüs Kaftan +nik (kaftan tikən usta, dərzi) +ov familiya düzəldən şəkilçi vasitəsilə əmələ gəlmişdir.
Радлов 2.461; Дал 2.98; Фасмер, 2.212; Шипова, 173.

Качалов. Şveruboviç. Vasili İvanoviç 1875-1948. Rus sovet aktyoru, SSRİ Xalq artisti (1936), 1900-dan ömrünün sonunadək Moskva Bədaye Teatrında çalışmışdır. Müstəsna artistlik qabiliyyətinə, sehirlə səsə malik olmuşdur.
Маc. 2.58; 4.523; ТЭ 2,1185-1187. ASE 5.303.

Качалов. Kaçal türk sözü «keçəl»dən +ov rus dilində familiya düzəldən şəkilçi Kaçalov Kaçalkin, Kaçalo türk mənşəli rus familiyalardandır. Canlı rus dilindən götürülmüşdür.
Веселовский, 137

Каширин. Blaquşin, Aleksandr İvanoviç 1858-1926. Rus aktyoru. Əvvəlcə paytaxt, sonra əyalət teatrlarında oynamışdır. Sadələvh insan obrazları yaratmışdır.
ТЭ, 2,1191.

Каширин. Kaşira ~ Kaşir Oka çayının sağ sahilində şəhər. Tarixən Moskva knyazlığının sərhəddində yerləşirdi. Şəhəri Kazan şahzadələri idarə edirdi. 1708-ci ildə Kaşira şəhəri Moskva quberniyasına qatılır. Familiya Kaşir +in familiya bildirən şəkilçi vasitəsilə yaranmışdır. Kaşirin familiyası əsasən mordva tatarlarına aiddir.
ЭС т.28 (14А); ТЭС, с.39.

Каширин. Pavel-Mak-Qaxan (qız. fam. Elagina) Varvara Nikolayevna. 1850–15. 2. 1904. Jurnalist
Маc. 258.

Каширин mənşəcə Mordva tatarlarına məxsus familiyadır. Kaşira–Moskva altında qədim şəhər. III İvanın vaxtında tatar xanı Əbdül Lətif

xanın (1517-ci ildə Ölmüşdür) mülkü olmuşdur. Kaşir Volqa, Kama çayı boyunda yaşayış məntəqəsinin adı; Kaşirin indiki adı Oktyabrsk (Orenburq vilayəti) şəhər¹.
СИЭ т. 1. с.39;

Кефир Паша. Passek, Yevgeni Vasilyeviç 1860 – 11. 10. 1912 M. Şair və jurnalist. Hüquqşünas kimi fəaliyyət göstərmiş mətbuatda satirik əsərlərini bu imza altında çap etdirmişdi.
Маc. 2.59; 4.361.

Кефир Паşa. Təxəllüs Kefir "zəif mayalanmış qatıq" +Paşa "hakim, məlik", komandan sözlərindən ibarətdir.

Киргизов. Bolşakov, Anton Vasilyeviç Jurnalist. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmişdir.
Маc. 2.61; 4.76.

Киргизов. Qırğızov qırğız (özlərini kırqız adlandırırlar) türk xalqlarındandır. Etnik tarixi baxımından qədim hun və sak tayfalarından biri sayılır.
ASE, 3,171.

Кичибей. Selivanov, Aleksey Vasilyeviç. 23.6.1851, Ryazan – 7.1.1915, Ryazan. Tarixçi, arxeoloq. Əsas pe-

¹ РСФСР - Административно - территориальные деление М., 1960;

şəsi statist olsa da tarixlə, arxeologiya ilə ciddi məşğul olmuş, əsərlərini Kiçibey imzası ilə çap etdirmişdi. **Mac.** 2.62; 4.427.

Kiçibey. Kiçibey adı mürəkkəb quruluşa malik olub iki türk sözündən kiçi «balaca, kiçik, xırda», bey «türk feodal titulu – bek» yaranmışdır. Kiçi bey söz birləşməsi türk və kırım-tatar dillərində «gənc ağa, bəyzadə» mənasını bildirir. **Bask.** РФТП. 148,172.

Кирпичников. Stavski V.P. 1900-1943. Rus sovet yazıçısı. Dramaturq. Oçerkçi, ictimai xadim. Əsərləri kollektivləşməyə həsr olunub. «Düşünlməmiş əhvalat», «Qaçış», «Müharibə» kitabları nəşr olunmuşdu. Müharibədə həlak olub. **ИРСЛ** 242, 247, 263, 301, 362 **КЛЭ** 7-134; 6-30; 492; **СЭС** 1266.

Kirpiçnikov. Kirpiçnikov. Türk dillərində kirpiç, kirpic, kərpiç, kərpic sözündəndir. Kirpiçnikov – kərpiçdüzəldən, usta və bu işlə məşğul adam; +nik sənət, peşə + ov familiya düzəldən şəkilçi. **Радлов** 2.1365; 1107

Кирпичев Кузьма. Maksimov, Pavel Xrisanfoviç. Yazıçı-foklorçu. Nağılları toplayıb nəşr etdirmişdi «Dağlı nağıl-

ları» (1937), «Uçqar stant sada» (1928) əsərləri vardır. **Mac.** 4.13; 4.294 **КЛЭ** 2.934

Kirpiçev Kirpiç. Türk dillərində kirpiç, kirpic, kərpic. Qədim rus dili alınmasıdır (XIV əsr). **Радлов** 2.1365; 1107. **Фасмер** 2.238; **Шипова**,183; **Шанский** 2.117

Клыч. Pazuxin, Aleksey Mixailoviç 11.2.1851, Yaroslavl. 27.3.1919.M. Rus yazıçısı «Vorobyov dağının sirri» «Qadın qisməti» və b. psevdotarixi əsərlər kimi məşhurdur. Oçerklər, səhnə əsərləri yazmışdır.¹ **Mac.**2.63; 4.357

Клиç. Qazaxlar, qırğızlar, qaralpaqlar, özbəklər və başqa türk xalqları arasında rast gəlinən şəxs adı; «qılınc» sözündən yaranmışdır. **Bask.** РФТП. 91; **Bask.** ТЛС 64

Клычков. Лешенков, Сергей Антонович. 1.7.1899, Tver. 21.1.40. Rus sovet yazıçısı. 1908-ci ildən çap olunmağa başlamışdır. SSRİ xalqlarının (voqul, qırğız, gürcü və s.) eposlarını rus dilinə tərcümə etmişdir. Bədi yaradıcılığında Qoqol ənənələrini davam etdirmişdir. **Mac.** 2.63; 4.280; **ИРСЛ.** с.35 44,105.

¹ В.А.Гиляровский. Москва и москвичи, М. «Правда», 1978. с.291.

Клиçков. Клиç «qılınc» + ov rus dili şəkilçisi. **Вах:** «Клиç» məqaləsinə.

Кобзаревский. Qordon, Favviy Zalmanoviç. Nasir, tərcüməçi. Milliyyətə yəhudidir. **Mac.** 4.13; 4.140

Кобzarevskiy. Kobzar kobzada (qopuz) çalan adam +evskiy rus dili şəkilçisi.

Кобзаренко. Milyayev, Vasili Yevgenyeviç. 17.2.1874, Tver, Korçevsk – ? Şair və nasir. **Mac.** 2.66; 4.214.

Кобзаренко. Вах: «Kobzar» məqaləsinə.

Кобзарь. Vasilçikov, Aleksandr Alekseyeviç. 30.9.1832, Pet. – 11.5.1850. Zveniçorod. Arxeoloq. Öz yaradıcılığında Kobzar imzasından istifadə etmişdir. **Mac.** 2.66; 4.96.

Кобзарь Вах: yuxarıda «Kobzar» məqaləsinə.

Кобзарь. Rossovski; Nikolay Andreyeviç. Jurnalist. **Mac.** 2.66. 4.411

Кобзарь. Çolovski – Qreyts, Leonard Severinoviç. Dramaturq. **Mac.** 2.66; 4.517.

Кобзарь. Struyski, Pyotr Petroviç. Yazıçı. Moskva Yazıçılar Qrupu üzvü. **Mac.** 2.66; 4.457.

Kobzar. Kobzar sözü simli musiqi aləti kobza (Ukrayna) adından. Kobzar – bu alətdə çalan adam. Bu sözdən əmələ gələn Kobuzov familyası XV əsrdən işlənir. Ukrayna dilində işlənən kobza adı türk dilərindəki kobiz, qopuz, kobuz, kobus musiqi aləti adından yaranmışdır. **Радлов** 2.654; 661; 2 1036 **Даль** 2.127; **Фасмер** 2.268; **Шипова** 188. **Веселовский**, 145

Кобылянский В. Qoldberq, Vladislav (Leyzer) Aleksandroviç. 1876-1919. Jurnalist. İnqilabçı. Yəhudi ədəbiyyatı xadimi. Rus yazıçılarının əsərlərini, xüsusən poeziyası nümunələrini yəhudi (ivrit) dilinə tərcümə etmişdir. **Mac.** 2.66; 4.136. **КЛЭ** 3.75.

Кобылянский. Kobila («at cinsi») sözündən düzələn Kobilin, Kobilev, Suxovo-Kobilinlər rus familiyaları və ləqəbləri daşıyan nəsilər hələ XIII əsrdə Aleksandr Nevski vaxtında xristianlığı qəbul etmişdilər. Bu nəsil-dən Rusiyanın böyük soyları – Romanov, Şeremetyev, Epançin, Koliçev, Yakovlevlər və digər nəsilər ayrılıb artmışlar. **Bask.** РФТП. 37, 82, 91, 248, **Веселовский**, 145.

Ковров. Qrossman, Qriqori Aleksandroviç. 25.7.1863. Publisist. «Russkiy Boqatır»da 1895-97; 1901; «Obrazova-

nie» 1897-1906; «Jizn» 1899-1901 «Kievskie Otkliki» 1904-06-da bu imza ilə çıxış etmişdir.
Mac. 2.66; 4.148.

Ковров. Çexov, Anton Pavloviç 17.1.1860. Taqanroq – 2. 7. 1904 Baden Veyler. Rus yazıçısı. Çexovun xəffif psixoloji duyum, yumor, lirizmlə birlikdə böyük yaradıcılıq keyfiyyəti rus və dünya ədəbiyyatının inkişafına təsir etmişdir.
Mac. 4.515; КЛЭ т.8.483, 571. 9.39, 41, 42, 44. СЭС. 1496.

Ковров. Вах: Əvvəldə «Ковров» məqaləsinə.

Ковровский. Smirnov, Konstantin. Şair 1890-1900-cü illərdə şerlərini bu imza ilə dərc etdirmişdir.
Mac. 2.66; 4.440.

Ковров. Kover. Rus dilindəki (коворь, коврь) ən qədim (977-ci ildən işlənilir) türk sözlərindəndir: döşəmə və divarları örtməyə aqır, tüklü, fərş, xalça. Fasmer sözün birbaşa mənbəyinin bulqar (qədim çuvaş) – kavər olduğunu zənn edir. Bu sözdən knyaz Kovrovların, Kovernevlərin фамилиясы doğmuşdur.
Фасмер, 2.270; Шипова, 189; Шанский 2.180. Веселовский, 146.

Коленкор. Qerson, Aleksandr Maksimoviç 1851 M – 22.10.1888, Qurzuf. Yazı-

çı, aktyor, jurnalist. Aktyorluqla məşğul olmuş. 1875-dən ədəbiyyata gəlmiş. «Budilnik», «Oskolki», «Sirekoza», «Zritel», «Mirskoye tolk», «Razvleçenie», «Moskovskiy listok», «Peterb. listok», «Novosti» mətbu orqanlarında bu imza altında felyeton, parodiya, yumor-skalarla çıxış etmişdir. 1900-dən artıq təxəllüsdən istifadə etmişdir.
Mac. 2.67; 4.128; РП. 543.

Коленкор. Kolenkor «qələmkar» işləməli parça və bu parçadan hazırlanan əşyalar (qələmkar süfrə, dəsmal pərdə və s.). Söz türk dilinə (kalemkar) oradan fransız dilinə, buradan da rus dilinə keçmişdir. Kolenkor +ov = rus dili şəkilçisi.
Шанский 2.197.

Колпак. Старый Колпак – Qnediç, Pyotr Petroviç 18.10.1855-1927. Rus şairi, yazıçı və dramaturq, tərcüməçi. «Sever» jurnalının təsisçisi. Peterburq Sənət Akademiyasını bitirmiş, incəsənətlə bağlı çoxlu əsərləri vardır; 3 cildlik «Qədim dövrlər incəsənət tarixi» əsər döənə-döənə nəşr edilmişdir. Dram əsərləri yazmış, Şekspirdən tərcümələr etmişdir.
Mac. 3.135; 4.132 КЛЭ 2.205. РП (1800-1917) 588-589. СЭС. 314.

Колпак. Kalpak, kalabak «şapka» türk dillərindən bütün şərqi Slavyan dillərinə keçmişdir. Rus dilində həm «şapka», həm qab ağızlığı, «qapaq», lampa örtüyü, metallurgiya termini və s. geniş istifadə edilir. Stary kolpak – «köhnə kalpak» rus dilində «aciz, fəqir, müti adam»
Даль 2, 142 (Радлов 2. 234. 268;) Фасмер, 2.297. Шипова, 155, 192.

Колчак. Utyanski, İlya Osipoviç «Qolos Kaluqi» qəzetinin əməkdaşı.
Mac. 2.68; 4.483.

Колçак. Türk mənşəli rus фамилиясы. Türk dillərində kolçaq «qola deyilən bazubənd; hərbi geyim; rus dili şivələrində ustaların, sənətkarların qola paltarın üstünə geydikləri materiyadan qolçaq (paltarı tez xarab olmaqdan qorumaq üçün) və türk mənşəli rus фамилиясы Kolçak–islama qədərki türklər uşağa gözə dəyən bir çox əşyaların adlarını verirdilər; məsələn, Kolçak, Balta.
Баск. ТЛС, 151.

Колычев. Deyev, Qriqori Dmirtriyeviç 25.1.1888 Kaluqa – 1946. Rus sovet yazıçısı. Yoxsul ailədə doğulmuş, müəllim işləmişdir. 1907-ci ildən çap olunmağa başlamışdır.

İlk kitabı 1911-ci ildə nəşr olunmuşdur. İnqilabi və xalq mahnılarını da toplayıb nəşr etmiş, 1928-ci ildə təkrar müəllimliyə qayıtmışdır.
Mac. 2.68; 4.159 КЛЭ 2-553; 6-396; 7-271.

Колічев. Koliçev фамилиясы türk şəxs adı. Koliç – Qılıç < «meç, sablya» sözündən yaranmışdır. Rusiyada türk-əsilli Koliçevlər (XIV) qədim nəsil hesab olunmuşlar.
Баск. РФТП. 40; 82, 84, 91, 248; Веселовский, 151

Кондаков. Pilski, Pyotr Moiseyeviç. 1876-1942. Ədəbi tənqidçi. Felyetonçu. «Russkoe slovo», «Reç», «Russk. Vedemosti», «Rannoe utro», «Qolos Moskvi» mətbu orqanlarında bu təxəllüslə çıxış etmişdir.¹
Mac. 3.372; 4.370.

Кондаков. Kondak – Qundak türk dillərində, o cümlədən Azərbaycan dilində «tufəng qundağı» mənasını verir. Baskakov isə qundaq sözünün bu termindən də əvvəlki «körpə, çağa» mənasını göstərir. Kondak, Kondakov фамилиясына gəldikdə onlar XV əsrdə rus xidmətinə gələn türk ailəsindəndirlər. 1615-ci ildən zadəgan titulu qazanmışdılar;

¹ Бугаев А Между двух ревалюций, М., 1990, с.253.

Вах: Баск. РФТП 209. Halıkov, 63; Шипова, 195; Веселовский, 152

Кончак. Polovtsov, Anatoli Viktoroviç. 1849 – 21.1.1905. Pet. Rus tarixçisi. **Mac.** 2.71; 4.378.

Конçак. Конçак – poloves (qırçaq) xanı «İqor alayı haqqında dastan»da adı çəkilir. Knyaz İqorun oğlu Vladimir («İqor alayı haqqında dastan»ın əsas qəhrəmanları) qırçaq xanı Konçakın qızı ilə evlənmişdi¹.

Коран. Karlin, Mixail Alekseyeviç. Saratovda doğulmuşdur. Şair. XIX əsrin 2-ci yarısında yaşayıb yaratmışdır. **Mac.** 2.71; 4.220.

Коран. Koran < Quran ərəb-türk dillərindəki kuran sözündən; müsəlmanların müqəddəs kitabı; quran «qiraət, kitab». Qədim rus dilində kuran (1575-1584). Türk dillərində kuran, koran. **Радлов.** 2.551; 2.923; **Даль.** 2.161; **Фасмер.** 2.322; **Шипова.** 195.

Коркунова. Manasseina, Mariya Mixaylovna ? – 17. 3. 1903, Pet. Psixologiya və fiziologiya üzrə əsərlər müəllifi. **Mac.** 2.72; 4.300.

Коркунова. Sibir və Tibet xalqlarında korkun, "div, qorxunc, şər qüvvə" +ova şəkilçi.

Кочевой М. Коşевев, Mixail Stepanoviç. Publisist. **Mac.** 2.75; 4.250.

Коşевуу. Коşевуу <коş sözündən +evуу rus dili şəkilçisi **Вах:** Коçar, Коşевуу məqalələrinə.

Кочар. Gabrielyan, Raçiya Коçareviç 20.10.1910 – 3. 5. 1965. Erməni sovet yazıçısı «Ağ kitab» əsəri I Dünya müharibəsi illərində erməni məsələsinə həsr edilmişdir. Fanatik erməni millətçi ziyalılarındandır. 30-cu illərdən çap olunur. Hekayələr, romanlar, ssenarilər yazmışdır. «Qızıl Ulduz» ordeni ilə təltif olunmuşdur. **КЛЭ** 3.786. **ИРСЛ,** 653.

Коçar. «köçəri, köçkün»; köç söz kökü ilə bağlıdır. Коç коş «köç etmək, yer dəyişmə» bütün türk dillərində vardır. Çapaatayca Коçar «коşевник» mənasında işlədilir. Rus dilinə keçmişdir. **Радлов** 2.12.66, 2.1304 **Фасмер,** 2.357; **Шипова,** 198-199.

Кочевый. Arosev, Aleksandr Yakovleviç. 1890, Kazan – 10.2.1938. Sovet dövlət xadimi. Yazıçı. Ukrayna hərbi tribunalının rəisi işləmişdir.

(1920). Fransa, Litva, Çexoslovakiyada diplomatik işlərdə çalışmışdır. «Sena sahilləri», «Rişələr» romanları, «Leninin izi ilə». «V.İ.Lenin haqqında», «V.İ.Leninin tərcümeyi-halına aid materiallar» sənədli, əsərlər yazmışdır. **Mac.** 2.75; 4.42; **БСЭ** 2.254; **КЛЭ** 1.342; 9.422; **ПСЭ.** 23; **СЭС.** 78.

Коşевуу. (кочь, кочевать, кочевья sözündən) türk dillərindən (коç «yürüş, yerdəyişmə, səyahət, düşərgə») alınmışdır +ev +у şəkilçi. **Радлов.** 2.1286; **Фасмер,** 2.357; **Шипова,** 198-199.

Кочубеевна. Kosaç, Olqa Petrovna. 5.7.1849, Poltava – 4.10.1930, Kiyev. Ukrayna yazıçısı, publisist, etnoqraf, akademik. Lesya Ukrainkanın anası. Poema, təmsil, şeir, hekayələr, povestlər, pyeslər, görkəmli adamlar haqqında xatirələr, mədəniyyət və etnoqrafiyaya aid əsərlər müəllifi. «Rodnoy kray» jurnalının redaktoru (1907-1916) olmuşdur. **Mac.** 2.75; 4.248; **КЛЭ** 6.114; **БСЭ.** 21.264.

Коşубеевна. Коçубəylər nəslі Kırımdan çıxmışlar və məşhur tatar əsilzadələrindən (Çingiz xan nəslindən) sayılırdılar. Bu nəslin varislərindən biri – Puşkinin «Polta-

va» poemasındakı Коçубeyin babası XVI əsrdə xristianlığı qəbul etmiş və Malorosiya qoşununda hərbi xidmətə başlamışdır. Ukraynanın fəthindən sonra rus taxtacına sədaqətlə xidmət etmişdir. Odessa şəhərinin 1789-cu ilə qədər adı olan Hacıbəy, Kaçibey adı ilə bağlılığı ehtimalı da vardır. **Баск. РФТП.** 125.

Кошевой. Konisski, Aleksandr Yakovleviç. 6.8.1836 – 29. 11.1900, Kiyev Ukrayna yazıçısı. Şair. **Вах:** «Burkun» məqaləsinə.

Коşевуу. Коşевуу – vəzifə, rütbə adı. Коş – «düşərgə, ordugah» sözündən yaranmış, «starşına, коş başçısı» deməkdir. Türk dillərindən alınmadır. +evуу rus dili şəkilçisi **Радлов** 2.635; **Фасмер,** 2.359.

Крымов. Beklemişev, Yuri Solomonoviç. 1908, Pet. – 1941. Rus sovet yazıçısı, kinossenariçi. Rus yazıçısı Beklemişevanın oğlu. Əsərləri – «Hünər», «Dərbənd tankeri», «İnjener», «Altaq üstündən körpü» sosialist quruculuğuna həsr edilmişdir. II Dünya müharibəsində həlak olmuşdur. **Mac.** 2.82; 4.58; **КЛЭ.** т.3; 856-857; **РПДВ.** 381; **ИРСЛ.** 34; 256,362.

¹ Кононов А.Н. История изучение тюркских языков в России, с.13

Крымов. Kırımov – Kırım vilayətinin adından. Uşaqkən tətillərini keçirdiyi Kırımın təbiətinə vurulmuş bu adı təxəllüs götürüb onu familiyanın yerinə işlətmişdir.¹
КЛЭ. 2,294.

Кубань. Qudkov, İlya Sergeyeviç. 16.7.1911, Bejetsk şəhəri. Diyarşünas. Bu imza ilə dövrü mətbuatda çıxış etmişdir.
Мас. 2.83; 4.114.

Кубан. Tarixi vilayət. Qədim Kuban torpağı və çayı adından. Kuban müasir Krasnodar və Stavropol vilayətlərini əhatə edirdi. Kuban ~ kuman poloveslərinin ümumi adı. Macarıstan (uqlar) və oğuzlar, eləcə də qədim Vizantiya mənbələrində onları belə adlandırırdılar. XIX əsrin 70-ci illərindən Rusiya imperiyasına ilhaq edilmişdir.
Баск. ТЛС. 86,123,127. КЛЭ. 2,399.

Артем Кубанец. Zdaneviç, Vladimir Proxoroviç, 1894-iyun 1922, Kislovodsk. Jurnalist.
Мас. 1.110; 4.191.

Артем Кубанец. «Kubanlı Art-yom». Kuban tarixi vilayət və çay adı.
Вах: «Kuban» məqaləsinə.

¹ Суперанская А.В., Сулова А.В. Современные русские фамилии, М., 1981, с.143.

Кубанский. Benşteyn, Nikolay Arxipoviç. 1888. Yazıçı.
Мас. 2.83; 4.62.

Кубанский. Kuban – tarixi vilayət və çay adı.
Вах: «Kuban» məqaləsinə.

Кубанский. Voronoviç, Modest Petroviç. Jurnalist. «Slayyanin» jurnalının əməkdaşı.
Мас. 2.82; 4.114.

Кубанский. Kubanlı < kuban + skiy rus dili şəkilçisi.
Ətraflı bax: «Kuban» məqaləsinə.

Кубанский Георгий. Şinkar, Georgi Vladimiroviç. 1907-1976. Dramaturq. Uşaqlar üçün pyeslər yazmışdır.
Мас. 4.14; 4.527.

Кубанский Георгий. «Kubanlı Georgi» < kuban + skiy rus dili şəkilçisi.
Ətraflı bax: «Kuban» məqaləsinə.

Кубанский. Pyatkin, Yevgeni Osipoviç, 6.1.1885, Simbirsk. Şair, dramaturq, fel-yetonçu.
Мас. 2.83; 4.394.

Кубанский. Kuban + skiy rus dili şəkilçisi.
Вах: «Kuban» məqaləsinə.

Кубанин. Pospelov, Vitali İqnatoviç. Ədəbi tənqidçi.
Мас. 4.14; 386.

Кубанин. «Kubanlı» < kuban +in rus dili şəkilçisi.
Ətraflı bax: «Kuban» məqaləsinə.

Кудеяр. Fyodorov, Nikolay İvanoviç. Teatr tənqidçisi. «Voen-niy qolos», «Jizn», «Russkoe Delo», «Yujnoe Slovo» nəşrlərində əməkdaşlıq etmişdir. Yaradıcılığında bu təxəllüsə müraciət etmişdir.
Мас. 2.83; 4.487.

Кудеяр. Kudayar, Xudayar şəxs adı. Tarixi şəxsiyyət. Qaçaq. Rusiyada onun haqqında nəğil və əfsanələr geniş yayılmışdır. N.Nekrasov bu əfsanələrin bir neçə motivini işləyərək «Rusiyada yaşamaq kimə xoşdur?» poemasında istifadə etmişdir. Onun haqqında folklor materialları toplanmışdır¹. Dekabrist şair V.Küxelbeker «Kудеяр» poemasını yazmışdır.
Веселовский, 188; Прид. им.218.

Кулунтай. Protodyakonov, Vasili Andreyeviç. 1.11.1912, Ust-Aldan, Yakutiya Yakut sovet şairi. İctimai xadim. Moskvada təhsil almışdır. 1932-ci ildən çap olunur. Yakutiya Nazirlər Sovetinin sədri, Yazıçılar İttifaqının sədri vəzifələrində işləmişdir. «Qızıl Tayqa-

¹ П.И.Якушкин. Сочинения «Современник», М., 1986, с.181-184.

да», «Gənc ürəklər», «İlk qarçıqəkləri», «Qızıl toxum» dramlarında və eləcə də hekayə və povestlərində vətənpərvər duyğular, qəhrəmanlıq örnəkləri tərənnüm edilir.
КЛЭ т.6.54;ТЭ, 4, с. 479.

Кулунтай. Sözü tərkibi kulun +tay «day», «dayça», «day-laq» ibarətdir. Rus dilindəki türk mənşəli fəmilialardan olan Karatayev vahidində də «day» sözü vardır. Kalantay Qızıl Orda əsilzadəsi (1343); Rus fəmiliası XVI əsrdən. Ayrıca rus dilindəki Kollontay (əslində Kuluntay) fəmiliası özü türk dillərindəki kulun+tay sözlərilə bağlıdır².
Веселовский, 150

Куманин. Byakin, Aleksey İvanoviç. XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmiş Sovet yazıçılarının Leninqrad şöbəsinin üzvü olmuşdur.
Мас. 2.85; 4.90.

Куманин. Kuman – Qırçaqları Avropada kuman, kun, valan, bleven, plavkov adlandırılırlar³. Kumanin, Kumanlin rus fəmiliası.
Веселовский 171

² Трубаков О.Н. Из материалов для этимологического словаря фамилий России, Этимология, 1966, М., Наука, 1968 3-53, с.40,

³ Кудряшов К.В. Про Игоря Северского, про землю Русскую, М.1955, с.14

Кумач. Lapin, Nikolay 1905-1941. Rus sovet yazıçısı. Jurnalist. Redaktor işləmişdir. «Cəbhədən məktub» «Uzaq Şərq hekayələri» və s. oçerklər yazmışdır. Müharibədə həlak olmuşdur. **Mac. 2.85; 4.270; СЭС. 687.**

Кумаç. Вах: «Lebedev-Kumaç» məqaləsinə.

Кумач. Лебедев-Кумач. Lebedev, Vasili, İvanoviç 7.7.1889-1949 M. Rus sovet şairi. Yazıçı. Dövlət Mükafatı laureatı. Vətənpərvər və nikbin əhval-ruhiyyəli kütləvi sovet mahnı janrının yarıdıcılarından. «Vətən haqqında nəğmə», «Şən uşaqlar marşı», «Müqəddəs hərб» şeir və nəğmələri məşhurdur. Bəzi şeirləri Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdur. Üç ordenlə təltif edilmişdir.

ASE, 6.176. Mac. 2.85; 4.272
КЛЭ 4.77, 922; 6-1036 ИРСЛ
с.295-297, РПДВ 405-406
Прид. им. 196-197.

Кумаç. «qumaş, kumaş» – rambıq parça. Əsasən qırmızı rəngdə olur. Tatar dilində kumaç, rus dilində kumaç, kumaçnıy (sifət) işlədilir. **Радлов, 2.1048; Фасмер, 2.415; Шипова, 206-207.**

Курагин. Голохвостов, К.К. XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllə-

rində fəaliyyət göstərmişdir. Macəra yazıçısı. «Abrek və ya qan intiqamı», «Ali Paşa – Skutariyski», «Şamil», «Cəsur tatar süvarisi knyaz Yarança», «Saray təlxəyi Balakirev haqqında lətifələr», «Məşhur Moskva xəfiyyəsi Vanka-Kain» və s. əsərləri macərəlarla dolu tarixi əsərlərdir.

Mac. 2.85; 4.135; РП (1800-1917) 617-618.

Курақин. Тəхəллүс Курақин түрк мənşəли rus familiyasından düzəlmişdir. Bu soyadının əsasında түрк sözü «qu ru, boş, məzmunuz», «xəsis, bərk: qaşqabaqlı, sərt adam» mənaları durur. **Баск. РФТП. 42-43.**

Кн.Курагин. Прохоров, Владимир Алексеевиç. 1858 – 17. 9. 1897. M. Rus yazıçısı. **Mac. 2,35; 4.319.**

Кн.Курақин. Вах: «Курақин» məqaləsinə.

Кураатов. Nikolay – Zayonçovskaya, Nadejda Dmitriyevna 20.5.1825, Ryazan – 8.6.1889, Peterqof. Yazıçı. İctimai xadim. **Mac. 2.85; 4.190.**

Куратов. Куратовлар – түрк sülaləsidir. Soy adı түркçə kır atı "bozkır atı" sözündən yaradılmışdır. Tarixdə 1540-cı il-

də Astarخان elçisi knyaz Kuratov məlumdur. **Halikov, 68.**

Курганов. Esterkin, Oskar İyermeyeviç. Yazıçı. «Amerikalılar Yaponiyada», «Sərgərdanlıq illəri» və s. nəsr əsərləri bu təхəллүslə çap olunmuşdur.

Курганов. Курқан qədim түрк dillərində kurқан, korğan «qala», «istehkam» Qədim rus dilində kurқан (1224-cü ildən) «qala», «hündür torpaq sədd»; «məzar təpəsi» sonralar mənaca dolğunlaşaraq «gözətçi kurqanı, istehkam» mənalarında rastlaşır. Курқанов, Курқоновski – rus dilindəki түрк mənşəli familiyalardandır. **Радлов 2.940; 2.570; 2.572. Срезневский 1.1977; Баск. РФТП, 86; Веселовский, 172 Фасмер 2.424; Шипова 211.**

Курганов. Jukov, Viktor Vasilyeviç 1857-31.12.1908 Şair. **Mac. 2.85; 4.186.**

Курганов. Kunrişevskiy, Boleoslav Stanislavoviç. Kupletist. Bədii söz ustası. **Mac.2.85; 4.263.**

Курқанов. Курқан qala, istehkam, təpə, məzar təpəsi +ov rus dili şəkilçisi. **Daha ətraflı bax: yuxarıda «Kurқанов» məqaləsinə.**

Курқанов. Mogilnikov, Georqi Semyonoviç. Sibirli jurnalist. **Mac. 2.85; 4.321.**

Курқанов Курқан «istehkam, təpə, qəbir təpəsi, gözətçi qülləsi» +ov rus dili şəkilçisi. **Ətraflı bax: «Kurқан» məqaləsinə.**

Мадаме де Курдюкова. Əsil adı – Myatlev İ.P. 28.1.1796 – 13.2.1844. Rus şairi. Senator ailəsinə mənsubdur. Varlı mülkədar, sarayda xidmət etmişdir. Ev təhsili almış, uzun zaman xaricdə yaşamışdır. Kəskin kupletlər ekspromptlar, kalamburları ilə məşhur idi. Dövrünün şair və yazıçılarına böyük təsiri olmuşdur. **Mac.2.172; 4.328. КЛЭ. Т. 5. 54-55; РП.1971. с.451**

Madame de Kurdyukova. Madame (fr.) de zadəganlıq bildirir) +Kurduk түрк dillərində kuyruk, kudruk küduruk sözündəndir. Kurduk – quyuq rus dilində həm ləqəb, həm də familiya kimi işlədilir. Kurdukovskaya – Terek çayı boyunda 1712-ci ildə Qafqaza köçürülmüş kazakların məskəni **Баск. РФТП 37; Шанский 2.452; СИЭ, т.3. 704; Радлов 2. 1004; Веселовский, 172; Фасмер, 2.424; Шипова, 212**

Куренев. Хейфетс, Григори Самойлович. Şair. (XX əsr).

«Döyüşlü kəşfiyyat», «Təy-yarə uçuşa hazırdır» şerlər kitabı vardır.
Mac. 4.14; 4.499.

Куренев. Курень «kazak kəndi, köşk, daxma, çadır; kuren iz-diham, döyüşçü bölüyü, qədim çığatay dilindən alınma-dır. Qoşunda ayrı-ayrı bö-lüklər, onların toplanış yer-lərinə görə kuren adlanır. Bölüyə kuren atamanı rəh-bərlik edirdi. Qoşunda kurenə daxil olan kazaklar ümumi evdə (bu ev kuren adlanırdı) yaşayırdılar və ümumi təsər-rüfata malik idilər. Tarixən Zaporojye Seç qoşunu və düşərgəsi. Курен indi Uk-raynada düşərgə, ev, təsər-rüfat, şalaş; bostanda, bağ-da qarovulçu damı; 2. Uk-raynada adi kənd evi. Kuren, Kurenov, Kurenok, Kurenkov – rus familiası.
Фасмер. 2, 425; Шипова, 212. БСЭ т.14.31. Веселовский, 172.

Кучишвили. Çxeidze, Georgi An-dukanaroviç. 17.10. 1886, Telav – 20.1.1947, Tiflis. İnqilabçı proletar yazıçısı. Milliyyətçə gürcüdür. 1914-cü ildə ilk şeirlər kitabı çıxmış, şeirlərinin mövzusu kasıb həyat idi. Şeirlərində gürcü klassik şeir ənənəsinə sadıq qalmışdır. «Şərəf nişanı» ordeni ilə təltif olunmuşdur.
БСЭ 14. т.с.63; КЛЭ 3-932;

Кuçишвили. Təxəllüs «küçə» sözü-n-dən və gürcü dilinə məxsus familiya düzəldən şəkilçidən (şivili) əmələ gəlmişdir. «Kü-çəuşağı» mənasını verir.
Скрывшие..., 117.

Кuçукашвили. Mqvimeli, Şio İlla-riovniç 12.2.1866, Karelia – 28.11.1933, Tbilisi. Gürcü sovet şairi. Gürcüstanın Əməkdar yazıçısı. Uşaqlar üçün yazmışdır. Təbiiyyəti şeirləri uşaqları əməyə, təbiətə, həyata, sevgiyə hə-zırlayır. «Pioneri» və «Ok-tombrel» jurnallarında əmək-daşlıq etmişdir.
КЛЭ 4.722.

Кuçукашвили. Kiçikaşvili. Kiçik < küçük < türk dillərində ba-laca, xırda; məcazi mənada «boş, yüngül (məsələ) +aş-vili gürcü familiya düzəldən şəkilçi.

Кучумов. Marşak, Samuel Ya-kovleviç. 22.10.1887, Voro-nej – 4.7.1964 M. Şair, ya-zıçı, tərcüməçi. London Uni-versitetində təhsil almışdır. 1920-ci ildə Krasnodarda uşaqlar üçün teatr yaratmışdır. Marşak uşaqlar üçün nağıllar, tapmacalar, mahnı-lar, pyeslər irs qoyub get-mişdir. Şeksprin sonetlərini, U.Bleykin, R.Kiplinqin, A.Mil-nin, E.Lirin mahnı və balla-dalarını tərcümə etməklə

rus poeziyasını bir daha zə-nginləşdirmişdir.
Mac. 2.86; 4.305; БСЭ. 15.430; КЛЭ. 4.674; 6.492.

Кuçумов. – Kuçum ~ Koçum xan adından (? – 1598). Si-bir xanlığının sonuncu ha-kimi. Şeybanilər sülaləsin-dəndir. Rus qüvvələrinə qarşı inadlı mübarizə apar-mış, 1585-ci ildə Ermakı məğlub etmişdir. Oğlu Əli xana hakimiyyəti tapşırıb özü Sibirin müdafiəsində müharibələrə girişmişdir. 1598-ci ildə müəmmalı şə-kildə öldürülmüşdür.

Кюнде. İvanov, Aleksey And-reyeviç. 4.1.1898, Suntar ulusu, Amqa ray. – 30. 10. 1934, Yakutsk. Yakut (sa-ka) yazıçısı. İlk yakut dər-sliklərinin müəllifi. Müəllimlər Seminariyasını (İrkutsk) bi-tirmişdir. Onun şeirləri yur-dunun mənzərə lirikasının gözəl nümunələrindən sayılır. Hekayələr, pyeslər, tən-qidi məqalələr yazmışdır. Bakıda I Türkoloji qurultay-da (1926) iştirak etmişdir.
КЛЭ 3.35; 8.1072-1074; БСЭ 10.9.; СЭС 472
«Ədəbiyyat qəzeti» 1998.6.11. №-43 (3116)

Кюнда. Künde «parlaq, işıqlı, günəşli» «gün» (günəş) sö-zündən yaranmışdır.
Скрывш. 113.

Кызыл. Boqaçev, Arxip Kuzmiç. Publisist. Təxəllüsü Kızıl ol-muşdur.
Mac. 4.72.

Кızıl türk mənşəli ləqəbdir. Türk dilləri vasitəsilə rus dilinə keçmişdir.
Баск. РФТП. 8.

Лазурин. Bayevski, Solomon Moiseyeviç. Dramaturq.
Mac. 2.111; 4.49.

Лазурин. Lazur əsli farsca: Laçi-vərd 1.tünd göy rəngli qiy-mətli daş 2.bu daşın rəng-ində olan, göy rəngli.
ƏFL 312.

Лазурин. Bortniçenko N.S. İnqi-lab illərində bir sıra qəzet-lərdə korrektor işləmiş, jurnalistliklə məşğul olmuşdu.
Mac. 2.111; 4.79.

Лазурин. Lauzur +in rus dili şəkilçisi.
Бах: Əvvəldə «Лазурин» məqa-ləsinə.

Лапшин. Tsonqlinski. 1920-ci illərdə «Pravda» qəzetinin müxbiri.
Mac. 2.112; 4.507.

Лапшин. Lapşa «əriştə» + in fa-milya düzəldən şəkilçi. Lap-şa, Lapşin XVI əsrdən rus familiaları.
Веселовский, 177.

Лачугин. Qriqoryev, Leonid Mi-xayloviç 1879 – ? Yazıçı və dramaturq.
Mac. 2.113.

Laçıqa türk dillərindəki alaçıq rus dilində «kasıb, miskin ev, daxma, çovustan» mənasını daşıyır.
Радлов, 2.362; Фасмер, 2.468; Шипова, 220.

Лебедев. Qusev (Orenburqski) Sergey İvanoviç 1867, Orenb. – 1967, Nyu-York. Rus yazıçısı Ufa ruhani məktəbini bitirmişdir. Mordva kəndlərində xristianlığın yayılması və möhkəmləndirilməsi işinə xidmət göstərmişdir. Müşahidə etdiyi ağır güzəran, əhalinin dilənçiləşməsi onun əsərlərinin («At oğrusu» «Son saat», «Kor», «Uzaq nahiyədə» və s.) əsas mövzusunun təşkil edir. Oktyabr inqilabından sonra mühacirətə getmişdir.
Mac. 2.113, 4.153 КЛЭ 2.458, БСЭ т 7. с.461.; СЭС.352

Lebedov. Lebeda, loboda bitki adı +ov rus dili şəkilçisi. Tatar dilində alabota (Kodex Kumanikusda alabuta) türk dillərində alabuta, alabota, alabata. Yarpaqları tozlu ağ rəngdə, qida üçün istifadə olunan bitki. Türk dilində laboda at ispanağı «konskiy şavel». Лебедь, Лебедев, Лебедка rus familiyası və təxəllüs.
Радлов, 1,351; 1,367; 4,1713; Фасмер, 2,469; Шипова 220-225.Веселовский178.

Лебедев. Nikolayev, Mixail Ədəbiyyatşünas. XIX əsrin ikinci yarısında yazıb yaratmışdır.
Mac. 2,113; 4,338.

Lebedev. Lebed bitki adı + ev rus dili şəkilçisi.
Ətraflı bax: Yuxarıda «Lebedev» məqaləsinə.

Лебедев. Şmitqof, Vladimir Georgiyeviç. Yazıçı.
Mac. 2,113; 4,53.

Lebedev. Lebed bitki adı +ev rus dili şəkilçisi.
Bax: Əvvəldə «Lebedev» məqaləsinə.

Лебединский. Mogilyanski, Mixail Mixayloviç. 22.11.1873 Çerniqov – 1942. Publisist Ukrayna neoklassik ədəbi qrupuna daxil idi.
Mac.2.113; 4.321; КЛЭ 5.229

Lebedinskiy. Lebed bitki adı +inskiy rus dili şəkilçiləri.

Лейла. Axmatova, Yelizaveta Nikolayevna 2.12.1820, Astarxan – 12.4.1904, Peterb. Yazıçı və tərcüməçi Zadəgan ailəsindən çıxmışdır «Ögey ana», «Bizim qadınla bağlı işlərimiz və başqaları haqqında Moskvayanı salnamə», «Mənim dostumun macəraları», «Parlaq partiya» romanlarını yazsa da, özünü tərcüməçi hesab edirdi. J.Sand, V.Hüqo, Ç.Hol-

linz, Tekkerey, Jül Vern və s. tərcümələr etmişdir.
Mac.2.115; 4.46; РП (1800-1817) с.128-129. Скрывш.134.

Leyla. Leyla – (əslə ərəbcə) gecə sözündən. Məcəzi mənada «gözəl, əsrarəngiz». Şərq ölkələrində geniş yayılmış qadın adı.
Bax: ƏFL, 313.

Лейла. Saqatelyan, Parandzem 1864-1915 erməni artisti. Qafqaz və Rusiya şəhərlərinə qostrola çıxmış, İranda çıxış etmişdir. Komediya əsərlərində fəaliyyət göstərmişdir. Xarakter aktrisa olmuşdur.
ТЭ, 4,277.

Leyla. Bax: əvvəldə "Leyla" məqaləsinə.

Лейлиханов. Yegiazarov (Equazaryanu) Solomon Adamoviç 1852 – ? Zaqaqaziya tarixçisi. Bu təxəllüslə yazıb yaratmışdır.
Mac. 2.115; 4.177.

Лейлиханов Leyli «gecəyə mənsüb, gecəlik» leyl gecə+i «mənsubiyyət şəkilçisi»ndən yaranmışdır. Xan «hakim titulu» türk dillərində han, xan, xaqan «hakim titulu, sultan»+ov rus dili şəkilçisi.
Радлов 2,1662; 2,1663; Фасмер 4,221; Шипова,361; ƏFL,313.

Ленкоранский. Ленкоранго. Vasilyev, Pavel Andreyeviç 1900-cü illərdə «Arqus» jurnalında bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir.
Mac.2.116;4.96.

Ленкоранский. Ленкоранго. Тəxəllüs Lənkəran şəhərinin adı ilə bağlıdır.

Лимонов. Savenko, Eduard Veniaminoviç. 22.2.1943. Şair, nasir, publisist. Şeirləri əlyazma şəklində yayılmışdır. İdeya fərqləri üzündən 1974-də ABŞ-a mühacirət etmişdir. Demək olar ki, bütün əsərləri avtobiografikdir: «Bu mənəm, Ediçka», «Uğursuz adamın gündəliyi», «Cəlad», «Yeniyyətə Savenko», «Gənc yaramaz». Fransa vətəndaşlığını qəbul etmişdir.
РПДВ с.413-414.

Лимонov. – limon, lumu, limu (əslə ər.) Türk dillərində limu, lumu, limun, «limon-işlənilir». Радлов. 3.759;3.751; ƏFL, 319.

Maari Qurgen. Əcəmyan Qurgen Qriqoryeviç 1.8.1903, Van Türkiyə 17.6.1967, Yerevan. Erməni sovet yazıçısı. Şeirləri Yesenin təsiri ilə yazılmışdır. Əsərləri daşnakların fitvası ilə ermənilərin I Dünya müharibəsində üzvləşməli olduqları hadisələrə həsr olunmuşdur. «Şərəf ni-

şanı» ordeni ilə təltif olunmuşdur. A. İsağakyan «Əbül-Əla Məərri» poemasında onun obrazını yaratmışdır. **КЛЭ 5.484; БСЭ т. 15. с.136; АСЕ 6. 483.**

Mari. Ərəb mütəfəkkiri və şairi Əbül Əla Əhməd ibn Abdulla Məərinin (973-1057) şerləri dərin, bədbin ruhlu və qəlbə sirayətədicə Məəriyə Mütənəbbinin güclü təsiri olmuşdur.

Могомет Риза. Mikaelyants, Arakel Boqdanoviç. Jurnalist. XX əsrin əvvəllərində yaşayıb-yaratmış, «Stoliçnaya Molva» mətbu orqanında əməkdaşlıq etmişdir. **Мас. 2. 172; 4.312.**

Мақомет Риза Мəһəммəd Rza əпənəви şərqli, xüsusən İran mühitində yayılmış adlandır. Мақомет < Мəһəммəd «bəyənilmiş, mədh edilmiş» + Riza. 1) razılıq, məmnunluq, razı olma, qane olma; 2) «süd əmmə» ƏFL, 523.

Родственник Магомета. Stroeв, Vladimir Mixayloviç 22. 2.1812 – 6.7.1862, Pet., Jurnalist, tərcüməçi. **Мас. 3.33; 4.457. М.Ю.Лермонтов в воспоминаниях современников. М. 1972, с.424.**

Rodstvennik Maqometa. «Məhəmmədin qohumu». Maqo-

met < Məhəmməd «bəyənilmiş, mədh edilmiş» deməkdir. **ƏFL, 523.**

Мамонов. Qromov, İqnat Vlastimiroviç 29.1.1884, Voronej, 15.2.1971. Sovet partiya və dövlət xadimi. Vətəndaş müharibəsi illərində Altayda partizan hərəkatı rəhbəri. Sibirdə rəhbər vəzifələrdə işləmişdir. Haqqında kitablar yazılmışdır. Lenin adına «Qırmızı Əmək Bayrağı» ordeni ilə təltif edilmişdir. **БСЭ т 7. с.349; СИЭ т 4. с.798.**

Мамонов. Mamonov familiası (təxəllüsü). Mamon < mömin, sakit, saleh, doğrucu, məriban adam, dindar; qanıqulu, acgöz» ləqəbindən doğulmuşdur. **Веселовский 193; Баск. РФТН 56-57; ƏFL, 395.**

Мамонов. Rozanov, İvan Nikonoroviç 8.8.1874, Morşansk – 22.11.1955. Rus ədəbiyyatçısı, tənqidçi. **Мас. 2.176; 4.407.**

Мамонов. Mamon < «mömin» sözündəndir. **Вах: Əvvəldə «Мамонов» məqaləsinə.**

Мансуров. Vollerşteyn, Sesilya Lvovna (8.3.1897) Sovet aktrisası. SSRİ Xalq artisti olmuşdur. Vaxtanovun yetirməsidir. Yaradıcılığına zərif yumor

coşğun emosionalıq, ifadəlilik xasdır. Pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuş, Şukin məktəbində professor vəzifəsində çalışır. «Qırmızı Əmək Bayrağı» ordeni ilə təltif olunmuşdur. **БСЭ т. 15, с.337.**

Мансурова. Mansurov soyadı türk mənşəli rus soyadlarından. Bu ailənin xristian şəcərəsi İvan Kalita zamanı Qızıl Ordadan rus dövlətinə köçüb gələn Mansurov Alivtey Şigildiylə (Şahgəldi) başlayır. Bu soyad Mansur türk adı (qalib, qalibiyyət) ilə bağlıdır. **Веселовский, 193; Баск. РФТН 59-60; ƏFL, 356.**

Масалова. Orlova, Mariya Qriqoryevna 1780 – ? Tərcüməçi. **Мас.2.181; 4.351.**

Masalov. Masalov və Masalskiy soyadlarının əsasını təşkil edən canlı rus dilindəki moslok, moslak, mosolijitsa, moslina, mosolıqa «dilənçi, kətan alıcısı» mənaların ifadə edir. Bu sözlərin əsasında məsul «tələb olunan, təmənna, xahiş olunan» ticarət aləmində tez-tez rast gəlinən termin durur. Baskakov bu sözün kuryer, bələdçi vəzifələrini yerinə yetirən adamlara aid olduğunu, nəhayət ləqəb və fəsilələr yaratdığını göstərir. **Баск. РФТН 156-157.**

Маяков. Trefolev, Leonid Nikolayeviç 9.9.1839, Yaroslavl - 28.11.1905. Rus şairi. Zadəgan ailəsində doğulmuşdur. Şerləri kəndlilərin fəqirliyi haqqındadır. Bir çoxu xalq mahnısına çevrilmişdir. 1857-ci ildən çap olunur. «İskra», «Budilnik», «Os-kolki»də əməkdaşlıq etmişdir. Qərbi Avropa şairlərini rus dilinə tərcümə etmişdir. **Мас. 2.182; 4.475; БСЭ т.26. с.192; РП 1971, с.638-639; КЛЭ 7-614; СЭС, 1354.**

Маяков. Mayak işarə, siqnal, bayraqlarla və s. verilən işarə, göstəriş, xüsusən müharibələrdə uzaqdan döyüşən qoşuna verilən xüsusi işarə, siqnal. Qədim türklərdən (qırçaqlardan) rusa keçmişdir.

Меликов. Mixaylov, Mixail Lari-onoviç 1829-1865 Rus yazıçısı, inqilabçı. «Sovremennik» jurnalının əməkdaşı, **Мас. 2.184; 4.318; СЭС, 814. Вах: «Karmannikov məqaləsinə.**

Melikov. Melik < məlik, hökmdar, padşah, «hakim, vali» + ov rus dilində fəsiləyə düzəldən şəkilçi. Melikov rus fəsiləsinin ilk nümayəndəsi Semen Melik 1380-cı ildə Kulikov çölündə öldürülmüşdür. Ondan Melikovlar soyu, daha sonra ruslaşdırılmış Milyukovlar başlayır. **Веселовский 196; ƏFL 349.**

Мен. Kovrovski, Pyotr Petroviç jurnalist. XX əsrin 30-cu illərində "Pravda" qəzetinin əməkdaşı. **Mac.** 2,205; 4,235.

Мен. Men-mən türk dillərində əvəzlik, birinci şəxsin təki; rus dilindəki türkizm men "ağırlıq ölçüsü"; batman, bezmen sözlərinin tərkibində də bu söz var.

Меджет Паша. Mendeleyeviç, Rodion Abramoviç 1867-28. 4. 1927 M. Şair. Parodiyaçı. **Mac.** 2.186; 4.310.

Меджет Паşa. Məcid Paşa <Məcid (əslə ərəbcə) «əzəmətli, görkəmli», paşa Türkiyədə (XX əsrin 30-cu illərinə qədər) və bir sıra müsəlman ölkələrində yüksək hərbi, «general rütbəsi», Türk sözləri «baş ağa» sözündən yarandığı ehtimal edilir. **Радлов, 4, 1200; Шипова, 258; ƏFL, 380.**

Мирза. Roşteyn, Fyodor Aronoviç 1871, Kovno (Kaunas) - 30.8. 1953. Sovet tarixçisi və ictimai xadim, akademik. 1920-ci ildən diplomatik və partiya işlərində çalışmışdır¹. 1921-1922-ci illərdə RSFSR-in İranda səfiri, sonra «Mejdunarodnaya jizn» jurnalının redaktoru işləmişdir. Əsərləri beynəlxalq əlaqələrə həsr

¹ Агаев С.Л. Советское ирановедение 20-х годов. М., Наука, 1977 с. 40.

olunmuşdur. Ədəbi təxəllüsü Mirza olmuşdur. **СИЭ т.12. с.225-226.**

Мирза. Şərq xalqlarında titul yüksək rütbə, katib və bəla adamlara hörmətli müraciət **Шипова, 235; СЭС 1143, ƏFL, 388.**

Мирза Искандар оглы. Namezeb – Bezemen, fon Aleksandr Adolfoviç 1850-1894 Pet. Jurnalist və rəssam. **Mac.** 2.188. 4.57.

Мирза İskandar. Mirzə İsgəndər adı Mirzə «əmir, katib», İskəndər müəllifin özünün Aleksandr adının Şərq ələmində qarşılığıdır.

Мирза Мелик. Qriqoryev, Vasili Vasilyeviç 15.3.1816 S.Pet. 19.12.1881, Pet. Şərqşünas. **Mac.** 2.188; 4.146. **Вах: «Бабаджанов» məqaləsinə.**

Мирзя ага Тябризи. Mirzə Melkom xan 1833, İran, Təzə Culfa – 1908, Lozanna. İran dövlət xadimi. Yazıçı. Kübar erməni ailəsində doğulmuş Parisdə təhsil almış, Şahın şəxsi tərcüməçisi olmuşdur. İranın Türkiyədəki, Misirdəki səfirliklərində çalışmış, İngiltərə və Romada səfir olmuşdur. Mirzə ağa Təbrizi təxəllüsü ilə satirik pyeslər yazmışdır. Mirzə Fətəli Axundovla yazışmışdır. **КЛЭ 4.553.**

Мирзə ağа Тəбризи təxəllüsü Mirzə (titul), ağа (böyük, varlı) Təbrizi (Təbriz+i mənsubiyyət şəkilçisi) sözlərindən yaranmışdır.

Мирза Турген. Tolstoy Aleksey Nikolayeviç. Rus yazıçısı və ictimai xadim. **Mac.** 2.188; 4.472. **Вах: «Bulqarin» məqaləsinə.**

Мирза Турген Mirza türk dillərində titul, yüksək rütbə; turgen – qızgın, dəlisov, coşqun xarakterli (adam) ləqəbindən soyadı doğmuşdur. Turgenlərin ulu babası Mirza Turgen böyük knyaz Vasilinin zamanında Qızıl Ordadan ayrılıb Rusa keçmiş və xaçlanmışdır. Bu nəsilə bağlı Rusiyada Turqenevo kəndi (Vladimir vilayəti) adları vardır. A.Tolstoyun anası Turgenyevlər nəslindəndir. Yazıçı anasının qızlıq familiyasını özünə təxəllüs götürmüşdür. **Баскаков. РФТП; Веселовский 326; ƏFL 388; БСЭ, 13, с.181.**

Миршаб. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Şərqşünas, etnoqraf. **Mac.** 3.373; 4.289.

Миршаб. Mirşəb – qarovul rəisi, zabit. Gecə qarovulçusu. Mir < əmir 1. rəis, başçı, rəhbər; 2. seyid nəslindən olanların adına artırılan söz, titul. Şəb, gecə, axşam>

Mirşəb qarovul rəisi, gecə qarovulçusu, zabit. **ƏFL, 389, 774.**

Муратова. Vladimirova, Yelizaveta Pavlovna. Yazıçı. Ədəbiyyata XX əsrin başlanğıcında gəlmişdir. **Mac.** 4.15; 4.108.

Муратова. Muradova, murat (əslə ərəbcə) – mürad 1) istək, xahiş, kam 2) «məq səd, məram» sözündən və +ova rus dili şəkilçisindən yaranmışdır. Muratovlar rus familiyası (XV əsr) **Веселовский, 208; ƏFL, 423.**

Мурзук. Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç. Şair və nasir. **Mac.** 2.203; 4.295. **Вах: «Qarun» məqaləsinə.**

Мурзук. Murza <Mirzə (əmirzadə, xan oğlu) adının rus dilində kiçiltmə – əzizləmə şəkli. Murza: Murzin Murzuk rus familiyaları. **Веселовский, 208; ƏFL, 388.**

Муратжан. Ter Ovanesyan, Qriqor 1854, Şuşa – 1908, Tiflis Erməni yazıçısı. Erməni xalqının tarixinə aid əsərlər yazmışdır. ("Ruzan", "Kevorq Marzpetuni" "Nuhun qarğası", "Ocaq" "Apostol" əsərində erməni xalqının həyatı təbii və parlaq şəkildə əks olunmuşdu. **ASE, VI., 92.**

Muratcan. Bax: "Muratova" məqaləsinə.

Мустафа Ара. Senkovski, Osip İvanoviç 19.3.1800 – 4. 3. 1858, Peterburq. Rus yazıçısı, şərqşünas. Pet. EA-nın üzvü, tarix, filologiya və Şərq etnoqrafiyasına dair əsərlərin müəllifi. «Библиотека для чтение» jurnalının nəşir redaktoru. Varlı polyak ailəsində doğulmuşdur. Vilen universitetini bitirmiş, bir çox Şərq dillərini bilirdi. Rus şərqşünaslığının əsasını qoyanlardandır. Qızıl Orda tarixini öyrənmiş, Fren və Biçurinin əməyini qiymətləndirmişdi.

Mac. 2.204; 4.429; БСЭ т.23, с.257. КЛЭ т.6. с.759. РП (1971) с. 585-587; Прид. им. 212.

Mustafa Aqa. Ən çox yayılmış türk (müsəlman) adlarıdır. Mustafa – Məhəmməd peyğəmbərin (s.ə.) ən çox yayılmış şərəfli adlarından biri. Mənası «seçilmiş, bəyənilmiş» deməkdir.
ƏFL, 432.

Мюрид. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Şərqşünas, etnoqraf.
Mac. 3.373; 4.289-290.

Мүрид. Мүрид (əslə ərəbcə) 1) şagird 2) tərəfdar, ardıcıl 3) bir tərqişdə şeyx və ya mürşidin izi ilə gedən, tərəfdar.
ƏFL, 425.

Набат. Leontyev, Pavel Fyodoroviç. Yazıçı-publisist və statist. Vladimir mətbu orqanlarının əməkdaşı.
Mac. 2.246; 4.279.

Набат. Həyəcan siqnalı (kilse zəngləri və ya qoşunda in barabanlarla verilən trevoqa) əslə ərəbcə, nöübbət-qədim türklərdə, xüsusən səlcuqlular zamanı xan və ya adlı əyanların sarayları qarşısında növbə dəyişməsi zamanı çalınan barabanlar; siqnal¹ Türk dilləri vasitəsilə yayılmışdır.
ƏFL, 486; Веселовский, 211 Фасмер 3,34; Шипова, 242

Набатов. Turovski, İllarion Semyonoviç 1896-1977 Sovet artisti. Rusiyanın xalq artisti. Estrada satirik kupletlərinin, xüsusən beynəlxalq mövzularda əsərlərin müəllifi və ifaçısı. SSRİ Dövlət Mükafatı laureatı (1947).
СЭС 853.

Набатов. Nabat türk sözü (əslə ərəbcə) rus dilində çağırış, «həyəcan siqnalı» +ov rus dili şəkilçisi.
Вax: «Nabat» məqaləsinə.

¹ Eşref Buharalı. Tuğluqlarda devlet sembolları ve ordu teşkilatı haqqında bazı notlar - Türk Dünyası tarixi dergisi, 1990. temmuz, №-43, s.15.

Наврозов. Semyonov, Andrey Petroviç. Dramaturq. Yarıdıcılığında bu təxəllüsdən istifadə etmişdir.
Mac. 2.248; 4.428.

Наврозов. Novruzov. Novruz - «yeni gün» – ilk bahar başlanğıcı olub əsasən mart ayının 22-nə təsadüf edən yeni il bayramı +ov şəkilçisi.
ƏFL, 484.

Нагайка. Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç 30.9.1871, Peterburq – ? Rus şairi, ədib, etnoqraf.
Mac. 2.248; 4.295

Нагайка. Naqayka türk tayfası olan noqayların adından yaranan söz; naqayka «qamçı, noqay qamçısı, qırmanc, şallaq»
Радлов 3.693; Фасмер 3,35. Шипова, 242.

Нагайкин Korinfski, Apollon Apollonoviç 29. 8. 1868, Simb. – dek, 1936. Rus şairi. Şeirləri yüksək emosionallığa, parlaq obrazlılığa malik olmuşdur. «Sever» jurnalının redaktoru olmuşdur. Azadlıq ideyasını alqışlasada, Oktyabr inqibalından sonra zadəgan mədəniyyətinin inkar edilməsindən sonra susmuş, heç nə yazmamışdır. Yalnız Beranje, Kolrici, Mitskeviçi tərcümə etməklə məşğul olmuşdu. Mənşəcə mordva tatarlarındadır.

Mac. 2-248; 4.245.
КЛЭ 3.741.РП (1971)364-5

Нагайкин naqayka «qamçı» türk tayfası olan noqay xalqının adından +kin < Naqaykin soy adı.
Радлов 3,693; Фасм.3,35; Шипова 242.
Ətraflı bax: «Naqayka» məqaləsinə.

Надир Моуше. Əsil adı İsaak Rayz 5.5.1885. Şərqi Qalitsiya, Naraev k. 1943, Nyu-York. Yəhudi yazıçısı. 1898-ci ildən ailəsi ilə ABŞ-a köçmüşdür. İdiş dilində yumoreskalari, felyetonları, satirik səhnələri, pamfletləri, publisistikası ona geniş şöhrət gətirmişdir. M.Tveni, A.Fransi idiş dilinə tərcümə etmişdir.
КЛЭ 5,73

Надир. Türk dillərində (əslə ərəb) 1) qiymətli, az tapılan, qeyri-adi (şey) 2) qəribə, əcaib mənalarını daşıyır. Moşşe adı Musa adının yəhudi şəklidir.
ƏFL, 456.

Наждачный Лука. Samsonov, Boris Qriqoryeviç 1888-17.7.1933. M. Rus yazıçısı.
Mac. 2.249; 4.422

Наждачный. Najdak «böyük paya, çomaq, döyüş baltası» Rus yazılı dilində XVI əsrdən rast gəlinir. Türkcə nadzak «paya» Azərbaycan dilində nacaq əmək

aləti. İri çəkilic +nıy rus di-
lində şəkilçi.
Радлов 3.655. Фасмер.3,38

Назимов. Вофавленски, Yev-
geni Yevgenyeviç. Rus ya-
zıçısı.
Мас. 2.249; 4.74.

Nazimov. Nazimov – nazim (əsl-i
ərəbcə) 1) nizama salan,
tərtibə salan 2) bir hekayə-
ni, bir əhvalatı nəzmə çə-
kən; şair. +ov rus dili şəkil-
çisinin iştirakı ilə yaranan
türk əsilli rus fəmiliaların-
dandır (XV əsr).
Веселовский, 212; Баск.,
РФТП, с.258; ƏFL, 457.

Назимов. Leventon, Vladimir
Yakovleviç 1910-cu illərdə
«Utro Rossii», «Dnya» qə-
zetlərinin Berlin müxbiri.
Мас. 2.248; 4.274.

Nazimov. Geniş yayılmış türk
şəxs adı. nazim < ərəbcə
nazim «nizama salan, qay-
da yaradan» sözündən və
+ov şəkilçisinin ona qoşul-
ması ilə yaranmışdır.
Баск. РФТП, с.258.

Назимов. Priqor, Aleksandr ? –
1911 Rus yazıçısı və jurnalist.
Мас. 2.249; 4.389.

Nazimov. Вах əvvəldə «Nazimov»
məqaləsinə

Наил. Dunaev, Nikolay Nikolay-
eviç 1937. Aktyor, pedaqoq.

Rusiyanın əməkdar artisti
(1996) Tataristan Akademik
Teatrında çalışır və teatr
məktəblərində dərs deyir
Nail – səhnə adı ilə tanınır
ТЭС 181.

Nail. Nail – nail (əsl-i ərəb.) «yeti-
şən, əli çatan, müvəffəq
olan» mənasını daşıyır.
ƏFL, 457

Немир Бурхан. İsmirov, Qriqori
Aleksandroviç 9.2.1847,
Pet. –12.10.1905, Pet.
Yumorist-şair, tarixçi və iqtisadçı.
Мас. 2.261; 4.335.

Nemir Burxan. «Burxan kalmık və
monqollarda ibadət bütü, sə-
nəm. Uyğur dilində də bür-
han «Tanrı», elçi, Budda,
peyğəmbər. Qədim rusca bu
mənadada быть işlənmiş, gö-
rünür, bu, türk dillərindəki büt
«idol» sözüylə bağlıdır. Bur-
xan Sibir və Şimal türklərində
purkan, porxan, pırxan
«şaman, ruh, Tanrı»; Buru-
xan, Buruxanov – rus fəmi-
liyasıdır. Perm şəhərinin rus-
ların gəlişinədək (XV) Adı
Büruxan olmuşdur.
Радлов. 4,1827; 1368; Даль
1.144; Веселовский, 56
Фасм. 1,249; Шипова 101.

Нур. Urvantsev, Nikolay Niko-
layeviç. 1. 8. 1876, Kazan -
1941. Artist. Jurnalistika ilə
də məşğul olmuşdur və

publisistik yazılarını «Nur»
imzalamışdır.
Мас. 2.276; 4.48; СЭС 1390.

Nur. Bu ada və bu adın iştirakı ilə
yaranan kişi və qadın adla-
rına müasir türk xalqları
arasında tez-tez rast gəlinir.
Баск. РФТП, 153.

Нурғали. Klements, Dmitri Alek-
sandroviç 14.12.1848, Sa-
mara – 8.1.1914 M. Rus ar-
xeoloqu, coğrafiyaşünas və
etnoqraf. Xalqçılıq hərəkatı-
nın təşkilatçılarından biri.
1881-ci ildə inqilabi fəa-
liyyətinə görə həbs olun-
muş, Sibirə sürgün edilmiş,
burada elmi axtarışlar apar-
mış və Sibirdə muzeylər ya-
ratmışdır. Peterburqa dön-
müş, rus muzeyində etno-
qrafiya şöbəsini yaratmış,
ömrünün sonuna kimi ona
rəhbərlik etmişdir. Xatirələr
kitabının müəllifidir.
Мас.2,276; 4,231;БСЭ т.12.
293; СЭС 588.

Nurqali. Nurqali – Tatarlar arasında
çox geniş yayılmış kişi adla-
rındandır. Nur elementi müasir
türk xalqlarının kişi və qadın
adlarında tez-tez rast gəlinir.
Мас: Nur, Nurqali, Nurziya,
Nursultan, Nurman, Nurcan,
Nurlan, Nurbiyke və s.
Баск. РФТП, 153.

Ойунский. Sleptsov, Platon
Aleksyeviç. 11.11.1893 –

31.10.1939. İlk yakut sovet
yazıçısı. Siyasi xadim. Ya-
kut sovet ədəbiyyatını yara-
danlardandır. Sovet haki-
miyyəti qurulduqda Yaku-
tiya hökumətinə başçılıq
etmişdir. Şeirləri yakut xal-
qının sevdiyi nəğmələrə
çevrilmişdir. Nasir və dra-
maturq kimi də fəaliyyət gö-
stərmiş, Puşkin və Qorkinin
əsərlərini yakut dilinə tərc-
ümə etmişdir. Yakut Dövlət
Dram Teatrı Oyunskinin
adını daşıyır.¹
КЛЭ. 5 т. 406-407; СЭС. 920;
ТЭ, 4,147.

Оyunский. Oyunski. Тəхəllüs.
Oyun – sehirbaz, şaman və
+ ski rus dili şəkilçisindən
yaranmışdır.
Прид. им. 190; Скрывш. 251.

Окский. Vlasov, Nikolay Stepa-
noviç. 16.4.1888, Nijeqorod
qəz. Dudenev k. Şair və
yazıçı. «Vətəndaş» (1919),
«Alov» (1920) şeirlər kitabı
çap olunmuşdur.
Мас. 2.294; 4.109.

Оkskiy. Oka – Volqa çayının qo-
lu. Tarixən Oka ~ Aka boy-
unda türk yaşayış məskənləri
olmuşdur. +skiy rus dili
şəkilçisi; Oka Buryatistan

¹Протодьяконов В. Алексеев Н. Пи-
сатели Якутии, Якутск, 1972,
с.30.

və İrkutsk vilayətində də çay və göl adı.
КГЭ, 3,148.

Олег Ордынец. Primakov, Vitali Markoviç. 18.12.1897 – 11.6.1937. Sovet hərbi xadimi. Vətəndaş müharibəsi iştirakçısı. Sovet hak. illərində Əfqanıstanda və Yaponiyada hərbi müşavir işləmişdir. Bədii yaradıcılıqla məşğul olmuşdur. Özünün qeyd və xatirələrini həqiqi soy adı ilə çap etdirməyin siyasi cəhətdən qeyri-mümkünlüyü ilə əlaqədar olaraq təxəllüslə çap etdirmişdir. СИЭ. т.11. с.567; Скрывш. 185; СЭС. 1060.

Oleq Ordineç. Ordalı Oleq. Orda ~ ordu Müasir Rusiya torpaqları da daxil olan Qızıl Orda dövləti. Orda türk tayfaları ittifaqı; ordu, ilk mənası: xan iqamətgahı bulunan yer. Türk dillərində saray, sultan çadırı, xan qərargahı, müasir türk dillərində ordu, qoşun. Müasir rus dilində də yeni-yeni mənalar «İzdiham, başıpozuq dəstə, kütlə» mənaları qazanmaqdadır. Ордынец, Ордынцев - rus familiyalarıdır. Радлов1.1072,1073; Веселовский, 232; Срезневский 2.705; Фасмер 3.150; Шипова 250.

Олык Ипай. Stepanov, İpatiy Stepanoviç. 24. 3.1912,

Toymet sala – 1943. Şair Şabdar Osip, Yıvan Kırılı, Bulat, Yalkayn kimi şairlərlə Mari sovet poeziyasını canlandırmışdır. Tarixi-inqilabi pyesləri, hekayələri sovet quruculuğu, vətəndaş müharibəsi, komсомol hərəkəti mövzusunun əks etdirir. Puşkini, Nekrasovu, Mayakovskini mari dilinə tərcümə etmişdir.¹

Олік. Maricə olıq «Yaşar, Dursun» qəbilindən olan uğurlu oğlan uşağı adıdır. İpay İpatı adının maricə nəvazişli şəkli.

Олхон. Pestyxin, Anatoli Sergeyeviç. 1907 - 1950. Buryat şairi. «Böyük Ankara», «Baykal», «Zirehli qatar», «Vilüy məhbusu», «Güclü arxa» kitablarında toplaşmış şeir və poemalar azad həyatın – mübarizənin tərənnümünə həsr edilmişdir. Mac. 4.16; 4.365.

Олхон. Baykal gölündəki ən böyük adanın adıdır. БСЭ. т.2. с.531.

Омупевский. Fyodorov, İnnokenti Vasilyeviç. 26.11.1836 – 26.12.1883, Pet. Rus yazıçısı. Pet. universitetində

¹ Бах. Марийская поэзия. М., 1960 с.326-327 КЛЭ. т.4.614; 5.428.

oxumuşdur. «Həyat nəğmələri» şeirlər kitabı, «Mitskeviç Omulevskinin tərcüməsində – Sonetlər» və onu məşhurlaşdıran avtobiografi «Addım-addım» romanı vardır. БСЭ. т.18. с.398; СЭС.928.

Omulevskiy. Omul Yakutiya (Saxa) çay. Kolima hövzəsində Yasak çayının sol qolu +ev +skiy rus dili şəkilçisidir. Omul Baykal gölündə olan balıq adı. БСЭ. т.18. с.398; Скрывш.215.

Орай. Boqoslavski, Dmitri Fyodoroviç. Mari yazıçısı.

Орай. Maricə «çılpaq, lüt» yəni «yoxsul» deməkdir. Скрывш. 117; Прид. им. 184.

Оранжевый. Fofanov, Konstantin Mixayloviç. 18.5.1862, Peterburq – 17.5.1911, Pet. Rus şairi. Xüsusi pansionda oxumuşdur. Musiqili, şən, nikbin, təzə ruhlu şeirləri ilə sənət aləmində tanınmışdır. «Kölgələr və sirlər», «İllüziya», «Bahar poeması», «Qolqafdan sonra» poemaları ilə müasirləri arasında yaz və may şairi kimi ad çıxartmışdır. Mac. 2.299; 4.494; КЛЭ. 8, 71, 867; СЭС. 1432.

Оранжевий. Narıncı. Hələ orta əsrlərdə rus dilində apelsin

anlayışını bildirmək üçün naranja işlənirdi. Sonralar rus sözü oranjeviy (rəng adı) və oranjeraya «ekzotik bitkilər yetişdirilən yer» yaranmışdır.¹

Ордынцев. Kostritski, Mixail Dmitriyeviç. 1887. Kiyev. Yazıçı. Cənubi Amerika həyatını əks edən novella və hekayələri – «Bizim günlərin sehrli nağılları», «Niva», «Qürub», «Vətən», «Təbiət və insanlar», «Macərələr dünyası» vardır. Mətbuat orqanları ilə əməkdaşlıq etmişdir. Mac. 2.300; 4.249.

Ордынтсев. Ordalıyev. Бах: «Ordinets» məqaləsinə.

Ордынский. Tupikov, Pavel Qriqoryeviç. 1882. Yazıçı. Mac. 2.300; 4.477.

Ордынский. Ordalı Бах: «Ordinets» məqaləsinə.

Ордынский. Ploxov, Pavel Lvoviç. 1882. Jurnalist. Mac. 2.300; 4.373.

Ордынский. Ordalı Бах: «Ordinets» məqaləsinə.

Ордынский. Podqorni, Vsevolod Georgieviç 1879-1945. Rus

¹ Жарымбетов А «Тюркизмы в русских названиях фруктовых деревьев и кустарников», «Советская тюркология», 1974. № 4. с 39.

sovet aktyoru. Rusiyanın əməkdar artisti. Moskva teatr-larında fəaliyyət göstərmişdir. ТЭ, 4, 199.

Ордынский. Smirnov, Dmitri Sergeyeviç. Jurnalist. Мас. 2.300; 4.439.

Ordinskiy. Ordalı. Вах: «Ordinets» məqaləsinə.

Оренбургский. Qusev, Sergey İvanoviç. 23.9.1867, Orenburq. Yazıçı. Мас. 1.309; 4.153; КЛЭ. 2.458.

Оренбургский. Orenburqlu – Orenburq Ural ərazisində şəhər. Ural çayının (əvvəlki adı: Yayık) sol qolu Or çayı üstündə 1735-ci ildə rusların saldığı hərbi qaladan şəhərə çevrilmiş, adı da almansayağı dəyişdirilmişdir. Or şəhər və çay adı +skiy rus dili şəkilçisidir. КГЭ, 3,172; Фасмер. 3.151.

Оркан Владислав. Sireçinski, Frantsşteк 27.11.1875 - 14.5.1930, Krakov. Polyak yazıçısı. Ədəbiyyata şeirlə gəlib. Lakin hekayələri, xüsusən «Yatalaq», «Muzdurlar», «Roztonda», «Qədim zamanlar», «Kosta Naperski», tarixi romanları ona şöhrət gətirmişdir. Pan Pilsudski-nin legionunda iştirak etmişdir. КЛЭ. 5т. 461-462.

Оркан. «Orqan ~ Orxan» tarixi şəxsiyyət adı; bulqar xanı Kubra-tın dayısı. Baskakova görə «İqor alayı haqqında dastan» da adı çəkilən bu bahadının adı oğur tayfa adı və xan sözündən əmələ gəlmişdir. Вах: Баск. ТЛС. с.46.

Пайшик. Babst, Ivan Kondratye-виç 20.10.1823-16.7.1881 Rus siyasi iqtisadçısı və tarixçi. Şərq dilləri Lazarev İnstitutunun professoru. Əsas əsərləri siyasi iqtisad və statistika haqqındadır¹. «Si-yasi iqtisad kursu», «Xalq təsərrüfatının hazırkı ehtiyac-ları haqqında düşüncələr», «Vəliəhd şahzadənin Peterburqdan – Kırımədək Rusiya səyahəti haqqında qeydlər» və s. Мас.2.351; 4.48; РП(1800-1917) с.135-136; СИЭ т2, с.19; ТЭС 55; СЭС 97.

Раушик. Payşik < pay «hissə, qis-mət»+şik şəkilçi. Payçı, payı, öz qisməti, hissəsi olan; Rus dilində də bu, həmin mənədadır. Радлов 4.1118, Фасмер, 3.187; Шипова, 255.

Палаш. Lazarev, Aleksandr Sem-yonoviç 26.II. 1861 M. –

¹ Кононов А Н История изуче-ния тюркских языков в России. с.155.

19.12.1927 M. Rus yazıçısı. Şair və jurnalist. Мас.2.351; 4.268.

Палаş. Palaş rus dilindəki türk mənşəli sözlərdəndir. Palaş «iki tiyəli, enli: ağır qılınc». Türkçə pala – qısa, enli qılınc, xəncər, özbəkçə pala «qılınc» сабля sözündəndir. Радлов 4.1162; 4.1166; Фас-мер, 3.191; Шипова, 256.

Печенег. Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç 30. 9. 1871, Pet. – 1942. Rus şairi və na-siri. Dramaturq, «Şut», «Os-kolki», «Strekoza», «Peter-burqskaya qazeta», «Sel-skiy Vestnik» və s. jurnal və qəzetlərdə bu imza ilə çıxış etmişdir. Мас. 2.362; 4.295.

Peçeneq. Peçeneq ~ becenək. Müasir Rusiyanın cənubun-da 915-1034-cü illər arasın-da qərar tutan qədim türk xalqı. Sonra qıpcaqlar tərəfindən sıxışdırılmışlar Fasmer, 3.255.

Пирогов Semyonov, Fyodr Afa-nasiyeviç. İnqilabi hərəkət xadimi, menşevik. Мас. 2,50, 4,428. Вах:«Kalaçev» məqaləsinə.

Пирогов. Təxəllüs rus dilindəki türk mənşəli familiyadan (Piroqov) yaranmışdır. Piroq türk dillərindən olan çuvaş

dilində pürək, pürək, kır.tat.; çij-börək «çeburek» çörək – ətli piroq, digər türk dillərində bürək, bürək, pürək, purək, rus dilində piroq kimi işlənir. Piroq, Piroqov rus familiyası Баск. III. с.11. Веселовский, 245.

Пискун Паша. Qarlıtski, Vladi-mir Aleksandroviç. Şair-dramaturq, jurnalist. Мас. 2.365; 4.121. Вах: «izumrudov» məqaləsinə.

Пискун Паşa. Pisgün (lü), «bəd-bəxt, mənhus» rus dilində məhəlli dairədə işlənən ek-zotik səciyyəli türk sözü; Pa-şa rus dilinə keçən türk sözü. «Başa (baş ağa), padşah» sözlərlə əlaqələndirilir¹.

Поливанов. Şeynfeld, Naum Osipoviç. Dramaturq. Poliva-nov təxəllüsünü daşımışdır. Мас. 2.369; 4.524.

Polivanov familiyası Dmitri Don-skoy zamanı Qızıl Ordadan ayrılıb gələn tatar nəslinə mənsub idi. Sözü mənşəy-inin pəhləvan «bahadır» sö-zü ilə bağlı olduğu şübhə-sizdir. Təxəllüs olaraq götü-rülmüşdür. Баск. РФТП, с.119. Веселов-ский 252.

¹ Бах: Дмитриев Н.К.Строй тюркских языков. М., 1962, с.543.

Пугачев. Orlova, Emiliya Qustavovna, şair. Kupletlərin müəlifidir.

Mac. 2.383; 4.351.

Пуқаçев. Пуқаçов soy adı mənşəcə mordva tatarlarıdır. Пуқаç ~ buqaç quş adıdır. E.Пуқаçов II Yekaterinanın kazaklara və tatar, mordva, başqurt və s. yerli müstəmləkə xalqlarının haqqında məhdudlaşdırıcı qatı tələblərinin qarşısında qalxan xalq hərəkətinin başçısı.

Полуаршинов Никита. Qerson, Aleksandr Maksimoviç 1851 M. – 22.10.1888, Qurzuf. Yazıçı, aktyor, jurnalist. Əyalət teatrlarında çıxış etmiş, sonra özünü ədəbiyyata həsr etmişdir. «Budilnik», «Oskolki», «Moskovskaya jizn», «Stre koza», «Zritel», «Mirskoy tolk», «Razvleçenie» və s. mətbu orqanlarında felyeton-parodiya, he kayələri ilə çıxış etmişdir. РП. (1800-1917) с. 543.

Poluarşinov. Poluarşinov «yarım arşın» deməkdir. Вак: Арşinov məqaləsinə.

Житель Реки РА. Derjavin, Qavrila Romanoviç. 1743-1816. Rus şairi. Rus klassisizminin təmsilçisi. Mac. 378; 4, 161; Дм. Прид. им., 71. Ətraflı вак: «Potomok Atillı» məqaləsinə.

Жител реки РА. «Ra çayının sakini» Ra Volqa çayının qədim adlarıdır. Ptolemeydə də Rha işlənilib. Derjavin Kazan ətrafında, Volqa boyunda, Karmaçı kəndində doğulmuşdur. Təxəllüsü buradandır. КГЭ, 1,360.

Равви. Kostomarov, Nikolay İvanoviç. 4.5.1817, Voronej - 7.4.1885, Pet. Ukrayna və rus tarixçisi. Etnoqraf-yazıçı. Tənqidçi. Kiyev və Peterburq Universitetlərinin professoru. «Kirill və Mefodi qardaşları» siyasi təşkilatının əsas üzvlərindən olmuşdur. «Boqdan Xmelnit-ski və Cənubi Rusun Rusiyaya verilməsi», «Stenka Razin «buntu» əsərləri ona şöhrət gətirmişdi. Bədi radikalılığında («Budaq», «Savva çalıy (dram), «Oğul», «40 il», «Kölə» və s.) şair-romantik təbiəti üzə çıxır. Mac. 3.24; 4.248-249; БСЭ т.13.275; КЛЭ 3.771; 4.169; 5.484.

Равви. Ravvi < Rəbb 1) «yiye, sahib; ağa, cənab, müəllim»; 2) allah. Türk dillərinə keçən ərəb sözlərindədir. +i mənsubiyyət şəkilçisi. Türk dillərində bu sözün cəm şəklini ifadə edən ərəb sözünü də işlənilir. ƏFL, 511.

Рахманинова. Akimova, Sofya Pavlovna 1824-1889. Komik aktrisa. Moskva Kіçik Mahnı Teatrında fəaliyyət göstərmişdir. Rus məişət pyeslərində, o cümlədən Ostrovskinin komediyalarında oynamışdır. Mac. 3.28; 4.29; ЭС I т. с.571.

Рахманинова. Rəhmaninova – rəhman «rəhmli, mərhəmətli» sözü – Allahın adının epitetlərindən biri + in+ov rus dili şəkilçiləri. Ətraflı вак: «Рахманов» məqaləsinə.

Рахманный. Verevkin, Nikolay Nikolayeviç. 1813-5.4.1838. Yazıçı. «Biblioteka dlya çtenie» jurnalında hekayələri və rus hərб uğurlarına həsr edilmiş şeirləri çap olunmuşdur. 20 yaşında dueldə öz yoldaşını öldürmüş, hərbi qulluqdan azad edilmiş, özү də 25 yaşında vərəmdən ölmüşdür. Mac. 3.28; 4.101; РП (1800-1917). с.422-23.

Рахманный. Rəhman «şəfqətli, rəhmli» (Allahın adının epiteti) + ны rus dilində familiya bildirən şəkilçi. Баск. РФТП, 169-170; ƏFL, 520.

Рахманов. Samoylov, Nikolay Nikolayeviç. Jurnalist-publist. Mac.3.28.4.422.

Рахманов. Rəhmanov – Rəhmaninov və Raxmanov rus familiyalarının əsasında rəhman (əslə ərəb) «rəhmli, şəfqətli» sözü, Allahın adının epitetlərindən biri durur. Raxmanov (Rəhmanov) həm ayrıca, həm də Abdarraxman «şəfqətlinin qulu, bəndəsi» adının tərkibində istifadə olunur. Raxmanov da türkəsilli rus soyadlarından. XIV-XV əsrlər arası Qızıl Ordadan çıxıb Moskvada məskunlaşmışlar. Веселовский, 266; Halıkov, 83; Баск. РФТП, 169-170; ƏFL, 520.

Рахманов. Sokolov, Nikolay Nikolayeviç. Yazıçı. Filoloq. Dialektoloq. Rus dili şivələrinin tədqiq edilməsi işində iştirak etmişdir. «Avropada rus dilinin dialektik xəritəsi təcrübəsi»(1915) əsərinin müəllifi. Mac. 3.28; 4.445, КЛЭ 7.860. Вак: «Enzelinskiy» məqaləsinə.

Рахманов. Rəhman şəfqətli, rəhmli (Allahın adının ən çox yayılan və çox məlum epitetlərindən biri) +ov rus dili şəkilçisi. Баск. РФТП, 169-170; ƏFL, 520.

Рахметов. Blyum, Oskar 1886 – ? Publist və filosof. Mac. 3.28; 4.70.

Рахметов. Rəhmətov – rəhmət «rəhm etmə, acıma: bağışlama, bəxşiş, ənam» +ov

rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaradılmışdır.
ƏFL, 520.

Рахметов. Malinovski, Alekseyeviç. 10.8.1873, Qrodno – 7.4.1928. M. Alim, filosof, publisist. Elmi-fantastik, utopik əsərlər müəllifidir. «Qırmızı ulduz», «Mühəndis Menni», «İnam və Elli», «Tektologiya», «Ümumi təşkilati elmlər» və s. fəlsəfi, eləcə də fantastik əsərləri vardır. Oktyabr inqilabını qəbul etməmişdir.
РПДВ, с.101-102.

Рахметов. Rəhmətov – rəhmət «rəhm etmə, acıma; bağışlama, bəxşiş, ənam» +ov rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaradılmışdır.
ƏFL, 520.

Раффи. Melik Akopyan, Akop 1835, Payacuk, İran – 25.4.1888, Tiflis. Erməni nəsihi. Onun ədəbi irsi – romanlar, hekayələr, yol qeydləri, publisistik və tarixi araşdırmalar, şeirlər, tənqidi yazılardan ibarətdir. «Səlbi», «Hərəm», «Zəhrimar», «Cəlaləddin», «Davud bəy» romanları bir çox dünya dillərinə tərcümə edilmişdir.
КЛЭ 6-197,198. Дм.,Прид. им. 189.

Raffi. Rəbbi «sahib, cənab, ulu, müəllim; Allah» sözündəndir.
ƏFL 511; Дм.Прид.им.189. Ск-ривш, 251.

Руман Бей. Ирруман-Бей – Романов, V.A. 1900-cü illərdə «Ruskiy Polomnik» jurnalında əməkdaşlıq etmişdir.
Mac. 1.438; 4.409.

Ruman Bey. İrruman bey. Müəllif öz soyadını (Romanov) şərq ladında işlətməmiş; Romanov – İrruman bey, Ruman bey.

Руслан. Baronessa İkskul fon Hildenband (qızlıq fam: Lutkovskaya) Varvara İvanovna 1852-1929. Rus yazıçısı və ictimai xadim. 1921-ci ildə Rusiyadan mühacirət etmişdir. Dövrün görkəmli adamı kimi tanınmış, maraqlı və zəngin həyat yolu keçmişdir.¹ Parisdə vəfat etmişdir.
Mac.3.39; 4.207.

Ruslan. Ruslan adı üçün əsas aslan türk sözüdür. Türkcə arslan, qazaxca arstan «şir», Səlcuq xanı Alp Arslan– tarixi şəxsiyyət. Burada kişi adı kimi çıxış edir. Aslan adı rus adaptasiyasında (rus salnamələrində, əsatir və nağıllarda və s.): qəhrəman, bəhadır: Arslan, Ruslan, Eruslan, Aslam, Oslam və s. Ruslan familia (XV)

¹ Встречи с прошлым, вып.6. М., Сов. Росс.1988, с.77.

Баск. РФТП; 231; Щальков, 27; Шипова, 266; Веселовский, 272

Руслан. Batalin, İvan Andreyeviç. 1844, Kaluqa – 1918 Rus yazıçısı, publisist. Pet. universitetinin hüquq fakültəsini bitirmiş, jurnalistika ilə məşğul olmuş, məhkəmə reportajları hazırlamışdır. Müxtəlif illərdə «Peterburqskaya qazeta», «Minuta», «Novoe Slovo», «Utro», «Kolosya» qəzet və jurnallarının redaktor-naşiri olmuşdur. Çarizmin müstəmləkəçilik siyasətini coşğunluqla tərənnüm edən məqalələr, xarici icmallar, habelə atçılığa aid yazılar yazmışdır
Mac. 3.39; 4.54; ПП (1800-1917) с.172-173.

Руслан. Ruslan ~ Arslan «arslan, şir».
Ətraflı bax: əvvəldə «Ruslan» məqaləsinə.

Ruslan. Franko, İvan Yakovleviç. 27.8.1856-28.5.1916, Lvov. Ukrayna yazıçısı, alim. İctimai xadim. Ukrayna ədəbiyyatında «Proletariatın düşüncələri», «Azad sonetlər»; «Türmə sonetləri», «Kədərli günlərdən», «Saralan yarpaqlar», «Zaxar Berkut», «Oğurlanmış səadət» əsərləri ilə siyasi lirikanın parlaq nümunələrini yaratmışdır. H.Heyne U.Şeks-

pir, A.Puşkin və b. Ukrayna dilinə tərcümə etmişdir.
Mac. 3.39; 4.494; БСЭ т.27 с.617-618; КЛЭ 8.80; 9.149. 186. 244; СЭС, 1433.

Ruslan. Arslan (Aslan) adının rus tarixi ədəbi mənbələrdə, folklorunda müxtəlif (Arslan, Ruslan, Eruslan, Oslam və s.) transkripsiyalarından biri.

Руслан. Şaşkeviç, Markian Semyonoviç. 6.11.1811, Lvov – 7.6.1843, Lvov. Ukrayna şairi. İctimai xadim. Ruhani məktəb bitirmiş, Ukraynanın maariflənməsi və Ukrayna dilinin hüquqları uğrunda çalışmış, Ukrayna torpağının siyasi bütövlüyünə, dilinin, mədəniyyətinin qorunmasına çağırılmışdır. Lirikası, tarixi poemaları, balladaları vətənpərvərlik motivləri daşıyır.
КЛЭ т.8 - 618; 9-481.

Руслан. «Arslan, şir». Rus xalq qəhrəmanlarının adı.
Ətraflı bax: əvvəldə «Ruslan» məqaləsinə.

Русланист. Kompaneyski, Nikolay İvanoviç 1848 – ? Rus tarixçisi. Musiqişünas. Bəstəkar.
Mac. 3.39; 4.54.

Ruslanist. Ruslan arslan «şir» adından Rus xalq əfsanələrinin, mahnılarının qəhrə-

manı olan bahadırın adı + ist rus dili şəkilçisi.
Баск. РФТП, 231; Halıkov, 27; Шипова, 266.

Рустам. Valayev, Yevgeni Georgiyeviç 1900 – ? Rus yazıçısı. Dramaturq.
Масанов 3.42; 4.92.

Rustam. Rüstəm – Şərqdə ən çox yayılmış kişi adlarından. «Şahnamə»də baş surətlərdən biri. Şərq ədəbiyyatında Rüstəm, Rüstəmi – Zal güc, qüvvət, qəhrəmanlıq rəmzi.¹

Rında. Qeko, Yuri Vyaçislavoviç 1897. Yazıçı-jurnalist.
Мас. 3.43; 4.123.

Rında. Baltacı, böyük knyazların və çar (arx.) mühafizəçiləri.² Döyüş baltaları götürdüklərinə görə çar taxtının yanında durar və səfərlərdə onları müşayiət edirdilər; 2 yabı; 3 hündürboy adam; arıq qadın. Rında və Rındın rus familyası. XV əsrdən işlənir.
Веселовский, 274.

Рында. Steçkin, Nikolay Yakovleviç 2.8.1854 – 31.5.1906, Pet. Jurnalist.
Мас. 3.43; 4.455.

¹ Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlənən adların şərhı, s.95

² Успенский Л.В. Слово о словах. Почему не иначе? с. 439.

Rında. Baltacı, mühafizəçi. «Qədim türk alınmasıdır, çarın mühafizəçi»si, mühafizə qrupu
Bax: əvvəldə «Rında» məqaləsinə.

Рында. Prussakov, Aleksandr İvanoviç. Publisist.
Мас. 3.43; 4.392.

Rında Bax: əvvəldə «Rında» məqaləsinə.

Sablina Korş, Vera Fyodorovna – 1873-1961. Yazıçı. General ailəsində doğulmuşdur Moskva Yazıçılar Təşkilatının üzvü olmuş, «Daş qəfəsdə» tarixi romanı terrorist-inqilabçı Mixail Beydemana həsr olunmuşdur. Qoqol və rəssam İvanova ithaf etdiyi «Müasirlər» romanı Radişevə həsr olunmuş trilogiyası tarixi mövzuda yazılmışdır.
Мас.3.92; 4.247.

Sablina. sablya «qılınc» türk sözündən.
Bax: əvvəldə «Sablina» məqaləsinə.

Sablina. Krupskaya, Nadejda Konstantinovna (1869-1939). Sovet partiya və dövlət xadimi. Leninin arvadı, əqidə yoldaşı. Əsərləri pedaqogika və Kommunist partiyası tarixinə həsr edilmişdir.
Мас. 3.92; 4.256; КЛЭ 9.394; 4.123 СЭС 660; Дм. Прид.222.

Sablina. Sablina təxəllüsü türk sözü – sablya ilə bağlıdır. Sabiya rus dilində qədimdən işlənən (968-1086) türk sözüdür¹. Müəllif yazılarının mövzusuyla bağlı Sablina (Sablya «qılınc») təxəllüsündən istifadə etmişdir. N.Dmitriyev təxəllüsü Peterburq altındakı Sablina yaylağının adı ilə bağlasada, bu halda da həmin ad sablya «qılınc» sözü ilə bağlıdır.
Веселовский, 276; Фасмер, 3.541. Шипова, 268. Дм. Скрявш. имя, 45.

Сабуров. Kulikov, Nikolay İvanoviç 1812-25.4.1891, Pet. Dramaturq, teatr tarixçisi.
Мас.3.92; 4.262.

Saburov. Sabur aloe (əzvay) bitkisinin şirəsi, dərman. Əsli ərəbcə sabr – əzvay. Hələ «Kodexs – Kumanikus»da rast gəlinir. Rus danışiq dilində də həmin mənədadır. Saburov türk mənşəli rus soy adlarındanıdır.
Фасмер,3.541;Шипова. 268-269; Баск. РФТП с.56-59; Веселовский, 276

Сагайдачная. Şeбалina, Yekaterina Aleksandrovna 1856-

¹ Одинцов Г.Ф. Из истории тюркизмов в русской оружейной терминологии, Советская Тюркология, 1983, №-5, с.15

25. 10 1916. Uşaq yazıçısı, dramaturq.
Мас.1.284; 3.93; 4.523.

Saqaydaçnaya. Saadak, saqaydak, saadak, qədim rus dilində türk sözü sadak, sağdak, «ox qabı, kolçan» Saqaydaçnaya – bu sözdən yaranan sifət.
Радлов. 4.274, 279, 376. Фасмер, 3.540, 543, 546; Шипова, 266-267.

Сагайдачный. Nabokov, Andrey Aleksandroviç. Dramaturq.
Мас.3.93; 4.329

Saqaydaçniy. Türk sözü sadak qədim rus dilində də sadakь, sonralar saadak, сагайдак, сайдак (ox qabı, sadağ) şəkillərində istifadə olunmuşdur. Bu sözdən сагайдачный vəzifə adı yaranmışdır. Saqaydak inqul çaınının sol qolu
Фасмер, 3.548; Шипова, 266.

Сагайдачный. Xarman – Kuç, Fyodor Vasilyeviç. Yazıçı, Leninqrad yazıçıları qrupu cəmiyyəti üzvü.
Мас.3.215; 4.498.

Saqaydaçniy Bax: «Saqaydaçnaya» məqaləsinə.

Саддукей. Kara-Murza, Sergey Georgiyeviç 29.1.1878 – 10.10.1956, Simferepol. Ölkəşünas. Rus sovet te-

atrşünası, tənqidçisi. «Teatralnaya Qazeta», «Rampa i jizn» «Teatralniy Kuryer» və s. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir. Əsas əsərləri Kiçik Teatra (Malı Teatr) həsr olunmuşdur. **Mac.2.55; 4.49. ТЭ, 2, 1134.**

Saddukey. Əsli ərəbcədən olan müsəlman (türk) adı Sədiqqə sadiq, vəfali, əmin. Əsli ərəbcə «düz demişdir, düzdür». **ƏFL. 544.**

Садык Дурман паша. Çaykovski, Mixail Stanislavoviç 1804. Jitomir – 6.1.1886, Çerniqov. Yazıçı, Polşa üsyanı iştirakçısı. Varşava ələ keçənədək bütün döyüşlərdə iştirak etmişdir. Üsyan məğlub olduqdan sonra İstanbula getmiş, orada islamı qəbul etmiş, xidmətə girmiş, sonra isə 1873-cü ildə çar hökuməti ilə barışmış Kiyevdə məskunlaşmışdır. Əsərlərinin əsas süjetini Ukraynanın, eləcə də kazakların həyatının tarixi mənzərələri təşkil edir. **Mac.3.93; 4.507; КЛЭ 8. 425-426.**

Sadık Durman paşa. Sadık ~ sadiq»əmin, etibarlı»; durman «dərman». Zəhərli bitkilərdəndir; başgicəlləndirmə ətirlidir. **Радлов. 3.1676; Шипова, 129-130.**

Sadık paşa. Çaykovski, Mixail Stanislavoviç. Yazıçı. **Mac.3.93, 4.507. КЛЭ 8. 425-426**
Вax: Sadık Durman paşa.

Sadık paşa. Sadiq, əmin, etibarlı+paşa «hakim, vali», yüksək hərbi rütbə – general Sadık, Sadikov XV əsrdən rus familiası **Веселовский, 277**

Сазан. Sazanov, Mixail. Şair, XX əsrin başlanğıcından yaradıcılığa başlamış, satirik şeirlər yazmışdır. **Mac. 3.94; 4.263.**

Sazan. Sazan. Karp balıqları ailəsindən balıq adı¹. Rus dili dialektlərində sazan «təcrübəsiz oğru»². Türk dillərində balığın adı saz «batıqlıq, qamışlıq» və kiçiltmə – əzizləmə şəkilçisi -an köməyi ilə yaranmışdır. **Радлов. 4.397-398. Фасмер. 3. 545; Шипова,270.**

Сазандар. Лазарев, Александр Семёновиç 26.2.1861. М. 19. 12.1917, М.Журналист yazıçı. **Mac.3.94; 4.263.**

Sazandar. Sazandar – sazəndə (əslə farsca) – musiqiçi. Azər-

¹ Сетаров Д.С. Тюркизмы в русских названиях рыб. – Советская Тюркология, 1984, N-5, с.13.

² Дмитриев Н.К. Строй тюркских языков, М., 1962, с.498.

baycanda xalq ansamblının iştirakçısı. Azərbaycan dilində sazəndə saz musiqi aləti adından yaranmış «musiqiçi» deməkdir. **Шипова, 270. ƏFL 532.**

Saib. Semyonov, Vladimir İvanoviç. 18.4.1910 (ölm.) Publisist. «Novaya Vremya», «Rul» qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. **Mac. 3. 94,4. 428.**

Saib. Sahib (ərəb) 1.yiyə; 2.təsis edən. **ƏFL, 537.**

Саид Klyuyev, Nikolay Aleksandroviç 1884-1937. Rus şairi. Ev təhsili almış, gəzərgi həyat keçirmiş, tərqiətçiliyə uyğun, onların nəğmələrinə uyğun şeirlər yazmışdır. Daha sonralar «Skiflər» ədəbi qrupuna daxil olmuşdur. Görüşlərində şəhər mədəniyyəti və Qərb rədd olunur, arxaiklik təqdir edilirdi. Klyuyevin şəxsiyyəti və yaradıcılığı Bloka və Yeseninə güclü təsir göstərmişdir. Narıma sürgün edilmiş, orada da ölmüşdür. **Mac. 4,232;4,386 4.386. КЛЭ 3,607; 9-555, 640 БСЭ т12. с.330. ИРСЛ с.43-45; РПДВ, 345-346.**

Said. Said «bəxtiyar, xoşbəxt, uğurlu//mübarək». **ƏFL 545.**

Сайгатский. Nikonov, Boris Pavloviç – yazıçı və jurnalist. **Mac. 1,376; 4,340.**

Sayqatskiy. Sayqatski – Sayqat "hərbi qənimət, trofeya". Rus dilində qədim alınmalardan hesab olunur, ilk işlənməsi 1174-cü ildə qeyd olunmuşdur. Tədqiqatçılar sözü türk dillərindəki (qədim qırçaq) sovqat "hədiyyə, erməğan, pay" əlaqədar olduğunu güman edirlər. **Срезневский, 3,244; Шипова 271.**

Сакмарин. Lişin, V. 19-cu əsrlə 20-ci əsrin qovşağında yaşamışdır. Jurnalist kimi fəaliyyət göstərmiş, "Niva" jurnalında əməkdaşlıq etmişdir. **Mac. 3.94; 4.284.**

Сакмарин. Sakmar +in Orenburq vilayətində (Başqurdistan) Ural çayının sağ qolu Sakmara çayı adından +ov rus dili şəkilçisindən yaranmışdır. **ASE VIII с. 263; КГЭ, 3,402.**

Сакмаров. Xiryakov, Aleksandr Modestoviç 1863 – ? Publisist, tənqidçi, şair. "Ruskaya jizn", "Mir Bojiy", "Nedelya", "Obrazovaniya", "Sın Oteçestvo", "Novosti" mətbu orqanlarının əməkdaşı.

Sakmarov. Orenburq vilayətində (Başqurdistan) çay. Ural çay-

yının sağ qolu. Sakmara adından +ov rus dili şəkilçisi ACE, VIII c. c.263; КГЭ, 3,402

Саксаганский. Panas Karpoviç Tobileviç. 1859-1940. Ukrayna aktyoru, rejissor, teatr xadimi, pedaqoq, SSRİ Xalq artisti (1936) Vaxtilə onun Kiyevdəki teatri əsasında Ukrayna Dram Teatri yaradılmışdır (hazırda Lvovdadır). Kardaşovo kəndində dəfn olunmuşdur.
Mac. 3,176;4, 302
Вах: Karpenko – Kariy və «Ту-çay» məqalələrinə

Саксакански. Sağsağan – 1. Türk dillərində qarğa fəsiləsindən quş növü adıdır; 2. Saksakan – Ukraynada yer adı; 3. Qarabağda dağ adı.

Саламатов. Yadrintsev, Nikolay Mixayloviç 18.10.1842, Omsk – 7.6.1894, Barnaul. Publist, jurnalist, səyyah. 1870-ci illərdən başlayaraq "Nedelya", "Vostoçnoe Obozrenie" qəzetlərinin fəal əməkdaşı olmuşdur. Sibirin ayrıca müstəqilliyi ideyasını yayan demokratik istiqamətli "Sibir dərnyəi"nə rəhbərlik etmişdir (Q.N.Potininlə birgə).
Mac. 3.94; 4.547; КЛЭ 9-759; БСЭ т.29.312.

Саламатов. Salamatov tatar familiyasıdır. Salamat > səla-

mət "sağlamlıq, əminlik" +ov rus dili şəkilçisi; həm də rus dilindəki türk sözlərindədir. Salamat undan hazırlanan хөрək: Проходили бабы, занимавшие друг у друга то соли, то пилна, то совок мучицы на лепешки или саламату (И.Бунин "Деревня").
ƏFL, 546.

Самарин. Voloşkeviç, Sergey Ksenofontoviç? – may, 1919. Ədib İnqilabi hərəkat iştirakçısı.
Mac. 3,94; 4.112.

Самарин. Samara şəhəri və Samara çayı (Volqa hövzəsində çay) adındandır. Ruslarda Samarın familiyası Samara ləqəbindən yaranmışdır.
Ətraflı bax: əvvəldə "Samara" məqaləsinə.
Веселовский, 278.

Самарова Volkova, Valentina Aleksandrovna? – noyabr 1908. Yazıçı.
Mac. 3, 95; 4,111.

Самарова. Samar rus dilinin dialektlərində "çörək, qara çörək" və ya samara "balaхon, uzunətək paltar" mənasında işlənir. Başqurd dilindəki sumar, sımar "çörək" sözündəndir.
Дм.СТЯ, 499; Веселовский, 278.

Самарский. Николайев – Самарский. Bатуşkov, Nikolay Dmitriyeviç 1857, Tver -

1920, Pet. Ədəbi və teatr tənqidçisi, Qədim zadəgan nəslindəndir. İlk dəfə «Kosmopolis» jurnalında çap olunmuş, sonra «Russkoe boqatstvo», «Sev.vestnik», «Vest.Evropi», «Mir bojiy», «Образование» nəşrlərində müntəzəm çıxış etmişdir. Puşkin, Çexov, Kuprin, A.Tolstoy, Qarşın haqqında tədqiqi əsərləri vardır.
Mac. 2.268; 4.55 РП(1800-1917) c.180-181.

Samarski. Samara şəhəri və çayları adından. Samara şəhəri Samara çayının Volqaya töküldüyü yerdə yerləşir. Kazan xanlığının fəthindən sonra rusların möhkəmləndirilmiş hərbi qalasına çevrilmişdir (1586). Samara 1688-ci ildən şəhərdir. Samaralılar S.Razin, sonra Y.Puqaçovun başçılığı ilə olan müharibələrdə iştirak etmişdir. 1935-ci ildə Samara adı Kuybişev adı ilə əvəz edilmiş, 1990-cı illərdən şəhərin əsl adı yenidən bərpa olunmuşdur. Samara çayı – Orenburq və Samara vilayətlərində çay, Volqa çayının qolu, Samara Ukraynada çay, Dnepr çayının qolu.
КГЭ, 3, 406.

Рабле Самарский. Padurov, Aleksey Petroviç – ? 18. 1. 1901. M. Yazıçı.
Mac. 3,23; 4,375.

Samarskiy. Samara şəhər və çay adından yaranmışdır.
Ətraflı bax: əvvəldə "Samarov" məqaləsinə.

Санин. Kormilitsin, Aleksandr Vasilyeviç. Vodevilçi yazıçı. «Özgə kartında kozır», «Zəif komanda», «Basilla», «Peterburq guşəsi» və s. məzhəkələr yazmışdır.
Mac. 3.96; 4.245.

Санин. San yüksək rütbə. «sanovity», «sanovnik» – görkəmli, əsilzadə sözü də buradandır. XI əsrdən rus dilində işlənməsi məlumdur. Dilimizdəki adlı-sanlı yarımmüstəqil sözü, eləcə də sanamaq, «saymaq, hesablamaq» bu sözlə bağlıdır. Qədim türk dilində «miqdar, şərəf, hörmət» və «zənn etmək, qəbul etmək» mənaları daşımışdır.
ДТС, 483. Срезневский 3.260; Фасмер, 3.555; Шипова, 275.

Санин. Şenberg, Aleksandr Aki-moviç 1869 – 8.5.1956. Rus aktyoru və rejissoru. Moskva Universitetinin tarix-filoloji fakültəsini bitirmiş, Moskva Bədaye Teatrında işə başlamışdır. 1922-ci ildə mühacirətə gedənə kimi Aleksandrinsk, azad teatrlarda, Böyük Teatrda və Kiçik Teatrda rejissorluq etmişdir.
ТЭ. 4,839-840.

Sanin. Sanin – San "yüksək rütbə"nin şəkilçi.
Вах əvvəldə "Sanin" məqaləsinə.

Сапарова. Abaşidze, Mariya Mixaylovna 1860-1940. Gürcü aktrisası. Gürcüstanın xalq artisti (1925), A.N.Ostrovski onun oyununu yüksək qiymətləndirmişdi ТЭ, 4,846.

Сапарова. Səfərova > səfər "səyahət, dəfə, kərə" sözündən; müsəlman təqvimindəki ayların adından (əslə ərəb.) götürülmüşdür +ova rus dili şəkilçisi.
Баск. РФТП, с.42; ƏFL, 561.

Сапожник. Сапожник Макар – Ribakov, Makar Andreyeviç 24.5.1891, Tver - 1.7.1970, Tver. Rus sovet yazıçısı. Çəkməçiliklə məşğul olub. İnqilabdan sonra qəza torpaq komissarı işləyib. Əsərləri «Hamamda» hekayəsi, «Sümük ağrısı» pyesi, «Oyanış» «Təzə qabıq», «Hərc-mərclik», «Tufandan yıxılmış ağaclar» romanları sosialist qurucusu olan insanlara həsr olunmuşdur.
Mac.3.372; 4.415; КЛЭ 6.559.

Сапожник sapoq türk sözü sap («рукоятка, ручка») və rus dili şəkilçisindən düzəlmişdir. Sapoq qədim qırcaq alınmalarındandır. Sapoq ~

sapuq ~ sapaq¹ – «uzun-boğaz çəkmə» < saplağ «стебель» türkçə sap «qulp, dəstək» deməkdir ДТС, 485; Фасмер, 3.559.

Саратовец. Qusev, Sergey Sergeyeviç 27.2.1854, Saratov - 1922.

Yazıçı və publisist.
Mac. 3, 96; 4,153.

Саратовец. Saratovlu. Saratov > sarı tau, tav tatarca (türkcə) sarı dağ sözündədir. Volqa üstündə şəhər +овец rus dili şəkilçisi. Saratov 1590-cı ildən rus idarəsinə keçmişdir. Дм.СТЯ, с.505; КГЭ, 3,417.

Сарафанова. Danilevski, Q, rus yazıçısı.
Вах: «Pan Bayan» məqaləsinə. Mac.3,97; 4,157, Прид.им. 146 КЛЭ 2.510; 5.254

Сарафанова. Sarafan rus dilində qədim alınmalardandır (1377). Xüsusi biçimli kişi kaftanı, «uzun isti kaftan» (əslə fars: serapa) «fəxri paltar» qolsuz qadın paltar. Familiya, təxəllüs.
Веселовский, 279. Фасмер, 3.561; Шипова, 280.

Сардар. Rossikova A.E. Jurnalist, XX əsrin başlanğıcında

¹ Менгес К.Г. Восточные элементы в «Слове о полку Игореве», с.92

«Син Отечество» jurnalının əməkdaşı.
Mac.3.97; 4.411.

Сардар. Sərdar başçı (əslə farsca) böyük, komandan, cənişin.
ƏFL, 554.

Сарикамишский. Kudatkin, İvanoviç. İxtisasca həkimdir. Jurnalistika ilə də məşğul olmuş, Sarıqamış imzasından istifadə etmişdir.
Mac. 3,97; 4,258.

Сары Камыш - Zaparojye şəhərinin¹ (vilayətinin) 1770-ci ilə qədər adı +ski rus dili şəkilçisi. 1768-1774-cü illər Rus-türk müharibəsində zəbt olunmuşdur.

Сарынчы. Makarova, Aleksandra İvanovna. 1872 – ? Yazıçı.
«Qolos Samarı», «Qolos Tomska», «Qolos Pravdi», «Dobroe Slovo», «Druq», «Detskoe Şçastye», «Vsxodi», «Semya i şkola» və b. mətbu orqanlarının əməkdaşı.
Mac.3.97; 4.296.

Сарынчи. Sarın tatar folklorunda reçitativ oxunan mahnı; bir çox türk xalqlarında lirik mahnı. Sarınçı müğənni, şərqiçi.
ТЭС.504. КЛЭ 3.895.

¹ Eviya Çelebi, Seyahetnaməsi, 7 c.324

Сафаров. Qriqoryev, Aleksandr Nikolayeviç. Yazıçı Leninqrاد Yazıçıları şöbəsinin üzvü.
Mac. 3.97; 4.146.

Сафаров. Safarov rusların içində mənşəcə türk əsilli ailələrdəndir. Moskva altında Sofrino – Safarinc kəndi bu familiya ilə bağlıdır. Familiya 1 Səfər «səyahət», dəfə «kərə» sözündən; 2. müsəlman təqvimindəki ayların adından (əslə ərəbcə) götürülmüşdür.
Веселовский 280, 281; Баск. РФТП, с.42; ƏFL. 561.

Сафьянов Юрий. Masanov, Yuri İvanoviç 5.12. 1911. Rus bibliografı. Ədəbiyyatşünas. «Təxəllüslər lüğəti» (rus dilində) kitabının müəllifi İ.F.Masanovun (1874-1945) oğlu. Atasının işini davam etdirmişdi. 4 cildlik rus yazıçıları, alim və ictimai xadimlərinin təxəllüsləri lüğətini (80 min təxəllüsü əhatə edir) tamamlamış və çap etdirmişdir.
Mac. 3.97; 4.305; КЛЭ. 4.677; СЭС.768.

Саяфанов. Səfyan türk dillərində saxtılan, saktılan rus dilində keçmiş səfyan – aşılanmış keçi dərisi və bundan hazırlanmış əşyaların (balınc, divan üzlüyü, kitab cildi və s.) adı, zərif dəri deməkdir.

Радлов 4.256; 282; Фасмер, 3.566; Шипова, 281.

Сафьянова Анжелика. Nikulin, Lev Veniaminoviç. 8 5. 1891, Jitomir – 9.3.1967 M. Rus yazıçısı. Macəra və tarixi mövzularda romanlar yazmışdır. «Seyfin sirri», «Çılpaq krallar», «Allah-taalanın yavəri», «Moskva şəfəqləri» və s. eləcə də, «Fyodr Şalyarin», «Çexov» «Bunin», «Kuprin», «Tuxaçevski» kitablarının müəllifi. Mac.3.97; 4.349; КЛЭ 5.287-288; Скрыш. 177. СЭС.890.

Safyanova Bax: əvvəldə «Safyanov» məqaləsinə.

Саянов. Maxlin, Vissarion Mixayloviç 3.6.1903, Cenevrə – 22.1.1959, Leninqrad. Şair və nasir. Uşaqlığı Sibirdə keçib. İnqilabçı olan valideynləri mühacirətdən gəldikdən sonra ömürlük Sibirə sürgün olunmuşlar. «Ailə xronikası» poeması, «Qızıl», «Mamay döyüşü haqqında dastan», «Nürnberg gündəlikləri» şeirlər kitabı, «Torpaq və səma», «Lena çayı» romanları, «Doğma diyar» epopeyası və s. kitabları sovet ədəbiyyatının parlaq nümunələrindəndir. Mac. 3.98; 4.307; РПДВ. с.619-620.

Sayanov. 1. Sayan dağlıq ölkə adından, dağların mərkəzi

Cənubi Sibirə düşür. İki dağ silsiləsinə bölünür: Qərbi Sayan və Şərqi Sayan dağları +ov familiya düzəldən şəkilçi; 2. Sayan – zərxdən tikilmiş qadın yubkası, tuman¹.

Саянов. Poretskiy, Sergey Aleksandroviç 5.6.1860. Pavlovsk – 6.5.1916. Pedaqoq «Russkiy Boqatır», «Panteon Literaturı», «İstina» və s. mətbu orqanlarının əməkdaşı. Mac. 3.98; 4.385.

Sayanov. Bax: əvvəldə «Sayanov» məqaləsinə.

Саянский. Leonid – Popov, Leonid Viktoroviç. 1889 – ? Rus yazıçısı, jurnalist. 1910-cu ildən «Solntsa Rossii», «Noviy jurnal dlya vsex» jurnallarında mütəmadi çap olunmuşdu. Kiçik yumoristik hekayələr yazmışdır. Mac. 3.98; 4.383.

Sayskiy Bax: «Sayanov» məqaləsinə.

Саят Nova. Sayadyan, Arutyun 1712, Tiflis – 1795. Erməni şairi. Qusan (aşiq) kimi şöhrət tapmış, əsasən Azərbaycan dilində yazmışdır.

¹ Древняя одежда Восточной Европы, М. Наука, 1986, с.127. БСЭ. 23, 16.

Rahibliyə keçmiş, şeirləri həyata çağırış ruhundadır. БСЭ. т. 23, 16.

Sayat Nova. Şairin soy adı olan Sayad (yan) təxəllüs kimi istifadə olunmuşdur. Sayad < səyyad «ovçu» (əslə ər.); Nova < Nəva (əslə fars) yaradılmışdır. ƏFL, 483, 545. Прид. им. 189.

Сеспел Миши. Kuzmin, Mixail Kuzmiç. 1899-1922. Çuvaş sovet poeziyasının banilərindəndir. 1917-1918 illərdə Tetüş müəllimlər seminarıyısında oxumuşdur. Kazan dövrü mətbuatında çap olunmuşdur. Əsərləri külliyyatı 1989-cu ildə Çeboksarıda çap edilmişdir. КЛЭ т.6. с.803; ТЭС 515; Прид. им.186.

SespeL. Çuvaş dilində «qarçıçəyi» deməkdir. Mişşi – Mixail adının çuvaşca deyilişidir. Дм. Прид. им.186.

Сибирский. Vladimirov, İvan İvanoviç 1903, Vladimir – 1958, İrkutsk. Rus sovet şairi. İrkutsk universitetini bitirmişdir. 1932-ci ildən çap olunmağa başlamışdır. Uşaq şeirləri, oçerklər, məqalələr, onun ədəbi-bədii yaradıcılığını təşkil edir. Şair-təbliğətçi olaraq çağırış ruhlu vətənpərvər – təbliği şeirlər yaz-

mışdır. Bütün Ömrünü Sibirdə keçirmişdir. Yazıçılar Birliyinin Şərqi Sibir poeziyasının təmsilçisi olmuşdur. Mac. 3,110; 4,322; КЛЭ, 4, т. 934.

Сибирский. Sibir ərazi adı ilə bağlıdır. Bax: əvvəldə "Sibiryakov" məqaləsinə.

Сибирский патриот. Yadrinsev, Nikolay Mixayloviç 18. 10. 1842, Omsk 7. 6. 1894, Barnaul. Rus yazıçısı (publisist, jurnalsist), səyahətçi. 1870-ci illərdə "Nedelya", 1880-ci illərdə "Vostoçnoe Obozreniya" jurnallarında əməkdaşlıq etmişdir. Sibir ölkəsinin müstəqilliyi ideyasını yayan "Sibir dərənəyi" nə rəhbərlik etmişdir (Q.N.Potaninlə birlikdə). Mac. 3,111; 4,546; 547; БСЭ. т.29, с.312; КЛЭ. 9, т. 799.

Сибирский патриот. (Sibirli vətənpərvər), Sibirski pisatel (Sibirli yazıçı), Sibirski strannik (Sibirli zəvvar) imzalarından istifadə etmişdir. Mac. 3,111; 4,546.

Сибирский Казак. Paşino, Pyotr İvanoviç. 1836, İrbit - 3.9.1891 Pet. Şərqsünas, səyahətçi, ədib. Mac.3,110; 4,362.

Сибирский Казак. Sibirli kazak.

Сибиряк. Vedernikov, Aleksey Stepanoviç 1880, Omsk – 12.1.1919. Oktyabr inqilabı və vətəndaş müharibəsinin fəal iştirakçısı. Ural və Perm də inqilabi iş apardığına görə Yeniseyə sürgün edilmiş, orada yaşamışdır. Sibiriyak adını partiya təxəllüsü kimi daşımışdır.
БСЭ. Т 4. 355; СИЭ. Т 3, с 21; СЭС. 200.

Сибиряк. Sibirli
Вах: əvvəldə "Sibiryakov" məqaləsinə.

Сибиряк. Qubelman, Miney İsrailoviç 31.12.1878 – 4. 12. 1943 M. Sovet partiya və dövlət xadimi. İnqilabdan əvvəl gizli partiya təşkilatlarının işində çalışmışdır. Qırımızı Ordu komissarı, Uzaq Şərqdə mühüm partiya vəzifələrində işləmişdir. Ordenlərlə təltif olunmuşdur.
Маc. 3,111; 4,150.

Сибиряк. Sibirli.
Вах: əvvəldə "Sibiryakov" məqaləsinə.

Сибиряк. Lalayants, İsaak Xristoforoviç 1870, Qızılyar – 14.7.1933 M. Jurnalist, inqilabi hərəkət iştirakçısı. 1900-cü ildə Sibirə sürgün edilmişdir. İnqilabdan sonra xalq maarifi sahəsində çalışmışdır. Xatirələr kitabının müəllifidir.
Маc. 3,110; 4,269; СЭС 685.

Сибиряк. Sibirli Вах: əvvəldə «Sibir» məqaləsinə

Мамин Сибиряк. Mamin, Dmitri Narkisoviç 1852-1912. Rus yazıçısı. Perm ruhani seminariyasını bitirmişdir. Yazıçıya əsil şöhrəti "Privalov milyonları", "Dağ yuvası", "Böyük xoşbəxtlik", "Qızıl", "Çörək" romanları və silsilə "Ural hekayələri" qazandırmışdı. Onun yazıçı talantı müasirləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.
Маc. 3,111; 4,300; КЛЭ 4,56 ПП (1971) 426-427.

Мамин Сибиряк. Yazıçının öz familiyası olan Mamin Kazan əsilzadələri olan Maminlərdəndir (əsl: Mömin) Maminlər XVI əsrdən xristianlaşmış, lakin soyadlarını saxlamışlar. Yazıçı bu soy adına Sibiriyak (Sibirli) təxəllüsünü əlavə etmiş, hər ikisini birlikdə daşımışdır.
Halikov. 72.

Сибиряков. Meşeryakov, Nikolay Leonidoviç. 25.2.1865, Zaraysk – 3.4.1942, Kazan. Sovet mətbuat xadimi. SSRİ EA-nın müxbir üzvü. «Krasnoyarskiy raboçiy» qəzetinin, «Nauka i jizn» jurnalının redaktoru. Kiçik Sovet Ensiklopediyasının baş redaktoru, BSE-nin baş redaktor müavini işləmişdir.

Маc.3.111; 4.312; БСЭ. т.16. с.26; КЛЭ. 4.821; СЭС. 800.

Сибиряков. Sibir – Şimali Asiyada ən böyük əraziyə malik ölkə. Rusiyanın idarəsinə keçənədək (1600-cü ildə tamamlandı) «Sibir yurdu» feodal dövləti (13-14-cü əsrlər) Sibir adı ilə Cuci ulusuna daxil idi. Sonra Şeybanilər hökmündə olmuş, lakin Tümen hakimi İbak xanın qətlindən sonra Tay Buğanın nəvəsi Məhəmməd ulusları birləşdirib Kaşlıq şəhərini (digər adı Sibir) paytaxtı seçdi. Sibir xanlığı yüksəlişə çatdı. Rusların istilasınadək ən son hakim Koçum xan Şeybaninin oğlu Əli xan olmuşdu. Sibirdə türk xalqları: qıpçaklar, arqun, karlık, kanqlı, nayman və s. tayfalar məskun idilər.
Вах: БСЭ. 23. с.336-337.

Симбирский. Abramov, Aleksandr Vasilyeviç. 1887-1924. Şair. Simbirsk qəzasının Şiryayev kəndində doğulmuşdur.
Маc. 3.113; 4.26.

Симбирск Вах: «Симбирск» məqaləsinə.

Симбирский. Minayev, Dmitri Dmitriyeviç 21. 11. 1835, Simbirsk – 10. 7. 1889. Şair-satirik, dramaturq, tərcüməçi. Zadəgan ailəsində doğul-

muşdur. Peterburq DİN-də işləmiş «Oteçestvennie Zapiski», «İskra», «Peterb. Qazeta» da çıxış etmiş şerləri, felyetonları «Russkoe slovo», «Delo» jurnallarında çap olunmuşdu. Satirik nağıllar yazmışdır. Bayrondan, Dantədən tərcümələr etmişdi.
Маc. 3.113; 4.313-314; РП (1971) 437-439.

Симбирский Вах: «Симбирский» məqaləsinə.

Симбирский. Bryuxanov, Nikolay Pavloviç. 1878-1943. Sovet dövlət və partiya xadimi. İnqilabçı. 1923-cü ildən SSRİ Ərzaq komissarı. 26-30-cu illərdə Maliyyə naziri və XKS-də daha yüksək vəzifələrdə işləmişdir. Partiya təxəllüsü Simbirski olmuşdu. (Simbirskdə doğulduğuna görə)
Маc. 4.84; СИЭ. т.2, 779; АСЭ. 2. 328; СЭС. 173.

Симбирский Simbirski (Sinbir) şəhəri adından. Qədim tatar şəhəri Sinbir adının buradakı Sinbir dağının və ya Qızıl Orda hakiminin adı ilə bağlı olduğu ehtimal edilir.¹ Rusların idarəsinə keçib hərbi qalaya çevrilir. 1648-də şəhərə çevrilərkən adı Simbirsk şəklinə düşür. 1924-cü ildən burada doğulan

¹ Никонов В.А. Краткий топонимический словарь, 436.

V.İ.Leninin xatirəsinə Ulyanovsk adlanır.
Mac. 1.104; 4.39.

Simbirskiy. Smirnov, Valentin Andreyeviç, 1897. Şair, dramaturq. «Ataman» poeması, «Mübarizədə» pyesi və s. yaradıcılıq nümunələri vardır.
Mac. 3.113; 4.439.

Симбирский. Simbir sözündən.
Bax: «Simbirsk» məqaləsinə.

Сирин. Jukovskaya (qızlıq fam. – Qertsıq), Adelaida Kazimirovna. Jurnalist. 1905-1906-cı illərdə «Vesı» jurnalında bu təxəllüsdən istifadə etmişdir.
Mac. 3.114; 4.187.

Sirin. türk mənşəli rus fəmilialarındandır. Soyadının kökündə başqurd şəxs (kişi) adı Sura, başqa türk dillərində də Sora ~ Sura «bahadır oğlu, bahadırın yaxın silahdaşı» mənasındadır.
Баск. РФТП. 241.

Сирин. Kobyakov, Dmitri, Yur-yeviç. Şair.
Mac. 3.114; 4.234.

Sirin. Bax: əvvəldəki «Sirin» məqaləsinə.

Сирин. Nabokov, Vladimir, Vasilyeviç 23.4.1899 P. - 1977. Rus-amerikan yazıçısı. Tenişev məktəbini bitirmiş, 1919-cu ildən mühaci-

rətdə idi. Ədəbiyyata «Maşenka» romanı ilə gəlmişdi (1926). Maraqlı romanlar müəllifi olmaqla yanaşı rus klassiklərini də ingilis dilinə tərcümə etmişdir.
Mac. 3.114; 4.328; КЛЭ. 5.60. 61; СЭС. 853.

Скиф. Jukovski, Yuli Qalaktionoviç. 1833-14.11.1907, Pet. Rus iqtisadçısı. Publisist, tarixçi. Dövlət Bankı idarəçisi işləmişdir. Lenin onu "qatı burjuva" adlandırmışdı. Mətbuatda Skif imzası ilə çıxış edirdi.
Mac. 3,116; 4,187; SGS. 441.

Skif. Skiflər Qara dəniz sahillərində, Qərbi Türküstanda Duna-Dnestr, Don çaylarının hövzələrində yaşamış qədim xalq. Eramizin III əsrinin sonlarına doğru Skif dövləti dağıldıqdan sonra başqa xalqlarla qaynayıb qarışmışlar. Rus dilində həm də məcazi mənada Skif "nəhəng, dahi (adam)" işlədilir.
ASE. VIII, 478.

Скиф эпикурец Zasodimski, Pavel Vladimiroviç 1. 11. 1843, Velikiy Ustyuy – 4. 5. 1912, Novq. Oleçen k. Rus xalqçı-yazıçısı. Memuarist. "Delo", "Oteçestvennie Zapiski", "Russkiy Boqatır" jurnallarında əməkdaşlıq etmişdir. Uşaqlar üçün maraqlı əsərlər yazmışdır. Dövrün

əzablarını, xüsusən yoxsulluğu əks etdirən "Smurin kəndinin tarixçəsi", "Yoxsul-ların həyatından hekayətlər" romanları məşhur olmuşdur.
Mac. 3.116; 4,192; КЛЭ. 2,998; 5.60,108; СЭС. 453.

Skif epikureç. Skif-epikürçü.
Ətraflı bax: əvvəldə "Skif" məqaləsinə.

Скиф. Евгений Скиф. Yeqorov, Vyaçeslav Aleksandroviç – pedaqoq, ədəbiyyatşünas, ədəbi tənqidçi. Onun M.Qorki yaradıcılığı və ilk kitab çapçısı İv.Fyodorov haqqında bu imza ilə – Skif "nəhəng" çıxışı (tənqidi məqalə "Jivoe Slovo" jurnalında 1913-cü il №11-də çıxmışdır) böyük əks-səda doğurmuşdu.
Mac. 3,116; 4,177.

Skif. Məcəzi mənada böyük adam, nəhəng, dahi.
Bax: əvvəldə "Skif" məqaləsinə.

Скиф. İvanov, Razumnik Vasilyeviç 1878 – ? Ədəbiyyat tarixçisi və tənqidçisi. Mühacirətə getmişdir.
Mac. 3,116; 4,203.

Skif Bax: əvvəldə "Skif" məqaləsinə.

Скиф. İqumnov, İvan Alekseyeviç. XX əsrin başlanğıcında Sibir mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Mac. 3,116.

Skif Bax: əvvəldə "Skif" məqaləsinə.

Собольшиков Самарин. Соболь из Самары. Собольшиков, Николай Иванович 28. 3. 1868, Пет. 20.7.1945, Горки. Sovet rejissoru. Aktyor, RSFSR xalq artisti (1934). 1892-ci ildə fəaliyyətə başlamışdır. Volqaboyu şəhərlərdə antreprenər işləmiş, yüksək bədii aktyor ansambli yaradılmasında xidməti olmuşdur. Çexovun, Qorkinin dram əsərlərini təbliğ etmişdir.
Mac. 3.123; 4.443; TG, 4,1007-1008.

Sobolşikov Samarın

Bax: «Samarskiy» məqaləsinə.

Стамбулов В. Braun, Viktor Osipoviç. Yazıçı-oçerkcı.
Mac. 3.377; 4.83.

Stambulov. Stambulov. Stambul ~ İstanbul Türkiyənin keçmiş paytaxtı +ov soyadı yaranan şəkilçi.

Станский. Savvin, Nikolay Arsenyeviç. 16.1.1878 – 6. 10.1934, N. Novq. Rus sovet ədəbiyyatşünası. Tənqidçi. Əsas fəaliyyət sahəsi uşaq ədəbiyyatı olub. Uşaq ədəbiyyatı haqqında silsilə oçerkləri, uşaq ədəbiyyatı müntəxəbatı, uşaq ədəbiyyatının nəzəri məsələləri ilə bağlı kitabları vardır.

Мас. 3.131; 4.419; КЛЭ. т.9. с.675.

Stanskiy. Qədim Rusda stan hərbi düşərgə; möhkəmləndirilmiş strateji «dayanacaq, düşərgə» XI əsrdən məlumdur. İnqilaba qədərki Rusiyada inzibati polis bölməsi; rus dilindəki qədim türkizmlərdəndir; XI əsrdən rus dilində işlənir. Rus dilindəki stan+itsa, stan +ov +işe, pri+stan+işе kimi vahidlərin əmələ gəlməsində iştirak etmişdir.
Веселовский, 299; Шипова, 321; СИЭ т.13, 795.

Станицкий. Qolovaçova – Pannaeva Avdotya Yakovlevna 1820 – 30 mart 1893, Pet. Rus yazıçısı. Ev tərbiyəsi almış, ədəbiyyatşünas Panayevə arə getdikdən son ra onun ədəbi salonu məşhur olmuşdur. Sonra N. A. Nekrasovun həyat yoldaşı olmuş. Bəzi əsərlərini («Dünyanın üç ölkəsi») onunla birgə yazmışdır. «Qadın qisməti», «Həyat xırdalıqları» romanları avtobiografik xarakterli olub, çox maraqlıdır.
Мас. 3,131; 4.135; Прид. им, с. 204.

Stanitskiy. Stan «düşərgə, dayanacaq» sözündən.
Вах: Əvvələ.

Станицын. Goze, Viktor Yakovleviç 20.4.1897. Rus sovet

aktyoru və rejissoru. SSRİ Xalq artisti (1948) 1924-cü ildə Moskva Bədaye teatrında əmək fəaliyyətinə başlamış, 1934-cü ildən isə rejissor kimi fəaliyyətini davam etdirmişdir.
ТЭ, 4, 1079-1080.

Stanitsın. Stan «dayanacaq, düşərgə, mənzil, qərargah» +iüa +in rus dili şəkilçiləri.
Ətraflı bax: «Stanskiy» məqaləsinə.

Султанов. Raetskiy, Saveli Semyonoviç. Jurnalit XX əsrin birinci yarısında fəaliyyət göstərmişdir. «Utro Rossii», «Birjevie Vedomosti», «Russkoe Slovo», «Karaimskoe jizn» qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. Milliyyətçə karaimdir.
Мас. 3.144; 4.397.

Sultanov. Sultan bir çox Şərq ölkələrində hakim titulu Rus dilinə türk dilindən keçməsi daha inandırıcıdır, çünki bu ölkənin hakimləri sultan titulu daim daşımışlar. Türk dillərində sultan, soltan, solton.
Радлов 4.777; 4.555; Шип. 291.

Суджанский. Klevenski, Mitrofan Mixayloviç. 1877.9. 12. 1939.
Мас. 3,144; 4,234.

Sudjanskiy. Sudja >Suca +anskiy rus dili şəkilçisi. Suca

Kursk vilayətində şəhər. Suca çayı sahilində (Dnepr hövzəsi) yerləşir. Eramızın V əsrinə aid Suca kürğanlarından tapılmış poloves (qırçaq) xanlarına məxsus dəfinələr ilə (Rusiya Dövlət Silah Palatasında hifz olunur) məşhurdur.
БСЭ. 25, с.46.

Сүлейман. Qrudzinski, L.A. XIX əsrin sonlarında "Peterburqskiy Listok" qəzetində işləmişdir.
Мас. 3.144; 4.149.

Suleyman. Süleyman. Türk xalqlarında kişi adı. Davud peyğəmbərin oğlu Süleyman peyğəmbər (eradan əvvəl 965-928) quşların, heyvanların dilini bilirmiş. Adıyla bağlı çoxlu əfsanələr vardır.¹ Ruslar arasında dvoryanlarda ad, sonra familiya kimi mövcud olmuşdur.
Веселовский, 305.

Султан Мендали Пиралиев. Qriqoryev, V.V. Şərqşünas. Orta Asiya tədqiqçisi. Dövrün qəzetlərində və «İzvestiya Arxeoloqiçestoqo obşestvo» jurnalında bu imza ilə çıxış edirdi.
Мас. 3.144; 4.146.
Вах: «Babadjanov Xodja Salix» məqaləsinə.

¹ Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlədilan adların şərhı, s.98.

Султанзаде. Mikaelyan, Avetis. Sovet ictimai xadimi. Bolşevik. İranda Gilan inqilabında iştirak etmişdir. Komin ternin üzvü idi.²

Sultanzadə. Sultan türk dillərindən «hakim, padişah» mənasında alınmadır. Rus dilində həm də folklor variantı saltan, soltan işlədilir; +zadə familiya yaradan şəkilçi.
Радлов 4.777. Фасмер. 3.551.

Сурмин. Mayqur, Pyotr İvanoviç. Jurnalist və pedaqoq.
Мас. 3.145; 4.295.

Surmin familiyasının kökündə türk, azərb. sözü olan sürmə, tatarca sörmə, türk-məncə sürmə dayanır. «sürmə» – «qaş və kiprik üçün boya» sözünün kökündə şübhəsiz, sür «silmək, təmizləmək, çəkmək, pozmaq» feli durur.
Баск. РФТП. 216-217.

Сурминский. Solovyov, Nikolay Aleksandroviç. 30.4.1847 – 16.12.1901. M. Uşaq yazıçısı.
Мас. 4.448.

Surminskiyy. Surma > sürmə +in +skiy rus dili şəkilçiləri.

² Агаев С.Л. Советская Ирановедение 20-х годов, М. Наука, 1977, с.40.

Маркиз из Суук-Су. Bogemski, Dmitri Anisimoviç. Yazıçı. *Мас.* 2,178; 4,73.

Suuk-Su. Soyuq Su. Ovliya Çələbi Qara dəniz boylarının türk mənşəsinə verərkən Abaza xalqının əşirətləri (elləri) sırasında (Soğuş Su) və çay adı kimi (Abazaların) Soğuş Su adında keçid verməz bir çayları var ki, Çərkəz dağlarından başlar, Qara dənizə tökülər.¹

Суфи. Pavlenko, Pyotr Andreyeviç. 29.6.1899, Pet. – 16.6.1951. M. Rus sovet yazıçısı. Təhsilini Bakıda almış, Türkiyədə diplomatik işlərdə çalışmış. Orta Asiyaya səyahət etmiş. Oçerklər, romanlar, kino-ssenarilər, o cümlədən «Aleksandr Nevski», «Berlinin süqutu», «And» filmlərinin ssenarilərini yazmışdı. Ordenlərlə təltif olunmuşdu. SSRİ Ali Sovetinin deputatı idi. *Мас.* 3.145; 4.355; КЛЭ 5-524; 654; ВСЭ. т.19. с.61; СЭС. 955.

Sufi 1) dini mistik cərəyan; 2) sufi təriqətinə mənsub olan adam; 3) zahid. *ƏFL.* 574.

Сыртланова. Şlyaxtina, Yelizaveta Aleksandrovna. 22. 11.

¹ Evliya Çelebi. Seyahetnamesi. İstanbul. Uç Dal nəşriyyatı, 1966, I-II c. s.452,470.

1881-1962. Rus Sovet aktoru. 1912-ci ildən əmək fəaliyyətinə başlamışdır. Sibir şəhərlərinin rus dram teatrlarında çalışmışdır. Rus əsərləri ilə yanaşı tatar-başqurd yazıçılarının da əsərlərində oynamışdır. *ТЭ.* 4,1147.

Сыртланов. Sirt yüksəklik, dağ, dağın beli. Türk dillərindəki sirt, sərt arxa, bel; dağlı zirvədə düz yer, təpə sözündədir. Сыртланов фамилия (тəхəllüs) olaraq başqurdlar arasında rast gəlinir. Сыртлан Барабин çölündə (Novosibir vil.) çöl *Радлов.* 4,646,647; *Фасмер.* 3,820; *Шипова.* 296; КГЭ 3,420.

Таас. Fyodorov, Dmitri Samsunoviç, 1914-1951, Yakut radio-informasiya komitəsində işləmişdir. Yakut sovet ədəbiyyatı nümayəndəsi. Oçerkçi, publisist, dramaturq. «Qızıl tabut», «Hərbi sirr», «Qorxulu pullar», «48 №-li ev» əsərləri və rus ədəbiyyatından yakut (saxa) dilinə tərcümələri vardır.² *КЛЭ* 8 т. 1074.

Таас. Saka (yakut) dilində daş deməkdir. *Радлов.* 3,916; *Прид.им.* 188.

² Вах: Писатели Якутии, с.232-233.

Арлекин с Таганки. Palm, Qriqorii Aleksandroviç – ? 1915. Tərcüməçi. *Мас.* 1, 109; 4, 358.

Арлекин с Таганки. Таqанка Arlekin – Таqанка tarixi Moskvada ərazi: rayon, məhəllə adından. *Ətraflı bax:* «Taqaanskiy» məqaləsinə.

Дон Кихот с Таганки Riskin, Sergey Fyodoroviç. 1.10.1859, Kostroma – 10.8.1895 M. Şair və nasir *Мас.* 1, 348; 4, 416.

Дон Кихот с Таганки. «Таqанкалы Дон Кихот». Таqан – Таqанка Moskvada tarixi şəhərdaxili rayon, məhəllə, dalan, keçid adları olmuş, hazırda meydan adında saxlanılmaqdadır. *Ətraflı bax:* «Taqaanski» məqaləsinə.

Таганский. Silvin, Mixail Aleksandroviç. 20.11.1874, Nijn. Novq. – 28.5.1955. M. Yazıçı. Rus inqilabi hərəkat iştirakçısı. Pet. universitetinin hüquq fakültəsində oxumuşdur. 1905-ci ildən bolşevik qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. Oktyabr inqilabı tarixinə aid əsərləri var. *Мас.* 3.160; 4.432; *БСЭ.* т.23. 376; *СЭС.* 1208.

Taqanskiy. Таqан – Таqанка Moskvada tarixən şəhərdə

xili rayon, məhəllə, dalan, keçid adı olmuş, hazırda meydan metro, küçə, mА-ğazin və s. adında saxlanılır. Moskvanın türk adları sırasında qeyd olunur.¹ 2.Түрк dillərindəki taqan «tava» sözü ilə bağlıdır. *Радлов,* 3, 795; 1305; *Фасмер,* 4,9; *Москва Э.* 589-590.

Таежный. Варентсов, Aleksandr Nikolayeviç. 1869, Penza – 1915, Irkutsk. Jurnalist. *Мас.* 3.160; 4.93.

Таежний. Tayqa sözündən taejny tayqalı «sifət» yaradılmışdır. Tayğa türk sözü «qayalı dağlar» deməkdir. Altaylıların dilində taika ~ tayqa, türk dillərindəki dağ, tau sözü ilə əlaqədardır. *Радлов,* 3, 497; 767; *Фасмер* 4, 11.

Таиров. Kornblit, Aleksandr Yakovleviç 1885-1950. Rejissor. Rusiyanın xalq artisti. Moskvada Kamera teatri yaratmış (1914) ömrünün sonuna kimi ona rəhbərlik etmişdir. *Москва. Э.* 590.

Tairov. Tair "quş, uçan" və ya Tahir "təmiz, pak" sözlərindən də yaranmaq ehtimalı var. Tayirovlar türk əsillidir-

¹ Баскаков Н.А. Тюркизмы в названиях Московских улиц. Советская Тюркология, 1979, N2, с.21.

lər. XV əsrdən rus zadəganları arasında da yayılmışdır. ƏFL. С.581,584; Halikov. 96; Веселовский. 311.

Тайар Тимки. Semyonov, Timofey Semyonoviç 15.1.1889, Kazan – 1916. Çuvaş şairi. «Хыпар» (Хəbər) qəzetində ilk şerləri çıxmış, inqilabi çağırış ruhlu şerlər yazmışdır. I Dünya müharibəsində iştirak etmiş, Türkiyə cəbhəsində itkin düşmüşdür. КЛЭ. т.6. 774.

Тайар. Тəууар «uçан, havaya qalxан, qanadlanan» (əslі ərəbcədən) türk dillərində həm şəxs adı, həm də ümumi söz kimi çox işlək olmuşdur. Timkki – Timofey adının çuvaşca əzizləmə çalarlı çağırışı. ƏFL, 605.

Таз Баши. Yerşov, Pyotr Pavloviç 22.2.1815, Tob. – 21.8.1869, Tob. Rus yazıçısı. Folklorçu. Peterb. univ. Hüquq-fəlsəfə fakültəsini bitirmişdir. Tobol gimnaziyasının direktoru işləmişdir. «Konek – Qorbunok» pyesini, nağıl – poemalar və hekayələr yazmışdır. Sibire böyük maraq göstərirdi. Mac. 3.161; 4.181; КЛЭ. т.2. 896; 8. 65; СЭС. 430.

Таз Ваши. Таз Ваши ~ Daz baş «ağ-saqqal, qoca, yaşlı adam» < Şərqdə hörmətli adam.

Тамга. Quryevski N.İ. 1909-1910-cu illərdə «Omskiy Vestnik» qəzetinin əməkdaşı. Mac. 3.162; 4.153.

Тамға. Damğa – qədim ruslarda ticarət rusumu, damğa, dağ, möhür. Türk xalqlarında damğa, möhür, tayfa möhürü, nişanı, heyvana vurulan damğa, gömrükdə vurulan damğa «plomb», qızıl-gümüş məmulatında damğavari basılan əyar. Радлов 3, 1003; 3, 1652; Веселовский, 311; Фасмер 4, 18 Шипова, 305-306.

Танаев. Kazmiçev, Pavel Petroviç. Yazıçı və dramaturq. Mac. 4.412.

Танаев. Rus dilinin dialektlərində tanak, tanak, tanıka «arif, fərasətli, işgüzar» mənalarında rast gəlinir. Tanayev фамилиясы etimoloji cəhətdən türk fel əsası olan tanı-tanıy «bilmək», «tanımaq», «etibar etmək», «dərk etmək» sözü ilə bağlıdır. Bu felə bütün türk dillərində rast gəlinir. Türk dillərindəki tanık sözü - «şahid» mənasında alınmışdır. Bir türkəsilli rus soyadı kimi (Taney, Taneyev) Şimali Rostovda zəngin, iri torpaq sahibi Tanayevin (XV) adından başlayır. Радл. 3.826; Даль. 4.390; Баск. РФТП. 211; Веселовский, 312; Шип. 307. Halikov, 95.

Танаев. Freyqin, Leonid A. Şair 1880-90-cı illərdə bu təxəllüslə çıxış etmişdir. Mac. 3.162; 4.488. Вах: yuxarıda «Танаев» məqaləsinə.

Тане. Panov. Bolqar Panov (1906) Balkan hərbində Makedoniyada türklərə qarşı vuruşan hərbi birliklərin tərkibində olmuş. Sonra «Moskovskie Vedomosti», «Reç» qəzetlərində müxbir işləmiş, İran inqibalları zamanı İrana getmişdir. Pyataxt qəzetlərinə Gilan inqilabı, Mirzə Kiçikxan hərəkatı gedişindən xəbərlər göndərmişdir. Sonralar povest və dram əsərləri yazmağa («Qazanc dalınca» (1939) dramı) başlamışdır. Mac. 3.162; 4.359; КЛЭ. 4-518.

Тане. Данə «filankəs, birisi, bir nəfər» deməkdir.

Таныш. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Şərqsünas. Etnoqraf. Mac. 3.378; 4. 289-90.

Танış. 1) «tanış, dost, yaxın adam»; «kimsə, birisi, bir nəfər»; 2) Танış~ тınıш «adlı-sanlı, məşhur» mənasında. Тınıш Тınıшбай qədim türk adı.

Тараканов. Quskov, Fyodor İvanoviç. Jurnalist. 1900-cü

illərdə Samara jurnalisti; qəzetlərdə bu təxəllüslə çap olunurdu. Mac. 3.162; 4.153.

Тараканов. Tarakan. həşərat, türkcə taraқан (ev təsərrüfatına ziyan vuran həşərat). Dmitriyev sözü çaqatayca tarqa ~ tara «разнолзатся» sözü ilə əlaqələndirir.¹ Çuvaş dilindəki taraған «qaçaq, qaçqın» deməkdir.² Azərbaycan dilindəki dараşmaq, daranmaq (yayımaq)la bağlıdır. Шипова, 308; Фасмер. 4.20, 21.

Тараканов. İvanov, Vyacheslav İvanoviç 16.2.1866 M – 16.7.1949, Roma. Rus şairi, dramaturq, tarixçi. Moskva və Berlin universitetlərində təhsil almışdır. Həm filologiya, həm tarix üzrə doktorluq müdafiə etmişdir. 1917-ci ildən pedaqoji fəaliyyətə başlayır. BDU-nun professoru və rektoru Maarif nazirinin müavini vəzifəsində işləmişdir. 1924-cü ildən İtaliyada yaşamış və katolikliyi qəbul etmişdir. Sonuncu şeir kitabı «Axşam işıqları» olmuşdur. Mac. 3.162; 4.202; КЛЭ. 3.38; СЭС. 473.

¹ Дмитриев Н.К. Строй тюркских языков, М., 1962, с. 532

² Баскаков Н.А. Тюркизмы в названиях Московских улиц. с. 25

Tarakanov. Tarakan – türkcə¹ taracan (ev təsərrüfatına ziyan vuran həşərat+ov rus dili şəkilçisi). 2 Tarakanovka Moskva çayının sol qolu. Tarakan türk mənşəli rus soy adı.
Веселовский, 312.
Вах: «Tarakan» məqaləsinə.

Таранов. Voeykov, Aleksandr Fyodoroviç. 15.2.1779 M. 16. 6.1839, Pet. Satirik şair, jurnalist, tənqidçi. 1812-ci il müharibəsində iştirak etmiş, 1820-dən peşəkar yazıçı kimi fəaliyyətə başlamışdır. Satirik şerləri, karikaturaları çox məşhur olmuşdu. Evində ədəbi salon təşkil etmişdi.
Мас. 3.162; 4.109; РП (1971), с.221-222; РП (1800-1917) 456-457; КЛЭ. 1.1006; 2.119; 4.252.

Таранов. Rus dilindəki taran türkizmi iki mənə daşıyır. 1. Taran – hərbi termin: «divardeşən və müdafiə» qurğusu», «taran etmək»; 2. Taran: karp ailəsindən balıq. Canlı rus dilində taranka, taraşka da deyilir.²
Фасмер, 4, 22; Шипова, 307.

Таранский. Koropçevski, Dmitri Andreyeviç. 5.7.1842 M - 18-

¹ Halıkov, 95; Moskva, E. s.590.

² Усачева В.В. Материалы для словаря славянских названий рыб. Этимология, 1978, М.. Наука, 1980, с.74

12 1903 M. Yazıçı və tərcüməçi. Antropoloq-alim. Peterburqda 1878-1881-ci illərdə çıxan «Slovo» rus aylıq elmi ədəbi və siyasi jurnalının redaktoru olmuşdur. «Trud», «Nov. Obozreniya», «İzyaş Lit.», «Nablyudatel», «Nov», «Vsemirnaya İllyustrasiya», «Sever», «Zvezda» və b. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас. 3.162; 4.246; КЛЭ. т.6. с.961.

Таранский. Taranski – taran 1) hərbi termin ilk mənası «divardeşən», eləcə də müdafiə qurğusu; 2) Taran karp ailəsindən balıq.
Фасмер 4.22; Шипова, 307.

Тарханов. Razumov, Sergey Petroviç 1901-1938. Odesada doğulmuşdur. Rus sovet yazıçısı, publisist. Diplommat. Ukraynada komsovol təşkilatı yaradıcılarından. Qırmızı Orduda Siyasi İşlər İdarəsində (QPU) işləmiş, 1935-dən MXR səfirliyində müşavir olmuşdur. Bədii yaradıcılıqla məşğul olmuşdur: «Çin novelları» kitabı ölümündən sonra (1955) çap olunmuşdur.
Мас. 3.163; 4.398; БСЭ. 25 т.с.284.

Тарханов. Soy adının kökündə tarxan ~ tarkan türk sözü durur. Qədim alınmalardan

olan tarxan 1) «vergilərdən və hər cür mükəlləfiyyətlərdən azad olunmuş» mənasında rütbə deməkdir. 2) türk tarxan sözü hakim deməkdir. Monqolca darxan. Ruslara əsir düşən (1468) Kazan əsilzadələrindən Tarxanın oğulları da xristianlığı qəbul etdikdən sonra Tarxanov soyadı daşınırlar.
Радлов. 3.851; Веселовский, 313; Halıkov, 95; Фасмер. 4.25; Шипова. 310-311.

Тарханов. Moskvın, Mixail Mixayloviç 1877-1948. Rus sovet aktyoru, pedaqoq, rejissor. SSRİ xalq artisti (1936) 1896-cı ildən səhnədə olmuş, Moskva Bədaye Teatrında çalışmışdır. Kino-filmlərdə çəkilməmişdir. SSRİ Ali Sovetin deputatı, SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır (2 dəfə). «Mən necə aktyor oldum» kitabı öz həyatı haqqındadır.
СЭС. 836; БСЭ т.25, 284; ТЭ. 5, 62-63; Москва Э. 591.

Тарханов. Tarxan – Qədim türkcə şərəf, ad, san, rütbə Rus dilində işlənən qədim türk sözlərindəndir. 1. Vergilərdən azad təbəqə – Qızıl Orda dövründə xüsusi elit təbəqə belə adlanırdı. 2. Kəndlərdən kətan, yun, dəri və s. topdan alıcı.
Фасмер.4.25;Шипова.310-311.

Татаров. Kaqan, İsak Lvoviç 1901-1938 Ədəbiyyatşünas. Vlnoda doğulmuşdur. Rusiya Komsomol Mərkəzi Komitəsində məsul vəzifədə işləmişdir. Sonralar Qırmızı professorlar institutunda fəaliyyət göstərmişdir.
Мас. 3.163; 4.212.

Татаров. Tatar etnonim; türk xalqlarının ümumiləşdirici adı. Bu soyadını daşıyanlar əsasən Kazan xanlığından və Meşer torpaqlarından çıxıb Rusa köçən tatarlardır.
Баск. РФТП, 122; Halıkov, 96; Веселовский, 313.

Татарова. Urarova, Aleksandra Kirillovna Jurnalist. «Sirk i estrada», «Sovetskiy Ekran» jurnallarının əməkdaşı.
Мас. 3.163; 4.481.

Татаров. Soy adı (təxəllüsü) tatar etnonim xalq adı ilə bağlıdır. Tatar türk xalq adı olmaqla Orxon-Yenisey kitabələrində ilk dəfə işlədilmişdir. Rusların içərisindəki Tatarovlar və Tatarinovlar əslən Kazan tatarlarından və Meşerlərdən (əslə meşçer-burtasların daha sonrakı yeni nəslə) çıxmışlar.
Баск. РФТП, 122; Halıkov, 96; Веселовский, 313.

Татарский Мурза, Derjavin, Qavriila Romanoviç, Rus şairi.
Мас. 3.163; 4.161; Прид. им. 71.
Вах: «Atilla» məqaləsinə.

Tatarskiy Murza. Tatar «türk etnoslarının birləşdirici adı, ayrıca türk xalqı» + Murza Əmirzadə sözündən «şahzadə, xan» oğlu», Orda əsilzadələrinin adlarına birləşdirilən titül.

Tay. Yeqorov, Aleksandr Qriqoryeviç, jurnalist.
Mac. 3.163; 4.177.
Bax: «Arabat» məqaləsinə.

Tau. Türk dillərinin bir çoxunda dağ. Rusiya ərazisinə qatılmış tarixi türk torpaqlarında da dağ adı kimi Beştay, Alatau, Biektay, Karatau və s. yaşamaqdadır.

Taş. Yeqorov, Aleksandr Qriqoryeviç, jurnalist.
Радлов. 3,771. Mac. 3.163; 4.177; КЛЭ. т.9. 472.

Taş. Türk dillərində taş – daş, taas.
Радлов. 3,916,932,933.

Ташкентский. Ташкентский Волдемар. Ташкентец. Sokolov, Vladimir Alekseyeviç. Nasir və şair.
Mac. 3.163; 4.444.
Bax: «Aziat» məqaləsinə.

Таşkентский. Таşkентес. «Daşkəndli» məcazi mənada «avam, aciz, nadan». Müəllif bu təxəllüsündə işlətdiyi digər imzasından da (Aziat) bu mənada istifa də etmişdir.

Ташкентец. Vedenyapin, Mixail Aleksandroviç, Jurnalist. «Katorqa i Ssilka» jurnalında bu imza ilə çıxış etmiş.
Mac. 4.19; 4.98.

Таşkентес. Daşkəndli.
Bax: ətraflı «Таşkентский» məqaləsinə.

Темир А. Palmbax, Aleksandr Adolofoviç. 29.8.1897, Drişsa – 22.10. 1963, Kızıl. Sovet filoloqu, tərcüməçi, professor. Tuva milli yazısını, elmi qrammatikasını yarıdanlardandır. Yazıçı və tərcüməçi kimi Tuva bədii ədəbiyyatının da yaradılmasında böyük rol oynamışdır. Tuva xalq dastanlarını tərcümə etmişdir. 4 ordenlə təltif edilmişdir.
Mac. 3.378; 4.358; BSG. 19.124; КЛЭ. т.9. с.593; СЭС. 961.

Темир. Demir ~ Dəmir türk dillərində geniş işlənən sözdür. Bu sözdən yaranan soy adı da çox geniş şəkildə təsadüf edilən fəmilialardandır.
Halikov, 97; Веселовский, 315.

Темиров. Platonov, Sergey Fedoroviç 16.7.1860, Çerniqov – 10.1.1933, Samara. Rus tarixçisi. Rusiya EA akad. (1920). Arxeoqrafiya komissiyasının sədri. Rus tarixinin Pyotr epoxasına, eləcə də Qroznıdan sonrakı

dövrə aid əsərləri vardır. Müstəqil baxışlarına görə sürgün olunmuş və sürgündə ömrünü başa vurmuşdur.
Mac. 3.165; 4.372; КЛЭ. 3-452; 5-148; СИЭ. т.11. с.204; СЭС. 1012.

Темиров. Temirov – Kökündə temir «dəmir» sözü olan soyadıdır. Təxəllüs kimi istifadə edilən Temirov türk əsilli rus soyadlarındanır.
Halikov, 97, Веселовский, 315.
Темиров. Şerbakova, Nadejda Alekseyevna. Dramaturq. Vodevillər yazmışdır.
Mac. 3.165; 4.537.

Темиров. Türk əsilli rus fəmilialarındanır.
Ətraflı bax: əvvəldəki «Темиров» məqaləsinə.

Темрюкский. Sıqanyuk, Semyon. Şair. 1900-cü ildə ədəbi fəaliyyətə başlamışdır.
Mac. 3.165; 4.508.

Темрюкский. Temiryuk – qədim adı: Temerek Kirman. Qədim tatar kəndi, hicri 921-ci ildə türk hərbi qalası tikilmişdir. Bu torpaqları səyahət edən Övliya Çələbi yazır: Temerek 4 bürclü kiçik bir qaladır. Qalada beş məscid vardır. Əhalisi müsəlman çərkəzlərdir. Temerek qalasının adı bir yerli

bəyin adından götürülmüşdür.¹

Гейне из Темрюка. Mişenko, Leon Leonoviç. 17.6.1882. Tiflis. Jurnalist, yazıçı.
Mac. 1.289; 4.320.

Qeyne iz Temryuka. «Temeryuklu Heyne».
Bax: «Temryukskiy» məqaləsinə.

Терек. Forş (qızlıq fam. Komarova) Olqa Dmitriyevna 1875, Dağıstan, Qunib qalası – 1961 Len. Rus yazıçısı. General ailəsində doğulmuşdur. 1907-ci ildən çap olunmağa başlamışdır. Tarixi əsərləri «Daş köynək içində», «Kazanlı mülkədar», «Öldürücü kitab», «Müasirlər», «Kopernikin ölümü», «Ağılsız gəmi», «Puqaçov» romanları güclü tarixi şəxsiyyətlərin həyatı və mübarizəsinə həsr edilmişdir. Əsərləri dünya dillərinə tərcümə olunmuş, Ordenlərlə təltif edilmişdir.
Mac. 3.251; 4.494; КЛЭ. 8.66,620; 819; 9.284; 306; РПДВ. с.717-719; СЭС. 1429.

Терек. Terek ~ Tirek ~ direk «dirək, düz, düppədüz». Terek çayı və bu çayın üzərində yerləşən Terek şəhəri (indiki Vladıqafqaz şəhəri) adın-

¹ Evliya Çelebi. Səyahetnamesi, VII c. s.447

dan. Qırğıstanın yer adları içərisində də Terek adına rast gəlinir: Terek, Ak Terek, Kara Terek, Baş Terek, Terek Su, Damğa Terek.¹

Тесаков. Юнкер Тесаков Кая Тесаков. Kartsov, Vasilii. Sergeyeviç. 4. 11. 1864 – ? Şair yazıçı, jurnalist. Bibliograf. Mac. 1.167; 4.222.

Tesakov. «Tesak» türk mənşəli hərbi termin: «qısa qılınc» deməkdir.²

Товариш. Bryusov, Valeri Yakovloviç 13.12.1873. M – 9.10.1924. M. Şair, romançı, dramaturq, tarixçi, ədəbiyyatşünas, tərcüməçi. Tacir ailəsində doğulmuşdur. Moskva universitetində təhsil almış, «Vesi», «Noviy put» jurnallarının və «Skorpion» nəşriyyatının redaktoru olmuşdur. Tarixi romanları var («Qələbə mehrabı», «Odlu mələk»). Moskva univ. professoru vəzifəsində çalışmışdır. Mac. 3.170; 4.84; КЛЭ. 1-75; 2-26; 176,186; 3-69, 114; СЭС. 173; РП (1800-1917) с.333-338; ПСЭ. 55-58.

¹ Бах: Словарь географических названий Киргизской ССР, с.130.

² Одинцов Г.Ф. Из истории тюркизов в русской оружейной терминологии – Советская тюркология, 1983, № 5, с.18.

Товариш. Тəхəллүс түркцə iki sözdən tovar «mal, mülk» (laç əvvəlcə iribuynuzlu heyvan) + eş «yoldaş, ortağ» ibarətdir. Rus dilində Vladimir Monamaxın dövründən (13 əsr) işlədilir. Əvvəllər tacirlər arasında ortaqlığı bildirməyə xidmət etmiş, sonra mənaca genişlənmişdir. Tovariş, Tovarişev - familiya Радлов 3.966; 3.1423; Весе-ловский 318; Фасмер 3.68

Товариш. Silvin, Mixail Aleksandroviç. Yazıçı. Mac. 3.170; 4.439. Бах: «Тақанский» məqələsinə.

Товариш Бах: əvvəldəki «Товариш» məqələsinə.

Товариш. Panov, Nikolay Nikolayeviç 11. 8. 1903-1973. Rus sovet yazıçısı. Mac. 3.170; 4.359. Бах: «Туманный» məqələsinə.

Товариш. Ətraflı bax: əvvəldə «Товариш» məqələsinə.

Товариш. Stalin (Djuqaşvili) İosif Vissarionoviç 21. 12. 1879, Qori – 5.3.1953. M.) Sovet dövlətinin və kommunist partiyasının banilərindəndir; beynəlxalq inqilabi hərəkat xadimi. «Sosial-Demokrat», «Prosveşenie» «Pravda», «Raboçiy», «Soldat», «Raboçiy Put», «Soldatskaya pravda», «Prletarskoe de-

lo», МК yanında Nəşriyyat Bürosu Bülletində və s. mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir. Mac. 3.130; 170; 4.451; СЭС. 1267.

Товариш Бах: ətraflı olaraq əvvəldə «Товариш» məqələsinə.

Пограничный Толмач. Senkovski, Osip İvanoviç. Rus yazıçısı. Şərqsünas, jurnalist. Pet. EA-nın akademiki. «Biblioteka dlya çtenie» jurnalının nəşir və redaktoru. Mac. 2.367; 4.429. Бах: «Mustafa Ağa» məqələsinə.

Пограничный Толмаç. «Sərhəd Tolmaçı» – Tolmaç «dilmanc», толмачить «bir dildən başqa dilə tərcümə etmək, çevirmək» толмить «aydınlaşdırmaq, izah etmək». Sözü kökündə til ~ tel ~ dil türk sözü durur. Moskvada da Qızıl Orda hakimiyyəti dövründən qalmış Tolmaç məhəllələri olmuşdur. Фасмер. 4.72; Даль 4.412; Шипова 324-325.

Толмачев. Draqomanov, Mixail Petroviç 6.9.1841, Poltava - 6.8.1895, Sofiya, Ukrayna tarixçisi. Etnoqraf. Folklorşünas. Kiyev univ. təhsil almışdı. Ukrayna milli-mədəni muxtariyyət tərəfdarı kimi sıxışdırılmış və mühaci-

rətə getmiş, Cenevrədə «Qromada» jurnalını nəşr etmişdi. Publisist kimi onun əsərlərinin əsas mövzusu rus çarizminin xalqların milli və sosial köləliyinə qarşı çıxmaq təşkil edirdi. Ukrayna tarixinə və xalq yaradıcılığına həsr olunmuş əsərləri vardır.

Mac. 3.170; 4.170; СИЭ. 5т. с.320; КЛЭ. т2-772; 4-627; 7.777; СЭС. 410.

Толмаçев. Tolmaç «dilmanc, tərcüməçi» sözündən və + ev familiya düzəldən şəkilçidən formalaşan familiya (təxəllüs). Ətraflı bax: Əvvəlki «Пограничный толмаç» məqələsinə.

Топор. Baqrov, Mixail Fedoroviç 1864-cü ildə anadan olmuşdur. Rus aktyoru və antreprenyor. 1883-1898-ci illərdə Malı Teatrının səhnəsində oynamışdır.

Топор. Söz iran dillərinə, ərəb və erməni dillərinə keçmişdir. KDQ-un dilində tərər «balta, döyüş baltası» şəklində rast gəlinir. Ən qədim döyüş silahlarından biridir. Фасмер 4.79.

Топорнин. Klements, Dmitri Aleksandroviç Arxeoloq və etnoqraf. İnqilabçı. Xalqçı hərəkatının təşkilatçılarından biri. 1881-də Sibirə sürgün

editilmiş, orada elmi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur.
Mac. 3.172; 4.231; БСЭ. т.12. с.293; СЭС. 588.
Бах: «Nurqali» məqaləsinə.

Торпорин. Торпор илк əvvəl döyüş baltası +nin rus dili şəkilçisi.
Ətraflı bax: «Торпор» məqaləsinə.

Турай. Тobileviç, İvan Karpoviç 1845 - 2.9.1907. Ukrayna dramaturqu, aktyoru, yazıçı.
Mac. 3.176; 4.471.
Бах: «Karı» məqaləsinə.

Туқай. Туқай «meşə» səhra və yarım səhra çöllərdə çay kənarı meşə zolağı. Türk dillərində tuqay, toğay, tuğay, tokoy orman, çay qırağı meşəlik, meşəli çəmənlik, dərə, çayda kol-koslu, cəngəlli ada, yarımada.
Радлов. 3.1158, 1159; Шипова. 328.

Туган. Туган, Лидия – Perre, Lidiya Eduardovna 19-cu əsrin sonlarında yazıb yaratmışdır. Uşaq yazıçısı.
Mac. 3.176; 4.365.

Туған. Туған ~ тоған «şahin» türk dillərində tuğan, toğan, toğana, doğan.
Баск. РФТП. 168.

Туманенко. Хотев – Samoylov, Dmitri Arkadyeviç. Dramaturq, məzhəkəçi.
Mac. 1.157; 4.502.
Бах: «Berkutov» məqaləsinə.

Туманенко. Туман, toman türk sözü rus dilində 1) on min; 2) sis, duman; 3) saysız-hesabsız, çoxlu və +enko ukrayna dilində familiya yarıdan şəkilçi (bu şəkilçini türk dillərindəki sahiblik anlayışı ifadə edən -inki, -inki şəkilçisi olduğu da göstərilir).
Радлов. 3.1518; 1798; Фасмер. 4.119; Шипова. 395.

Туманный. Panov, Nikolay Nikolayeviç 11.8.1903-1973. Rus sovet yazıçısı. 9 yaşdan şeir yazmışdır. MDU-nun hüquq və jurnalistika fakültələrini bitirmişdir. Bədii yaradıcılığında daha çox hərbi mövzulara üstünlük vermişdir. «Barens dənizi» poeması, «Tuman»dan olan bosman», «Bərk çalan zəng», «Küləyin tərkində» romanları və «Yaşıl şərflü adam» poeması hərbi də nizçilik işlərinin təsvirinə həsr edilmişdir.
Mac. 3.177; 4.359; КЛЭ. 5.573-574; ПСЕ. 249; ИРСЛ. с.104.

Туманный. Туман +nıy tuman «duman» – sis, çən +nıy rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaranmışdır.
Радлов. 3.1518; 1798; Фасмер. 4.120.

Туманов. Vereşşagin, İvan Qriqoryeviç 5.3.1883. Publisist, yazıçı, ədəbi tənqidçi.
Mac. 3.178; 4.102.

Туманов. Туман türk dillərində, o cümlədən bütün dialektlərində tuman ~ duman ~ tuban ~ tömön şəkillərində rast gəlinir. Rus dilində çox geniş işlənən türk sözlərindəndir. +ov rus dili şəkilçisi ilə birlikdə familiya yaratmışdır.
Радлов. 3.1518; Фасмер. 4.119; Шипова. 334-335.

Туманский. Kuqel, Aleksandr Rafaileviç 14.8.1864-6.10.1928. M. Rus teatr xadimi, dramaturq, tənqidçi, rejissor. Peterburq univ. bitirmiş, «Teatr və incəsənət» jurnalının redaktoru işləmişdir. 1908-də «Əyri güzgü» Parodiya Teatrını yaratmış, ömrünün sonuna kimi ona başçılıq etmişdir.
Mac. 3.177; 4.258; БСЭ. т.13. с.555; СЭС. 665.

Туманский. Tumanski, eləcə də Tumanin soy adı (təxəllüs) rus dilindəki türk sözlərindən olan tuman «duman» sözündən +skiy (-in) rus dili şəkilçisi olmaqla yaranmışdır. Bununla bərabər bu soyadını daşıyan tarixi şəxsiyyətləri də qeyd etmək lazım gəlir. Belə ki, Tuktamış – Toxtamış xan nəslə özlərinə Tumanski soy adı götürmüşdülər.
Halikov, 99; Веселовский, 325.

Туркестанский. Nikolski, Vyaçeslav Vyaçeslavoviç, 1920-

ci illərdə «Xlopkovoe Delo» jurnalının əməkdaşı.
Mac. 3.177; 4.339.

Turkestanskiy. Türküstan – Türk ölkələrinin (Müasir Orta Asiya respublikalarının) ümumiləşdirici adı +skiy rus dili şəkilçisi.

Туркофил. Qordlevski, Vladimir Aleksandroviç, 25.9.1876. Sveborq – 10.9.1956. M. Sovet şərqşünası, türkoloq. SSRİ EA-nın akademiki (1946) Lazarov Şərq Dilləri İnstitutunun professoru (Bu institutu da bitirmişdir) Türk dili, ədəbiyyatı, folkloru və tarixinə aid böyük faktiki materialları əhatə edən «Kiçik Asiya Səlcuqlular dövləti», «16-cı əsrin 2-ci yarısında Türkiyənin daxili vəziyyəti» və s. əsərləri vardır. İki dəfə Lenin ordeni və Qırmızı Əmək Bayrağı ordenləri ilə təltif edilmişdir.
Mac. 3.178; 4.140; КЛЭ. 2.276; 7.407; СИЭ. т.4.540; БСЭ. т.7. с.78; СЭС. 324.

Türkofil. Türkofil - türk «türk» + fil yun. «dost, sevən <türk sevən» – söz sonunda və əvvəlində işlənərək iş görənlər şəxsi bildirir.
СИЭ. 733.

Турханов. Smirnov, Nikolay Aleksandroviç, oçerqçi, publisist.

«Musulmanskiy prazdnik»
(M-L. 1931) etnoqrafik kitabın
müəllifidir.
Mac. 3.178; 4.440.

Turxanov. Turxan (Durxan, Day-
anxan) şahzadə vəliəhd ti-
tulu. Rus soyadı – Truxan
(XV əsr).
Веселовский, 323.

Турчинов. Dobrolyubov, Nikolay
Aleksandroviç, 24.1. 1836,
Nijni. Novq. – 17. 11. 1861,
Pet. Rus ədəbi tənqidçisi,
publisist. Ruhani seminariya-
da oxumuşdur. Çernişevski,
Nekrasov və Panayevlə bir-
likdə «Sovremennik»də ça-
lışmışdı. Çox gənc olduğuna
bahmayaraq cəsarətli, yetkin
ədəbi-estetik fəlsəfi və tarixi
baxışlara malik olmuşdu.
Mac. 3.178; 4.167; КЛЭ. 2. 715,
716, 717; 3.643,644; 4.641,642;
8.965,966; РП (1971) с.291-299;
СЭС. 401.

Turçinov. Turçin canlı rus dilində
turçin «türk».

Тыныш Осип. Borisov, İosif
Aleksseyeviç. 1.4.1893, Kur-
şimbal k. Mari MR – 4.4.
1971, Yoşkar Ola. Mari sovet
yazıçısı. Kazan kilsə müəllim-
ləri məktəbini bitirmişdir
(1913). Uzun illər müəllimlik
etmişdi. 1918-dən çap olu-
nur: «Qanun günahkardır»,
«İki keşiş», «Ehtiyacın cay-
nağında» «Anuk bacı» əsər-

ləri Mari xalqının həyatını ət-
raflı təsvir edən əsərlərdir.
КЛЭ. 9.738.

Tınış. Türkçə taniş ~ tınış «səs-
siz, sakit» sözündən ya-
ranmışdır. Rus xalqı içəri-
sindəki türk əsilli Tenişevlə-
rin soy adı da bu sözlə
bağlıdır.
Halikov. 97.

Тютюн. Tretyakov, Sergey Mi-
xayloviç, 1892 – 9.8.1939.
Rus sovet yazıçısı.
Mac. 3.378; 4.474.
Бах: «Bul-Bul» məqaləsinə.

Tyutyun. Tütün «yarpaq tütünün
ən aşağı növü», «ən sadə
tütün». Türk dillərindəki tü-
tün, tötön, dütün, tüdün «ку-
рительный табак» sözün-
dəndir.
Радлов 3.1572; Фасмер 4.138;
Шипова 341.

Тютюнджю Оглу. Senkovski,
Osip İvanoviç. Rus yazıçısı,
şərqşünas.
Бах: «Mustafa-Aqa» məqaləsinə.

Tyutyundjyu Oğlu. Tütünçü
Oğlu – Türk sözü tütün +çü
şək. Oğlu – familiya yara-
dan sözdür.
Бах: əvvəldə «Tütün» məqalə-
sinə.

Текки Одулок. Spiridonov, Ni-
kolay İvanoviç. 22.5.1906,
Verxnie Kolim r - 1938. Ya-

kut sovet yazıçısı. İqtisad
alimi. Məqalə və oçerklərini
«Odulok Tekki» təxəllüsü
ilə nəşr etdirmişdi.
Mac. 2.293; 4.450; КЛЭ. 5.399.

Текки Одулук. «Balaca yukaqir»
Yukaqir Uzaq Şimalın xalq-
larından birinin adıdır. Yazı-
çı «Böyük İmteurqunun hə-
yatı» əsərində (1934) bu
xalqın tarixindən bəhs et-
mişdir. Təxəllüsü də bu xal-
qın (yukaqir) adı ilə bağlıdır.
Дм.Прид. им., с.40.

Угадаев Петр. II Yekaterina
1729-1796, rus imperateri-
çası. Bir çox jurnallarda çıxış
etmişdir. Uşaqlar üçün di-
daktik yazılar müəllifi. Me-
muarist. 1783-1784-cü il-
lərdə «Sobesednik lyubiteley
rossiyskoqo slova» jurnalın-
da Uqadaev imzası altında
çixiş etmişdir. Yekaterina
ədəbi yaradıcılığında 10 tə-
xəllüsdən istifadə etmişdir.
Mac. 3.183; 4.178; СЭС.427.
Петр.

Угадаев. Ugedey ~ Oqaday ~
Oktay Çingiz xanın oğlu.
Böyük xan (okt.1186–dek.
1241) Ugedeyin dövründə
Rusiyada böyük islahatlar
(poçt xidməti yam təşkil
olunmuş, əhalinin siyahıya
alınması keçirilmiş, şəhər-
lər, yollar abadlaşdırılmışdır
və s) başlanmışdır.

Узбек. Zvegintsev, Vladimir İva-
noviç 28.12.1871 – ? Rus
yazıçısı. Jurnalist. Atçılıq üz-
rə silsilə məqalələr müəllifi.
Pyeslər də yazmışdır. 1891-
1914-cü illərdə idman jur-
nallarında əməkdaşlıq et-
mişdir.
Mac.3.184; 4.193.

Uzbek. Özbək Sultan Məhəm-
məd (1281-1341) Qızıl Orda
xanı. Batı xanın nəvəsi, Çin-
giz xanın nəticəsidir. İsla-
mı dövlət dini kimi qəbul
etmiş, bununla feodal qar-
şıdurmalarına son qoymuş-
dur. Qızıl Ordanın yüksəlişi-
nə nail olmuşdur. 2.Bu ad-
dan yaranan etnonim (Öz-
bək).Uzbek Özbək güclü ta-
rixi şəxsiyyət adı oldu-
ğundan rus yazıçılarının seç-
diyi təxəllüsə çevrilmişdir.
АСЕ т 7.403; Баск. РФТП с.123.

Узбек. Yakovlev, Pavel Lukya-
noviç 5.1.1789 M-9.6.1835
M. Rus yazıçısı. Romanları,
xüsusən «Qəribə adam»
romanı məşhurdur.
Mac.3.184; КЛЭ 4.252.

Uzbek. Tarixi şəxsiyyət. Özbək
xan; xalq adı.
Бах: yuxarıda «Uzbek» məqalə-
ləsinə.

Уймович. Ponomaryov, Semyon
Mixayloviç – ? 25.1. 1889,
Orenb. Publisist. Etnoqraf.
Mac.3.184;4.381.

Уумовиç. Уумовиç «Уумаоғлу» – уума «çoxlu miqdarda, çoxluq, külli-miqdar». Türk dillərindəki öymö, уума «bö-lük-bölük». Məs. Özbəkçə уума: уума bulutlar «kuçe-ve oblaka», уума kumlar «nanosnie peski» və s. Радлов, 1,1337; Фасмер, 4,155; Шипова, 344.

Улан поселянин. Narejını, Vasili Trofiloviç 1780, Mirqorod – 21.7.1825, Pet. Rus yazıçısı. Rusiya DİN-nin əməkdaşı. Qafqazda çar idarəsində iş-ləmişdir. Buraya çar məmur-larının özbaşınalığına aid «Qara gələn il və ya Dağlı Knyazlar» Peterburqa dönüb qədim rus həyatına dair «Slavenskie veçera» roman-tik povestini yazır. Yazıları senzuradan keçmədiyindən sovet hakimiyyəti illərində çap olunmuşdur. Мас. 3.184; 4.331; РП (1971) 459-461; КЛЭ т. 5-102,809,826; СЭС. 861.

Улан. Yüngül kavaləriya nəfəri. İnqilaba qədər Rusiyada zabıt rütbəsi. Qədim rusca ulan (türkcə oğlan) knyaz nəslindən olan, «şahzadə» deməkdir. Türk dillərindəki ilkin mənasıyla (igid, adlı-sanlı) rus dilinə, eləcə də polyak və alman dillərinə də keçmişdir. Радлов 1,1681; Веселовский, 991; Фасмер 4,158; Шипова, 345.

Улуғ-Заде. Blaqoveşenskaya Klavdiya Aleksandrovna. Tər-cüməçi, folklorşünas. Tacik folkloruna dair əsərləri vardır. Мас. 4.20; 4.68.

Улуғ-Zade Uluqzadə – uluq, türk dillərində «ulu, böyük, ali» +zadə «fəmiyyə hissəciyi, mənası «oğul-uşaq, övlad» deməkdir. ƏFL, 207.

Улусник. Vitaşevski, Nikolay Alekseyeviç 21. 6.1918. Et-noqraf və siyasi xadim. Odessa Universitetində oxumuşdur. İnqilabi fəaliyyətinə görə sürgünə göndərilmiş, orada yakutların həyatına aid material toplamış və «Qar yağdı», «Tayqa ilə qızıl ardınca», «Yakut Fələstini» və yakut dili, şamanizm haqqında xüsusi tədqiqat əsəri vardır. Xatirələr yazmışdır. Мас. 3.184; 4.107; РП (1800-1917) 447-448.

Улусник. Улусçu – ulus «köçəri dayanacağı, düşərgə, aul, kənd; icma (yakut və kalmıklarda); türk dillərində ulus, uluş, ules» xalq, tayfa, pay, qismət» mənalərini daşıyır. Rus dilindəki yazılı mənbələrdə ilk dəfə 1315-ci ilə aid nümunələrdə ulus «mülk torpaqları; ulusnik «hakim» işlənmişdir. Радлов, 1,1696; 1697; Срезневский, 3,1198, 1199; Фасмер, 4, 160; Шипова, 346.

Уманетс. Komarov, Mixail Fyod-rovviç. 1844, Yekaterinoslav – 6.8.1913, Odessa. Ukrayna ədəbiyyatı tarixçisi. Bibliograf, etnoqraf. Мас. 3.185; 4.240.

Уманетс. Уманlı. Уман. Tarixi Çərkəz vilayətində (müasir Ukraynada) şəhər. БСЭ 27.7.

Уманов. Kaplunovski, Vladimir Vasilyeviç 21.12.1865, Xarkov – ? Şair və yazıçı. Мас. 3.185; 4.218.

Уман müasir Ukraynada şəhər +ov rus dili şəkilçisi. Вах: «Уманетс» məqaləsinə.

Уманский. Drobış – Drobışevski, Aleksey Alekseyeviç. 1856, Moqilyov – 1910, N.Novqorod. Rus ədəbi tənqidçisi və jurnalist. 90-cı illərin ortalarında «Samara» qəzetinin redaktoru işləmişdir. Мас. 3.185; 4.171.

Уманский. (Уманlı) Уман müasir Ukraynada şəhər +skiy rus dili şəkilçisi.

Уралов. Konkov, İlya Matveyeviç. 1872-1920. Aktyor. Moskva Bədaye teatrında, Komissarjeveckaya teatrında, 1908-ci ildən Aleksandrinsk teatrında (Peterburq) bu təxəllüslə fəaliyyət göstərmişdir. Мас. 1.186; 4.104.

Урал +ov rus dili şəkilçisi.

Вах: Yuxarıda «Uralov» məqaləsinə.

Уралов. Kononov, Mixayil Mixayiloviç. Yazıçı. Rusiya Yazıçılar İttifaqının Moskva şöbəsinin üzvü. Мас. 3,185; 4,242.

Уралов. Урал «vilayət, dağ və çay adı» + ov rus dili şəkilçisi. Вах: «Uralov» məqaləsinə.

Уралов Крипт. Kartamışev, Vitali Nikolayeviç. Komediya-nəvis.

Уралов. Урал dağ, ölkə, çay adları +ov rus dili şəkilçisi. Вах: Ətraflı «Uralov» məqaləsinə.

Уральский. Matveyev, Leonid Alekseyeviç 1881 – ? Jumalist. Мас. 3,185; 4,306.

Uralskiy. Урал «ölkə, dağ, çay adı +skiy rus dili şəkilçisi. Вах: Ətraflı «Uralov» məqaləsinə.

Уральский. Kartaşov, Anatoli Vladimiroviç. (11.7.1875-1960). Kilsə tarixçisi, Ruhani akademiyasının professoru. Peterburqda dini-fəlsəfi cəmiyyətin rəhbərlərindən biri. Мас. 3.186; 4.222.

Uralskiy. Урал «ölkə, dağ, çay adı +skiy rus dili şəkilçisi.

Вах: Ətraflı «Uralov» məqaləsinə.

Уралский Pimen.

Kosvintsev, Yevlampi Nikolayeviç. 1877, Kunqur – ? Jurnalist, rəssam.
Mac. 1,295; 3, 186; 4, 248.

Вах: «Qodunov» məqaləsinə.

Uralskiy Pimen. «Urallı Pimen».

Ural dağ, ölkə, çay adları + ov rus dili şəkilçisi.
Ətraflı **Вах:** «Uralov» məqaləsinə.

Урван. Budişev, Aleksey Nikolayeviç. Yazıçı, şair, jurnalist.

Вах: «Ali Ekber» məqaləsinə.

Urvan. Urvana – «baş kəsən», «quldur, yol kəsən» Urvana, Urvanets soy adı (XVI)
Веселовский, 333.

Урманов. Turikov K.N. Sibirli yazıçı.

Урманов. Urman – meşə, tayqa, keçilməz meşə. Türk dillərində urman, orman, ormon «meşə». Rus dilində meşə növü adı olaraq geniş istifadə olunur. Tarixi Moskva ərazi adlarından olan Ramenka orman «meşə» türk sözü ilə bağlıdır.¹ Урман Uрманов – фамилия (XVI)
Радлов, 1,1673; 1,1077; Все-

¹ Мурзоев Э. Географические термины в топонимии Москвы. В кн.: Географические названия в Москве, М., Мысль, 1985, с.56.

ловский 333; Фасмер, 4, 169; Шипова, 350.

Ушаков. Plexanov, Georgi Valentinoviç 26.11.1856, Tambov qub. Qudasovka k. – 31. 5. 1918, Peterburq. Rusiya və beynəlxalq sosial-demokrat hərəkəti xadimi, filosof. Rusiyada marksizmin təbliğatçısı. Marksın, Engelsin əsərlərini, o cümlədən «Kommunist Partiyasının Manifesti»ni rus dilinə tərcümə etmişdir. «İskra» qəzetinin təşkilində iştirak etmişdir.

Mac. 3.187; 4.372; КЛЭ 5.794, 7.22,23; СЭС 1014.

Ушakov. Türkcə uşak 1.alçaqboylu, xırda; 2.gənc xidmətçi, rəj, körpə. Uşakov türk əsilli rus soyadıdır. Uşak xan 1022-ci ildə Tmu-tarakan atında Böyük knyaz Vladimir Mstislavoviçlə döyüşdə öldürüldükdən sonra oğulları xristianlığı qəbul edib rusa sığınmışlar. Onlar Yuri və Roman adlarını, ataları Uşak xanın adını da soyadı olaraq götürdülər. Sonra hər bir təbəqəyə aid soy adı kimi istifadə olunmaqdadır.

Баск.,РФТП.44,70,220; Веселовский, 334

Ушкуйник. Podqoriçani – Petroviç. M.A.Şair. XIX əsrin sonlarında fəaliyyət göstərmişdir.

Mac. 3.187; 9.374.

Ушкуйник. Uşkuynik – uşkuy qədim rus dilində qayıq, gəmi növü. Türk dillərindəki uçkur «uçan, uçar» (qayıq) sözdəndir. Uşkuynik çay qulduru. uşkuynicat «uşkuyda soyğunçuluqla məşğul olmaq» mənasını daşıyır.

Радлов, 1,1727; Срезневский, 3,1344; Даль, 4,529; Фасмер, 4,180; 181; Шипова, 358-359.

Ушкуйник. Vasilyev, Fyodr Alekseyeviç. Jurnalist. 1910-1920-ci illərdə Sibir dövrü mətbuat orqanlarının əməkdaşı.

Mac. 3.187; 4.96.

Ушкуйник. Uşkuy «uçan, uçar» «bərk uçan (gəmi). Uşkuynik «quldur».

Ətraflı **Вах:** Yuxarıda «Uşkuynik» məqaləsinə.

Уяр. Afansyev, Fyodr Yermiloviç. 19.4.1914, Samara vil.İsaklı qəs. Çuvaş sovet yazıçısı.Çuvaş Pedaqoji İnstitutunun dil-ədəbiyyat fakültəsində oxumuşdur. «Tanata» tarixi romanı çuvaş və marilərin 1842-ci ildə rus çarizminə qarşı üsyanlarına həsr edilmişdir. «Sun çayı üstündə», «Yollar-səfərlər», oçerkləri, rus ədəbiyyatından tərcümələri vardır.
КЛЭ 9.750, 2.1049.

Уяр. Uyar – Krasnoyar ölkəsində şəhər Uyar (çuvaş dilində) – parlaq, işıqlı deməkdir.
Скрывшие... 113; БСЭ 27 т. 173.

Фазели. Qurielli, Mamiya Davidoviç. 16.1.1836-25.7.1891. Gürcü şairi, tərcüməçi. Tiflis dövrü mətbuatında çap olunurdu. Puşkin, Lermontov, Bayron, Nadson kimi şairləri tərcümə etmişdir. «Alaverti tərcümə etmişdir. «Alaverti», «Raşid – Vardan oğlu» poemaları çarizmin müstəmləkə siyasətinə qarşı çıxmağa, vətəndaşları milli müstəqillik uğrunda və ali humanist ideyalar uğrunda mübarizəyə çağırırdı.
Mac. 3.200; 4.152; КЛЭ 2-451.

Fazeli. Fazili - fazil 1 «fəzilət sahibi, fəzilətli, gözəl, əxlaqa malik olan»; 2 üstün yüksək, 3 artıq, çox (əslə ərəb)+i mənsubiyyət şəkilçisi.
ƏFL s.662.

Fortuna. Stroev, Aleksey Pavloviç 21.2.1861-1907. Jurnalist. «Delo», «Kuryanin», «Volqar», «Vestnik», «Narod», «Neva», «Nezabudka», «Otqoloski», «Russkoe Slovo», «Samarskaya Qazeta», «Semyanin» və başqa mətbuat orqanlarında «Fortuna» imzası ilə iştirak edirdi.
Mac. 3.207; 4.457.

Fortuna türk dillərində «furtuna, fortuna «boran»; fortuna – fırtına.¹
Фасмер 4.211.

¹ Добродомов И.Г.Об одном тюркизме. Советская тюркология, 1987, №1, с.19-20.

Хабардар. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Etnoqraf və şərqşünas. Mac. 3.378; 4.289-90.

Хабардар. Хəбərдар hər şeydən məlumatı olan adam, arif. Rus dilində və həmçinin dialektlərində işlədilir. Ətraflı bax: "Хабаров" məqaləsinə.

Хабаров. Yakovlev, Pavel Lukyanoviç. 05.01.1789. M. – 9.6.1835 M. Rus yazıçısı. Mac. 3.214; 4.549.

Хабаров. 1. Xabar rus dili dialektlərində "məlumat, xəbər" xabarçiy "qasid, xəbərçi". Türk dillərində xəbər, xabar, habər "məlumat, xəbər, soraq". 2. Xabar – ilk mənası "mükafat, sovqat" xoş xəbərgə görə müştülük, daha sonra xabar "uğur, qazanc, rüşvət"+ov rus dili şəkilçisidir. Радлов. 2, 1693; 2, 1695; Фасмер. 4, 214; Шипова. 358; Веселовский, 336.

Хаджа Мухаммед Салих Баджанов. Qriqoryev Vasili Vasilyeviç. Вах: «Babadjanov, Xadji Salix» məqaləsinə.

Хаджи, Дмитрий. Yefimov, Dmitri Yeqoroviç. Journalsit. Mac. 3.214; 4.181.

Хаджи Дмитрий Наси Дмитри - Наси хасс "Məkkəni ziyarət etmə"

sözündən "Məkkəni ziyarət edən adam" deməkdir. ƏFL. 712.

Хакимов. Хеким Шерере. Ku-roçkin, Nikolay Stepanoviç. 02.06.1830. Pet. – P. 02.12.1884. Rus şairi, jurnalist-naşir. Tibb-cərrahiyyə akademiyasını bitirmiş, Kırım müharibəsində (1853-56) həkim kimi iştirak etmişdi. Yarıdıcılığa tərcüməçiliklə başlamış, qardaşı ilə birlikdə "Iskra" jurnalını nəşr etmiş, "Knijniy Vestnik" jurnalının redaktoru olmuş, "Oteçestvennie zapiski"də də əməkdaşlıq etmişdir. Satirik fel-yetonları, parodiyaları onu şöhrətləndirmişdi. Mac. 3.215; 4.265; КЛЭ. 3.923; 8.650; БСЭ. 14.39; РП (1971) 392-393; СЭС. 675.

Хакимов. Хаким < həkim, "təbib" 1) həkim mütəfəkkir və filosof (hikmət və fəlsəfə mütəxəssisi) 2) bütün elm-lərə vaqif adam, alim; 3) təbib, doktor (Sənətilə bağlı istifadə etmişdir) +ov rus dili şəkilçisi. ƏFL. 719.

Халатов. Porosenkov, Vladimir Mixayloviç. 12.02.1901. Rus sovet aktyoru. Ukraynanın xalq artisti. Əsasən komik rollar oynamışdır. Rusiyanın bir çox şəhərlərinin teatrla-

rında işləmişdir. 1936-cı ildən Kiyev rus teatrında fəaliyyət göstərmişdir. ТЭ. 5, 566.

Халатов. Xalat (əslə ərəbcə hilat) şərq biçimli fəxri geyim. Daha sonra gündəlik geyim, ev paltarı, rus dilinə bu mənalara daxil olub. Çox güman ki, rus dilinə tatar dilindən keçmişdir. Радлов 2,1722; Фасмер 4, 217; Шипова 360.

Халыс. Likoşin, Nil Sergeyeviç. Etnoqraf və şərqşünas. Mac. 3.378; 4.289-290. Вах: "Biçara" məqaləsinə.

Халис. Халис "saf, ixtlaslı, doğru, sədaqətli" deməkdir. ƏFL. 683.

Хамадан Александр. Faynqar, Aleksandr Moiseyeviç. 1908 - 1943. Yazıçı. "Bürünc medal", "Kin" hekayələr kitabı çap olunmuşdur. Müharibədə ölmüşdür.

Хамадан. Həməдан Müasir İranda şəhər.

Хамар Дабанов. Laçinova (qız, fam. Şelaşnikova) Yekaterina Petrovna – ? 09.09.1892. Pet. Yazıçı. Qafqazda ərinin xidməti işləri ilə əlaqədar yaşamışdır. "Qafqazdakı oyunlar" (2 hissəli) romanı "Biblioteka dlya çtenie" jurnalında və ayrıca

1844-cü ildə Peterburqda çap olunmuşdur. Mac. 3.214; 4.271; Дм. Прид. им. 202.

Хамар Дабанов. – Hamar Daban Buryatiyada dağ silsiləsi adı (uzun.420 km.) +ov soyadı düzəldən şəkilçidir.

Ханова Балабанова. Ханова O.S. Rus filosofu. İngilis fəlsəfəsi ilə məşğul olmuşdur. Həqiqi фамилиясы Ханова olsa da elmi mühitdə Ханова – Balabanova imzasıyla tanınmışdır. Mac. 3,214.

Ханова Балабанова. Хан "Bir çox şərq ölkələrində həkim; monarx titulu", "asiyalı əyan" +balaban, balabon "quş, böyük şahin" +ov rus dili şəkilçisi. Türk dillərində "balaban, balapan, balaban", "böyük başı olan quş", "bayquş növü" "dayça", "səfeh, sərsəri" və s. mənaları bildirir. Радлов Веселовский 22; 4.1494; 1495; 2.1662; Веселовский 22; Фасмер. 1.111; Шипова 53, 361.

Хасан. Jitlovski, Xaim 1863, Vitebsk – ? Mühacir – publisist. Sionist nəzəriyyəçisi. "Vozrojenie" partiyasının təşkilatçısı. Amerikada yəhudi ədəbiyyatının mütərəqqi qoluna mənsub idi.

Mac. 3. 214; 3. 215; 4. 186;
КЛЭ 2.860.
Bax: "Qaydarov" məqaləsinə.

Xasan. Həsən (əslə ərəb.) "gözəl hüsnlü, yaxşı" deməkdir. Müsəlman aləmində şəxs adı kimi geniş istifadə olunur.
ƏFL. 730.

Xatam Тай. Likoşin, Nil Sergeyevič. Etnoqraf və şərqşünas alim. "Turkestanskiy kuryer", "Samarkanskiy Vestnik", "Samarkand", "Russkiy Turkestan", "Prosveşenie", "Turkestanskoe Slovo" və s. qəzet, jurnallarda bu imza ilə çap olunmuşdur.
Mac. 3.378, 4.289-290.

Xatam Tay. Hatəm Tai VI-VII əsrlərdə yaşamış şair. Ərəb qəbilələrinin başçılarından olmuşdur. Dövrünün ən varlı və ən səxavətli adamı imiş. Şərq ədəbiyyatında əliaçıqlıq, cömərdlik simvolu¹.

Хатунский. Kurnin, Serqey Vasilyevič. 1882. M. Uşaq yazıçısı. XX əsrin I yarısında fəaliyyət göstərmişdir. "İcmada" "Kəndli oğlanın məcəraları" (1904), "Qazanc dalınca" (1909), "Daş Qulyabani" (1913), "Hərə bir tük versə «kosa saqqallı

olar», «Aclıq çəkən uşaqların nəfinə nağıllar» (1914) əsərləri nəşr olunmuşdur.
Mac. 3.214; 4.265.

Xatunski. Xatun "xanım, banu, bəyim, bikə, bibi" kimi qadına verilən şərəfli ad. Kübar ailəyə məxsus qadın. Qadın sözünün xatundan yarıdığı fikri vardır. Xatun – katin – kadın – qadın Türk coğrafiyasında Xatun, Xatin (Xotin) yer adlarına rast gəlinir.

Хвалынец. Duxovnikov, Fleqont Vasilyevič. 1844-1897. Saratovlu diyarşünas.
Mac. 3.215; 4.174.

Xvalinets. Xvalınlı – Xvalın Xəzər dənizinin qədim adlarından biri; Saratov yaxınlığında kiçik şəhər.
Ətraflı bax: "Xvalinskiy" məqaləsinə.

Хвалынский. Veselovski, Boris Borisoviç (08.06.1880. Saratov –28.05.1954. M.) Tarixçi. İqtisadçı. MDU-nun professoru. Mərkəzi Dövlət Arxivində işləmiş, əsərləri aqrar məsələlərinə şəhər təsərrüfatına və diyarşünaslığa həsr olunmuşdur.
Mac. 3.215; 4.103; БСЭ. 4.569. СЭС. 213.

Xvalinskiy. Xvalın Xəzər dənizinin qədim adlarından biri;

Saratov vilayətində şəhər. 1556-cı ilədək tatar kəndi. Ruslar istila etdikdən sonra möhkəm hərbi qalası olaraq yenidən tikilmiş, qarovul postuna çevrilmişdir. 1606-cı ildə indiki yerinə köçürülmüşdür.

Хозарский. Koqan, Anatoli Afanasyevič – ? 14.05.1905. Jurnalist.
Mac. 3.217; 4.235.

Хозарский. Xəzərli – Xozar < Xəzər +skiy rus dili şəkilçisi.

Хозяин. İlyinski, İqor Vladimiroviç (1901) Aktyor, rejissor, SSRİ xalq artisti. Meyerhold teatrının işlərindən filmlər yaratmış. Meyerhold haqqında xatirələr müəllifidir.
Mac. 3.217; 4.208; SGS. 484.

Хозяин. Xozyain – "sahib, nəyinsə yiyəsi, sahibi", "ev sahibi, ailə başçısı". Qədim rusca – xozə "cənab". Fasmer sözün mənşəyi haqqında yazır ki, çuvaş və türk dillərindəki hoca, hoza, hüza "sahib, müəllim" sözündən qədim rus sözü törəmişdir. Türk dillərində müəllim, ruhani, molla, imam, varlı tacir və s. mənaları daşımışdır.
Радлов 2, 1708; 1710; Срезневский 3, 1882; Фасмер. 4, 254; Шипова 365.

Хомутов. Liçkus, Nikolay Vladimiroviç XIX əsr jurnalisti. "Reç" jurnalında işləmişdir.
Mac. 3.218; 4.284.

Хомутов. Xomutov – Xamut at yəhər – yüyən dəstinə daxilidir. Qədim rus dilində də işlənmişdir. Türk dillərində, o cümlədən moqol dilində kamit, komət, komət, xamut, xamut, xamutla (atın başına xomut keçirmək) (türkcə) +ov rus dili şəkilçisi Xomutov rus fəsiləsi, Xomutovo Moskva altında Kiyazma çayı üzərində kənd (Xomutovlara məxsus olmuşdur).
Радлов. 2.669; 2.661; 2.650; Срезневский. 3.1386; Веселовский, 341; Фасмер. 4.259, 260; Шипова. 265-266.

Чабанивский. Tsiba, Mixail İvanoviç. 5.9.1910, Xarkov – 4.4.1973, Kiyev. Ukrayna sovet yazıçısı. 1931-ci ildən nəşr olunur. II Dünya müharibəsinə həsr etdiyi hekayələr toplusu, «Balkan baharı», «Çöl çiçəyi», «Sular dənizə axır», «Daş səma» romanları sosialist həyatını əks edir. Əsərləri SSRİ xalqlarının dillərinə tərcümə edilmişdir.
КЛЭ. 9-782.

Çabanivskiy. Çaban «pastux», «qoyun sürüsünü otaran». Türk dillərində çoban, ço-

¹ Azərbaycan klassik ədəbiyyatında işlədilan adların şərhı, B., 1972, s.102.

pan, şopan +ivskiy rus dili şəkilçisi.

Радлов.3.2030; Фасмер. 4.308; Шипова. 369.

Чавайн. Qriqoryev, Sergey Qriqoryeviç 6.10.1888-1942. Mari şairi və dramaturqu. Kazan müəllimlər seminarıyasını bitirmişdir (1908). "Muxtariyyət", "Yambulət körpüsü", "Kuquyar", "Ak patır", "Mari rotası", "Yuzmanatlıq kalım" pyesləri Mari xalqının tarixindən, o cümlədən Puqaçov üsyasında Mari xalqının rolundan danışır ("Ak patır" pyesi). Rus klassiklərini (Qoqol, Ostrovski) Mari dilinə tərcümə etmişdir. ТЭ. 5,713.

Çavayn mari dilində işgüzar, çalışqan, "zəhmətkeş" deməkdir¹.

Чавдаров Челкаш. Kotsev, Dimitr 1912. Mənşəcə slovakdır, yumoristik hekayələr yazmışdır.

Çavdarov Çelkaş. Çavdarov > çavdar, çaldar «arpa növü» türk dillərində çavdar, çaldar «рожь». Радлов. 3.1889, 1936; Даль 4.581; Фасмер. 4.309; Шипова. 369.

Чагат Строев. Trepixin, Pavel Aleksandroviç. 1887-1938. Altay sovet şairi. Ədəbi publisistika və şairliklə məşğul olmuşdur. «Ağıllı Batır», «Kara Korum» poemaları Altayda inqilabi hərəkatın oyanmasına həsr olunmuşdur. Altay milli məktəbləri üçün əlifba yaratmışdır. Repressiyaya məruz qalmışdır. БСЭ. т.29, с.5; КЛЭ. 8.424.

Çaqat. Çaqat <çaqatay (igid, doğrucul, səmimi adam) adı Çingiz xanın ortancıl oğlunun adıdır. Bu ad həm də türk etnonimi (Əmir Teymur bu tayfadan çıxmışdır) kimi məlumdur. Beləliklə, Çadayev, Çeqodaev Rus fəmilialarının əsasında türk xalqları arasında, eləcə də Şərqi Slavıyan xalqları tarixində müəyyən yeri olan Çaqatay, şəxs adı və ya türk tayfası adı dayanır. Баск. РФТЛ 223-224; Веселовский, 346, 348.

Чагылган. Vinokurov, İlya Dorofeyeviç 31 iyul 1914, Nam ray. Lena kəndi – 1952. Yakut şairi. Yakut pedaqoji texnikumunu bitirmiş (1932) nəşriyyat redaktoru, radio verilişləri redaksiyasında çalışmışdır. «Qəhrəman haqqında nəğmə», «Qoca Keymetinov», «Payız səhəri» və s. şeirlər kitabı vardır,

rus ədəbiyyatından tərcümələr etmişdir.¹

Çaqılqan. Çaqılqan «qığılıcı» deməkdir.²

Чайка. Belokopitova, Mariya. Şair. Uzaq Şərq mətbuat orqanlarında əməkdaşlıq etmişdir. Mac. 3.230; 4.60.

Çayka 1. Çayka su üzərində üzən quş «çay quşu» Radlov türk dillərindən altay, tərənçə, çaqatay və s. dillərində eyni mənada işləndiyini göstərir. 2. Çay gəmisini, türk dilində ən yüngül gəmiyə deyilir. Bu söz kazakların dilində şayka deyə tələffüz edilirdi. Odur ki, kazakların sulardakı qarətçi gəmilərinə və quldur dəstələrinə şayka deyilməyə başlandı.³ Çayka, Çaykin – rus fəmiliası (XVI). Радлов. 3.1825; Фасмер. 4.311; Шипова. 371-372; Веселовский, 346.

Чайка. Varzin, Nikolay Mixayloviç. Yazıçı və şair. XX əsrin əvvəllərində bu təxəllüslə yazıb yaradıb. Mac. 3.230; 4.94.

¹ Вах: Писатели Якутии, с. 294-295

² Yenə orada s.295.

³ Кононов А.Н. От чайки до шайки, – Русская Речь 1972, № 2

Çayka. Çayka. Rus dilinə keçən türk sözlərindəndir: 1) su üzərində üzən quş; 2) quldur gəmisini və qarətçi dəstə. Ətraflı bax: yuxarıdakı «Çayka» məqaləsinə.

Днипрова Чайка. Vasilevskaya, Lyudmila Alekseyevna 20.10.1861, Xerson – 13.3.1927. Ukrayna yazıçısı. Müəllimliklə məşğul olmuşdur. 1885-ci ildən çap olunmuş nəslrlə şer, miniatür, novella, libretto yazmışdır. Mac. 1.344; БСЭ. 8.368; КЛЭ. 2.709.

Çayka. Çayka 1) Su üzərində üzən quş; 2) Çay gəmisini və bu gəmilərdə quldur kazak dəstələri. Ətraflı bax: əvvəldə «Çayka» məqaləsinə.

Чайка. Quqlinski, Vasili Stepanoviç 1830-1891. Ukrayna yazıçısı. Mac. 3.320; 4.150.

Çayka. Çayka 1) Suda üzən quş; 2) Çay gəmiləri və bu gəmilərdə quldurluq edən kazak qarətçi dəstəsi. Ətraflı bax: əvvəldəki «Çayka» məqaləsinə.

Чалая Зинаида. Antonova, Zinaida Akimov 1899-1971. Şair və dramaturq «Am ba», «Könüllü əsgər», «Konfran-

¹ Марийская поэзия, М., 1960 с 326.

sın qonağı» və s. pyes və melodramları bu təxəllüs altında çap olunmuşdur.
Mac. 3.230; 4.39; ЧК. 2.336.

Çalaya. Çalaya >çal rəng adı (atın) cinsi, rəngi haqqında. Çalka, çalko boz atın adı. Çaluxa Boz at. Türk dillərində çal, sal, şal, çaldar. Azərbaycan dilində çal «boz və boz rəngin qarışığı». Rus dilində Çalıy, Çaleev, Calets, Çalkov fəmiliaları vardır.
Радлов. 3.1874; Веселовский, 346; Фасмер. 4.313; Шипова. 374-375.

Чалый. Kuliş, Panteleymon Aleksandroviç. Ukrayna yazıçısı. Tarixçi-etnoqraf.
Mac. 3.231; 4.262.
Бах: «Kazak Beleben» məqaləsinə.

Çalıy. Çalıy təxəllüsü türk dillərindəki çal rəng adı (həm də at növü) və +ıy sifət şəkilçisindən düzəlmişdir.
Радлов. 3.1874; Фасмер. 4.313; Шипова. 374-375.
Ətraflı бах: «Çalıy» məqaləsinə.

Чалый. Xarçenko, Pavel Yermoloviç Yazıçı, belleterist.
Mac. 3.231; 4.498.

Çalıy. Бах: «Çalaya» məqaləsinə.

Чанов Георги. Starliçanov, Georgi Dmitriyeviç 1880, Stavropol – 1964. Yazıçı.
«Derevenskaya Qazeta»,

«Kopeyka», «Novaya Zarya», «Russkaya Molva» və b. qəzet-jurnallarda Çanov təxəllüsü ilə çalışmışdır.
Mac. 3.231; 4.452.

Çанов. Çан – çән (çanak «kiçik çan» buradandır) «böyük ölçülü tiyan, iri qab, çән» rus dili dialektlərində «шан».
Радлов 3.1855; Даль 4.581; Фасмер, 4.314; Шипова 375.

Чивани. Levonyan, Serob 1846-1909 Erməni aşığı, şair, ictimai xadim, publisist¹. Axalkalak rayonu Karsağ kəndində doğulmuşdur. Erməni qatı millətçilik ruhunda şeirləri, mahnıları vardır. Şeirləri ilk dəfə 1882-ci ildə çap olunmuşdur.

Сивани. Civan – cavan «gənc, dəliqanlı» deməkdir, +i aidlik və mənsubiyyət bildirən şəkilçisidir. Civani > cəvani «cavanlıq, gənclik» deməkdir. Özünün yazdığına görə onu evdə uşaq vaxtı valideynləri nəvazişlə belə çağırırdılar. O da özünə təxəllüs götürərkən həmin epiteti özünə ad seçmişdir.
Скрывш., 100; ƏFL. 754.

Чигир. Konisskiy, Aleksandr Yakovleviç 6.8.1836 – 29. 11. 1900, Kiyev, Ukrayna yazıçısı.

¹ Музыкальная Энциклопедия, т. II, М., 1973, с.223

Mac. 3.237; 4.242; КЛЭ. 3.704; 7.768, 769.
Бах: «Koşevoy» məqaləsinə.

Çiqir. çiqir türkcə «blok, çarx» - quyudan su çəkmək üçün dolamaçax. Bostanı, üzüm-lüyü suvarmaq üçün qurğu; quyudan su çəkən dolama çarx.
Радлов. 3.2064; Фасмер. 4.359; Шипова. 390.

Чеботаревская. Teternikova, Anastasiya Nikolayevna 1875, Kursk – 23.9.1922. Peterburq. Yazıçı, dramaturq.
Mac. 3.232; 4.467.

Çebotarevskaya. Çebotarevskaya >çebot tatar sözü çabata və ya çabatan «çabata başmaq» (tatarca) ayyaqqabı, məst, papuc» sözündən rus dilində çebotar «çəkməçi, başmaqçı», buradan da +ev +skaya rus fəmiliası yaradan şəkilçisi vasitəsilə rus soy adı.
Баск. РФТП. 42, 199; Веселовский, 347.

Чеглок. Чеглок, Александр. Usov, Aleksandr Aleksandroviç 1871-1942. Rus yazıçısı. Uşaqlar üçün hekayələr yazmışdır. «Ağ doydəq», «Ağappaq», «Fillərin nəvəsi» «Goreşən», «Gərgədənin qonağı», «Qralina» heka-

yələri heyvan və quşların həyatına həsr olunmuşdur.
Mac. 3.232; 4.482; УК. 2.336.

Çeqlok. çiqlik türk dillərindəki çeqlok, «balaca şahin», çoğoloq, öcəşkən, davakar, dəlisov sözü ilə bağlıdır. Çeqlokov soyadı da buradandır.
Баск. РФТП. 35; Веселовский, 348; Скрывш., 146.

Чекалов, Сергей. Falyutinski, Sergey İvanoviç. Kupletist. Bədii qiraət ustası
Mac. 3.232; 4.486.

Çekalov. Çaqqalov >çekal, çekalka «şakal». Türkcə çakal, azərbaycanca çaqqal. Rus dilində çekal məhəlli dairədə işlənən türk sözü. Çekalov, Çekalkin – soy adı.
Даль. 4.586; Шипова. 381; Веселовский, 348.

Чекмарев. Чернояров, Григори. «Niva» jurnalının (1877) əməkdaşı.
Mac. 3.232; 4.513.

Çekmar türkcə toppuz, dəyənek, toxmaq. Dənli biktələri döymək, arıtmaq üçün məişət əşyası. Çekmar «toxmaq, dəyənek, çəkil» türk dillərində çokmar, çukmar, çekmar «böyük taxta çəkil, toxmaq» türk dillərindən alınmadır. Çekmarov – soy adı.
Радлов, 3.2011; Веселовский,

348; Фасмер, 4.325; Шипова. 382.

Челышевский. Korş, Fyodor Yevgenyeviç 22.4.1843. M - 16.2.1915. Rus filoloqu, akademik. Moskva universitetini bitirmişdir. Lazarev institutunda Şərq (fars) filologiyasını tədris etmişdir. Korş həmçinin klassik türk şeiriyyəti və qafiyə sənəti ilə də məşğul olmuşdur. ЭС.т.76, с.489; БСЭ.13, с.224-225.

Çelişevskiy. Çelişevski və ya Çelişevlər. Kaluqa zadəganları olan bu nəslin nümayəndələrinin bir çoxu türk soy adı daşımaqla bərabər türk adlarına da sahib olmuşdur. Məsələn, Alay, Bulış, Yunaklıç, Kuluş, Sarmak və b.k. XVI əsrdə Kırımда elçi bu nəsil-dən olmuşdur. Bu nəsil-dən çoxu türkcəni yaxşı bilmişlər. Çelişevski türk mənşəli soy adıdır (təxəllüsdür) və türk sözü çeliş-çalış "səy göstərmək" və ya "dəyişmək, çarpaz" (çalın-çarpaz) ilə bağlıdır. Вах: Halikov, 42; Веселовский, 349.

Черемшина Марко. Semanyuk, İvan Yuryeviç 13. 7. 1874. Ukrayna. Kobak – 25. 4.1927. Ukrayna yazıçısı. İctimai xadim. Hüquq elmləri doktoru. Vəkilliklə məşğul

olmuşdur. Əsərləri və gündəlikləri ölümündən sonra nəşr olunmuş, bir çox dillərə tərcümə edilmişdir.¹ Мас. 2.179; 4.427; КЛЭ. 8.457; БСЭ. 29.70

Çeremşina. Çeremşa (çеремша ukrayna dilində belə adlanır), çеремuşка «sarımsaq, ayı soğanı, siçan sarımsağı». Türk dillərindən alınmışdır. +ina rus dili şəkilçisidir. Шипова. 387; Веселовский, 351; Скрыв. 143.

Черемухин. Корхов, Lev Mixayleviç. Jurnalist. 1860-cı illərdən ədəbi fəaliyyətə başlamışdır. Мас. 3.234; 4.247.

Çeremuxin. Çeremuxin >çеремша, çеремитса, çеремuşка, bitki, yabani sarımsaq, ayı soğanı. Ətraflı bax: «Çeremşina» məqaləsinə.

Черкасин. Qorlenko, Vasili Petroviç. 1.3.1853, Poltava – 12.4.1907, Pet. Ukrayna ədəbi tənqidçisi. Etnoqraf-sənətsünas. Varlı mülkədar ailəsində anadan olmuş, Parisdə təhsil almışdır. Məqalələri L.Borovikovski, Q.Kvitko, T.Şevçenko, N.Qoqol,

¹ Украинская Энциклопедия, т.III, с.611.

L.Bethoven, F.Şopen yaradıcılığına həsr olunmuşdur. «Novoe vremye» qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. Мас. 1.141; 4.234; КЛЭ. 2-279; 5-255; 7.777.

Çerkasin. Çerkasin – Familiya (təxəllüs) və digər Çerkaskiy, Çerkesov, Çerkasov hər halda ümumən ümumi olaraq çеркас – çеркас («çərkəz») kimi məlum olan xalqın adı ilə bağlıdır. Bu xalq adı çərkəz >çərkəs «qartal» sözündən yaranmışdır. Rusiyada məşhur olan bu xalq adı ilə bağlı familiyalar (Çerkasinlər, Çerkasovlar) Rusiyaya çar xidmətinə keçən Kabarda, Abaza hakimlərinin adı ilə başlayır. Баск. РФТП. 136-137; БСЭ. 29. т.79-80; Веселовский, 351.

Черкасов. Lixaçev, Vladimir Sergeyeviç. 6.2.1849, Poltava – 5.11.1910. Şair, dramaturq və tərcüməçi. Мас. 3.234; 4.284.

Çerkasov. Çerkas çərkəz 20-ci əsrə qədər Şimali Qafqazın və Cənubi Ukraynanın əhəlisinə rusların verdikləri ad. Ətraflı bax: «Çerkasin» məqaləsinə.

Черкасов. Lukaşeviç, Yevgeni Petroviç. Dramaturq və tənqidçi. Мас. 3.234; 4.288.

Çerkasov. Çerkasov «çərkəz» xalq adı ilə bağlıdır. Ətraflı bax: «Çerkasin» məqaləsinə.

Черкезов. Smirnov, Aleksandr İvanoviç. 5.4.1909, Erivan qəz. Aleksandropol şəh. Rus sovet yazıçısı. Moskva Dövlət Univ. fiz.-riy. fak. bitirmişdir. Beynəlxalq aləmdən bəhs edən oçerkləri, publisitik yazıları vardır. Мас.4.20; 4.439; КЛЭ. 6.980.

Çеркезов. çеркез – çərkəz xalq adından yaranan rus familiyasıdır. Баск. РФТП. 41, 136. Ətraflı bax: «Çerkasin» məqaləsinə.

Чесменский инвалид. Skobelev, İvan Nikitiç. 2.6.1782, Orenb. – 19. 2. 1849. Pet. Tarixçi. Hərbi mövzuda əsərlərin müəllifi. Мас. 3.236; 4.435.

Çesmenskiy invalid. «Çeşmə əlili» – Çeşmə Egey dənizində buxta, 1770-ci il, 26 iyunda (1768-1774-cü illər Rus-Türk müharibəsi gedişində) burada həlledici döyüş olmuşdur. БСЭ. т.29, с.117.

Чечерский. Başmaçnikov, Vasili Vasilgeviç. Jurnalist. «Priziv» qəzetinin əməkdaşı. Мас. 3.236; 4.56.

Çeçerskiy. Çiçer, çiçera rus məhəlli dilində sulu qar və bərk yağışlı, küləkli hava, çiskin, yağış və qarın birlikdə yağması. Türk dillərində çisələmək (yağış haqqında), çiskin «şeh, yağmur» Azərbaycan dilində çiskin, duman.
Веселовский, 355; Даль. 4.609; Шипова. 396.

Чечерский. Korxov, Lev Mixailoviç Jurnalist. 1860-cı illərdən ədəbi fəaliyyətə başlamışdır.
Мас. 3.234; 4.247.

Çeçerski. Çiçer, çiçera «Sulu qar».
Вах, əvvələ.

Чинарин İvirov. – Neverov, Nikolay Alekseyeviç 1903. Oçerki. Rostov – Don dövrü mətbuatında çıxış etmişdir.
Мас. 3.237; 4.332.

Çinarin. Çinar «ağac adı». Rus dilində çinarnik «çinar meşəsi». Sözü XIX əsrdə Qafqazdan rus dilinə keçdiyi ehtimal olunur. Türk dillərində çinar, çinar, şinar.
Радлов. 3.2120; 4.1049; Фасмер. 4.363.

Чинаров. Volintsev, Mixail Nikolayeviç. Tərcüməçi. Dramaturq.
Мас. 4.112.

Çinarov. Çinar «ağac adı». Təxəllüs çinar türk sözü və

+ov rus dili şəkilçisi vasitəsilə əmələ gəlmişdir.
Ətraflı bax: «Çinarin» məqaləsinə.

Чинаров. Чинаров Рубенс. Чинаров-Мсериану. Mseriants, Rubens Zarma-rovıç. Dramaturq və jurnalist. «L.M.Qradovun benefisinə balet», «Güləcəyik», «Bekarlıq üzündən», «Gecə sakitliyində», «Sizin platforma», «Fransız dili bilən qaravaş» və s. məzhəkə və komediyaları ilə məşhur idi.
Мас. 3.237; 4.325; УК. 2.337.

Çinarov. Çinar ağac adı və -ov rus dili şəkilçisi vasitəsilə yaradılmışdır.
Ətraflı bax: «Çinarin» məqaləsinə.

Чубаров. Varneke, Boris Vasilyeviç 3.7.1874. M. – 1944, Odessa. Filoloq, teatr tarixçisi. Sənətkar ailəsində doğulmuşdur. Həvəskar tamaşalarda iştirak etmişdir. «Teatr i iskusstvo», «Novoe Vremya», «Qolos Moskvi» mətbu orqanlarında çıxış etmişdir. 2 cildlik «Rus teatri tarixi» kitabının müəllifidir. 1904-10-da Kazan universitetinin professoru. N.Leskov, M.Sibiryak, P.Qnediç, Balmont haqqında xatirələri çap olunmuşdur.
Мас. 3.239; 4.94; РП (1800-1917) 390-391; КЛЭ. 1-862; 6-513.

Çubarov. Çubar türkçə «xallı, çopur» deməkdir. Rus dilinə də həmin mənada işlədilir. Çubar, Çubarov soy adı
Радлов 3.2153, 2185; Веселовский, 355; Фасмер. 4.375; Шипова. 397-398.

Чубаров. Bunin, İvan Alekseyeviç 1870-1954. Rus yazıçısı. Şair. Yaradıcılığa şeirlə başlamışdır. 1920-ci ildən mühacirətdə yaşamışdır. Nobel mükafatı laureatı (1933). Rusiya EA-nın fəxri akademiki (1909) layiq görülmüşdür. İlk yaradıcılığında Çubarov təxəllüsündən istifadə etmişdir.
Мас. 4.86; СЭС. 178; ASE, 2,351.

Çubarov. Çubarov türk (tatar) əsilli rus fəmilialarındandır. Rus knyazına xidmətə keçən tatar ailəsi Çubarovlar 1578-ci ildə iri torpaq sahələri ilə mükafatlandırıldılar. Çubar türk sözü rus dilində çubarı «alaca, xallı, çopur» deməkdir. Rus şəkilçisi +ov əlavə edilməklə bu fəmiliya yaradılmışdır.
Радлов 3.2185; Фасмер 4.375; Шипова 397,398; Баск. РФТП. 122; Halıkov 43.

Чубукова. Чубукова Анфиса. Анфиса де Чубукова. Sokolova, Aleksandra İvanovna 1836-10.2.1914, Pet.

Rus yazıçısı.
Мас. 3.239; 4.446.

Çubukova. Çubuk. Türk dillərində çubuq şiv, budaq, türk dilində isə həm də çubuq «tütün çəkmək üçün uzun qəlyan». Odur ki, rus dilində işlənən çubuq «kuritelnaya trubka» sözünün bu dildən keçdiyi ehtimal olunur. Türk dillərində isə çubuq «qəlyan, çubuq, şiv, nazik budaq < söyüd, üzüm tənəyi, yunçubuğu, cəza üçün çubuq» və s. mənaları ilə məlumdur. Rus dili lüğətlərində 18 əsrin ortalarında qeyd olunmuşdur.
Радлов 4.376; 3.2185; 3.2099; Даль. 4.610; Фасмер. 4.376; Шипова. 398; Баск. РФТП. 40.

Чубуковский. Arxangelski, Aleksandr Qriqoryeviç 4. 11. 1889, Eysk. – 12.10.1938. Rus sovet şairi. Parodiyaçı. 1919-cu ildən çap olmağa başlamış, 1922-32-də «Krokodil» jurnalının redaktoru işləmişdir. «Gərgədan», «Qırmızı istiot», «Qadın komissarı», «Kənd çastuşkalrı», «Qolçomaq və radio» əsərlərinin müəllifidir.
Мас. 4.43; КЛЭ. 1-331; Прид. им. 31; СЭС. 80.

Çubukovskiy. Çubuk türk dillərində «şiv, qələmə, nazik ağac budaqları», «nar, gilənar çu-

buqları və bu çubuqlardan düzəldilmiş qəlyan növü» +ovskiy rus dili şəkilçisi. Радлов. 3.2099; 2185; Фасмер. 4.376; Шипова. 398. Вах: ətraflı «Çubukova» məqaləsinə.

Чулков. Levşin, Vasili Alekseyeviç. 6.8.1746, Smolensk - 26.7.1826. Rus yazıçısı, dramaturq və tərcüməçi. iqtisadçı. Erkən rus sentimentalizmi nümayəndələrindədir. Çulkovun yaradıcılığı Karamzin, Jukovski, Radişşev, Derjavin, Krasov və Puşkin yaradıcılığına təsir etmişdir. Əsərləri: «Sevənlərin səhəri», «Ən yeni səyahət», «Rus nağılları» və s. Мас. 3.241; 4.276; КЛЭ. 4.89; СЭС. 695.

Çulkov. Çulkov soy adı çulok «yumşaq çəkmə» (türk sözündən) rus dili abidələrində 16 əsrdən rast gəlinir. < tat. çulğav +ov şəkilçi düzəlmişdir. Срезневский 3.1551; Веселовский 356; Баск. РФТП. 207.

Чулков, Владимир. Kronenberg, Andrey İvanoviç 1814 – 10.4.1855, Xarkov. Rus ədəbi tənqidçisi və tərcüməçisi. Moskva universitetini bitirmişdir. «Oteçest. Zapiski»də, «Sovremennik»də əməkdaş-

lıq etmişdir. V.Şekspirdən rus dilinə tərcümələr etmişdir. Мас. 3.241; 4.255; КЛЭ. 3.835.

Çulkov. Вах: əvvəldə «Çulkov» məqaləsinə.

Чумазый. Vorobey V.A. 1902 - 20.6.1924. Jurnalist. «Krasnaya qazeta», «Smena» jurnallarının əməkdaşı. Мас. 3.241; 4.113.

Çumazıy. Çumazıy «natəmiz», Rus dilinə keçən türk sözü çöm-çum, çömçə sözündəndir. Радлов. 3.2050; Фасмер. 4.381; Шипова. 402.

Чумак. Çernenko, Vasili Qriqoryeviç Jurnalist. Xarkov və Çerniqov qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. Мас. 3.241; 4.512.

Çумак. Türk dillərində çомақ uyğur dilində «güclü, möhkəm» Rus dilində çумак «öküz arabaçısı», çumakovat, çумаçит araba ilə məhsul daşımaqla məşğul olmaq mənasındadır. Радлов. 3.2032; Фасмер. 4.382; Шипова. 402.

Шадр. İvanov, İvan Dmitriyeviç 1887-1941. Sovet heykəltaraşı. İlk sovet poçt markalarını da o yaratmışdır. Kurqan vilayətinin Şadrinsk şəhərində doğulmuşdur. Öz

doğma şəhərinin adını əski formasında təxəllüs götürmüşdür. Дм. Прид. им. 236.

Şadr. Müasir Şadrinski şəhəri adındandır. İset çayının sol sahilində Ural torpaqlarında yerləşir. Şadra – Şadrin фамилиясы (XV) Ural və Uralət-rafı ərazilərdə geniş yayılmışdır»¹

Шайтан. Boqoraz, Vladimir Qermanoviç 15.4.1865 – 11.5.1936. Sovet etnoqraf alimi, professor. Yazıçı, ictimai xadim. Əsas əsərləri etnoqrafiya və folklor aiddir. Şimal xalqlarının dillərinə, mədəniyyətinə aid lüğət, dərslik müəllifidir. «Çukçi» monoqrafiyası indi də əhəmiyyətini itirməyib. «Çukot hekayələri», «Səkkiz tayfa», «Əjdahanın qurbanı», «Dirilmiş tayfa» romanları şimal xalqlarının həyatına həsr edilmişdir. Мас. 3.249; 4.74; КЛЭ 1.657; ИРСЛ, 647; РПДВ 103-104; СЭС 150.

Şaytan. Şeytan türk dillərindən alınmışdır (əslə ərəbcə) rus dilindəki «çert» «dyavol» sözü-nə uyğun gəlir. Türk dillə-

¹ Никонов В.А. «Северные фамилии» – Этимология. 1978. М., 1980. с.151. Веселовски, 359.

rində sözün köçürmə mənası, hiyləgər, dələduz, yalançı; o cümlədən Azərbaycan dilində «şeytan, iblis; fırıldaqçı, xəbərçi, hiyləgər. Радлов 4.928; 996; Фасмер 4.395; Шипова, 406.

Шайтан Бей. Sitsyanov, Aleksandr İosifoviç 8.11.1858-1920. Şair və jurnalist. Мас. 3.249.

Şaytan Bey. Şeytan bəy. Şaytan «iblis, fitnəkar», bəy «varlı, sahib, adlı-sanlı, nəcib» türk xalqlarında titul və hörmətli müraciət. Радлов 4, 1421; Фасмер 1, 106; Шипова 48; ƏFL 773.

Шайтанов. Kremlevski, Pyotr Maqistrianioviç. Diyarşünas, etnoqraf. Voloqdadada yaşayıb yaratmışdır. Öz yazılarını bu imza ilə çap etdirirdi. Мас. 3.249; 4.253.

Şaytanov. Şeytanov – şeytan «iblis, mərdiməzar, fitnəkar» +ov rus dili şəkilçisi. ƏFL 773. Фасмер 4.395; Шипова, 406.

Шатров. Qoltsev, Viktor Aleksandroviç 11.8.1850, Kolomna – 18.11.1906. M. Ədəbiyyat tarixçisi, İctimai xadim. Moskva Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdir. «Ruskaya Mysl» jurnalının redaktoru olmuşdur. Çexov, Koro-

lenko, Zlatovratski haqqında məqalələr müəllifidir.
Mac. 3.250; 4.138; КЛЭ 2.244; 4.284; 6.507; 508; РП (1800-1917)с. 620-23; СЭС.320.

Şatrov. Şatrov. Şater rus dilində konus şəkilli palatka, səfər çadırı deməkdir. Türk dillərində çadır ~ çatır ~ şatır – rus dilində qədim türk alınmalarındandır (1240). Şater (çadır) sözündən düzələn (Şatırov, Şaternikov) rus fəmiliaları da vardır.
Радлов 3.1898; Фасмер, 4.413; Шипова 413-414.

Шатров. Marşak Mixail Filippoviç 3.4.1932 M. Rus sovet dramaturqu. Moskva Dağ-Mədən İnstitutunu bitirmişdir. 1952-ci ildən çap olunur. İnqilabi-tarixi mövzulu pyesləri «Qleb Kosmaçov», «Müasir uşaqlar», «Sabahı gözlə», «İnqilab adına» əsərləri ilə ədəbiyyatı, xüsusən dramaturgiyanı zənginləşdirmişdir.
Mac. 4.21; 4.305 РПДВ. с.759-760 КЛЭ 8.605. ТЭ, 5,827

Şatrov. Şater rus dilində konus şəkilli palatka, səfər çadırı deməkdir.
Bax: əvvəldə «Şatrov» məqaləsinə.

Шатровы Е и С. Şapiro, Solomon Mixayloviç və Troitski, Yevgeni Vasilyeviç hər iki

şair bu imza altında birlikdə, ortaq şeirlər, müxtəlif mövzulu yazılar çap etdirmişdir.

Şatrovi. Bax: əvvəldə «Şatrov» məqaləsinə.

Шах. Neyştadt, Vladimir İliç 16.7.1898 M. – 16.4.1959. M. Rus sovet şairi, tərcüməçi, ədəbiyyatşnas. Moskva Universitetinin tarix-filologiya fakültəsində oxumuşdur. Alman poeziyasından tərcümələr etmişdir. Rus ədəbiyyatının dünya şöhrətinə aid əsərlər («Dünya ədəbiyyatında Puşkin») əsəri vardır. Puşkinin əsərlərini alman dilinə tərcümə etmişdir. Həmçinin şahmat tarixi və nəzəriyyəsinə aid məqalələr müəllifidir.
Mac. 3.250; 4.333; КЛЭ т.5, 174.

Şax. Şah. Hökmdar, şah, Şərqdə hakim titulu Rus fəmiliası Şax Şaxov, Şaxovski ilə bir sırada işlədilmişdir.
Веселовский, 362-363. ƏFL 771.

Шах Азиз. Smbat Simonoviç 1841-1907. Erməni şairi, publisist. Pedaqoq. Moskva Lazerev İnstitutunu bitirmişdir. Şərq dilləri üzrə mütəxəssis. Yaradıcılığında erməni maarifçilərinin millətçi görüşlərini əks etdirir.
КЛЭ 8-609, СЭ т.29. с.301

Şax Aziz. Şah Əziz təxəllüsü iki sözdən Şah «hakim, padşah + Əziz şəxs adı (əsasən kişi adı) yaranmışdır.
ƏFL, 771.

Шахматов. Pospelov, Silvestr Aleksandroviç 3.2. 1861, Kostroma. Şair, naşir. Uşaq yazıçısı.
Mac. 2.374; 4.387.

Şaxmatov. Şax < şah + mat < movt «ölüm» (əslə ərəb, fars) sözlərindən və +ov rus dili şəkilçisindən yaranmışdır.
ƏFL, 393, 772. Веселовский, 363.

Шахматист. Mazurkeviç, Vladimir Aleksandroviç 1871 – ? Rus şairi, nasir, etnoqraf.
Mac. 3.250; 4.295.
Bax: «Qarun» məqaləsinə.

Şaxmatist. Şahmatist, şah və mat «mövt» sözlərindən – +ist Avropa mənşəli şəkilçidən yaranmışdır.
Ətraflı bax: «Şaxmatov» məqaləsinə.

Шахов. Malinin, Nikolay İvanoviç 1877 – ? İnqilabi hərəkat inqilabçısı
Mac. 3.250; 4.299.

Şaxov. Şahov – şah «hökmdar, hakim, padşah +ov rus dili şəkilçisi.
ƏFL, 771.

Шах Эддин. Forş, Olqa Dimitriyevna (1875-1961) Rus yazıçısı. Tarixi romanlar yazmışdır.
Ətraflı bax: «Terek» məqaləsinə.

Şax Edin. Şahəddin – şah «hökmdar, padşah» +əddin mənsubiyyət şəkilçisi +«din, iman, inanç»<din başçısı, şahı.
Радлов. 4,941; 925. Шипова, 414, ƏFL 771.

Шаховская. Rjepişevskaya, Qalina Aleksandrovna 20.2. 1908. Rus sovet baletmeysteri və rejissoru. Moskva operetta teatrının baletmeystri işləmişdir. Kinomatoqrafiya institutunda pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir.
ТЭ, 5,831.

Şaxovskaya. Şax < şah "çar, monarx" +ovski rus fəmiliası bildirən şəkilçilər. Tituldan yaranan türk mənşəli rus fəmiliasıdır. Fəmiya əvvəl "Şax" işlənilmişdir.
Баск. РФТП, 30,41,79; Веселовский, 363.

Шафранов. Lukyanov, Adriyan Mixayloviç. Yazıçı. İnqilabdan qabaq «Göyərçin kitabı» (Novoçerkassk, 1908) müəllifidir.
Mac. 3.250; 4.288

Şafranov. Şafran rus dilindəki türk sözlərindəndir. Şafran

zəfəran (əsləi ərəb.) sözündən ədviyyat adı, rəng, alma növü, türk dillərində zafaran (türk), zapran (qaz.; komi.) zapıran (özb. k.kalp.) işlənir. İtalyan dilinə də keçmişdir.

Радлов 4, 877; 4.878. Фасмер 4.414; Шипова 414.

Шелеби. Polorussov, Nikolay İvanoviç 1881-1945. Çuvaş xalq şairi. İnqilabaqədərki şerlərində azadlıq mübarizəsini, sosialist quruculuğu illərində əməyi, xalqlar dostluğunu tərənnüm etmişdir. «Lenin», «Çuvaş qadınına» «Kolxoz», «Çuvaş» şeir və mahnıları vardır. Kor olmuş, müharibə illərində yazdığı şeir və poemaları – «Mən çağırıram», «Tufan», «Təy-yarəçi qəhrəmanların mahnısı» dillərdə gəzmişdir. КЛЭ.8.679-680 СЭС.1516.

Şelebi. Şelebi (ç~ş) Çelebi türkcə «ağa, cənab, dini rəhbər» deməkdir. Çələbi – Şələbi şəxs adı. Дм.Скрывш. 219.

Шираз. Karapetyan, Hovanes Tatevosoviç 1914, Gümrü - 1984, Yerevan. Erməni sovet şairi. Yerevan Dövlət Universitetində oxumuşdur. «Hoşbəxtlik ölkəsi», «Razdan», «Kəndimizin adları», «Ararat», «Repatriant» poemaları erməni xalqının tari-

xinin və müasir həyatının məqsədyönlü ziddiyətli tərəfləri əks olunmuşdur. КЛЭ, 8,726; ASE, 10, 539.

Şiraz. İranda şəhər. Şərq aləmində Sədinin və Hafizin vətəni olması ilə şöhrət tapmışdır. Müəllif bu səbəbdən Şiraz şəhərinin adını özünə təxəllüs götürmüşdür. Дм.Скрывш. свое имя, с.106.

Ширванзаде. Movsesyan, Aleksandr Minasoviç 1868, Şamaxı – 1935, Kislovodsk. Erməni yazıçısı. 1873-də Şamaxıda rus məktəbini bitirmiş, Bakıda, Parisdə, Tiflisdə yaşamışdır. Yaradıcılığına Bakı və Şamaxı mühitinin mühüm təsiri olmuşdur. «Namus», «Cinli», «Fatma və Əsəd», «Xaos» əsərləri oxucuların rəğbətini qazanmışdır. Мас. 3.252; 4.321; ACE 10. 541; КЛЭ 8. 727. 9.721. Дм Скрывш.105.

Şirvanzadə. Şirvan – Azərbaycanda tarixi ərazi adı +zadə (əsləi fars) soyadı yaradan şəkilçi.

Шиш. Жулев, Qavril Nikolayeviç 1836-30.6.1878, Pet. Şair-yumorist. Teatr təhsili almış, Aleksandrinsk teatrında və əyalətlərdə çıxış etmişdir. «İskra»da müxbir-satirik kimi çıxış etmişdir. Lirik şerlə-

ri ilə bədii yaradıcılığa gəlmiş 1871-ci ildən sonra satirik əsərlərlə çıxış etmiş və bu ona şöhrət gətirmişdir.

Мас. 3.253;4.187. РП (1971) 331-332.

Şiş. Şiş rus dilində işlənən türk sözlərindədir. Şiş «opuxolğ, otek narost» mənasında işlənir. Türk dillərində həm «şiş (mək), qabar (maq), həm də şiş oxvari əşya «kabab şişi» işlənir. Şiş – rus фамилиясы.

Радлов. 4, 1082-1083; Веселовский, 370. Фасмер 4.444; Шипова 420.

Шишак. Kuliş, Pantaleymon Aleksandroviç 27.7. 1819, Voronej – 2.2. 1897, Çerniqov. Ukrayna yazıçısı, tarixçi. Etnoqraf.

Мас. 3.253; 4.262; БСЭ т.13. 589; СЭС 669.

Бах: «Kazak Beleben» məqaləsinə.

Şişak. Şişak~ çiçaq (Çiçaqov soy adı bu sözdəndir) – təpəsi şiş olan metal dəbilqə. At tükü və ya lələklə bəzədilmiş dəbilqə «şişak». Qədim rus dilində çiçak. Türk dillərindəki şişik (kom.) - şişuğ (çaq.) şişak, şişik (özb., türk) sözündəndir.

Радлов 4, 1084; Веселовский, 355; Шипова 421.

Шишка. Qarlitski, Vladimir Aleksandroviç. Şair, dramaturq.

Jurnalist.

Мас. 3.253; 4.121.

Бах: «İzumrudov» məqaləsinə.

Şişka. Şişka – «qabar, şiş, su-luq» hər hansı predmetin ucu, təpəsi. Şişka qədim rus dilində palıd qozası. Rus dilində şiş və şişka həm şiş, qabar, qoza», həm də əşyanın şiş ucu, iti ucu məna-larını daşımaqdadır. Rus dilinin həm danışiq, həm də ədəbi dilindəki шишковая-тый, шишкастый, шишкова-вость, шишковать və s. sözləri həmin sözlə bağlıdır. Məcəzi mənada şişka «nü-fuzlu adam». Şişka rus фамилиясы.

Срезневский 3, 1596; Веселовский, 370; Шипова, 421.

Шишкин. Snitkin, Aleksey Pavloviç. 1829-1860, Pet. Yumorist və belletrist. Peterburq Universitetində təhsil almışdı. Şişkin təxəllüsü ilə şən yumorlu şeirlər yazmışdır.

Мас. 3.253; 4.441.

Şişkin. Şişkin – şiş türk sözü rus dilində «опухоль, волдырь, eləcə də məcazi mənada «ничто, ничего – ни шиша, ничего нет» +kin rus dili şəkilçisi. Şişkin – rus фамилиясы.

Веселовский, 370; Шипова, 420-421.

Ətraflı бах: «Şişka» məqaləsinə.

Шишков. Nabokov V.V. Rus-amerikan yazıçısı.
РПДВ, с.481.
Бах: «Sirin» məqaləsinə.

Şişkov. Şişakov – şiş, şişka sözündən yaranmışdır. Şişka rus dilində «voldir, narost, puxlyak» və «palıd qozası» deməkdir. Rus familiyası (XVI) Веселовский, 370; Шипова, 420-421.
Ətraflı bah: «Şişka» məqaləsinə.

Шишов. Ашіšov, Nikolay Petroviç 11.12.1866, Odessa – 9.3.1923, P.qrad. Ədəbi tənqidçi və publisist. Odessa gimnaziyasını və Moskva universitetini bitirib. «Kuryer» qəzetində işləmişdir. «Severnıy kuryer», «Tovariş», «Sovremennoe slovo», «S. Pet. Vedomosti» qəzetlərində bu imza ilə əməkdaşlıq etmişdir. Pyeslər, tarixi oçerklər Qorki, Andreyev, Kuprin və b. haqqında məqalələr yazmışdır.
Mac. 3.253; 4.46;
РП 1800-1817, с.132-133.

Şişov. Şişov. şiş «opuxol, narost, şişka (palıd qozası)+ov rus dili şəkilçisi. Şişov rus familiyası.
Веселовский, 370; Шипова, 42.
Ətraflı bah: «Şişka» məqaləsinə.

Шкетан. Mayorov, Yakov Pavloviç 17.10.1898-16.5.1937. Mari sovet yazıçısı, drama-

turq. Mari teatr truppasında aktyor və rejissor kimi fəaliyyətə başlamışdır. "Artıq adam", "Yaz qalib gəldi", "Sarday", "Qudurğan", "Günəşin çıxması" pyesləri Yoşkar-Ola teatrında tamaşaya qoyulmuşdur. Mari teatri Şketanın adını dayışır.
ТЭ. 5,894.

Şketan. Şketan mari dilində tək-tənha "odinokiy" deməkdir.
Прид. им., 184; ТЭ. 5,894.

Шлыкова. Qranatova, Tatyana Vasilyevna 24.12.1773 - 25.1.1863 Rus artisti Qraf N.P.Şeremetyevin təhkimçisi, ev teatrının səhnəsində çıxış etmişdir. Məşhur rəqasə, müğənni, aktyor olmuşdur. Puşkin haqqında xatirələr müəllifidir.
ТЭ, 5,900; Прид. им. 239.

Şlık. Şlık şapka, baş geyimi. «Təpəsi konusvarı» hündür şapka. Tarixən başlıq türk sözündən yarandığı güman edilir. Şlık şapka, kolpak kimi qadın baş geyimi. Şlikova rus familiyası.
Веселовский, 371; Фасмер, 4.455; Шипова, 422.

Шлык, Фома. Kuçin, P.Y. Pedagoq. 1860-cı illərdən mətbu orqanlarında, əsasən «Volqa»-da bu imza ilə çıxış edir.
Mac. 3.253; 4.266

Şlık. Şlık «şapka, kolpak» rus dilində yeni derivatları ilə – şlıçok, şlıçka kimi də işlədilir. Türk sözü olan başlığın ixtisar olunmuş şəkli olduğu da söylənilir.
Фасмер. 4.455; Шипова, 422.

Югурта. Toporkov, Aleksey Konstantinoviç 1882 – ?
Jurnalist, publisist, filosof.¹
Mac. 3.280; 4.473.

Yuqurta. Yoğurt – rus dilində yoğurt türk dillərindən alınmadır. Türk dillərində yoğurt turşudulmuş süd, tvaroq mənalarında işlədilir; noqay dilində yuvirt. KDQ-da, M. Kaşqarlı, Nəsimi və s. klasikalımızda işlədilmişdir. Dmitriev sözün türkçə yoğur "qarışdırmaq" sözündən yarandığını göstərir.
Радлов. 3,542; Шипова. 428

Юзбашева К. Kovzan Konstantin Lvoviç. Journalsit.
Mac. 3.281; 4,235.

Yüzbaşeva К. – Yüzbaşı (sotnik) "hərbi çin" monqol və türktatar qoşununda hərbi rütbə +ev rus dili şəkilçisi.
ТЭС. 233.

Ялгузидзе Qabaratı, İvan Georgieviç, 1775, Zalda k.

¹ Бугаев А. Между двух революций. М., ХЛ, 1990, с.92,271,272.

5.8.1830, Tiflis. Osetin şairi, maarifçi xadim. Tiflis ruhani seminariyasında təhsil almışdır. Osetin icmasının rus təbəəliyinə keçməsinə iştirak etmişdir. 1820-ci ildə osetin əlifbasını (gürcü əlifbası əsasında) yaratmış, kilsə kitablarını ana dilinə çevirmiş, dərsliklər yazmışdır. Rus dilini yaxşı bilmiş, tərcüməçi işləmişdir. Ədəbi irsində «Yalquznani» poeması xüsusilə seçilir. Öz xalqının tarixi keçmişini qələmə almış, milli müstəqillik ruhunu oyatmağa çalışmışdır.
КЛЭ. 9.1079.

Yalquzidze. Yalquzidze - yalquz < yalqız «tək-tənha» yalquzaq «qurd, sürüdən aralı gəzən yalqız canavar» + idze gürcü əsilzadə familiyası şəkilçisidir.

Яманов. Leykin, Nikolay Aleksandroviç. 7.12.1841, Pet – 6.1.1906, Pet. Rus yazıçısı və jurnalist. «Oskolki» yumoristik jurnalının redaktoru-naşiri. «Alışmaq lazımdır», «Medal», «Kirvə» komediyaları məşhurdur.
Mac. 3.295; 4.277; РП (1971) 401-402; КЛЭ. 4.98; 5.482; 7.216; СЭС. 697.

Yamanov. Yaman «pis, bəd, uğursuz, xoşagəlməz» rus

dilində ekzotik səciyyədə işlədilər türk sözlərindədir +ov rus dili şəkilçisidir.
Радлов, 3,301; Фасмер, 4,556; Шипова, 436.

Ямбургский. Ябургский пограничник. Sergeev, Andrey Yakovleviç. 3.6.1933. M. Şair-tərcüməçi. Moskva Xarici Dillər İnstitutunu bitirmişdir. Onun tərcüməçilik fəaliyyətində Р.Фрост, Э.Робинсон, К.Сендберг, Э.Каммингс və s. amerikalı şairlərlə yanaşı ingilis poeziyası – U.Bleyk, G.Spenser, T.Gliot, R.Qreyvs, D.Tomas və s.-nin şeirləri əsas yer tutur.
Мас. 3.295; 4.429; КЛЭ. 9.691,692.

Ямбургский. Yamburq 1922-ci ildən Kinqisepp, Peterburq vil. şəhər. Şəhərin əsası Yam qalası kimi, 1384-cü ildə qoyulub. 1707-ci ildə Yam şəhəri adını I Pyotr Yamburq şəklində dəyişdirmiş, 1922-ci ildə adı eston inqilabçısı Viktor Eduardoviç Kinqiseppin xatirəsinə tamam dəyişib. Yam – poçt yolu, burq «şəhər» (almanca).
БСЭ. т.12. с.115; КГЭ, 5,39.

Ямгурчей. Karaulova V. Yazıçı. 1910-20-ci illərdə «Ves Mir», «Krasnaya Panorama», «Krasny Nov» və s.

mətbu orqanlarında bu imza ilə çıxış etmişdir.
Мас. 3.295; 4.219.

Ямгурçей. Yamqurça tarixi şəxsiyyət; noqay murzası. Astarxan xanı (1547-1554) 1554-cü ildə çar İvan Qrozının yürüşü nəticəsində taxtını-tacını itirmiş, Azaka (Azova) çəkilmişdi. Payızda Kırım tatarları və noqayların birləşmiş qoşunu ilə Astarxanı geri almaq cəhdi uğursuzluqla nəticələnmişdi. 1555-ci ildə döyüşdə həlak olmuşdur.
БСЭ. 30. т.с.507; ТЭС. с.684.

Ямгурчевский гость. Nikolaevski, Aleksey Mixayloviç. Ədəbiyyatşünas.
Мас. 3.295; 4.219.

Ямгурчевский qost. «Yamqurça taciri».
Вах: ətraflı «Yamqurçей» məqaləsinə.

Ярлыков. Qeyntse, Nikolay Eduardoviç. 13.6.1852. M - 24.5.1913, Kiyev. Yazıçı və jurnalist, dramaturq. Moskva univers. hüquq faültəsində oxumuş, məşhur vəkil olmuşdur. Təqaüdə çıxdıqdan sonra yazdığı tarixi romanları – «Malyuta Skuratov», «Arakçeyev», «Kn yaz Tavridi», «Yermak Timofeyeviç», «Generalissu-

mus Suvorov», «Böyük Pyotrun qızı» və s. tarixi əsərləri ilə yanaşı, həm də dedektiv janrdə əsərləri ilə şöhrət tapmışdı.
Мас. 3.297; 4.123; РП (1800-1917) s.536-7.

Ярлык. Yarlık – 1. ilk mənası: monqol-tatar xanlığında yazılı əmr, sərəncam, xan fərmanı; 2. əmtəə nişanı, damğa, malın üzərində etiket; aptek, baqaj yarlığı. Qədim rus dilində erlik (1267-ci il). Tatar xanlarının fərmanı, xan buyruğu. Qızıl Ordada geniş istifadə edilmiş, ruslara keçmiş, ruslarda müasir mənası «reskript, etiketka» mənası çox şübhəsiz, gömrük təcrübəsi ilə əlaqədardır. Gömrükxanalarda mal üzərinə xan yarlıqları yapışdırırdılar; 3. Yarlık, Yarlikov rus familiyaları.
Радлов. 3.142,143; Веселовский, 381; Фасмер. 4.561; Шипова. 439.

Яров. Qoslavski, Yevgeni Petroviç. 18.4.1861. P – 2. 12. 1917, Simb. Dramaturq, nasir, şair. «Ödəniş», «Bağa yarpağı», «Ayrılıq», «Varlı» pyesləri paytaxt teatrları səhnəsində oynanılmışdır. Hekayələri və şeirləri ilə «Şut», «Strekoza», «Nablyudatel», «Russkie vedomosti», «Russkaya

misl» və s. mətbu orqanlarında çıxış etmişdir.
Мас. 3.297; 4.143; РП (1800-1917) с.658.

Яров. Yar «çayın, gölün yalçın, uçurumlu sahili, dərənin yamacları» Türk dillərində yar, yarğan «qayalı yalçın sahil» (görünür türk dillərindəki yar – «yarmaq, bölmək, kəsmək» sözündəndir) həm də bir sıra yer adlarında iştirak edir: Krasnoyar, Babiyyar, Beloyar, Qızıl yar, Qara yar və s.
Радлов. 3.99,100; Фасмер. 4.559; Шипова. 438.

Ярова. Sarbukova, Mariya Vasilyevna. Nasir, dramaturq.
Мас. 3.297; 4.423.

Ярова. Yarova – yar, yarğan «uçurum, sıldırım qayalı sahil».
Вах: əvvəldə «Яров» məqaləsinə.

Ясар-бек. Yasinski, Maksim İeronimoviç. 18.4.1850, Xark. – 31.12.1931, Len. Rus yazıçısı, jurnalsit. Kiyev və Peterburq univ. oxumuşdur. Müxtəlif illərdə «Ejemesyaçnie soçinenie», «Beseda», «Novoe slovo», «Krasny oqonek», «Plamy» jurnallarının redaktoru olmuşdur. «Martın biri», «Şeytanın örtüyü altında» romanları, elmi-fantastik hekayələri,

tərcümələri onun hərtərəfli yaradıcılığının bəhrəsidir. Xatirələrini yazmışdır. Mac. 3.297; 4.552; КЛЭ. 9. с. 1123-1124.

Yasar-bek. Yasar bəy - yasar 1. var-dövlət; 2. sol, sol tərəf,

sol əl +bəy «ağa, cənab». Türk xalqlarında şəxs adı; Azərbaycanda tarixi şəxsiyyət; Şirvanşah (1462-1500) Fərrux Yasar. ƏFL. 270; ASE, IX, с.538.

ƏDƏBİYYAT

- ASE — Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası (on cildə) Bakı, 1976-87
- БСЭ — Большая Советская Энциклопедия (в 30-ти томах), М., 1969-78
- Баск. I, II, III — Баскаков Н.А. О тюркских лексических заимствованиях в русского языка (по страницам «Этимологического словаря русского языка М. Фасмера» I, II, III статья, «Советская тюркология» 1983 № 4; 1984 № 4; 1985 № 1)
- Веселовский — Веселовский С.Б. Ономастикон. Древнерусские имена, прозвища и фамилии, М., Наука, 1974
- Даль — Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка (в 4-ти томах), М., 1955
- Дм. Прид. им. — Дмитриев В.Г. Придуманные имена, М., Современник, 1986
- Дм. Скрывш. — Дмитриев В.Г. Скрывшие свое имя, М., Наука, 1980
- Дм. СТЯ — Дмитриев Н.К. Строй тюркских языков, М., 1962
- ДТС — Древнетюркский словарь, Лен., Наука, 1969
- ƏFL — Ərəb və fars sözləri lüğəti, Bakı, Yazıçı, 1985
- ИРСЛ — История Русской Советской литературы М., 1985
- КГЭ — Краткая Географическая Энциклопедия (в 5-ти томах) 1958-1960
- КЛЭ — Краткая Литературная Энциклопедия (в 9-ти томах) 1962-1978
- Mac. — Масанов И.Ф. Словарь несводимов русских писателей, ученых, общественных деятелей, (в 4-ти томах), М., 1956-1960
- Москва Э. — Москва Энциклопедия, М., изд. СЭ, 1980
- МЭ — Музыкальная Энциклопедия (в 6-ти томах) М., 1973-1982
- ПСЭ — Писатели советской эпохи (Био-библиографический словарь русских писателей XX века) М., «ДЭМ» 1992
- РФТП — Баскаков Н.А. Русские фамилии тюркского происхождения (отв. ред. Э.Р. Тенишев), Б., Язычы, 1992
- РП (1800-1917) — Русские писатели (биографический словарь), М., 1989

РП (1971)	—	Русские писатели (однотомник), Биобиблиографический Словарь, М., Просвещение, 1971
РПДВ	—	Русские писатели XX века. Биографический Словарь. М., Рандеву – А, М., 2000
Радлов	—	Радлов В.В. Опыт словаря тюркских наречий (в 4-их томах) СПб. 1893-1911
Срезневский	—	Срезневский И.И. Словарь древнерусского языка (в 3-х томах), М., 1989
СЭС	—	Советский Энциклопедический Словарь, М., 1987
СИС	—	Словарь иностранных слов. М., 1954
СИЭ	—	Советская историческая энциклопедия (в 16-ти томах)
ТЛС	—	Баскаков Н.А. Тюркская лексика в «Слове о полку Игореве», М., Наука, 1985
ТЭС	—	Татарский энциклопедический словарь, Казань, 1999
ТЭ	—	Театральная энциклопедия (в 6-ти томах) М.,Изд. СЭ, 1963-67
ТРС	—	Турецко–русский словарь. М., Русский язык, 1977
УК	—	Указатель заглавий произведений художественной литературы 1801-1975 (в 2-х т.), М., 1985, 1986
Фасмер	—	Фасмер, Макс. Этимологический словарь русского языка (в 4-х томах) М., 1986-87
Halikov	—	Halikov A.H. Rus taninan 500 bulqar-tatar türk asilli sülale, İstanbul, 1995
Шипова,	—	Шипова Е.Н. Словарь тюркизмов в русском языке, Алма-Ата, Наука, 1976
ЭС	—	Энциклопедический Словарь (Издатели: Брокгауз Ф.А.; Ефрон И.А.), С-Пет., 1890-1907

MÜNDƏRİCAT

Giriş.....	3
A	12
B.....	35
V.....	67
Q	67
D.....	70
E.....	73
J.....	76
Z.....	79
İ.....	80
Y.....	85
K.....	86
L.....	113
M.....	115
N.....	120
O	123
P.....	127
R.....	128
S.....	132
T.....	148
U.....	161
F.....	165
X.....	166
Ç.....	169
Ş.....	178
Y.....	185
Ədəbiyyat	189

M.A.TƏKLƏLİ

TÜRK İMZASI

*Rus yazıçı və alimlərinin, ictimai xadimlərinin
daşdığı türk təxəllüslərinin lüğəti*

Texniki redaktor: Rauf KƏRİMOV
Bədii redaktor: Elnur ƏHMƏDOV
Korrektor: Suğra OSMANOVA

Yığılmağa verilmişdir: 06.01.2006.
Çapa imzalanmışdır: 28.02.2006.
Nəşrin ölçüsü. 70x100 1/16. Ofset çapı
Fiziki çap vərəqi: 12,0. Sifariş: 22. Sayı: 500 ədəd.
Müqavilə qiyməti ilə.

N U R L A R

NƏŞRİYYAT-POLİQRAFİYA MƏRKƏZİ

Bakı-Az1122, H Zərdabı pr -78. Tel 4977021 4971362
Faks: 4971295 E-mail: office@nurprint.com